

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

600088785%

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

BIBLIOTHECA
RERVVM FLANDRICARVM

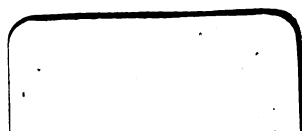
CHRONICA ET CARTVLARIA
ABBATLARVM
ORDINIS SANCTI BENEDICTI

TOMVS PRIMVS

600088785%

NOBILI AC GENEROSO VIRO

CAMILLO THEODORO DE BORMAN

LITTERARVM ET ANTIQVITATVM STVDIOSO

AMICITIAE PIGNVS HVNC LIBRVM

D. D. D.

W. H. IACOBVS WEALE

PROLEGOMENA

Haec Chronica abbatiae Sancti Andreae primo typis mandanda curavit Societas AEmulationis Brugensis anno 1844. Quum vero haec editio tam incuriose facta sit, ut non solum sensus plurimis locis turbetur, sed etiam multae sententiae absque ullo sensu appareant, et verba singula aut longae etiam periodi magna sane ac turpi negligentia omissa sint¹, opus ita deformatum ad codicis fidem recognoscere ac denuo edere constituimus. Notas praeterea adiecimus ubicumque necessariae videbantur. Textum diplomat~~um~~ ad fidem originalium recognovimus, aut (ubi haec ad nos non pervenerant) cum textu Cartularii anni 1674 Brugis in Archivis regiis conservati.

Auctor Chronicorum, Arnulphus Goethals, verisimiliter natus est Gandavi sub finem saeculi decimi quinti, sed utrum e gente nobili huius nominis an ex humilibus parentibus ortus sit plane nescimus. Eum apud Hieronymitas Gandavi litteris studuisse e prologo Chronicorum discimus. In abbatia Sancti Andreae ordinem Benedictinum professus est mense Aprili 1520. Chronica scripsit sub abbate Iohanne VI Assetio, qui monasterio praefuit ab anno 1525 usque ad 1546, et eidem librum dedicavit. Quae quum certissima sint, patet vitam Goethalsii a priore editore confectam variis mendaciis et ridiculis fabulis esse referatam. Imaginem quoque Arnoldi, quam in eodem opere reperimus, fictam esse putamus. Epitaphium autem eius certe falsum est, sicut

¹ Praeter omissiones plusquam 1300 menda in 167 primis paginis dinumeravimus.

VIII

plurima alia virorum nominis Goethalsii quae his proximis annis ad maiorem istius familiae gloriam fabricata sunt ; de hoc quidem dubitari non potest.

Codex quo usi sumus, libellus chartaceus minoris formae circa annum 1550 scriptus, hodie Brugis in Bibliotheca publica exstat. Narratio ibi usque ad annum 1508 pergit; hunc tamen Goethalsii operis finem non fuisse coniicimus, quanquam nihil invenimus quo opinionem nostram certo quodam argumento confirmemus, nisi quod in libro manuscripto decimi septimi saeculi aliqua de Iohanne Assetio et Gilberto le Bleu reperimus quae excerpta esse dicuntur e Chronicis Arnoldi Goethalsii. Hic igitur vitas Balduini Vilain et quatuor abbatum succedentium aut aliquas illarum scripsisse putandus est, nisi chronica eius ab aliis continuata fuerunt.

Narratio Goethalsii prae se fert animum verum ac sincerum; patet eum omnia quae colligere potuit de praedecessoribus suis conscripsisse, nec quidquam dissimulasse, ut abbates et monachi futuri, plurimorum virtutibus, nonnullorum vitiis cognitis, quae imitanda aut fugienda forent facilius perspicerent.

In Archivis regiis Brugis exstat fragmentum transcriptionis castigatae et emendatae, in charta eiusdem formae scriptum. Hoc fragmentum, quod scriptor imperfectum videtur reliquisse, in supplemento subiunximus. In hac altera editione chronicorum Goethalsii non modo conatus Affiginensium monasterii vi occupandi silentio praetermittitur, sed etiam multis locis verba mitigantur. Nimis enim inclinavere ei penes quos Ecclesiae potestas erat saeculo decimo sexto (ut nunc etiam fit aliquibus in regionibus,) ad consulendum famae cleri, eiusque decus vel veritatis detrimento servare voluerunt. Reformatio strenua abusuum et vitiorum melioris sane consilii fuisset ; sed de hoc quidem satis dictum est.

Vitae Balduini Vilain et abbatum sequentium, usque ad annum

IX

1679, excerptae sunt e codice charteo 95 foliorum qui in Bibliotheca Bollandiniana conservatur. Prima pars huius operis summarium est chronicorum Goethalsii, ab auctore incerto anno 1684 conscriptum. Codicem ornant insignia abbatum, sed quatuor horum : videlicet, Iohannis Assetii, Iohannis van der Weerde, Gregorii van der Steene et Wilhelmi Pieters, cum antiquis monumentis non concordant.

Notitiae abbatum Placidi van Okerhout et Gregorii van der Steene, et prima pars notitiae Wilhelmi Pieters e codice charteo 41 foliorum in Archivis regiis Brugis conservato erutae sunt. Huius codicis circa annum 1710 conscripti titulus est : “ Breve Compendium Annalium tam spiritualium quam temporalium, factum sub amplissimis dominis praelatis sequentibus, necnon fundatoribus huius monasterii, quod constructum est in honorem Sancti Andreae Apostoli iuxta Brugas ”. Eum in notis saepe citavimus sub titulo “ Breve Compendium ”.

Notitiae Wilhelmi Pieters et successorum eius excerptae sunt e documentis authenticis saeculi ultimi.

W. H. IACOBVS WEALE.

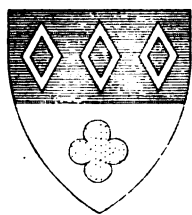
Scribamus Brugis,
in festo translationis S. Edmundi regis. 1868.

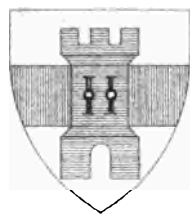
INSIGNIA PRAEPOSITORVM ET ABBATVM MONASTERII SANCTI ANDREAE

Ludolphus prior.

Walterus, prepositus

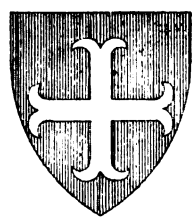
I Hugo

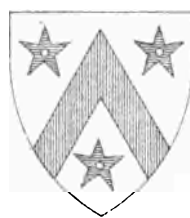
II Walterus Rawiec.

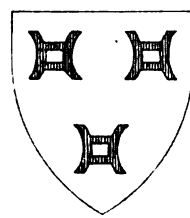
III Ioannes Straelen.

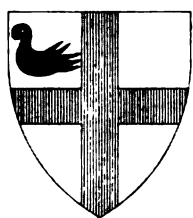
IV Walterus Block

V Nicolaus Vervaeq.

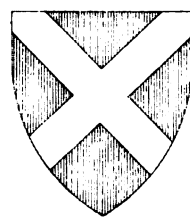
VI Godefridus Rodde

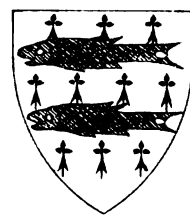
VII Willelmus Lentijn.

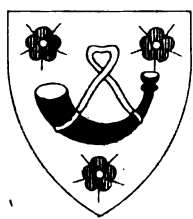
VIII Lambertus de Zanghere.

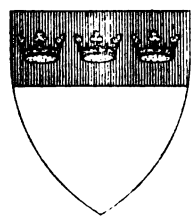
IX Henricus Grenberghen.

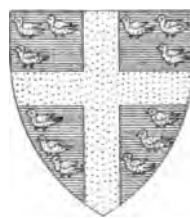
X Ioannes Makereel.

XI Petrus Honckevliete

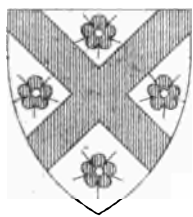
XII Henricus de Colonia

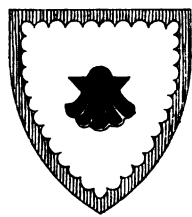
XIII Walterus Wilde

XIV Ioannes de Zevencote.

XV Michael de Ziseele.

XVI Gerardus Donckere

XVII Henricus de Cleyhem.

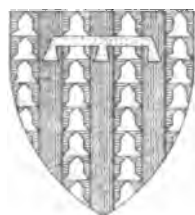
XVIII Ioannes Goederic.

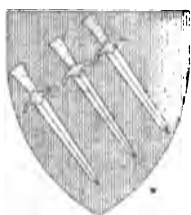

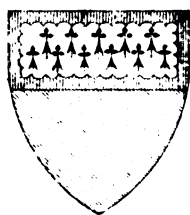
INSIGNIA PRAEPOSTORVM ET ABBATVM MONASTERII SANCTI ANDREAE

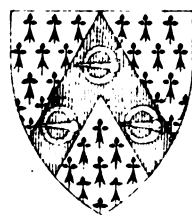
XXIX Johannes Yverme.

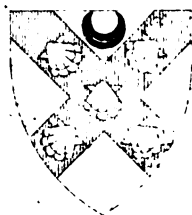
XX Sigard de Ooster.

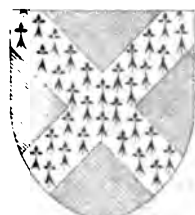
XXI Jacobus de Steerburgh.

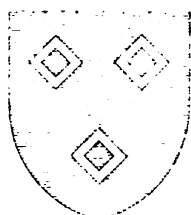
XXII Petrus Maets.

XXIII Adriaen de Waele.

XXIV Michiel de Cuyper.

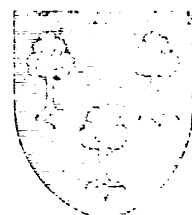
XXV Nicolaus Wilton.

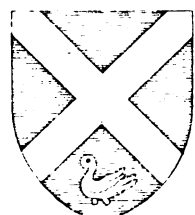
XXVI Roland de Geyl.

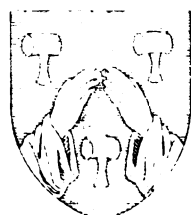
XXVII Willem de Auser.

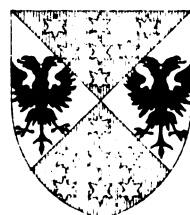
XXVIII Hendrik van der Waele.

XXIX Gilbertus le Bleu.

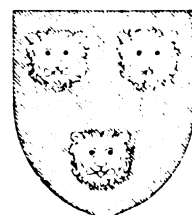
XXX Nicholus Michiels.

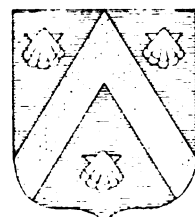
XXXI Petrus Haymeryck.

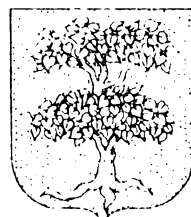
XXXII Ioannes Pournier.

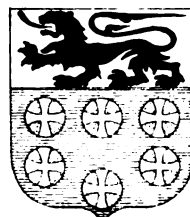
XXXIII Herricus van den Zype.

XXXIV Benedictus van den Berghe.

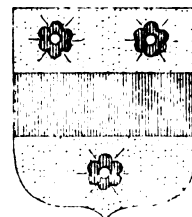
XXXV Placidus van Okerhout.

XXXVI Gregorius van der Steene.

XXXVII Willelmus Pieters.

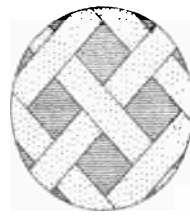
XXXVIII Gregorius van Ryckhem.

XXXIX Placidus de Decker.

XL Amandus Fierens.

XLI Dominicus de Waele.

XLII Willelmus Mallet.

XLIII Maurus Elewaut.

INDEX CHRONOLOGICVS

1084. Fundatur monasterium Affliginense, p. 15.
1088. Fulgentius fit primus abbas, 15.
1094. Tachmarus de Straten monasterium fundare cupiens, ecclesiam de Bethferkerke cum caeteris possessionibus Radbodoni, episcopo Tornacensi, condonat, 16.
- 1095, 18-28 *Novembris*. Concilium Claromontanum, 3.
- 1098, 3 *Iunii*. Antiochia capta, 6, 7, 8.
- 1098, *mense Iunio*. Sanctus Andreas Apostolus Roberto Frisoni iuniori apparet, 9, 10.
- 1098, 28 *Iunii*. Victoria Christianorum, 11. Robertus iunior se voto obstringit monasterium in honorem Sancti Andreae in Bethferkerke aedificandi, et per litteras uxori Clementiae praecipit, ut votum suum impleat, 12. Clementia comitissa altare de Bethferkerke a Baldrico, episcopo Tornacensi, postulat, 12.
- Baldricus, episcopus Tornacensis, approbat foundationem monasterii Sancti Andreae sub regimine abbatis Affliginensis, 13.
1100. Robertus iunior, ex Terra Sancta domum reversus, monasterium Sancti Andreae dotat, et Fulgentio, abbati Affliginensi, et successoribus eius commendat, 14.
- 16 *Iulii*. Fulgentius, Affliginensis abbas primus, monachos ad Sanctum Andream mittit, 15.
- Urbanus papa II privilegia confirmat, 15.
- Ludolphus, monachus Affliginensis, primus prior, 15, 18, 19; fit abbas de Oostbrouck ad Ultraiectum, 18; epistolam scribit de origine monasterii Sancti Andreae, 19.
- Robertus iunior monasterio insignia confert, 17.
1111. Robertus iunior obiit, 21; succedit Balduinus Appula, 22.
- Balduinus terram de Bensebrouck monasterio confert, 22.
- Alardus, secundus prior, 19, 23.

XII

1118. Lambertus, episcopus Tornacensis, ecclesiam Ghistellensem sub annuo statuto pretio 18 marcarum monasterio concedit, 19, 20.
Drogo, monachus Sancti Andreae et pastor Ghistellensis, vitam Sanctae Godelevae scribit, 20.
- 1119, 17 *Iunii*. Balduinus Appula obiit Rollarii, 22; succedit Carolus, Canuti, Danorum regis, filius, 22.
21 *Octobris*. Calixtus papa II concessionem ecclesiae Ghistellensis confirmat, 20.
- 1127, 2 *Martii*. Carolus Bonus in ecclesia Sancti Donatiani occisus est. Miracula, 23, 24.
Bernardus, quidam pseudo-monachus, privilegiorum custos, instigatione Affliginensium, furtim privilegia aufert et delet, 15, 24, 25.
1134. Simon, episcopus Tornacensis, concessionem ecclesiae Ghistellensis confirmat, 20.
Anselmus, episcopus Tornacensis, censui 18 marcarum, sub qua ecclesia Ghistellensis monasterio concessa erat, 9 marcas addit, 20, 21.
1164. Geraldus, episcopus Tornacensis, privilegium Anselmi confirmat, 21.
Walterus I, episcopus Tornacensis, privilegium Anselmi confirmat, 21.
Everardus, episcopus Tornacensis, monasterium ecclesia Ghistellensi privare conatur, 21.
1175. Petrus cardinalis, Apostolicae Sedis legatus, controversiam inter episcopum et monasterium componit, 21.
Walterus, ultimus praepositus, 25.
- 1187, 29 *Novembris*. Monachi quendam e suo collegio, nomine Hugonem, abbatem sibi eligunt, 27.
1 *Decembris*. Electus a comite Philippo Alsatio protegitur, 28.
Godescalcus, abbas, et conventus Affliginensis praepositum et fratres monasterii Sancti Andreae excommunicant, 29, 30.
Everardus, Tornacensis episcopus, hanc excommunicationem decernit non tenere, et ab ea monachos Sancti Andreae absolvit, 30.
Abbas electus Tornacum et postea Remos adiit, 33, 34, 35.
Tornacum rediit, 36; Morinum adiit, 38; ad monasterium Sancti Andreae revertit, 42.
Godescalcus, abbas Affliginensis, coram Philippo, archiepiscopi Remensis officario, comparet, 42, 43, 44, 45.
Abbas electus Tornacum rediit, 45; Morinum cum abbatibus de Zonnebeka et de Formesela adiit, 46, 47; a Desiderio, Morinensi episcopo, benedictionis munus accipit, 48; ad monasterium rediit; fratres eum cum summo honore accipiunt, 48.
Hugo abbas et conventus Sancti Andreae terram quam habebant in

XIII

- Qostburg, circiter quinquaginta et septem mensuras continentem, red-
dentes singulis annis decem marcas, abbati et conventui Affliginensi in
perpetuum possidendam concedunt, quam concessionem Willelmus,
Remensis archiepiscopus, confirmat, 52.
1188. Godescalcus, abbas, totusque conventus Affliginensis monasterii ecclesiam
Sancti Andreae emancipant, et abbatem illic institui concedunt, 49.
Philippus Alsatius, Flandriae comes, hanc emancipationem confirmat,
50, 51.
- 1190, 12 *Februarii*. Everardus, Tornacensis episcopus, hanc emancipationem et
abbatis benedictionem ab episcopo Morinensi factam approbat, 51.
- 1190, 3 *Iulii*. Clemens papa III emancipationem confirmat, 51.
1193. Obiit Philippus Alsatius, 55.
- c. 1195. Hugo abbas se apud Willelmum, Remensem archiepiscopum, excusat ob
domus suae non modicam paupertatem, quod, sicut ipsi mandaverat,
proxima feria v^a interesse non possit Insulis ad parandam ei refec-
tionem, 53.
1196. Hugo abbas testis est in sententia Stephani, Tornacensis episcopi, contra
Rassonem militem lata.
- 1206, 11 *Iulii*. Obiit Hugo abbas primus, 56; succedit Walterus Raiwec, alias
Rolywic, monachus Sancti Winnoci Bergensis, 57.
- 1218, *mense Martio*. Walterus abbas paciscitur cum Waltero, episcopo Torna-
censi, de scholis Ghistellensibus, ita videlicet ut episcopus et abbas
eorumque successores alternis vicibus eisdem providerent, 59.
- 1219, 14 *Aprilis*. Obiit Walterus I, abbas secundus, 60; succedit Iohannes
Straelen, 61.
1220. Radulphus, domnus de Roden, personatus de Houtave et de Novo Templo
monasterio confert, 58.
- 1220, 15 *Maii*. Obiit Iohannes I, abbas tertius, 61; succedit Walterus Block, 62.
- 1225, *mense Aprili*. Walterus abbas, subdelegatus cum abbate Sancti Bartho-
lomaei de Echout, secundum litteras apostolicas, revocat suspensionem
latam ab episcopo Tornacensi contra capitulum Sancti Donatiani
Brugensis.
- 1230, 18 *Decembris*. Obiit Walterus II, abbas quartus, 62; succedit Nicolaus
Vervacq, monachus Sancti Martini Tornacensis, 63.
- 1234, 28 *Novembris*. Obiit Nicolaus I, abbas quintus, 63; succedit Godefridus
Roode, praepositus Aquicincti, 64.
1240. Inchoati sunt muri quibus munitum est monasterium, 65.
1240. 4 *Iunii*. Obiit Godefridus, abbas sextus, 65; succedit Willelmus Lentijn,
cellerarius Sancti Bavonis Gandavensis, 66.
- Willelmus abbas tres in monasterio priores, quasi totidem disciplinae

XIV

- custodes, item et cantorem, iuxta ritum Sancti Bavonis Gandavensis, instituit, 66.
1241. Ecclesia dividitur in duas partes, una ad usum monachorum, altera ad usum parochianorum, 67-70.
Monachi cedunt administrationem curae pastoralis parochianorum de Straten sacerdoti saeculari, 70, 71.
1242. Completa est circummuratio monasterii, 72.
1245. Inchoata est constructio ambitus et dormitorii, 72.
- 1252, 29 *Septembris*. Consummatum est dormitorium, 73.
1252. Constructa sunt horreum et infirmaria, 73.
- 1255, 6 *Maii*. Obiit Willelmus I, abbas septimus, 77; succedit Lambertus cantor, 79.
Lambertus abbas omnes monasterii redditus quatuor in partes dividit, quorum sibi, familiae suae et hospitalibus unam, fratribus alteram, tertiam fabricae et quartam eleemosynis assignat, 83.
1258. Walterus III, episcopus Tornacensis, constituit ut curatus de Straten a monasterio singulis annis c solidos Flandrenses recipiat, 84.
1268. Lambertus abbas statuit ut monachi, qui prius in coemeterio, deinceps in ambitu sepeliantur, et ut pro quolibet eorum defuncto tricenarium celebretur cum praebenda, 84.
1269. Radulphus, Albanensis episcopus et Apostolicae Sedis legatus, flagitanti abbati Lamberto, concedit ut omnes monachi utantur pileis nigris pellibus agnitis subsutis a festo Beati Remigii usque ad Pascha, 84.
- 1276, 25 *Decembris*. Obiit Lambertus, abbas octavus, 85; succedit Henricus Grenberghen, prior, 86.
- 1279 *aut* 1280, 5 *Aprilis*. Obiit Henricus I, abbas nonus, 86; succedit Iohannes Makereel, 87.
- 1280, 15 *Augusti*. Magnum incendium Brugis; turris lignea in foro combusta, 87.
- 1281, 25 *Maii*. Brugis exoritur gravis seditio, dicta *de Grootte Moorlemay*, 87.
- 1281, 3 *Septembris*. Balduinus Priem, Iohannes Danwilt, Lambertus Danwilt, Iohannes Coopman et Lambertus Lam, jussu Guidonis, comitis Flandriae, interfecti, sepeliuntur in parte ambitus aquilonari, 88.
- 1287, *mense Augusto*. Inchoata est constructio capellae quinque domnorum, 89.
- 1290, 9 *Septembris*. Obiit Iohannes II, abbas decimus, 91; succedit Petrus Honckevliete, cellerarius, 92.
- 1302, 11 *Iulii*. Victoria Flandrensi de Gallis, 93.
Constructa est aedes sumptuosissima trium tabulorum pro abbate et hospitibus, 93.
Constructi sunt muri quibus censa monasterii, garena, et molendinum muniuntur, 94.
- 1307, 11 *Iunii*. Obiit Petrus I, abbas undecimus, 98; succedit Henricus de Colonia, qui plurimos libros exscribi iubet, 99.

XV

- 1308, 15 *Maii*. Obiit Henricus II, abbas duodecimus, 100; succedit Walterus Wilde, prior, 100.
1318. Fundatur monasterium Carthusianorum Vallis Gratiae, prope Brugas, 103.
1325. Monachi Sancti Andreae omnium Carthusiensis ordinis suffragiorum participes fiunt, 104.
Walterus abbas baculum pastorale cum capitello eburneo faciendum curat, 105.
- 1327, 4 *Aprilis*? Abbatialem dignitatem sponte resignat, 105; succedit Iohannes de Zevenecote, 107.
- 1328, 19 *Maii*. Obiit Walterus III, abbas tertiusdecimus, 107.
- 1328, 24 *Augusti*. Pugna prope Casletum, 111.
- 1338, 7 *Ianuarii*. Renovata est societas cum Carthusianis inita, 108.
- 1334, 18 *Octobris*. Obiit Rogerus Wevel, sextusdecimus abbas Aldenburgensis, quondam monachus Sancti Andreae, 101.
- 1340, 29 *Septembris*. Obiit Iohannes III, abbas quartusdecimus, 111; succedit Michael de Zieseele, prior, qui obedientiam promittit Andreae, episcopo Tornacensi, 111.
1343. Fundata est capella Beati Michaelis in ecclesia de Straten, 112.
- 1345, 14 *Augusti*. Inita est societas cum abbazia Sancti Adriani de Gerardimonte, 113.
- 1344, 4 *Octobris*. Obiit Willelmus Lentin, prior, 112.
- 1346, 7 *Martii*. Obiit Michael I, abbas quintusdecimus, 117; succedit Gerardus Donckere, 117.
1347. Monasterium Carthusianarum a quibusdam civibus Gandavensibus ex nobili familia de Vos fundatum prope Brugas, 119.
- 1353, 26 *Iulii*. Dissensiones inter abbatem et conventum a commissariis episcopi Tornacensis sopitae, 117.
- 1354, 28 *Augusti*. Obiit Gerardus, sextusdecimus abbas, 122; succedit Henricus de Cleyhem, qui obedientiam promittit Philippo, episcopo Tornacensi, 123.
- 1369, 12 *Martii*. Obiit Henricus III, septimusdecimus abbas, 126; succedit Iohannes Goederic, qui obedientiam promittit Philippo, episcopo Tornacensi, 126.
- c. 1370. Lapis incisa sepulchro quinque domnorum imponitur, 89.
- 1383, 8 *Octobris*. Obiit Iohannes IV, octavusdecimus abbas, 127; succedit Iohannes Yvesone, 128.
Caput argenteum Beati Andreae, crucem auream, baculum pastorale argenteum et pepulum exquisiti operis, pluraque vasa argentea fieri iubet, 128.
1408. Obiit Livinus de Coleghem, prior, 129.

- 1416, 6 *Octobris*. Obiit Iohannes V, nonusdecimus abbas, 131; succedit Sigerus de Costre, alias de Straten, cellerarius, qui postquam de ipsius moribus, conditione, etc. inquisitum est, confirmatus est atque etiam benedictus eodem anno, promittitque obedientiam Iohanni, episcopo Tornacensi, 131.
1416. Describuntur omnia ecclesiae ornamenta, 132.
- 1434, 24 *Martii*. Dissensiones inter abbatem et conventum a commissariis episcopi Tornacensis sopitae, 133.
- 1438, 2 *Augusti*. Obiit Petrus Niet, prior, 134.
- 1439, 1 *Aprilis*. Georgius Beaumont confert monasterio unum membrum anterioris digiti B. Anthonii confessoris, 135.
- 1453 aut 1454, mense *Ianuario*. Sigerus abbas, iubente Philippo duce, invitus abbatialem dignitatem resignat, 136; succedit Iacobus de Steenburch, frater Iacobae, Philippi ducis concubinae, 136.
1454. Episcopus cogit Iacobum abbatem studiorum causa Parisiensem universitatem adire, 139. Cellae abbatis in dormitorio aedificatae, 139. Iacobus abbas chorum ecclesiae a fundamentis renovat et per pedes viginti quinque extendit, 140.
- 1457, 25 *Martii*. Obiit Sigerus, vigesimus abbas, 137.
- 1462, 5 *Septembris*. Obiit Iacobus, vigesimus primus abbas, 142; Petrus Maets, communi voce omnium monachorum electus, adversarios patitur Antonium Hanneron, Sancti Donatiani praepositum, qui de certis negotiis a duce Philippo Romam missus, prima in regionibus duci subditis vacatura abbatia dotatus erat, et Christianum Sage, monachum ambitiosum, cui praedictus Antonius ius suum cesserat, sed utrumque pensionis oblatione superat, 143.
1464. Petrus abbas summi pontificis confirmationem primus expetit et obtinet, 144.
- Domum sacramentalem, lavatorium, diversas imagines, nova organa et plura alia fieri iubet, 151; domum abbatialem Brugis renovat, et portam ad censam de Bensebrouck exstrui facit, 152; capellam Sancti Andreae extendendam curat, 154.
- 1464, 4 *Novembris*. Consecrata est capella Sancti Theobaldi, episcopi et confessoris in Straten, et fraternitas in eius honorem instituta, 152.
- 1468, 14 *Februarii*. Obiit Petrus Tand, prior, 139.
- 1469, 25 *Aprilis*. Obiit Arnulphus Helle, receptor, 147.
1479. Magna dissidia inter abbatem et conventum, 149.
- 1479, 3 *Octobris*. Petrus II, vigesimus secundus abbas, dignitatem resignat magistro Iodoco Russaut, al. Ruissant, monacho Sancti Bavonis Gandavensis, 150.
- 1480, 6 *Februarii*. Iodocus Russaut, benedictionis munus accipit, 156.

XVII

- Domum abbatialem renovat, vitreas et imagines pulchras fieri iubet, 156,
157.
- 1485, 8 *Maii*. Obiit Petrus II, vigesimus secundus abbas, 156.
- 1489, 10 *Februarii*. Obiit Iodocus, vigesimus tertius abbas, 161; succedit Michael de Cupre, 162.
- 1489, 28 *Februarii*. Benedictionis munus accipit, 162.
- 1490, 13 *Martii*. Obiit Iohannes Baye, prior, 165.
- 1508, 1 *Decembris*. Michael II, vigesimus quartus abbas, dignitatem cedit in gratiam Balduini Vilain, Minoritae, episcopi Sareptani, 171.
- 1509, 17 *Iulii*. Monasterium ingreditur Balduinus Vilain in habitu S. Francisci, 171.
- 1509, 22 *Iulii*. Habitum S. Benedicti a Iacobo de Cortewille, Aldenburgensi abbate, accipit, 171.
1510. Obiit Adrianus Clericus, prior, 171.
- 1513, 11 *Februarii*. Obiit Michael II, vigesimus quartus abbas.
- 1514, 16 *Octobris*. Ascitis e monasterio Gemblacensi quatuor monachis, Bursfeldense institutum in abbatiam inducit abbas Balduinus, 172.
- 1519, 6 *Septembris*. Obiit Balduinus, vigesimus quartus abbas, 173; succedit Rolandus de Steelant, monachus Sancti Petri in Blandinio, 174.
- 1519, 26 *Octobris*. Summi pontificis confirmationem obtinet, 174.
18 *Decembris*. Benedictionis munus accipit, 174.
Bona monasterii distrahit, quamobrem in causam vocatus est a Bursfeldensium capitulo; respondere nolens, unionem cum congregatione Bursfeldensi dissolvit, 174.
- 1521, 24 *Iulii*. Carolus V, cum fratre suo Ferdinando, in abbatiam introductus, vespere adest, 174.
1524. Translatus est Rolandus ad praefecturam Montis Sancti Winnoci, 175.
- 1525, 25 *Maii*. Iohannes VI Asset, monachus Sancti Vedasti Atrebatensis et praepositus Hasprensis, abbatiam intrat et munus benedictionis accipit, 175; turrin ecclesiae in superiori parte ex toto renovari iubet, 168, 176.
- 1527, 27 *aut* 28 *Octobris*. Obiit Rolandus, vigesimus sextus abbas, Brugis, 175.
- 1528, 6 *Martii*. Iohannes VI Asset summi pontificis confirmationem obtinet. Tres monachos Gemblacenses in coenobio superstites carnibus vesci cogit, 176; aedificia monasterii reparat, refugium Brugis renovari facit, et ecclesiam instruit argentea suppellectile, 176.
1542. A Carolo Coquin, abbate Aquicinctensi, in coadiutorem assumptus est, 176.
- 1546, 2 *Decembris*. Ad abbatiam Aquicinctensem transit, 177.
- 1547, 14 *Februarii*. Iohannes van der Weerde, abbas Aldenburgensis, electus vigesimus octavus abbas, monasterii possessionem adit, 178.

XVIII

- 1547, 6 *Martii*. A Nicolao, episcopo Sareptano, Tornacensi suffraganeo, confirmatus est, 178. Multa in ecclesia construit vel renovat, 178.
1551. Murum a domo pastoris usque ad ultimam monasterii clausuram fieri iubet, 178.
1553. Paralyti afflicti, domnum Gilbertum le Bleu, coadiutorem sibi adlegit, 179.
- 1555, 20 *Martii*. Obiit Iohannes VI Asset, vigesimus septimus abbas, 177.
- 1556, 21 *Februarii*. Abbatialem dignitatem ob invaletudinem resignat Iohannes van der Weerde, 179.
1559. Abbatia episcopo Brugensi subiecta est.
- 1559, 11 *Decembris*. Obiit Iohannes VII van der Weerde, vigesimus octavus abbas, 179.
- Abbas Gilbertus esum carniarum aufert, restituta Bursfeldensi observantia.
1567. Destructo Taruanensi Sancti Iohannis monasterio et Balliolum translato, Iohanni Fachin abbati Nicolaum Michiels et alios quosdam e suis monachis ad reformandum eiusdem monasterium concedit, 182.
- Refugium abbatiae Brugis reficit et ampliat, et in eo defert omnia vasa et ornamenta, 180.
1575. Nicolaum Michiels, priorem, coadiutorem sibi adlegit, 181, 182.
1577. Haeretici monasterium funditus evertunt, 181.
- 1578, 29 *Iulii*. Gilbertus le Bleu ex integro abbatiam cedit Nicolao Michiels, et ad censam in Snaeskerke se transfert, 181, 182.
1578. A vicariis episcopi Brugensis confirmatus est Nicolaus abbas, 182.
- Nicolaus abbas Cortracum fugere cogitur, et dispersi sunt monachi, 183.
- Gilbertus abbas, captus ab haeticis, multa patitur, 181.
1584. Eripitur civitas Brugensis e manibus haeticorum, 183.
- 1584, *mense Maio*. Nicolaus abbas Brugas revertitur; monachi paulatim redeunt, 183.
- 1584, 14 *Septembris*. Obiit Nicolaus II, abbas trigesimus, 183. Succedit Petrus Aimericus de Campo, Dominicanus, confessarius Alexandri Farnesii, ducis Parmensis ac provinciarum Belgicarum gubernatoris, 184.
- 1585, 25 *Ianuarii*. Installatus est et munus benedictionis accipit Brugas, 184.
1587. Annonae caritas; hodium tritici sexaginta florenis Brugas venditur, 184.
- Abbas domum lanionum aedibus refugii adhaerentem emit, et ex illa sacellum construit, 184.
1592. Abbas Iohannem Bourrier, abbatem Aldenburgensem, administratorem monasterii relinquens, in Hispaniam de mandato regis proficiscitur; pedem sinistrum Sancti Philippi Apostoli secum defert ac donat Philippo II, Hispaniarum regi, 185.
1593. Abbas Brugas revertitur, 185.
1597. Nominatus est abbas Sancti Landelini in Crispinio prope Condacum, 185.

XIX

- 1597, 2 *Iunii*. Iohannes Bourrier administrator confirmatus est a Matthia Lambrecht, episcopo Brugensi, 186.
- 1598, 8 *Novembris*. Ab Alberto principe abbas trigesimus secundus nominatus est, 186.
- 1616, 21 *Ianuarii*. Obiit Iohannes VIII, trigesimus secundus abbas, Brugis, 188; succedit Henricus van den Zype, monachus et prior Sancti Iohannis Baptistae Ipras translati, necnon praepositus Affiginensis, 189.
- 1616, 4 *Februarii*. Obiit Petrus III, trigesimus primus abbas, Bruxellis, 185.
- 1616, 1 *Maii*. Munus benedictionis accipit abbas Henricus Brugis a Carolo Philippo de Rodoan episcopo, 189.
- 1632, 28 *Iulii*. Omnes monachi, relicto refugio ad abbatiam reaedificatam porrigunt, 190.
1643. Fornices super chorum ecclesiae constructae, 190.
1646. Confraternitas inita cum abbatia Sancti Iohannis Baptistae Ipras translati, 190.
1650. Ambitum cum fenestris italicis aedificari facit, 190.
- 1656, 8 *Septembris*. Erecta est confraternitas Sanctae Mariae Virginis, stellae maris, 190.
- Moniales Sanctae Godelevae, Brugas adductas, reformat abbas Henricus, 190, 191.
- 1659, 14 *Martii*. Obiit Henricus IV, trigesimus tertius abbas, 191; succedit Benedictus van den Berghe, cellerarius, 192.
- 1659, 25 *Augusti*. Munus benedictionis accipit Brugis ab episcopo Carolo van den Bosch, 192.
- 1659, 21 *Septembris*. Solemniter inauguratus est ab eodem episcopo, 192.
- Ecclesiam restaurat, et fornices super anteriorem ecclesiam construit, 192.
- 1679, 12 *Aprilis*. Obiit Benedictus, abbas trigesimus quartus, 193.

XXI

CORRIGENDA ET ADDENDA.

Rogo te, Lector, ut haec ante Chronicorum lectionem emendes.

P. 3, lin. 18: eam.	Corrige: ea.
P. 5, „ 8: Antiochia.	„ Antiochena.
P. 7, „ 5: mox (ut sollicitus).	„ mox (ut (vir) sollicitus).
P. 15, „ 34: m ^o c ^o xvii ^o .	„ m ^o c ^o , xvii ^o .
P. 16, not. 6: scribiter.	„ scribitur.
P. 17, „ 7: pagus	„ vicus.
P. 25. <i>Dele notam 11.</i>	
P. 26, lin. 26: sacrilegium.	Corrige: sacrilegum.
P. 28, „ 9 et 20, et p. 29, lin. 6: Ex authenticis documentis constat quod nomen istius abbatis Quercetani fuit Arnoldus, et non Andreas.	
P. 29, „ 7: possiderunt.	Corrige: possiderent.
P. 59, „ 8: <i>Dele virgulam post vocem</i> Walterus.	
„ 18: <i>Dele virgulam post vocem</i> abbatis.	
„ 18 et 19. Gosuinus, episcopus Tornacensis, obiit 29 ^a die Octobris anni 1218, et sic evidenter patet quod haec compositio facta fuit aut anno xiii ^o praesidentiae Walteri abbatis, aut inter ipsum et Gosuinum episcopum.	
P. 60, „ 16. <i>Dele virgulam post vocem</i> Waltero.	
P. 67, „ 32: Willelmum. <i>Sic in Codice; legendum est: Walterum.</i>	
P. 68, „ 5: Walterus. <i>Corrige: Willelmus.</i>	
P. 84, „ 15: Willelmo. <i>Sic in Codice; legendum est: Waltero.</i>	
P. 86, „ 10. <i>Dele virgulam post vocem</i> humilis.	
P. 103, „ 20: Aertrijcke ¹⁸ . <i>Corrige: Aertrijcke ¹⁹.</i>	
P. 105, „ 23: anno Domini 1327 quarta die mensis Aprilis. <i>Sic in Codice; legendum forsitan: 1327 (id est 1328 n. st.), quarta die mensis Martii. Vide p. 106, lin. 32, et p. 107, lin. 3.</i>	
P. 117, „ 1: 1345. <i>Id est 1346 n. st.</i>	
„ 10. <i>Dele virgulam post vocem</i> amena.	
„ 11: Marie. <i>Sic in Codice; legendum est: Maria.</i>	

XXII

P. 136, lin. 2: annis pene 39. Sic in Codice; legendum est: 37.

P. 161, „ 4: Ianuarii. Sic in Codice; legendum est: Februarii.

P. 165, „ 3: 1489. Id est 1490 n. st.

P. 170. Sepulcro Michaelis de Cupre sequentes incisi fuere versiculi: .

Exuviae molles olim, nunc saxa recondunt
Membra Michaelis Cupre, quem fecit abbatem
Huius conventus sors diva; repressit eundem
Mors fera milleno quingento duodeno,
Post quater unum et quinque dies mensis Februarii.

P. 173. Sepulcro Balduini Vilain sequentes incisi fuere versiculi:

Clanditur hoc tumulo pater inclytus ecce celebri
Balduinus Vilain, quem Deus extulerat
Donis innumeris, vitae dum carperet auras.
Nam doctoratus munere functus erat,
Sub duce Francisco dum militat, hinc reverendi
Pontificis magni culmen honoris habens.
Aedibus his sacris Divi praeerat Benedicti,
Pervigil inducens ad meliora suos.
Anno milleno quingenteno quoque deno
Ac nono extremum clausit et ipse diem,
Septembris sexta; nunc ergo Deum rogitemus,
Spiritus ut valeat scandere celsa poli.

P. 190. not. 5, lin, 6: fenestris italicis. Adde: excisis.

P. 198, lin. 13: 1856. Corrige: 1859.

P. 216, „ 1: MONACHORVM. Corrige: MONACHORVM.

INCIPIT PROLOGVS IN SEQVENTEM CHRONICAM MONASTERII SANCTI ANDREE
IVXTA BRVGAS, BENEDICTINI ORDINIS, AD REVERENDVM DOMNVM IOANNEM
ASSETIVM, EIVSDEM MONASTERII ABBATEM DIGNISSIMVM.

Inter cetera que merore deiectum ac letifera quadam attactum
lethargia solari erigereque assolent (animum)¹, iucundissimam frequen-
temque² chronicharum lectionem, non infimum obtinere locum nemo
est qui ambigit; et licet id communi sententia chronicarum universitati
asscribi soleat, supremum tamen in his locum obtinere comprobantur
ea que de his tractant, que legentis animum magis afficiunt, scilicet que
de ipsius loco natalicio, vel proavorum probitate, virtute ac magnifi-
centia recitantur. Et quia, mi domne abba reverendissime (quem et
morum gravitas, et scientie prerogativa, integritasque commendat), te
nostro monasterio non tam preesse quam prodesse cognoscimus, ideo
tuis propriisque satisfacere cupientes studiis, brevem ac (quantum pos-
sibilitas sinat) veram nostri monasterii conscribere decrevimus narra-
tionem: quo videlicet inchoatum sit principio, propectum subsidio, ac
gubernatum studio; quatenus tuorum predecessorum abbatum cognitis
amplectendarum virtutum preconiiis, vel detestabilium vitiorum obpro-
briis, facilius ea que tibi vel imitanda forent, vel fugienda cognoscere
valeas; quia longe prestantius precedentium exemplaritas quam nimium
verbosa loquacitas edificare solet, atque ad potiora aggredienda insti-
gare. Et quia ea que describere decrevimus, ex nullis condignis exem-
plaribus, sed potius ex corruptissimorum foliculorum, literarum, ac

¹ Quae ( ) includuntur verba, in Codice inter lineas super textum posita reperiuntur.

² In Codice perperam scribitur *frequemque*.

corrosissimarum tumbarum inscriptionibus, et quorundam aliorum monasteriorum chronicis, laboriosissime collecta sunt, ideo paucissima de pluribus conscribere potuimus. Et quia, mi domne abba reverendissime, plures predecessorum tuorum eruditione, sollicitudine ac studio precellis, iccirco nostre parvitat³ qualiacunque scripta, tue potissimum paternitati dicare decrevimus, quia nullus ea melius ac veracius locupletare potest. Et licet ea que scripsimus longe inconvenientiori ac rudiori quam tue conveniat dignitati atque eloquentie stilo digessimus³, utpote ab eo conscripta qui nullo famosiori universitatum studio, quam vulgarium fratrum illorum apud Gandavos, qui sese Hieronimitas appellant, tediosa potius ac laboriosa imbutus fui solertia, ideo paternitatem tuam obnixius deprecor, quatenus ab huius nostre chartule, licet insulsissime, lectione stili inconvenientia non removeat, quam erga te profusa charitas transmittit, quia nihil sub sole tam absurdum ac deforme inveniri potest, quod prudentibus Deumque timentibus non coope- retur in bonum. Nam hiis quibus vel ipsa ambrosea communis est, plerumque panis cibarius dulcissimus efficitur, ac ipsa limpidissima limpha avidissimis hauritur faucibus ab his quibus nectareus potus usu viluit.

³ In Codice *digerissimus*.

INCIPIT CHRONICA MONASTERII SANCTI ANDREAE APOSTOLI, IVXTA BRVGAS, ORDINIS BENEDICTINI, CONSCRIPTA AB ARNVLPHO GOETHALSIO, EIVSDEM MONASTERII MONACHO.

ET PRIMO DE SANCTA CRVCIATA QVE PROMOTA FVIT AD RECVPERATIONEM TERRE SANCTE.

CAPITVLVM PRIMVM

Nihil in rebus humanis (nam divina opera ordinatissima fore nemo est qui ambigit) eque ut debitus ordo exigitur, videlicet ut cuncta que aguntur vel scribuntur, convenienti exordio, medio ac fine compleantur. Ut igitur prescripto ordine, in gestorum monasterii nostri narratione convenientius progredi valeamus, libet hic quedam inserere, que licet minus convenientia, necessaria tamen fore diligens lector facillime percipere poterit.

Igitur anno Dominice Incarnationis m^oxcvi^o ¹, summus pontifex, Urbanus secundus, audita iam frequentissima relatione, desolatissima dispositione Terre Sancte, videlicet quod ea loca que toto orbi terrarum sunt celeberrima, ipsis Christi fidelibus forent extranea, atque per id tempus pene inaccessibilia, maxime ob infidelium eam occupantium ac ignominiose possidentium intollerabilem improbitatem. Primum quidem vir beatissimus ac compatientissimus graviter indoluit, ac demum, quatenus rebus iam desperatissimis convenienter subveniri posset generale apud Claromontem, Gallie urbem, consilium convocavit; ad quod peragendum, ipsum maxime animavit quidam Petrus, sanctus heremita, huius inferioris Germanie indigena; qui ipsorum sanctorum locorum provinciam (ad hoc devotione permotus) perlustrare gestiens, miseram ipsorum desolationem non tam auribus perceperat, quam tunc oculis inspexit. Quumque lachrimosas diuturnasque Deo Optimo Maximo preces effunderet, quatenus his sanctis locis, que sanctissima nativitate,

¹ Male: legendum est 1095. Concilium Claromontanum habitum est de 18 ad 28 Novembris.

conversatione, miraculorum gloria, morte ac resurrectione sacrasset, subvenire dignaretur, tale tandem divinitus accepit responsum, ut cunctis Christiane reipublice principibus intimaret, quod si ad prefate Terre Sancte recuperationem obtinendam accederent, secundis uterentur successibus. His itaque (atque) huiusmodi prefatus papa sanctissimus animatus oraculis, ita cunctos principes ibidem in consilio adunatos vivacissima permovit oratione, ut avidius ad consulta negotia peragenda, quam famelici ad cibum capiendum, perurgerentur. Quorum devotioni fervorique ipse pontifex plurimum congaudens, cunctis qui illud negotium vel corporaliter peragerent vel quovis adminiculo sublevarent, singularia privilegia et indulgentias condonavit. Cunctis etiam ecclesiasticis prelati fortiter indixit, quatenus quilibet ipsorum idipsum suis subditis intimare non differret. Unde factum est ut universus Christianus populus ad hanc sanctissimam cruciatam quasi ad epulas sumendas sese disponeret. Nulla enim vel sexus vel etatis infirmitas eos (quibus vel tenuis opportunitatis conditio adesse poterat) a proposito deterrere potuit. Unde actum est ut infinitus ad hanc sanctissimam cruciatam peragenda undique colligeretur exercitus, qui omnes priorum temporum et numero et viribus longe precelleret. Nam ibidem fuisse amplius quam sexagies centena milia hominum diversi status, sexus et conditionis describere Anthoninus aliique plures historiographi. Prefuere autem huic Dei exercitui nobilissimi duces et principes : Godefridus, dux Lotharingie, cum duobus fratribus, Eustacio et Balduino; Robertus Frisio iunior, Flandrorum comes; Balduinus, comes Montensis; Stephanus, comes Blesensis; Hugo Magnus, frater Philippi regis Francie; Robertus, comes Normannorum; Raymundus, comes Sancti Egidii; Hoamundus², dux Apulie; Tancredus, nepos ipsius, et alii quamplures. Quorum omnium curam apostolica auctoritate suscepit vir eximius Haymarus, Podiensis episcopus, qui eis valde proficuus fuit consilio et doctrina usque ad captam Anthiochiam, nam ibidem debitum nature solvit, evocatus a Domino; item et prefatus Petrus eremita ipsis etiam valde utilis fuit in multis usque ad captam ipsam Iherusalem.

² Sic in Codice scribitur, sed in capitulo sequenti rectius *Boamundus*.

QVOMODO CAPTA SIT ANTIOCHIA, ET DE EIVS DESCRIPTIONE.

CAPITVLVM SECVNDVM

Igitur prefati duces ac principes ceterique cum sibi subiectis, post innumeros longissime vie labores, maxima bellorum discrimina, ac diversas ab infidelibus munitissimas armorum viriumque presidio receptas urbes, tandem ad nobilissimam ac munitissimam urbem Antiochiam devenerunt. Quam mox vallo militeque circumdare decreverunt, pro parte saltem potiori; nam hec ipsa civitas Antiochia tante erat amplitudinis ac magnitudinis, ut ipsius maximam circumferentiam nostrates cum competenti presidio vallare non prevaluerant.

Est enim ipsa Antiochia (ut inquit Anthoninus,) civitas gloriosa et nobilis, secundum vel tertium post Romam dignitatis gradum sortita, omnium provinciarum quas tractus continet orientalis, princeps et moderatrix. Hec priscis temporibus dicta est Reblata, ubi Sedechias, rex Iuda captus, ductus est ante Nabugodonosor regem Babylonis; ubi ipsius iussu, prefati regis Iuda filii in ipsius conspectu crudeliter occisi sunt, et ipse rex exoculatus. Hanc, post mortem Alexandri magni Macedonis, Anthiochus qui, post eius mortem, partem regni eius optinuerat, turribus ac muro validissimo circumdatam, de suo nomine vocari fecit Antiochiam, eam regni sui caput constituens. In hac Apostolorum Princeps, Beatus Petrus, cathedram tenuit sacerdotalem annis septem. In hac etiam primus fidelium habitus est conventus, in quo et Christianorum nomen dedicatum est; prius enim qui Christi sectabantur doctrinam Nazareni vel discipuli dicebantur. Postmodum vero a Christo deducto nomine, auctoritate illius synodi, universi fideles dicti sunt Christiani. Eiusdem vero civitatis patriarcha viginti provincias in sua iurisdictione habere dicitur. Sita est autem Antiochia in provincia que Celeusiria dicitur, commodissimam atque amenissimam habens positionem; est enim fontibus et rivis tota pene irrigua. Clauduntur etiam infra civitatis ambitum montes duo mire celsitudinis, in quorum alterius vertice, qui videtur eminentior, situm est presidium munitissimum; qui duo

montes valle profundissima, sed angusta, separantur, per quam torrens dimissus per mediam influit civitatem. Longitudinem huius civitatis quidam duo, alii tria miliaria asserunt.¹

Hec Anthoninus. — Hanc itaque tam potentissimam atque maximam urbem nostri pro viribus circumvallantes octo continuis mensibus oppugnare non destiterunt; quos ibidem labores, que pericula toto illo tempore nostri pertulerunt, nec calamus depingere, nec lingua sufficeret enarrare. Nam preter quotidianos civium excursus pugnasque nostri omnes pene fame periclitati sunt.

Interim vero, quum nostri cepto operi viriliter insistunt, rumor in castra pervenit, quendam principem Persarum potentissimum, nomine Carnobach², ad Antiochenorum subsidium cum maximis copiis advenire. Hoc nuncio nostri plurimum consternati quid in tali discrimine potissimum agendum foret consultare ceperunt. Et tandem communi consilio urbem expugnare decreverunt, antequam obsessis extranea subsidia advenire possent. Huius autem consilii capud fuit Boamundus, Tarentinorum princeps, vir strenuus et in re militari expertissimus, qui ad ceteros Christiane militie principes huiusmodi oratione loquutus est: “ Viri fratres, quos generis nobilitas, virium virtus, ac dominiorum
“ commendat potentatus, quos etiam ad hec maxima hactenus perpessa,
“ vie longissime, vite ac rei familiaris discrimina sufferenda, ad hanc
“ usque urbem Christi amor perduxit, convenientissimum fore arbitror,
“ ut hanc urbem invadere non differamus. Quod si modum requiritis,
“ vobis breviter intimabo. Amicum habeo in hac civitate fidelem, qui
“ in sua protectione ac potestate turrin habet munitissimam, quam
“ sub certis conditionibus mihi paratus est tradere. Pro quo complendo
“ negotio, multam ei pactus sum donare pecuniam. Et si vestre videtur
“ amplitudini congruum, ut nostra sollicitudine ac studio capta civitas
“ in nostram, iure hereditario possidenda, transeat potestatem, paratus

¹ Haec descriptio e Sancti Anthonini Florentini chronica excerpta est. V. editionem Lugdunensem anni 1586, tom. II, p. 670.

² Kerbogha, Corbagath, Corbahan, Corbana, Curbarannus. Cf. ROBERTI MONACHI Historiam Hierosolymitanam, ap. BONGARS, tom. I, p. 62; BALDRICI ARCHIEPISCOPI Hist. Hierosol., ibid., p. 111; ALBERTI AQUEVENSIS Hist. Hierosol., ibid., p. 242; WILLERMI TYRENSIS ARCHIEPISCOPI Hist., ibid., p. 716; etc.

“ sum cum dicto amico meo pacta complere; sin autem hoc vobis
 “ displicet, elaboret vestrum quilibet, et quocunque studio urbem
 “ obtinere potuerit, (quantum mea interest) eandem illi concedo. ”
 His auditis reliqui principes plurimum gavisi, iustissime eius conditioni
 assensum prebuere. Igitur Boamundus, soluto consilio, mox (ut solli-
 citus) hunc suum amicum, nomine Emyrferium³, per nuncios convenit,
 ut id, quod mutuo condixerant, celerius compleri deberet. Quo audito,
 letus effectus Emyrferius, fratrem suum quem habebat unicum in
 prefate turris custodia cooperatorem (sine cuius adiutorio vel consensu
 tantum negotium ad optatum deduci non potuit exitum) adiit, ipsum-
 que sensim tentare voluit (nam usque ad id temporis ipsum negotium
 eidem non indicaverat) si secum in illo convenire vellet. Quumque illi
 a longe et per quedam enigmata misterium illud revelare cepisset, rep-
 perit eum ab hoc satis pio opere abhorrentem, imo et nostrorum opera
 mordatius execrantem. Unde ipse (qui prius dubitabat, an fratri mentis
 conceptum indicare vellet) ipsum iam quasi pestem declinans, in sua
 illum conscientia execrabatur. Et ne Christi obsequium per eum impe-
 diri posset, de eius cepit morte tractare, charitati fraterne publicam
 Christianorum preponens salutem. In ipsa autem nocte, quum sese
 civitas sopori dedisset, videns prefatus vir Emyrferius horam rebus
 agendis sese obtulisse oportunam, domno Boamundo per nuncium
 significavit, ut viris electis festinus adveniret. Quo ille audito, mox
 convocatis clam aliis quibusdam principibus cum suo domestico comi-
 tatu (subito) ante turrim asstitit. Et interea predictus Emyrferius eandem
 ingressus turrim, primum fratrem suum in stratu suo dormientem
 occidit, ac demum funem per fenestram dimisit. Cuius presidio nostri
 principes adiuti ac leonina audacia induti, in Dei nomine conscendere
 ceperunt. Primus igitur ascendentium (ut par erat) fuit Boamundus,
 huius conventionis actor; secundus, nobilissimus Flandrorum comes,
 Robertus Frisio iunior, intrepidam in hoc facto animi sui constantiam

³ “ Pyrrhus erat nomen eius. ” ROBERTI MONACHI Hist. Hierosol., ap. BONGARS, tom. 1, p. 53. Cf. Gesta Francorum et aliorum Hierosolimitanorum, ibid., p. 15; BALDRICI ARCHIEP. Hist. Hierosol., ibid., p. 108; GVIBERTI ABBATIS Hist. Hierosol., ibid., p. 503.

ac virtutem apertissime demonstrans; tertius fuit Tancredus, prefati Boamundi nepos; post quos et ceteri ascenderunt⁴. Qui induti virtute ex alto, duce predicto viro, qui eos intromiserat, decem turres absque difficultate, occisis earum custodibus, occupavere; quo facto, descendentes ad portam, eam violenter effregerunt, intromittentes eos qui foris expectabant. Lucescente itaque iam aurora, buccina dato signo, ceteros qui in castris remanserant advocant et intromittunt. Qui pariter per urbem discurrentes ac domos effringentes, stragem non modicam ediderunt. Cives autem, audito tumultu, stratis exilientes ac suorum stragem considerantes, relictis domibus fugere tentabant; sed armorum cuneos incidentes, passim obtruncabantur. Multi tamen per portas egressi aut per murum dimissi vite sue consuluerunt; inter quos et Anixianus, civitatis domnus, civitatem egressus, dum fugeret a quibusdam Armenis inventus, occisus est. Nostri autem civitate potiti, nihil prorsus in ea alimentorum reppererunt, nec mirum, nam ipsa civitas ix pene mensibus, obsidione vallata fuerat, atque interim omne alimentorum subsidium a civibus consumptum fuit. Sed in auro, argento, lapidibus preciosis, ac veste multiplici, tot ac tante reperte sunt divitie, ut qui prius gravi premebatur egestate nunc factus locupletior omnibus abundaret. Capta est igitur Antiochia anno ab Incarnatione Domini 1098, tertia die mensis Iunii.

⁴ "Primusque quidam Francus, nomine Fulcherius, frater scilicet Budelli Carnotensis, murum intrepidus conscendit: quem comes Flandrensis consecutus, Boimundo et duci (Lotharingiae) mandavit ut ascenderent." RAIMONDI DE AGILES Hist. Hierosol., ibid., p. 149. Cf. WILLERMI TYRENSIS ARCHIEP. Hist., ibid., p. 710.

QVOMODO CHRISTIANI IN ANTIOCHIA OBSESSI FVERVNT AB INFIDELIBVS,
ET QVOMODO DIVVS ANDREAS APOSTOLVS COMITI FLANDRIE ROBERTO APPA-
EVIT, CVIVS PRESIDIO (DIVINO PROMISSO) VICTORIAM OBTINVERVNT.

CAPITVLVM TERTIVM

Igitur quum nostri iam ad vota civitate potirentur, tertia ab expugnatione die, advenit predictus Persarum domnus potentissimus cum longe maioribus quam ferebatur copiis. Qui graviter ob receptam a nostris civitatem indignatus, undique eam arctissime circumvallavit, ita ut nulli nec ingrediendi nec egrediendi pateret facultas, unde nostrorum longe deterior facta est conditio. Nam quum nihil inferri posset alimentorum, exorta est in civitate fames vehementissima, ita ut pre victualium defectu et famis acerbitate plebs etiam ad turpia declinaret, nec erat in escis (etiam apud delicatissimos) differentia, aut mundorum ab immundis legalis ulla distinctio. Erat itaque intueri miserabile viros robustissimos et plerosque nobilissimos, pre nimia famis acerbitate debilitatos ac baculis innixos, deiecto vultu per plateas et vicos mendicando discurrere; ubi nec erat quod tanto populo vel in modico sufficere potuisset. Quid plura? Camelos, equos, mulos, asinos, canes, catos, ceteraque queque immunda animalia, pro summis deliciis reputabant, quoties illorum copiam habere potuissent; tanta enim egestate pius Christianorum laborabat populus, ut historie compendio intimari non posset, sed speciales exigeret tractatus. Quumque iam nostri in extrema necessitate constituti essent, nec ullum humanum affuturum sperarent auxilium, de salute diffidere ceperunt. At Deus Optimus Maximus, Qui suos ad tempus quanquam angustari sinit, ne nimium de suis viribus vel virtutibus confiderent, vel ut Ipsius gratia erepti gratiores existerent, tandem optato eis succurrere dignatus est subsidio. Quadam namque nocte apparuit gloriosissimus Christi Apostolus et primus Ipsius imitator et discipulus, Beatus Andreas,

victoriosissimo ac nobilissimo principi ac comiti nostro Flandrensi, Roberto Frisoni iuniori, intimans ei ac revelans inter cetera certum locum in ecclesia Beati Petri, in quo defossa iaceret lancea Christi, qua Longinus miles latus Eius aperuit, et ut eandem assumens cum reliquis Christianis principibus ac populis hostes impugnare non formidaret, nam procul dubio victoriam obtineret. His dictis disparuit¹.

Prefatus igitur comes noster, hac visione plurimum exhilaratus ac confortatus, summo diluculo consurgens, primum Omnipotenti Domino ac Sanctissimo Ipsius Apostolo immensas de impensis beneficiis retulit gratias, ac demum, convocatis ceteris Christiane militie principibus, modum eis ac ordinem prefate visionis aperuit. Quibus auditis, cuncti sese in fervidas, quas vel intima devotio vel extreme angustie ereptio stillare assolet, effundunt lachrimas, ac Deo Optimo Maximo et fidissimo ipsorum propugnatori, Divo scilicet Andree Apostolo, immensas laudes offerunt. Curritur dehinc summo cum tripudio ad designatum locum, foditur, ac lancea Christi (prout revelatum fuerat) repperitur. Fit mox maximum in civitate tripudium, et iam de futura victoria evidentissimum captatur indicium. Ordinatur proinde dies pugne, ad quam cuncta que pugnantibus necessaria esse possent, summa cum alacritate preparantur. Cuncti etiam cum summa devotione ac cordis compunctione suorum peccatorum confessionem faciunt, penitentiam alacres suscipiunt et peragunt, ac Preciosissimo Christi Corpore et Sanguine muniuntur. Clerus undique sacris indutus vestibus, summo diluculo ipsius prefixe diei Divina (etiam per viarum compita) celebrat, ac populum ad prelium profecturum benedicit. Quo facto, tanta in Dei populo infusa est divinitus gratia et confortatio, ut qui heri et nudiustertius quasi segnes et abiecti vix lumina, ob inediam in qua iam obsessi per xxvi dies constituti fuerant, attollere possent, iam in publicum exilientes sibi invicem palmam victoriae promitterent.

Nostri itaque divinum implorantes auxilium duodecim acies instrux-

¹ Cf. ROBERTI MONACHI Hist. Hierosol., ap. BONGARS, tom. 1, p. 61; BALDRICI ARCHIEPISCOPI Hist. Hierosol., ibid., pp. 116, 117; RAIMONDI DE AGILES Hist. Hierosol., ibid., pp. 150-153; GYBERTI ABBATIS Hist. Hierosol., ibid., pp. 515, 516.

erunt, atque ad adversariorum cuneos aggressi sunt. Accidit autem in nostrorum exitu ab urbe quiddam memoria et gratiarum actione dignissimum: nam ros quidam suavissimus de celo dimissus, modicus quidem sed gratissimus super eos descendit, ita placitus ut in eo benedictionis Sue gratiam videretur Dominus effudisse. Nam quicumque imbre illo conspersus fuerat, ita plenum mentis et corporis suscepit vigorem ac hilaritatem, ut nihil laboris vel inediae in tota illa expeditione sese pertulisse videretur; nec solis id hominibus accidit, sed et equis ipsis vigor pristinus adeo restitutus est, ut qui iam per multos dies nisi arborum folia et cortices pro pabulo eis valde insueto et ingrato habuerant, hostium equos, avena et palea pastos, tota illa die hinnitu, agilitate ac laborum patientia vincerent. Interea princeps hostium, intellecto nostrorum ab urbe egressu, et ipse suas instruxit acies. Nostri vero gradatim versus eos procedentes, viriliter ac leonina in eos audacia irruunt, ac tanta cede afficiunt, ut vix pauci de innumerable illa multitudine fuga saluti consulentes, evadere potuerint. Quantas ibidem hostium strages Frisius noster Robertus, comitum illustrissimus, Christi lancee presidio communitus² cum sibi subiectis ibidem fecerit, non est nostre parvitatibus, ne dicam stilo comprehendere sed nec mente concipere. Similiter et ceteri principes pro divina suaeque captanda gloria effecere. Consummato itaque prelio, nostri ad hostium castra redire, ubi tantam rerum necessariorum opulentiam tantasque orientalium divitiarum copias reppererunt, ut iam auri, argenti, gemmarum ac vestium preciosarum neque numerus esset neque mensura. Equorum etiam et armentorum annone quoque et victualium tanta reperta est abundantia, ut iam nescirent quid gratius sibi eligere possent, qui summa prius inopia laborabant. Potiti sunt autem hac victoria nostri principes anno Dominice Incarnationis millesimo nonagesimo octavo, mense Iunii, die 28.

² "Vidi ego haec quae loquor, et Dominicam Lanceam ibi ferebam." Sic scribit RAIMONDVS DE AGILES (Hist. Hierosol. ap. BONGARS, tom. I, p. 155), et sine dubio vera est eius affirmatio.

DE FVNDATIONE NOSTRI MONASTERII SANCTI ANDREE IVXTA BRVGAS, ORDINIS
SANCTI BENEDICTI.

CAPITVLVM QVARTVM

Robertus igitur, Flandrie comes illustrissimus, peracto victoriae triumpho, vovit illico, quod intra terminos domini sui, monasterium monachorum in honorem gloriosissimi Apostoli Andree et Christiane militie protectoris edificaret. Sed quia (amor) Christi ipsum in locis peregrinis detinebat, tantusque fervor erga prefatum Dei Apostolum ipsum accenderat, ut suum in Flandriam reditum pro complendo voto expectare nollet, misit quosdam nobilissimos viros ac sibi fidelissimos, datis literis, ad Flandriam, mandans sue dulcissime ac nobilissime coniugi Clementie, quatenus monasterium in honorem Beati Andree edificare non differret, in loco qui a Bethferto fundatore deducto nomine, Bethferkerka dicebatur, nunc autem Straten dicitur, ac ibidem monachos integre opinionis ac religionis constitueret. O virum omni laude dignissimum, quem tam vehemens Christiane religionis amplificande fervor detinuit, ut nec illum que sibi maxime cordi erant negocia, nec dulcissimus dilectissime coniugis liberorumque affectus ad proprium solum revocare potuerint, donec cuncta (ad que agenda perrexerat) ad optatum terminum perduxisset! Audita igitur devotissima mulier tam sancta viri sui supplicatione, illico opere complere studuit quod tam sancte postulatum cognoverat; sed quia isdem locus qui in literis designatus fuerat, episcoporum Tornacensium iurisdictioni subiacebat, ipsius Tornacensis episcopi presentiam adiit, exposulans ex nomine viri sui, quatenus eundem locum ea conditione libertati donare vellet, quatenus ibidem monasterium construi posset, ac monachi ibidem in eternum Deo famulaturi institui. Qui ilico iustissime postulationi gratantissime annuens, expetite libertatis

litteras contulit, quibus breviter foundationis nostre occasionem inseruit in hunc modum :

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti¹.

Ego, Baldricus, Dei gracia Tornacensium ac Noviomensium episcopus, omnibus hic et ubique fidelibus in eternum gaudere cum gaudentibus.

Nulli pene fidelium in universo orbi terrarum constat esse incognitum, Robertum iuniorem, Flandrensiū marchionem, in Iherosolimitano exercitu pre ceteris omnibus ducem et signiferum Christianorum² extitisse, et ad laudem et gloriam nominis Christi contra paganos fideliter et viriliter dimicasse. Hic quum per varia bellorum pericula Antiochiam pervenisset, et inibi una cum ceteris Christi fidelibus, ab innumerabili supervenientium paganorum multitudine obsessus fuisset, Divini Spiritus inflammatus igne, et Beati Andree Apostoli³ succensus amore (per ipsum enim, ut aiunt, visitavit et liberavit eos Dominus) vovit ilico in quodam monasterio, prope Brugas sito, in honore eiusdem Apostoli consecrato, in ipsius veneratione monachos se instituturum. Cognito itaque huiusmodi votum absque nostro assensu se adimplere non posse, dilectissime sibi coniugi sue Clementie comitis (quam in omnibus bonis sibi confidebat obedire) legatos direxit, et litteras continentes, ut sua ex parte pastoralitatis nostre providentiam consuleret, et altare supradicti monasterii a nobis (ad nostram enim dyocesim pertinebat) postularet, in quo monachos constituere posset. Audita igitur predicti militis Christi Roberti, Flandrensiū marchionis, viri sui, legatione, venerabilis comitissa Clementia presentiam nostram adiit, et ad complendam viri sui voluntatem, altare de Betferkerka (hoc enim nomen predicti loci antiquitus dicebatur) humiliter et devote postulavit. Cuius humilitatem et devotionem considerans, Lamberto archidyacono, ceterisque clericis nostris assentientibus, Raynero quoque eiusdem altaris persona collaudante, supradicto altari ius libertatis, sub privilegii auctoritate condonavi, et pontificali dignitate illud confirmavi, ea scilicet conditione, ut monachi inibi constituentur. His ita peractis, postquam predictus comes Robertus, superatis gentilibus, rediit, consilio principum suorum, me etiam annuente, supradictum locum abbati Afflignensis ecclesie ea lege commendavit, ut monachos ex cenobio suo inibi constitueret, et secundum incrementum exterioris substantie, monachorum quoque numerum suppleret, et regimen loci ipsius² tam ipse, quam posterius eius, perpetuo (iure) obtinerent. Annuimus autem hoc ea ratione, ut ipse abbas mihi meisque successoribus de eodem loco debita subiectione obediat, ut omnibus rite ordinatis, monachi liberi maneant et secure Deo serviant, nullo eos inquietante, nullo ab

¹ Desunt in Codice. Supplevimus e Cartulario anni 1674. Edd. MIRÆVS, Opera Diplomatica, tom. 1, p. 272, qui hoc diploma ad annum 1105 refert; Ed. in Gall. Chr., tom. v, Instr. col. 355; DELEPIERRE, Chronique, p. 83.

Deest in Codice. Supplevimus ut supra.

eis exactionem aliquam exigente. Concessimus etiam, ut abbas seu monachi presbiterum in eodem loco constituent, qui ab episcopo vel ministris eius curam parrochianorum suscipiat, et tam pro se, quam pro eis rationem reddat. Ne ergo quis privilegii huius auctoritatem violare presumat, anathemate interdiximus, et sigilli nostri impressione consignavimus, presentibus his quorum hic subscripta sunt nomina.

S. domni Baldrici episcopi. S. Lamberti archidyaconi. S. Desiderii decani. S. Bertulfi prepositi. S. Tancardi. S. Walberti. S. Raineri³. S. Blitronis. S. Widonis cancellarii. S. comitis Clementie. S. Roberti castellani. S. Cononis. S. Lamberti Nappin. S. Tagmari. S. Fredebaldi.

Actum Brugis, anno Dominice Incarnationis millesimo centesimo, Indictione octava, regnante rege Philippo, episcopante domno Baldrico, Roberto iuniore principante cum uxore sua Clementia.

Ex prescripto itaque privilegio patet quod ipsum collatum non fuerit (licet per biennium pene antea postulatum) nisi quum gloriosissimus comes noster Robertus a Iherosolimitana peregrinatione redisset. Sed nec in ipsum monasterium, quod tam sedulo fundari preceperat, monachi nundum introducti fuerant, sed edificia tum modo convenienter extructa. Sed devotissimus comes et fundator noster Robertus domum reversus, videns suum votum nundum efficaciter expletum, ilico absque dilatione complere studuit, conferens et ipse nobis sue largitatis privilegium in hunc modum :

In nomine Sancte et Individue Trinitatis⁴.

Ego, Robertus, universe Flandrie post Deum princeps, Divine admonitioni aurem cordis inclinans, que ait : " Thesaurisate vobis thesauros in celo, ubi nec erugo, nec tinea demolitur ",⁵ similiterque considerans divitias mundi et gloriam corruptioni obnoxiam, necessarium duxi, ut per manus fidelium aliquid illo premitterem, quod moriens integrum invenirem. Pro mea itaque meorumque salute a domno Baldrico episcopo impetravi, ut altare de Bethferkerka, que et Straten appellatur, in honore Beati Andree Apostoli fundatum, libertati donaret, et ex dominicatura mea duas partes decimarum eiusdem ecclesie, tam mea quam omni potestate absolvens, libertati et memorato Apostolo, ad construendum inibi cenobium monachorum, tradidi. Et quia tunc temporis bonus odor Christi spirabat ex area Affliginensis cenobii, predictam ecclesiam abbati Affliginentium

³ Deest in Codice. Supplevimus ut supra.

⁴ Desunt in Codice. Supplevimus e Cartulario anni 1674. Edd. MIRAËVS, Op. Dipl., tom. I, p. 272, DELEPIERRE, Chronique, p. 84.

⁵ S. MATTH., c. VI, v. 20.

nomine Fulgentio, tam ipsi quam posteris eius in regimine sibi succedentibus, ea lege gubernandum tradidi, ut pro facultate loci, monachos de cenobio suo illo transferret, et quantumcumque ex processu temporis, eandem ecclesiam per oblationes fidelium Dominus ditaret (iuxta considerationem facultatis monachos ipse multiplicaret) et eidem loco tanquam suo presideret pastoralis potestate et paterna providentia. Quod ne quis successorum meorum infringere, vel ab aliis fidelibus collatum seu conferendum eidem ecclesie auferre presumeret, carta et sigilli mei impressione confirmavi.

Facta est autem hec traditio Brugis, coram subscriptis testibus: S. Stephani de Boeular. S. Amolrici de Ninive. S. Walteri Flamenc. S. Teinardi, castellani de Burburch. S. Froolfi, castellani de Bergen. S. Teodorici de Esne. S. Haket, filii castellani. S. Radulphi, et Renemari, fratris eius. S. Katebaldi.

Acta sunt anno Domini M^o et Co.

Dedit preterea idem comes et fundator noster et alias privilegiorum literas, ut scilicet quum locus noster, fidelium largitione ditatus, duodecim monachis victui necessaria administrare sufficeret, a capitulo Affliginensi absoluti, monachi nostri abbatem sibi eligere possent, et deinceps cum eodem suo abbate ab omni subiectione liberi permanerent. Porro ut eiusdem libertatis conditio futuris Sancti Andree filiis incorrupta servaretur consilio et auxilio prefati Baldrici Tornacensium ac Noviomensium episcopi, necnon et (assensu) Affliginensis capituli, ad summum pontificem Urbanum secundum (qui tunc Apostolice Sedi preerat) delata, eius auctoritate sancita ac privilegio fuit roborata. Que quidem privilegia postmodum a quodam sacrilego monacho clam furata, conscissa fuere et convulsa, et ideo earum copiam nunquam recuperare potuimus. Sed sacrilegus ille divina ultione graviter punitus fuit, ut in sequentibus latius declarabitur. Igitur cum cuncta rite ordinata forent, atque edificia monastico ordini congrua essent constructa, misit prefatus Fulgentius, Affliginensis abbas primus, anno foundationis ipsius monasterii Affliginensis xvii^o, sui autem regiminis anno xiii^o, viros eximie conversationis de suo monasterio ad prefatam ecclesiam Sancti Andree, preficiens eis virum valde venerabilem ac sanctitate conspicuum nomine Ludolfum, qui primo huc applicuerunt anno Domini m^oc^oxvii^o, Kalendas Augusti. Fuitque (ipsum) monasterium nostrum nisi prioratus, sive prepositura, per annos 87, et gubernatum abbatum Affliginensium providentia et dispositione.

Notandum est hic preterea quod licet nostre foundationis executor et actor extiterit (ut ex precedentibus patuit) Robertus, comes Flandrie nobilissimus, habuit tamen in hoc sancto opere instinctorem et coadiutorem fidelissimum, nomine Tachmarum, potentia et divitiis clarum. Qui prolis successione carens, volens Christum in partem divitiarum suarum constituere heredem, in eius nomine edificare cupiebat (aliquod) monasterium ordini monastico congruum. Verum, quia tanti operis pondus modum sue possibilitatis excedere sentiebat, gloriosum Flandrie comitem Robertum sibi valde familiarem adiit, ab eodem consilium et auxilium expetens. Cuius mox comes devotissimus fervidam promptamque voluntatem ac devotionem considerans, quandam sui iuris ecclesiam domui ipsius prefati Tachmari vicinam, que avito nomine Bethferkerka dicebatur, cum appendiciis suis, in presentia suorum baronum eidem libere contradidit, ea videlicet conditione, ut sicut mente conceperat, in eodem loco cenobium monachorum constitueret. Qua suscepta, Tachmarus hylarior effectus eandem ecclesiam Radbodoni, Noviomensium ac Tornacensium episcopo, per manum prefati comitis liberam ac totius laycalis iuris immunem, cum ceteris possessionibus que sua donatione provenerant, in opus future abbacie condonavit. Episcopus vero future ecclesie prosperitati prospiciens, omnes qui deinceps premisse nobilium donationi vim inferre presumerent anathematis vinculo innodavit. Interea dum hec agerentur, contigit, ut cuncti Christiane familie principes cum sibi subiectis ad Terre Sancte recuperationem exhortarentur (ut prescriptum est), ad quam digne ac laudabiliter peragendam sese toto studio comes noster Flandrie Robertus disposuit⁶, nec corpori nec impensis parcens. Unde factum est, ut id quod iam devote dispositum ac inchoatum fuerat ob subsequens impedimentum interim differri deberet. Contigit etiam ut eo tempore ad Dominum emigraret prefatus Radbodo, Noviomensium ac Tornacensium episcopus, cui in eisdem episcopatibus successit venerabilis vir Baldricus, de quo superius mentionem fecimus. Et sic factum est, ut ob prescripta impedimenta, cuncta que

⁶ In Codice *perperam* scribiter *disponeret*.

sepedictus Tachmarus, vir nobilissimus, laudabiliter inchoaverat, pene ad nihilum redacta esse viderentur. At postquam noster Robertus, comes illustrissimus, in Antiochena obsidione, cum ceteris Christi fidelibus, in extrema angustia constitutus divina meruit visione ac Beati Andree confortatione relevari, eiusque ope victoriam obtinere, vovit ilico, ut quod ante hanc sanctam susceptam cruciatam laudabiliter inchoatum fuerat, efficaciter opere complere non differret, atque ipsum monasterium in honorem Beati Andree dedicari faceret; quod ipse postmodum inviolabiliter complevit, ut ex precedentibus latius patuit.

Contulit preterea et idem comes, fundator noster, pulcherrima armorum insignia, caput scilicet leonis album, nigro insertum subiecto, corona aurea in vertice insignitum, et torque aurea cum crucicula aurea a collo dependente, fauces habens hiantes et linguam porrectam, additis ex utraque parte baculis pastoralibus. Eisdem armorum insigniis utuntur parrochiani de Hautauwe⁷, sed quo iure aut ratione id actum sit ignoro, nec hactenus ullam huius rei rationem autenticam invenire potuimus.

⁷ Hodie *Houtave*, pagus situs milliaribus quinque a Brugis.

DE HIS QVE GESTA SVNT TEMPORIBVS PRIORVM SIVE PREPOSITORVM
NOSTRORVM ANTEQVAM ABBAS ELIGERETVR, PER ANNOS CIRCITER 87.

CAPITVLVM QVINTVM

Primus itaque prior huius monasterii Sancti Andree iuxta Brugas ordinis Sancti Benedicti, fuit vir venerabilis Ludolfus¹, Affiginensis monasterii monachus. Qui tam laudabiliter et verbis et operibus efficacissimis hic monastici ordinis observantiam instituit, ac in obedientissimos discipulos transfudit, ut per multorum annorum curricula, etiam abbatum nostrorum temporibus diligentissime observata fuerit.

Quumque idem religiosissimus pater Ludolfus hic per aliquot tempus dignissime prefuisset, ac sanctitatis eius fama longe lateque percrebuisset, contigit ea tempestate in suburbio Traiectensis civitatis ad orientem in locis palustribus fundari monasterium de Oostbrouck (quod Latine sonat palus orientalis) a venerabili valde viro Gundebaldo, eiusdem civitatis episcopo xxviii^o, sed de anno foundationis istius monasterii tam diversa et discrepans est chronistarum opinio, ut quid potius tenendum sit, non possit facile dinosci. Et quia nostre materie minus congruere videtur, nolui abundantiorum huic inquisitioni laborem impendere, nisi quod ex hoc facilius cognosci potuisset quot annis vir iste venerabilis Ludolfus, primus prior noster, huic nostro monasterio prefuerit; quia nullum certum penes nos de illo hactenus indicium invenire potuimus, sed nec de ceteris prioribus nostris ipsius successoribus. Igitur fratres predicti monasterii de Oostbrouck, comperta prioris nostri Ludolfi observantissime conversationis ac sanctitatis opinione, eum (licet facie incognitum et absentem) unanimiter in suum elegerunt abbatem. Qui licet multum rennuens, tandem compellente obedientia, oblatam coactus est suscipere dignitatem, factusque est ibidem primus

¹ *Rudolphus. Breve Compendium.*

abbas. Qui in tanta sese (ibidem) humilitate et regularis observantie rigore exercuit ac alios instituit, ut multo annorum spatio, idem locus ob singularem rigorem, carcer ordinis Benedictini diceretur. Ex hoc itaque dilucide patet qualis ac quante observantie vir iste laudabilis fuerit, et quam integre in suo monasterio Affliginensi vixerit, qui tam laudabiliter postmodum duo monasteria instituerit. Qui quum (ut supra dictum est) nostrum invitus deserere coactus est monasterium, plenam fide, humilitate ac charitate de nostri monasterii inchoatione mentionem facientem dereliquit epistolam. Cuius quia ex magna parte in superioribus tenorem inseruimus, eam hic denuo retexere superfluum duximus.

DE VENERABILI PATRE ALARDO, SECUNDO PRIORE HUIUS MONASTERII, ET
GESTIS EIVS.

Ablato itaque a nobis (ut prediximus) et ad altiorem gradum assumpto religioso patre et institutore nostro Ludolfo, successit eidem, non tam regiminis prelatione quam sanctissime conversationis imitatione, venerabilis pater nomine Alardus, qui ipsum nostrum monasterium annis multis strennue gubernavit, et multis bonis temporalibus locupletavit. Considerans enim vir diligentissimus exactum regularis discipline rigorem absque abundanti temporalium bonorum provisione diu subsistere non posse, maxima in hoc studuit sollicitudine fratribus subvenire. Et inter cetera excellentissima sue memorie monimenta, adiit reverendissimum Tornacensium ac Noviomensium episcopum, domnum Lambertum, qui Baldrico (de quo in superioribus mentionem fecimus) in eisdem episcopatibus successerat, expetens ab eodem quatenus sibi et successoribus suis concedere vellet ecclesiam Ghistellensem, altare scilicet cum decima et ceteris redditibus suis, sicut hactenus ecclesia Tornacensis possederat, nam ad ipsius ecclesie ius ipsa Ghistellensis ecclesia pertinebat sub annuo statuto precio. Quod sicut fideliter expetiit, efficaciter obtinuit annuo indicto precio xviii marcarum argenti, tribus terminis singulis annis solvendarum, sex scilicet marcas argenti in festo Beati Remigii, sex in festo Purificationis Beate Marie Virginis, et sex in vigilia Apostolorum Petri et Pauli. Quicquid vero

in eadem Gistellensi parrochia nobis emolumentum, divina gratia, proprio labore, vel fidelium largitione excrescere posset, absque ulla calumnia, in nostrum subsidium proveniret. Acta sunt hec consilio et assensu Roberti, archydiaconi prefati episcopi Lamberti, ac ceterorum clericorum Tornacensis ecclesie, quorum interesse poterat, et literis autenticis roborata², similiter et apostolica auctoritate a Calixto papa confirmata anno Domini 1118³. Hec etiam confirmata fuere a Symone, Noviomensium ac Tornacensium episcopo⁴, qui prefato Lamberto in eisdem episcopatibus successerat.

Quumque iam cuncta rite ordinata forent, missus est ad Ghistellensem ecclesiam gubernandam in temporalibus et spiritualibus vir religiosus, Drogo nomine, huius nostri monasterii monachus, qui iniunctum sibi onus strennue administravit ad magnum ecclesie nostre emolumentum. Contigit autem eo tempore creberrima fieri miracula ad sepulchrum dive virginis et martiris Godeleve, que a paucis transactis annis per palmam martirii celestia regna conscenderat. Unde idem Drogo, a suis parrochianis plurimum exoratus, vitam ipsius martiris Godeleve convenienti scripsit sermone⁵, sicut ex eorum ore acceperat, qui ipsius vitam sanctissimam (et mortem innocentissimam) oculis inspexerant. Igitur quum per annos xl et amplius patres nostri Ghistellensi ecclesie digne ac laudabiliter prefuissent, atque prefati venerabilis Drogonis ac successorum suorum monachorum nostrorum industria ac sollicitudine ipsa Ghistellensis ecclesia in decimis aliisque proventibus plurimum succrevisset, contigit ut ea tempestate Tornacensis ecclesia proprium sortiretur antistitem, nomine Ancelmum, virum valde venerabilem, prius abbatem Sancti Vincentii Laudunensis, ordinis Cisterciensis. Qui ecclesiam suam Tornacensem in annuo censu satis debilem considerans, ac ecclesiam Ghistellensem plurimum succrevisse perpendens, preordinato censui 18 marcarum argenti ix marcas addidit, predecessorum suorum

² Acta sunt haec anno 1118.

³ Haec confirmatio concessa est 21 Octobris 1119.

⁴ Anno Domini 1134.

⁵ Haec vita falso alteri Drogoni, monacho Sancti Winnoci Bergensis monasterii ac deinde Morinensium episcopo xxvii^o, utpote multo seniori, adscribitur.

et apostolica parvipendens privilegia nobis indulta. Nostri vero patres temporale dispendium potius subire quam litibus forensibus sese immiscere desiderantes, ea que (licet minus iuste) imponebantur persolvere decreverunt. Et de hac taxa, xxvii scilicet marcarum argenti, privilegia et ab ipso Ancelmo episcopo, et ab eius successoribus, Geraldo⁶ et Waltero, susceperunt. Quibus quum successisset Everardus, quorundam malignantium exstimulatus invidia, cuncta que a suis predecessoribus laudabiliter acta fuerant, penitus dissipare conatus est. Nam ipsa Ghistellensi ecclesia privare nos appetens, asserebat nos iniustos ipsius esse possessores; unde inter ipsum et patres nostros maxima exorta est controversia, adeo ut ipse summus pontifex, Celestinus⁷ tertius, misso a se Petro, Sancte Romane Ecclesie Sancti Chrysogoni presbitero cardinali, Apostolice Sedis legato, hanc diligenter examinandam et determinandam iniunxerit questionem. Qui causis diligenter examinatis, ac partibus in eum consentientibus, talem protulit sententiam, videlicet: quod prefatus Everardus, Tornacensis episcopus, eiusque successores, dimidietatem altaris et proventuum in suos usus deinceps susciperet, et altera dimidietas nobis, absque ullo censu dando, in perpetuum proveniret. De hac compositione extant penes nos privilegia ipsius Petri cardinalis, et Celestini pape prefati⁸, et Everardi episcopi. Acta sunt hec anno Domini 1175, presidente huic nostro monasterio religioso patre Waltero, ultimo priore sive preposito huius loci. Hoc autem compositionis ordine usque hodie Ghistellensem possidemus ecclesiam.

Libet nunc hic quedam inserere, que partim annis superioribus gesta sunt. Anno igitur Dominice Incarnationis 1111° viam universe carnis ingressus est nobilissimus ac victoriosissimus princeps Robertus Frisius iunior, Flandrie comes, ac nostri monasterii fundator, anno principatus sui xx^o, sortitusque est sepulture locum in famosissimo ac potentissimo monasterio Sancti Vedasti Atrebatensi, tertio Nonas

⁶ Anno Domini 1164.

⁷ Sic in Codice; evidenter autem patet quod Alexander tertius fuit qui Petrum ad hanc controversiam componendam delegavit anno 1175.

⁸ Sic in Codice perperam; hæc vox *prefati* delenda est. Confirmatio transactionis inter monasterium Sancti Andreae et Everardum, Tornacensem episcopum, data est 16 Februarii 1195.

Octobris. Qui quante virtutis in re militari extiterit in Iherosolimitana expeditione evidentissime demonstravit in urbium expugnatione, et infatigabili hostium exterminatione, adeo ut ab ipsis Arabibus et Agarenis, ob invincibilem animi constantiam, filius Sancti Georgii appellaretur, et velut tonitruum ac fulgur immensum formidaretur. Cui successit in Flandrino comitatu filius eius, Balduinus, cognomento Appula, cum matre Clementia, qui a paternis virtutibus non discrepans ultra etatem in cunctis se laudabilem ac strenuum exhibuit. Erat namque in re militari exercitatissimus, munificentia largus, iusticia insignis, erga pauperes, viduas, et pupillos benevolus et inclinatus; ecclesiarum quoque et monasteriorum Dei instaurator et cultor diligentissimus. Et inter cetera sue largitatis indicia, sciens nostrum monasterium, a patre suo fundatum, minus sufficienter ab eo dotatum pro convenienti monachorum sustentatione, contulit nobis omnem terram, que vulgo Bensebrouck appellatur, non longe a nostro monasterio sitam, cum omnibus appendiciis suis, que valde ampla est, spaciosa et lignifera. Quum autem prefatus comes noster Balduinus annis septem Flandriam strenue ac laudabiliter gubernasset, in quodam bello Normannico ictu scuti sui in fronte percussus, et in eodem vulnere a chyrurgis male potionatus, instinctu regis Anglie Henrici (ut ferebatur), qui eum valde formidabat, languens ac videns se tandem mortem evadere non posse, relictis his que mundi sunt, in Bertinensi monasterio monasticum devotissime suscepit habitum, in Flandrino comitatu successorem substituens (nam ipse prole carebat,) Carolum, Canuti, Danorum regis ac martiris, filium, consanguineum suum. Et sic demum decimo in monachatu transacto mense, ecclesiasticis munitus sacramentis, devotissime animam tradidit, sepultusque est in eodem monasterio anno Domini 1118⁹.

Cui in Flandrie comitatu successit Carolus, Canuti, Danorum regis ac martiris, filius, non tam testamenti delegatione quam sanguinis propinquitate. Nam mater ipsius Caroli, Adela, soror erat senior

⁹ Male: obiit Balduinus Rollarii (hodie *Rousselaare*, Gall. *Roulers*), 17^a Junii 1119. V. B. Caroli vitam a GVALTERO, archidiacono Morinensi, conscriptam, cap. II, ap. BOLL., Act. Sanct. Martii tom. I, p. 165.

Roberti patris prefati Balduini Appule, et sic patet quod propinquitatis iure eidem competeat Flandrie comitatus. Qui et ipsum comitatum strennue ac laudabiliter administrans, tandem perfidorum gladiis pro iusticia transfossus in ecclesia Beati Donatiani Brugis, per martirii palmam celestia regna conscendit. Cuius vitam sanctissimam mortemque innocentissimam crebra miracula demonstrarunt. Occubuit itaque vir iste sanctissimus anno ix^o principatus sui, vi^o Nonas Martii, anno Domini 1127°. Et inter cetera que per eum Deus Optimus Maximus operari dignatus est miracula, unum hic referre libet quod materie nostre congruere videtur. Pro cuius ampliori declaratione sciendum est, quod anno xix^o foundationis monasterii nostri, tempore venerabilis patris Alardi, secundi prioris nostri, advenit ad portam monasterii nostri pro elemosyna quidam puer, a cunabulis nervis adeo contractus, ut non solum non incedere, sed nec a terra sese valebat elevare. Cuius miserie paupertatique prior noster Alardus, in pauperes clementissimus, condolens, eum intra monasterium duxit, ac per octo annos de victu et vestitu abundanter providit. Hic paululum libet intueri in quanta perfectione patres nostri monasticam hic religionem instituerunt atque opere exercuerunt, qui in magna rerum temporalium angustia degentes, de ipsa sua paupertate Christum in Suis membris alere non formidarunt, scientes quod multiplicato fenore recipitur quicquid Ipsi in Suis membris erogatur. Valde igitur plangendi sunt nostri temporis abbates, qui amplissimis possessionibus ac divitiis locupletati, vix vel uno die pauperi exhibere satagunt, quod nostri patres in sancta paupertate degentes tanto annorum spacio exhibere non distulerunt. Igitur quum prefatus puer penes nos (ut prediximus) sustentatus fuisset, venerabilis pater Alardus eius calamitati ac miserie compatiens, quoddam ei instrumentum fieri fecit, quo adiutus non tam ambulare quam reptare posset. Qui quodam tempore hoc modo Brugis adiens, in domo Rengeri theolenarii aliquandiu mansit, et interim crebras a prefato comite Carolo elemosynas suscepit. At quum mortis iniquissime fama undique pervolaret, amarissimas hic claudus, ob tam clementissimi patroni amissionem et mortem iniquam, effudit lachrimas, atque urgente

affectu, ecclesiam Beati Donatiani (in qua facinus illud nephandissimum perpetratum fuerat) adiit, atque eo quo valuit modo gradus conscendit et beatissimi comitis ac martiris corpus ibidem solum derelictum ac suo sanguine infectum repperit. Qui longa ex imo pectore diutissime trahens suspiria, celum gemitibus ob tam grande piaculum replere non destitit; et tandem ob defuncti amorem cuncta membra sua debilitate emortua ipsius sanguine linivit, non quod aliquam spem haberet (ut ipse postmodum fatebatur) adipiscende sanitatis, sed solummodo hoc egit ex pio amoris affectu, quem habuerat erga eum qui sibi tanta bona fecisset. Sed Omnipotens Deus volens demonstrare cuius apud Se esset meriti qui defunctus plangebatur, subito integerrime redditus est sospitati is qui sibi id fieri nec suspicari quidem potuisset, ita ut relictis ibidem instrumentulis suis, velut caprea de gradibus resiliret, ac per totam urbem, in qua ob suam singularem miseriam notissimus erat, discurrens, cunctis sese integerrime sanitati redditum demonstraret¹⁰. Cives autem hoc videntes ac divine largitati et martiris glorie congaudentes, Deo, omnium bonorum largitori, gratias ac laudes retulerunt, atque turmatim ad defuncti corpus concurrentes plurima ibidem sanitarum beneficia adepti sunt. Nam et ipsius pileus febricitantibus adhibitus optate eos mox sanitati restituit. Sicque factum est ut unde fidelibus leticia et gratiarum actio, inde intersectoribus eius intollerabilis timoris nasceretur confusio. Hec pauca de multis hic dicta sufficiant, nam qui plura scire desiderat, librum de ipsius vita continentissima et morte innocentissima conscriptum legere potest.

Cepit interea novella Sancti Andree plantatio, sue future libertatis privilegio subnixa, de die in diem in melius proficere, et tam monastice religionis interius quam suarum possessionum exterius augmento in brevi florere. Erat autem interim in hoc nostro monasterio quidam pseudomonachus Affiginensis, nomine Bernardus, qui consocios per aliquod tempus religiosa quadam simulatione adeo deceperat, ut communi omnium electione ac voluntate, eidem tanquam fidelissimo (ut estimabant) ecclesiasticorum thesaurorum ac privilegiorum committe-

¹⁰ Cf. GVALTER., ap. BOLL., Act. Sanct. Martii tom. I, p. 172; et GALBERTVM notarium, ibid., p. 188.

retur cura et custodia. Qui maligni spiritus et Affliginensium monachorum (ut facile credi potest) instigatione preventus, de filie spoliis matrem ditare cupiens, apostolice donationis ceteraque de loci libertate privilegia, de loculo in quo servabantur, furtive sustulit, ac in frustra discerpens ad nihilum redegit. Qui mox peracto scelere, fuga lapsus ad matrem, hoc est ad Affliginense monasterium, quasi victor rediit. Affliginenses autem his cognitis, plurimum gavis, iam spem firmam conceperant, quod nos sub perpetue servitutis iugo deprimere possent. Sed omnium secretorum Iudex et Testis non est passus eos inique concepta diutius gaudere leticia. Nam sacrilegus ille, paucis a peracto scelere evolutis diebus, insanabili langore correptus est, atque ingravescente morbo amens effectus (ut sue malitie condignum donativum reciperet), eos quibus detestabile furtum admiserat digitos propriis absumens dentibus, miserabili est morte multatus. Patres autem nostri, suorum privilegiorum amissionem plurimum deplorantes, abbatem Affliginensem dolentes conveniunt, eique quod a falso fratre pertulerant obiciunt. Abbas audita eorum querela, obiectis ut verus et pius pastor excusationis sue medelam opposuit, et cum iuramento terribili se facti illius non fuisse conscium asseruit, et ut innocentiam opus subsequens declararet, voluntati eorum sese in omnibus satisfacturum, et ecclesie nostre Sancti Andree libertatem servaturum (quum oportunitas exigeret) iureiurando affirmavit. Sicque satisfactione accepta, patres nostri animequiore¹¹ effecti, interim quieverunt. Mortuo autem venerabili patre Alardo, secundo huius monasterii nostri priore, qui eidem nostro monasterio, utilissime in temporalibus et spiritualibus, multis annis prefuit (nam certam presidentie ipsius annorum supputationem hactenus invenire nequivimus), quis eidem in prioratu successerit, si plures vel pauciores fuerint, hactenus nobis latet incognitum. Sed hoc solum nobis constat, quod ultimus prior, qui tempore electionis primi abbatis nostri prefuit, Walterus sit vocatus, qui non tam prior quam prepositus vocatus fuit. Unde patenter datur intelligi, quod per temporum intervalla prioratus noster in preposituram ac demum in

¹¹ Sic in Codice; legendum forsan *aequanimiores*.

abbatiam dignissime commutatus sit. Hec paucissima de primis patribus nostris ac prioribus ac eorum gestis dicta sufficiant. Nam cetera eorum acta et (quod absurdum videtur) nomina temporum absumpsit vetustas, et subsequentium monachorum simplicitas, qui patrum nostrorum, priorum vel abbatum, acta annotare non curarunt, vel annotata deperire passi sunt; quod a quodam seniorum nostrorum (quem ipsi vidimus) factum fuisse sua negligentia cognovimus, qui, in habitu monastico lxxij^m excesserat annum. Nunc autem annotare libet gesta abbatum nostrorum, qui huic nostro monasterio usque ad hec nostra tempora prefuerunt, ea, qua possumus, brevitate et veritatis integritate. Et primo

QVO ORDINE HOC NOSTRVM MONASTERIVM SANCTI ANDREE IVXTA BEVGAS, ORDINIS SANCTI BENEDICTI, PROVECTVM SIT AD ABBATIALEM DIGNITATEM, ET DE ELECTIONE PRIMI ABBATIS, ET DE DIFFICVLTATIBVS QVAS PERTVLIT ANTEQVAM OPTATVM MVNVS BENEDICTIONIS OBTINERE POTVIT, ET CETERIS GESTIS EIVS.

CAPITVLVM SEXTVM

Anno igitur Dominice Incarnationis 1187°, contigit in vigilia gloriosissimi patroni nostri beatissimi Sancti Andree Apostoli, pro divinis laudibus audiendis, plurimos ad nostrum templum declinasse. Inter quos erant officiales et clerici reverendissimorum domnorum archiepiscopi Remensis et episcopi Tornacensis, et quidam venerabilis vir, domnus Rogerus, abbas de Beauleu. Qui omnes optime noverant monasterii nostri condicionem ac privilegia, a paucis exactis annis, a falso fratre (ut dictum est) furata et convulsa, quod ob divinam ultionem in sacrilegium subsecutam omnibus pene notum factum fuerat. Quumque prefati officiales, expleto divino servitio, perpendissent abbatem Affligi-

nensem (qui sese pastorem et rectorem primum iactabat¹) ipsi divino officio (ut par erat) non interfuisse, unus ex circumstantibus exclamavit²: “ Cur sine pastore tale ovile? ” Vere enim sine pastore dixit, quia abbas Affliginensis, qui se pastorem predicabat, (famelicam pascere et) errantem oviculam ad ovile revocare non curabat. Hac itaque voce audita, ceteri omnes qui aderant monachos extimulabant³, quatenus sibi proprium abbatem eligerent, qui eis quotidie assistens⁴ in temporalibus et⁵ spiritualibus, et digne preesse et utiliter prodesse posset. His auditis, monachorum quidam ad hoc aggrediendum inventi sunt (admodum pusillanimes), trepidi ac timidi, tum propter fratrum paucitatem, tum propter virium in regiminis administratione defectum, (seu etiam ob difficultatem idipsum negotium ad optatum exitum perficiendi), nam vix duo in monasterio inventi sunt monachi quos non duxerat senium (vulnus scilicet⁶ immedicabile) in languorem. Predicti autem officiales archiepiscopi Remensis et episcopi Tornacensis, et Rogerius, abbas de Bealeu, magister Paris, et Wilelmus archipresbiter, monachorum tempore⁷ (ac tremorem) considerantes, magis ac magis clamabant: “ Eligite, eligite. Onus et labor sit super nos. Nostro adiuti presidio, “ cuncta in pace ac quiete possidebitis. ” Monachi itaque (huiusmodi vocibus animati) astantis cleri instigantis et tam alacriter subsidium pollicentis consilio acquiescentes, in locum capitularem convenere, atque concorditer in abbatem sibi elegere quendam e suo collegio virum venerabilem, etate licet iuvenem moribus tamen grandævum, nomine Hugonem; qui mox subsequēntis diei surgente aurora, cum quibusdam sibi adherentibus, ascensis equis, nobilissimum Flandrie comitem, Philippum Elsatam (qui tum castrum Mallense incolebat) adiit, atque auxilium ab eodem expetiit quo facilius id quod incoatum

¹ Sub cuius regimine hoc ipsum gubernabatur monasterium; sic in margine Codicis corrigitur altera manu.

² Unus ex ipsis in huiusmodi verba prorupit; sic in margine Codicis corrigitur altera manu.

³ Exhortabantur; sic supra lineam corrigitur.

⁴ Tam additur altera manu.

⁵ Quam in altera manu.

⁶ Supra lineam revera.

⁷ Supra lineam pusillanimitatem.

fuerat effectui mancipari posset. Electus autem a comite benigne susceptus fuit, atque ab eodem super electionis sue origine ac conditione requisitus. Electus autem (quia penes se advocatum non habuit), arrepta⁸ audacia⁹, omnem rei geste ordinem vivacissime¹⁰ comiti enucliavit¹¹. Comes igitur itaque iustis electi petitionibus annuens, gratumque ducens quod actum fuerat, mox metropolitano ac Tornacensi episcopis litteras scripsit, affectuose eos deprecans quatenus electionem electi confirmare dignarentur. Sed et plures alii venerabiles viri¹² interfuere, videlicet (reverendus) domnus Andreas, abbas de Eechout in Brugis, et domni Walterus et Nicholaus, presbiteri ecclesie Sancti Salvatoris Brugensis, aliique quamplures, qui omnes pariter patres nostros ad eligendum sibi abbatem et hortationibus et variis pollicitationibus extimulaverunt. Quo tandem post multam patrum nostrorum trepidationem facto, scripserunt ilico litteras ad reverendum (domnum) Willelmum, Remensem archyepiscopum, eiusque officarios, in quibus totius rei geste et origo et actus continebatur. Quarum litterarum tenor sequitur in hec verba :

Willelmo, Dei gratia venerabili Remorum archyepiscopo, titulo Sancte Sabine cardinali, et Lamberto de Brugis, domni Remensis cancellario, et Philippo, domni Remensis officiali, Andreas, dictus abbas de Eeckhout, et Walterus et Nicholaus, presbiteri Sancti Salvatoris, salutem.

Explicata veritas iudicis sententiam corroborat. Quum igitur in vigilia Beati Andree Apostoli essemus in cenobio Beati Andree prope Brugas, audivimus et vidimus quod Rogerus, abbas de Bealeu, et magister Paris, (de) vestra benignitate sibi confidentes, monachos predicti cenobii hortabantur ad hoc, ut sibi abbatem eligerent, qui, eis cotidie astans, eis tam in temporalibus quam in spiritualibus provideret, quia ecclesia Beati Andree, ut notum est clero et populo, his maxime indigebat. Monachi vero ad hoc tepidi ac timidi, nostra suggestionem et promissionibus abbatis de Bealeu et magistri Paridis tandem devicti, abbatem elegerunt, nihil presumptuose agentes sed promissionibus abbatis de Bealeu confidentes. Promisit enim abbas de Bealeu monachis predictis, quod pro rationabili expensa

⁸ Supra lineam *presumpta*.

⁹ *Humiliter* additur altera quidem manu.

¹⁰ Supra lineam *viva voce*.

¹¹ Supra lineam *aperuit*.

¹² Haec verba *eo tempore* adduntur altera manu.

et pro mediocri servicio assensum et favorem abbatis de Afflighem et eius capituli eis quæreretur, et privilegio summi pontificis et domni Remensis confirmaret, et nihil promissi servicii ab eis exigeret antequam per ipsum electio predicti abbatis privilegio domni pape et archiepiscopi esset confirmata, et sub pacis tranquillitate per assensum ecclesie de Afflighem sepedicti monachi sua possiderunt.

Ego, Andreas, abbas de Eekhout, non habens sigillum (meum) pre manibus, rogavi decanum Sancti Donatiani, ut sigillum capituli sui presenti pagine apponeret.

Igitur cum hec agerentur, contigit ut huius rei fama, malum quo non velocius ullum mobilitate viget, ad Affliginenses monachos perniciosus advolaret alis. Qui graviter indignantes ac mutuo se viantes, mox abbatem suum Godescalcum durissimis aggrediuntur verbis, dicentes: "O inveterate dierum malorum, ve diebus tuis antiquis, quia per te ecclesia nostra patitur detrimentum. Quomodo te predicas tanti cenobii pastorem, cum tres senes deliros tuo nequis subdere iugo." Hec ad nostram ignominiam dicta fuere, quia eo tempore in nostro monasterio plusquam decem monachos fuisse constat, sed nostrorum paucitatem suorum multitudini comparantes hoc yronice dixerunt. Abbas itaque Affliginensis, furiosis monachorum suorum sermonibus¹³ in iram concitatus, et que acta fuerant graviter ferens, mox suis omnibus monachis in capitulo adunatis, in nostros monachos tamquam sibi rebelles, (insipiente atque inconsulte nimis) sententiam excommunicationis promulgavit in hec verba:

Godescalcus, Dei gratia Affliginensis abbas, totusque conventus, Waltero, preposito Sancti Andree, ceterisque fratribus ibidem degentibus.

Omnes vos professos nostros esse constat, nec aliquis vos nisi mors sola ab obedientia, qua nobis tenemini, valet absolvere. Monemus itaque vos, ut debitam nobis exhibeatis obedientiam, quod si non feceritis, scitote, quod a nobis excommunicati estis et omnia vobis divina interdicimus.

His litteris ad patres nostros directis, dictavit et alias excommunicationis litteras, quas per totam Flandriam ecclesiarum valvis affigere fecit, hunc continentem modum:

¹³ Qui graviter de hac electione atque immutatione indignati, absque mora hoc ipsum abbati suo Godescalco non absque animi perturbatione indicare non distulerunt. Abbas itaque monachorum suorum verbis nimium credulus in iram etc. Sic in margine Codicis altera manu corrigitur.

Super inaudita quorundam traditorum presumptione et superbia vobis conquirimus. Qui quum sint ecclesie nostre professi, nomenque eiusdem super ipsos usque in presentem diem invocatum sit, professionis sue sacramentum violaverunt abhominabili sacrilegio, apostasia, symonia, et periurio totum mundum polluerunt, et ecclesiam nostram pro posse suo ignominiose dehonestaverunt. Ecclesiam Sancti Andree (ut multis cognitum est) per annos octoginta et eo amplius iuste et pacifice possedimus. Igitur desertores illos, velint nolint professos nostros, qui horribili audacia apud Sanctum Andream abbatem sibi constituerunt, et a nobis recedere volunt, apostolicorum privilegiorum freti auctoritatibus, et in professos nostros iure legitimo utentes, excommunicatos a Deo excommunicamus, et quasi periuros, sacrilegos, symoniacos, et matris sue ecclesie nostre traditores, a Corpore et Sanguine Domini nostri Ihesu Christi perpetua separatione dividimus, premonemusque cunctos Christi fideles, ut sibi ab illorum communicatione caveant, scientes procul dubio, quod qui excommunicato communicat similem sententiam meretur. Prohibemus autem et obligationes et alienationes fieri de bonis predictae ecclesie, ut nullus ea vel in vadimonium, vel sub titulo emptionis accipiat admonemus, ne videlicet possessiones ad serviendum Deo a fidelibus congregatae, ab infidelibus per negocia diabolica distrahantur.

Hac igitur indiscreta et ridiculosa potius quam metuenda excommunicationis sententia, quam non rectitudinis zelus sed furoris potius dictaverat impetus, patres nostri plurimum consternati, Everardum, Tornacensem episcopum, nobis valde favorabilem, adierunt, et quid in hoc negocio tutius agendum foret consularunt. Qui iniquum Affliginensium monachorum furorem considerans, stultam et inquam in nostros patres promulgatam excommunicationis sententiam mox revocavit in hunc modum :

Everardus, Dei gratia Tornacensis episcopus, dilecto filio, Hugoni, et conventui Sancti Andree prope Brugas, salutem et sinceram in Domino dilectionem.

Significatum est nobis, quod excommunicationem quam in vos abbas et conventus Affliginensis in capitulo suo dicuntur sua auctoritate promulgasse, timeatis. Unde devotionem vestram securam penitus reddentes significamus vobis, quod talem excommunicationem decernimus non tenere, et ab ea universitatem vestram (si facta est) absolvimus.

Affliginenses preterea monachi his non contenti, nec a patrum nostrorum iniqua insectatione sese continere valentes, abbatem suum acerrimis extimulant verbis, quatenus, celeriter conscensis equis cum

sibi adherentibus, ad ecclesiam nostram Sancti Andree proficisci deberet, et quoscunque sibi rebelles inveniret, vinctos secum abducens, Affliginium perduceret¹⁴, et potius quam cepta optatum sortiri deberent exitum, ecclesiam nostram desolare ac evertere satageret. Abbas autem Affliginensis, huic furioso monachorum suorum acquiescens instinctui, ac opere complere gestiens quicquid eorum insatiabilis furor dictaverat, mox ecclesiam nostram adiit¹⁵, atque a monachis ibidem Deo servientibus¹⁶ benigne (ac humaniter) receptus fuit. Cui etiam (séd tanquam hospiti) necessaria abundanter¹⁷ ministrarunt. Tertio autem exacto die, sciens prefatus Affliginensis abbas, nobilissimum Flandrorum comitem, Philippum Elsatam, in Malensi castro iuxta Brugas existere, ipsum querimoniam depositurus adiit, rogavitque quatenus monachis Sancti Andree vim inferre et manibus pedibusque devinctis, ipsos ad Affliginium secum abducere posset. Comes autem hec audiens, cunctaque que acta fuerant cognoscens et grata ducens, abbati respondit: "Nec "vidi nec audiavi monachos vinculis ad religionem posse vel debere "trahi, sed evangelicis potius exhortationibus et sanctorum patrum "doctrinis." Abbas itaque, tam averso et minus sibi favorabili comitis responso audito, spem obtinende petitionis abiciens, rogavit ipsum comitem, ut monachis Sancti Andree preciperet quatenus ipsum redeuntem benigne reciperent et a cenobio non repellerent, quod ita factum est. Nam redeuntem abbatem cum comitiva sua ipsi monachi Sancti Andree favorabiliter (ut comitis mandato satisfacerent) receperunt, et necessaria (ut prius) ministraverunt.

Abbas vero, divine pariter et humane charitatis immemor, videns quod monachis Sancti Andree vim inferre non poterat, tractare cepit quomodo ipsorum fundacionem et habitacula ad nihilum redigere posset;

¹⁴ *Affliginenses preterea, rebus suis providere volentes, communicato inter consilio, decretum est, ut ipse abbas, assumptis secum aliquot monachis sibi adherentibus, Sanctum Andream adire non differret, atque inchoatum negotium antequam ad optatum deducerent exitum evertere satageret, et si quos rebelles suoque imperio non obtemperantes ibi repperiret, vinctos secum abducens, Affliginium perduceret".* Sic in margine Codicis altera quidem manu corrigitur.

¹⁵ *Ecclesiam nostram mature adiit; sic supra lineam altera manu corrigitur.*

¹⁶ *Ibidem degentibus; sic altera manu.*

¹⁷ *Liberaliter; altera manu.*

et tandem ad id consilii ipsum diabolica inspiravit perversitas, ut scilicet citius quosdam monachos e suo Affliginensi monasterio advocaret, quos in huiusmodi negociis peragendis promptiores et ferociores agnoverat, ut scilicet viribus et personarum numero fretus et ipsum monasterium adhuc in edificiis satis debile destruere posset, et ibidem Deo servientibus aggregata bona in crapula et ebrietate consumere. O mira cuculati inclementia. O inaudita abbatis crudelitas, qui maluit bona ecclesiastica ad nihilum redigi quam in melius commutari. Igitur monachi Affliginenses, audito abbatis sui mandato et desiderio (in malo plus iusto obedientiores), mox equis insident ac cum magna comitiva celerrimo cursu ad nostrum monasterium devenerunt, pulsa-toque celeri vehementique impulsu hostio portarium inclamant, atque ut sibi celerius fores aperiat imperant. Portarius vero, vir grandevus bacillo suo innixus, primum conclamantium vocibus exterritus, visa eorum multitudine que domesticos numero longe excedebat, cognitaque eorum perversa et inclementi voluntate, respondit: "Amen, dico vobis, "nescio vos, quia non estis ex hoc ovili". Quo audito verbo, quidam monachorum Affliginensium graviter indignatus, respondit: "Aperi, furcifer, aperi, ut pateat nobis introitus." Portarius, his auditis, paululum indignatus, respondit: "Et tu ex hostibus nostris es, nam et "loquela tua manifestum te facit. Inobediens enim et tibi et tuis erit porte nostre pessulus." His dictis quidam iuvenis ex monachorum Affliginensium conturbatio, iuvenili fervens audacia, sepi (que muro-rum loco monasterium nostrum circumdabat et muniebat) insiliit. Quod portarius cernens, adeo valide ipsum sustentationis sue baculo depulit, ut presumptor ille, retrorsum cadens, terram citius capite quam pedibus contingeret. Quod alter quidam monachus stature gygantee videns suisque confidens viribus, fenesterulam porte vi aperuit. Quem cum sollicitus ianitor aperientem cerneret, adeo celeriter eandem fenesterulam reclusit ut e digitis illis gyganteis sudorem rubrum excuteret. Videntes itaque Affliginenses monachi quod unius decrepiti senis valentem animi vigorem nec numero nec viribus evincere possent, confusi et sua spe fraudati abierunt, illud in se poeticum experti: "Spes reficit,

dominum fallit et ipsa suum." Ipsi vero nullam ulterius vim patribus nostris inferre ausi propter nimis propinquam comitis Flandrie, ipsis minus faventis, presentiam, re infecta, ad propria redire compulsi sunt¹⁸.

Igitur dum hec intra monasterium nostrum agerentur, electus interim super onus sibi impositum satis sollicitus¹⁹, habitis litteris a nobilissimo Flandrorum comite Philippo sibi collatis, assumptisque secum duobus monachis, Tornacum mox adiit, atque quendam clericum de familia episcopi Tornacensis sibi valde familiarem, nomine Willelmum, in itinere inveniens, per nuncium advocavit atque ut secum Tornacum pergere dignaretur expetiit; quod ille libentissime fecit. Quumque simul profisciscerentur, electus suo familiari amico, prefato Willelmo, vie sue causam aperuit, eumque deprecabatur quatenus suis precibus episcopum favorabilem sue promotionis fautorem et executorem redderet. Sicque ceptum iter simul carpentes, tercio electionis sue die, sole iam in vesperam tendente, electus cum comitiva sua Tornacum pervenit, statimque litteras Philippi comitis Flandrie episcopo porrexit. Quibus episcopus relectis parum vel nihil in electi favorem respondit, quasi minus gratam sibi electi promotionem habere videretur. Mane autem facto, cum luciferos aurora extendere cepisset radios, episcopus Tornacensis prefatum Willelmum clericum suum advocavit, cui et ait: "Sede hic paululum, et que ignoras indicabo tibi. Vicinum habes abbatem. Monachi siquidem Sancti Andree in pago Brugensi abbatem sibi elegerunt, eum scilicet qui hesternae die advesperascente nobiscum loquebatur, petens a nobis munus benedictionis sibi elargiri." Willelmus autem, rei dissimulans cognitionem, quasi facti inscius et admiranti similis ait: "Memor esto, domne, verbi tui, in quo prefatis monachis Sancti Andree sepius

¹⁸ Abbas vero expertus illud poeticum: Spes reficit, dominum fallit et ipsa suum, videns quod patribus nostris monachis Sancti Andree vim inferre non poterat, maxime propter nimis propinquam Flandrie comitis presentiam, rebus nostris plurimum faventis, re infecta, ad propria cum suis remeare compulsus est. Haec in margine Codicis pro paragrapho praecedenti altera quidem manu substituta leguntur.

¹⁹ Super inchoato negotio vigilantissimus; sic in margine Codicis altera manu corrigitur.

“ spem dedisti. Si vera sunt que asseris, exaudita est oratio tua.
 “ Nonne memor es te iteratas super hac re Deo effudisse preces, ut
 “ scilicet, antequam te laquei mortis preoccuparent et vite tue ter-
 “ minum imponerent, monachis Sancti Andree sub te pastore abbatem
 “ concederet. Ecce iam oculi Domini super te, et aures Eius ad preces
 “ tuas; adoptivum Deus tibi dedit filium; abbas iste tibi desideratus
 “ advenit. Nunc igitur eius utilitati atque honori invigila, ne obiciens
 “ tibi Dominus dicat: Exaudivi vocem tuam, et quem petebas dedi tibi;
 “ receptum autem neglexisti. ” Episcopus his auditis respondit :
 “ Recte dixisti; a Domino factum est istud. Adoptivus plane mihi
 “ datus est filius. Paratus itaque sum et non sum turbatus ut custo-
 “ diam Ipsius voluntatem. Vade igitur et quere electum, quem cum
 “ inveneris dicito ei, ut celerius ad nos veniat, quia quicquid a me
 “ petierit secundum virium mearum possibilitatem fiet ei. ” Willelmus
 autem, hoc responso episcopi hilarior effectus, electum adiit, cui et ait :
 “ Gaude et letare, invenisti enim gratiam in oculis domni mei episcopi.
 “ Gaudet siquidem super electione tua, et immensas omnium bonorum
 “ largitori Deo Optimo Maximo refert gratias, eo quod ecclesia Sancti
 “ Andree in diebus suis proprio innititur pastori. ” Electus autem,
 merore ac pene desperatione iam pergravatus, paululum subridens
 ait : “ Utinam, mi Willelme, res sic se habeat ut tua lingua profert. ”
 Willelmus respondit : “ Ita est. Sed antequam accedamus ad episcopum
 “ veni et secretius mihi omnem electionis tue ordinem enarra, ut sanius
 “ super hoc habere possimus consilium. ” Quumque electus suam
 recitaret electionem diceretque Willelmum archipresbiterum, et Roger-
 um, abbatem de Beauliu, et magistrum Paridem interfuisse, pluri-
 maque monachis obsequia promisisse, sepedictus Willelmus respondit :
 “ O nimium simplices et creduli. Quotquot sunt, fures sunt et latrones;
 “ multa quidem promittunt sed pauca facere intendunt. Sagaciores
 “ enim sunt et promptiores ad innocentium evacuandos loculos quam
 “ ad rectum iusticie tramitem observandum. ” His electus auditis
 paululum consternatus fuit atque rubore perfusus. Sese tamen illius
 animi intensionisque esse (dicebat), ut cum prefato magistro Paride

(ne oblata sprevisse videretur) ad metropolitanum pro confirmatione accedere deberet. Cui Willelmus ait : “ Consulo tibi ut priusquam “ ipsum metropolitanum accedas munus benedictionis accipias, quia si “ Remis aliquem adversarium inveneris, difficilius erit ei abbati bene- “ dicto contradicere quam solum electum repellere. ” Convocatis igitur hiis qui cum electo venerant, et magistro Paride, tractare ceperunt quid ab episcopo potissimum petere possent. Et tandem in hoc conveniunt, ut duas a Tornacensi episcopo expeterent epistolas : unam ad metropolitanum, ut electi electionem confirmare dignaretur eique munus benedictionis conferre; alteram vero ad Desiderium, Morinensem episcopum, ut si forte archiepiscopum Remensem aliquo negotio adeo occupatum invenirent ut electi benedictioni vacare non posset, ab ipso Morinensi episcopo munus benedictionis obtinere posset. Quod ita factum est. Et quia ipse Tornacensis episcopus ipsi electo optatum benedictionis munus conferre non valuit ob gravem (qua tunc detinebatur) infirmitatem, in omnibus electo benevolum promptumque sese exhibuit.

Igitur magister Paris instanter iter versus Remensem civitatem accelerari persuadebat, quia singularia quedam negotia ibidem absolvenda habebat, et per electi crumenam iter suum perficere laborabat, quod et ita factum est. Quumque iam electus cum suis Remis pervenisset, accepit prefatus magister Paris electi litteras, ut eas Willelmo, Remorum archiepiscopo, exhiberet, atque eidem verbum utile ac favorabile pro electo (ut spoponderat) litteris apponeret. Ut autem pariter ad archiepiscopi domicilium pervenerunt, nulli nisi soli Paridi patuit ingressus, eo quod ipse archiepiscopus eo tempore gravi quodam prepeditus teneretur negotio super terra Iherosolimitana, iam denuo in Agarenorum ditionem devoluta, qua et hactenus detinetur. Prefatus itaque magister Paris, quum ea que de proprio agenda susceperat negotio effectui mancipasset, ad electum rediit, ipsique ait : “ Domnus “ noster metropolitanus tot tantisque pregravatur hoc tempore negotiorum molestiis, ut tuis petitionibus intendere sese non posse dicat. ” His electus auditis abiit desolatus, omnemque sue spei confidentiam

deposuit, quia ab ipso metropolitano nullum favoris subsidium obtinere potuit. Magnus tamen electi atque eorum qui cum eo venerant animos dubitationis scrupulus occupavit, utrum scilicet prefatus magister Paris litteras comitis Flandrie et episcopi Tornacensis ipsi metropolitano exhibuerit, quia nullum super hoc certitudinis indicium unquam percipere potuerunt, quod et hactenus latet incognitum. Igitur electus, quum iam semper a consodalibus domnus abbas vocatus fuisset, accrescente infortunio, proprio tunc cepit appellari nomine et pro simplici habitus est monacho, nihilque ei amplius honoris vel reverentie pre ceteris est exhibitum. Quum autem electus et qui cum eo venerant ad propria remeare disponent, adeo aspera invaluit hyemps, ut is qui cum electo venerat monachus, algore ac longo itinere afflictus et defatigatus, ceptam peragere non posset viam, nisi prius per aliquot dierum quietem et corporis curam vires resumpsisset. Sed et caballus ipsius pedem doluit. Electus autem, confusionis laborisque tedio afflictus hominumque facies subterfugiens, clam Tornacum rediit, atque pro fidissimo sibi amico, sepedicto Willelmo, ad episcopalem curiam misit, ut eius colloquio consilioque confortari ac adiuvari posset. Quem cum electus vidisset, ait: "Quur, dilecte mi, consilio tuo non acquievi. " O quot et quante sunt Paridis deceptiones! A curia Remensi redeo " desperatus. Spes me fefellit; Paridis me promissio decepit. Iam " grandis ecclesie nostre imminet ruina. Audient hec inimici nostri " et ridebunt, et erimus obprobrium hominum et abiectio plebis. Sed " et abbas Afflignensis ecclesie nostre bona disperdet, nosque quasi " rebelles et inobedientes abducat captivos." His Willelmus auditis dixit: "Quomodo ita te solum video? Ubi sunt socii tui ac ministri?" Electus respondit: "Socii nostri ac ministri algore ac temporis " iniquitate sunt afflicti et longi itineris tedio defatigati. Et quia equi " eorum defecerunt nostra subsequi vestigia non potuerunt, isto solo " sacerdote excepto, qui in omnimodo ministerio mihi infatigabiliter " ac fideliter astitit. Ecce tantillum prosperitatis michi dereliquit " fortuna. O Willelme, unica spes michi desperato, quid iam mihi " potissimum agendum sit edicito." Sepedictus itaque Willelmus vi-

dens electum desperationis baratro penitus circumfusum, eidem ex intimo cordis affectu compatiens, omnes animi corporisque vires ad succurrendum ei convertit, eique dixit : “ Sanum ac utile mihi videtur, “ ut presbiter iste (cui cognita sunt secreta domus vestre, et qui optime “ noscit fautores tuos) Brugas eat, et quomodo negocia domus vestre “ sese habeant a familiaribus tuis inquirat, ipsisque summam laborum “ tuorum atque difficultatem exponat, et secundum id quod nobis per “ ipsum renunciatum fuerit in negocio nostro procedemus. Sed et “ aliquem monachorum cum redierit secum adducere non negligat, “ ne tu solus sine socio monacho quasi fugitivus per regiones discursas. Tu vero interim apud Avelghem²⁰, in curia monasterii Sancti “ Petri Gandensis, apud monachum ibidem commorantem latitabis. ” Fuit siquidem ipse monachus qui prefate curie preerat cognatus electi. Placuit itaque consilium effectuique est traditum. Igitur cum electus preordinatum locum adiret, ait Willelmo : “ Mi charissime, unica spes “ et asilum tutissimum mihi desolato, obsecro ne corporalis absentia “ nostri oblivionem tibi pareat, sed citius nos invisere non graveris, “ diesque nostros graviori iam tedio prolongatos tuo dulci affabilique “ colloquio tantisper abbreviare dum redierit qui missus est. ”

Subsequentis itaque noctis confinio pervenit electi nuncius ad monasterium nostrum Sancti Andree, vigilique sese manifestavit ianitori, per quem et accersiri sibi fecit quendam monachum electo valde fidum ac familiarem, cui omnem rei geste ordinem et electi desperationem intimavit. Cui ille respondit : “ Verba tua confratribus “ nostris intimare non audeo, quia abbas Affiginensis presens est, “ crudeliterque in nos desevit, et nostris ruinam minitatur domibus. “ Quod et si nostram percipere posset adversantis fortune desolationem, proiceret et sesquipedalia verba²¹ miserisque non parceret. “ Tu igitur ad electum revertere, eique dicito, quod nullus sit in totius “ monasterii congregatione qui suum immutare velit propositum, immo “ potius (totius) monasterii emolumenta parati sunt elargiri ut effectui

²⁰ Pagus ad Scaldim fluvium situs milliariis octo a Cortraeo.

²¹ In Codice perperam scribitur *verbis*.

“mancipetur quod inchoatum esse dinoscitur; dicitoque ei, ne desperet, nec quavis adversitate frangatur, sed crebrius hoc verbum Psalmiste mente revolvat dicentis: “Bonum est sperare in Domino quam sperare in principibus”;²² et item illud: “Delectare in Domino et dabit tibi petitiones cordis tui”.²³”

Electus itaque hoc monachi per nuncium a se destinatum habito responso paululum recreatus, mox versus Morinum iter arripuit, quatenus (mediantibus litteris episcopi Tornacensis, quas penes se habebat) munus benedictionis ab ipso Morinensi episcopo impetrare posset, unum solum secum habens coadiutorem consiliariumque fidissimum, prefatum scilicet Willelmum, Tornacensis episcopi clericum, qui sibi in omnibus fidelissimus inventus est. O quam horrida et aspera eo surgebat tempore hyemalis intemperies! Grando namque valido ventorum turbine elisa undique circumvolitabat, terraque glaciali ymbre circumtecta lubricum vel potius invium itinerantibus prebebat ingressum, adeo ut et ipsi equi ferro pedes muniti incedere non valerent. At electus cum suo Willelmo hac fortune adversitate constrictus ab itinere deterreri non potuit. Nam vehemens libertatis appetitus et amor adeo validum insensibilemque reddiderant, ut quevis (etiam impossibilia) aggredi non formidaret iuxta illud poëticum: “Omnia vincit amor”;²⁴ et illud: “Currere dat vetule qui novit lege carere”. Denique cum electus et ipsius collega fidelissimus Willelmus equorum suorum attenderent in itineris progressu formidinem, equis desiliunt, atque in eorum frena manus iniciunt, quatenus (ipsi) ob viarum lubricitatem ruentes equorum frenorumque presidio facilius erigi possent, et sic vice versa quodammodo ducebant a quibus duci ac portari debuerant. Atque hoc modo tediosissimum ac laboriosissimum iter confecerunt.

Quumque iam ad curiam episcopi Morinensis pervenissent, ianitor prefatum Willelmum cultioribus indutum vestibus considerans, mox

²² PSALM. CXVII, v. 9.

²³ PSALM. XXXVI, v. 4.

²⁴ VIRGILII Bucol., Ecl. x, v. 69.

ianuam aperuit. Ipse autem Willelmus, priusquam sese episcopi exhibere volebat obtutibus, advocari sibi quosdam ipsius episcopi clericos sibi familiares²⁵, a quibus et consilium et auxilium expetiit. Quos cum benevolos sensisset, mox episcopum adiit a quo et benigne susceptus fuit. Cui ait: "Pater sancte, salutat vos dominus meus episcopus Tornacensis, litterasque suas vobis dirigit, obsecrans quatenus ea (que ob gravem qua detinetur corporis debilitatem impotens est facere) vos pro sua dilectione adimplere dignemini, scilicet, ut huic monacho sue diocesis in abbatem electo munus benedictionis conferre non gravemini." Episcopus his auditis, salutationi prius quam litteris respondens, ait: "Domnum et confratrem meum in Christo fidelem benedicat Pater et Filius et Spiritus Sanctus, eique optatam conferat salutem Qui Salus est in Se sperantium." Perlectis autem litteris, episcopus ait: "Voluntatem fratris mei predilecti die crastina (Deo favente) in basilica nostra studiose adimplere curabo." Hoc blandiori episcopi responso electus paululum confortatus cum suo Willelmo (qui et ipse non modice gavisus fuit super favorabili episcopi responso) abiit atque iuxta portam curie episcopalis hospicium sibi delegit. Mane autem facto, venit quidam clericorum de familia episcopi Morinensis ad hospicium electi, dicens eundem episcopum domnum suum sacris indutum vestibus, electi prestolari adventum ad conferendum eidem optatum munus benedictionis. Quo audito electus hilarior effectus, speransque diu desideratam obtinere benedictionem, mox ad basilicam properavit, atque ad verbum episcopi vestem sacerdotalem (ut moris est) induit. Quumque iam omnia parata essent, supervenit Walterus, Morinensis archidiaconus, qui ait: "Quis unquam vel vidit vel audivit abbatem benedici sine suorum presentia monachorum et abbatibus benedicendo assistantibus. Iste huc advenit quasi fugitivus, vel a suo monasterio repulsus, neque sui neque alterius monasterii secum habens monachum. Quum sim itaque archidiaconus et episcopi mei dextera, non patiar istum ad benedictionem promoveri, nisi prius litteras abbatis Affliginensis de sui monasterii eman-

²⁵ Fecit omissum esse videtur.

“ cipatione, suorum copiam monachorum et abbates qui ei in benedic-
 “ tione valeant testimonium perhibere secum adduxerit.” Episcopus
 his auditis paululum rubore perfusus, electum iam in albis constitutum
 advocavit, eique dixit: “ Doleo, mi frater, quod petitionibus domni
 “ ac confratris mei, episcopi Tornacensis, et tuis (ut promisi) satis-
 “ facere non possum, quia archydiaconus noster tue contradicit
 “ benedictioni, eo quod solus venisti, nec habes tibi adstantes.” Quod
 sepe dictus Willelmus electo amicissimus audiens, ait: “ Pater sancte,
 “ notum sit tibi, quod ob impensarum incommodum ac gravamen cum
 “ paucis venimus, quia ipsa Beati Andree ecclesia (que in annuo
 “ proventu satis tenuis esse dinoscitur) graviter ab adversariis pre-
 “ mitur. Item quod causaris quod electus abbates secum non adduxerit,
 “ coegit et paupertas et aeris temporisque inclemencia, que adeo
 “ desevit (ut palam cernere est) ut nullus abbatum huiusmodi sese
 “ exponere vellet discrimini etiam si grandi acceptabilique ad hoc
 “ allectus fuisset nummorum dulcedine. Quod autem causaris de
 “ monachorum suorum absencia id cause extitit: Duo siquidem mo-
 “ nachi secum iter arripuerant, quorum iunior equi sub se labentis
 “ impulsu adeo in suis membris collisus ac contritus est, ut nec
 “ incedere nisi bacillo innixus valet. Senior autem hoc confratris sui
 “ infortunio exterritus, et verens ne sibi simile vel peius evenire
 “ posset, nostra subsequi recusavit vestigia; sed et nec potuit, nam
 “ nos qui iuvenes sumus callidiorique sanguine vegetati, vix hyemali
 “ resistere potuimus feritati.” His auditis, prefatus Walterus, Mori-
 nensis archydiaconus, nullam volens (licet iustissime excusationis)
 admittere rationem, et quasi odio habens electum, in hunc rursus
 prorupit sermonem: “ Exactis abhinc septem diebus revertatur electus
 “ ad nos, secum adducens suorum copiam monachorum et abbates sibi
 “ testimonium perhibentes, nosque certificet de sua electione et domus
 “ sue emancipatione ab Affliginensi monasterio, et tunc demum a
 “ nostro benedicetur episcopo.” His Willelmus auditis paululum in
 iram concitatus, causamque electi constantissime tutari volens, respon-
 dit: “ Nonne sufficit vobis ea que facta est episcopo Tornacensi

“ certificatio. Estimo quod alius certificari non debeat episcopus quam
 “ is in cuius diocesi constituta est ecclesia. Nunc autem si episcopus
 “ Morinensis domni et episcopi mei condescendere velit precibus, con-
 “ descendat, sin autem ad episcopum Traiectensem vel Noviomensem
 “ properabimus, qui quam libentissime episcopi mei condescendent
 “ votis.” Ad hec Morinensis antistes ait : “ Sufficit quidem nobis
 “ charissimi ea que facta est episcopo Tornacensi certificatio; sed ut
 “ omnis adversariis vestris auferatur contradictionis occasio, obse-
 “ mus vos, quatenus post statutos septem dies ad nos regredi digne-
 “ mini, assumptis vobiscum duobus tribusve monachis, et optata ilico
 “ effectui mancipabimus, etiam si noster archydyaconus, qui modo
 “ contradicit, contradicat.” Ad hec Willelmus respondit : “ Rectioris
 “ erga te, reverende pater, fuimus spei atque opinionis quam rei
 “ demonstravit eventus. Nunc quidem ad patriam regredi intendimus,
 “ gratiasque vobis referimus super grato verbo nobis prestito et ut ita
 “ nobis fiat (ut promisisti); interim nostrorum amicorum fruemur
 “ consilio, et quod nobis utilius rectiusque visum fuerit faciemus.”
 Et his dictis unusquisque abiit in sua.

Electus autem ad hospicium suum reversus, animumque Willelmi, integerrimi amici sui, nimio videns merore deiectum, atque proprium dissimulans dolorem, ait : “ Preparentur nobis cibaria, quia grandis nobis restat dieta et brevis diecula.” Ad hec Willelmus respondit : “ Non ciborum refectio, sed mortis nobis propinetur potio, quoniam fallacissima fortune arrisio dolum professa spem detrahit leticie, miserisque ruinam minitatur.” Ad hec electus inquit : “ Universa que nobis obvenire possunt divine sunt subiecta voluntati, Qui et hec eadem facillime in melius commutare potest. Scriptum est enim : “ Flebile principium melior fortuna sequetur.” Igitur quum mense assiderent panemque ori applicarent, dentes eorum adeo obstupescebant ac si comedissent unam acerbam. Accepta itaque exigua refectio abierunt confusi, nimioque dolore referti, atque crebra emittentes suspiria, nec verbum quidem lingue plectro formare valebant. Tandem paululum sopitis meroribus, in hunc electus prorupit sermonem :

“ O mi Willelme, amicorum fidissime, ubi nam mihi misero oportuna
 “ iam patebit asilum in quo abscondere possem faciem meam confu-
 “ sione plenam, ne videar ab hominibus. Facti enim sumus obprobrium
 “ vicinis nostris, subsannatio et illusio his qui in circuitu nostro sunt.
 “ Midales namque nobis a tergo formabuntur auricule. ” His atque
 huiusmodi habitis, electus cum suo Willelmo iter aggressus est
 atque per devia errantes plurima proponebant consilia, et tandem in
 hoc convenerunt, ut domum revertentes oportuna captarent conficien-
 dorum negotiorum subsidia. Sicque sub noctis silencio, humanos
 subterfugiendo obtutus, ecclesiam Beati Andree ingressi sunt, atque
 monachos longa eorum expectatione defatigatos convocaverunt, et
 cuncta que eis acciderant flebiliter enarraverunt, eosque quid in tali
 discrimine potissimum agendum foret consuluerunt. Illi, his auditis,
 plurimum consternati lachrimisque electi vestimenta irrigantes, dixer-
 unt : “ Domine, miserere nostri, te enim iam diu multumque expecta-
 “ vimus. Hodie namque summo diluculo Affliginensis abbas, a metro-
 “ politano citatus, hinc abiit, ut die crastino Insulis, coram Philippo,
 “ eius officario, comparere²⁶ debeat. ” Et addiderunt : “ Omnes
 “ ecclesie nostre thesauros tibi exponemus, tantum nostre invigila
 “ libertati, nullisque adversantis fortune frangaris obstaculis. Adeo
 “ grave namque et importabile nobis imponitur iugum servitutis, ut
 “ malemus errabundi mendicare quam in manus Affliginenses reinci-
 “ dere. ” Willelmus itaque videns monachos in proposito perseverantes
 ait : “ Si vultis electum vestre invigilare libertati, rationi mihi con-
 “ sentaneum²⁷ esse videtur, ut eidem sigillum capituli vestri concedatis,
 “ et quicquid egerit gratum habeatis ubi vestro perfrui non potuerit
 “ consilio. ” Quod ita factum est. Monachi preterea cum (electo et)
 Willelmo plurima retractantes, quomodo sanius in negotio procedere
 possent atque adversariis resistere, tandem in hoc convenerunt, ut
 prefatus scilicet Willelmus summo diluculo Insulas adire deberet,
 ipsumque Philippum, domni Remensis officarium, sibi propiciam red-

²⁶ In Codice perperam scribitur *comparare*.

²⁷ In Codice *consataneum*.

dere, ne scilicet abbatem Affliginensem conquerentem exaudire debeat, sed libertatem potius ecclesie Beati Andree commendare ac confirmare dignaretur, et ut isdem Willelmus ea que Insulis acta forent citius Tornaci electo renunciare festinaret. Que cuncta opere completa sunt ut consilio fuerant conclusa; vix enim Phebus radiorum suorum fulgorem demonstrare ceperat, quum prefatus Willelmus, fidelissimus monachorum nuntius, equo insidens recessit, pernicipique cursu Insulas perveniens, Affliginensem abbatem et Philippum, Remensis archiepiscopi officarium, adunatos repperit et officiosissime salutavit; a quibus et ipse benigne receptus ac resalutatus fuit. Qui mox, clam vocato et in partem abstracto prefato Philippo, ait: "Salutat vos plurimum humilis Beati Andree conventus, rogatque obnixe quatenus super eius libertate sollicitus esse velis." Quod Philippus mox annuit, atque ad Affliginensem abbatem reversus, ipsum in hunc modum (habita oportunitate) alloqui adorsus est: "Reverende mi domne abba, missus sum a domno meo metropolitano, et eius rei causa etiam te accersiri feci, ut nobis intimare non differas quid nam cause te moveat quod tam presumptuose et indiscrete nimium (ut fertur) conventui Beati Andree adversaris, tam anxio et importuno studio prepedire cupiens, ne optatum ac laudabilem exitum obtineat quod tam laudabiliter inchoatum esse constat. Si quos ipsa Beati Andree ecclesia debet redditus, solvat, et reddantur que sunt Cesaris Cesari et que Dei Deo. Nonne scriptum est: "Vos Dii estis et filii Excelsi omnes".²⁸ Si ergo Dii estis (sicut et estis), quare potissimum que Dei sunt, hoc est honoris Ipsius ampliacionem, non queritis, et edificatis vobis erarium in celo, ubi tinee nulla pars est, nec erugo timetur. Videris tu criminator et persecutor potius esse quam pastor. Quomodo enim se pastorem predicat qui errantem ovem ad ovile non revocat? Si pastor es, da gloriam Deo de mutatione in melius. Vis ovem esse sine pastore? Sine pastore proculdubio est dum pastor abest. Vis monachum esse sine custodia? Quomodo enim monachi custos esse poterit qui monachi errorem non videt?

²⁸ Psalm. LXXXI, v. 6.

“ Monachorum autem Sancti Andree custos esse non poteris, nisi
 “ forte per positionem, more dialectico. Desine igitur a malo, et fac
 “ bonum. Gaude et letare super ampliacione Ecclesie Dei. Nam si in
 “ tuo proposito perseverare intendis et ecclesiam Beati Andree per-
 “ sequi non destiteris, ex parte domni mei metropolitani tibi precipio,
 “ ut infra quindecim dies ipsius optutibus obiectis obiciendisque
 “ responsurus teipsum presentare non differas. ” His auditis, abbas,
 paululum consternatus, respondit : “ Libet super hoc negocio et
 “ meorum monachorum hic presentium et astancium clericorum uti
 “ consilio. ” Sicque discessum est.

Convocatis itaque monachis et clericis et ipso Willelmo, electi
 fidelissimo adiutore et nuncio (qui sese rei inscium simulaverat), ait
 abbati prefatus Willelmus : “ Quam ob causam, reverende pater, in
 “ vos adeo desevire videtur domni Remensis officarius? ” Cui abbas
 respondit : “ Tu solus peregrinus es, et ignoras que gesta sunt Brugis
 “ his diebus. Monachi siquidem Sancti Andree abbatem sibi elegerunt,
 “ et nobis deinceps obedire contempnunt. ” Ad hec Willelmus ait :
 “ Ut audio minus iusta est indignationis tue occasio. Vulgari enim
 “ proverbio dicitur quod : “ Qui arando crudum inter sulcos relinquit
 “ solum, suis fructibus derogat, et terre ubertatem infamat. ” Quum
 “ enim plurima ad regendum tibi essent commissa, inter cetera Beati
 “ Andree cenobium tuo regimini commissum quasi crudum solum
 “ inter sulcos reliquisti, et ita tuis fructibus, hoc est tue dignitati
 “ (honorique), derogasti, et terre ubertatem, id est monachorum
 “ Sancti Andree honorem et profectum, infamasti. Nunc autem (ut
 “ asseris) ipsi abbatem sibi elegerunt, ut scilicet per ipsius presentiam
 “ eorum congregatio confortaretur, et ecclesie honor ac dignitas am-
 “ pliaretur. ” Abbas autem, hanc Willelmi responsionem egre ferens,
 asserebat eos hoc non divini honoris respectu, sed rebellionis instinctu
 egisse, ut religionis desertores, addebatque ipsos infinitis subiacere
 viciis et excessibus. Ad hec Willelmus respondit : “ Quum eorum vicia
 “ predicas, tuam negligentiam demonstras, et omnis culpa in caput
 “ tuum redundat. Audi quid dicat magnus et constans ille Eleazarus (de

“ quo in libro Machabeorum scribitur) : Exiguum est quod in hac vita
 “ nobis vivendum est, et minora sunt que relinquimus quam que
 “ speramus. Vide ergo ne in hac brevi erumpnosaque vita te seducat
 “ ambitionis transeuntisque honoris cupiditas, quia (ut inquit Seneca)
 “ illius humeris (onus) non honor imponitur, cui alios regere com-
 “ mittitur. Diligenter igitur considera, ne tamen tuis humeris pondus
 “ imponas sub quo titubante pede succumbere possis. Esse namque
 “ abbatem non tam honor est quam onus. Itaque si monachi Sancti
 “ Andree tibi ad regendum (non) committuntur, eorum excessus
 “ a te non exiguntur; quia cui plus committitur plus ab eo exigitur.
 “ Maximas igitur Deo Optimo Maximo referre debes gratias, quod te
 “ ab eorum cura subtraxit. Nam lis est de paupere regno, atque de
 “ lana caprina decertatio²⁹. ” Abbas itaque, his atque huiusmodi huius
 prudentissimi viri, prefati scilicet Willelmi, rationibus et allegationibus
 paululum mitigatus atque devictus, respondit : “ Quod monachi Sancti
 “ Andree (secundum religionis exigentiam) abbatem sibi elegerunt
 “ qui inter eos verbum charitatis, edificationis et pacis disseminare
 “ potest (quod ipsis convenienter exhibere non potui) plurimum qui-
 “ dem gaudeo, sed monachi mei Affliginenses adeo in me deseuiunt,
 “ atque amarulentis linguarum suarum stimulis me excruciant, ut vix
 “ inter eos apparere audeam; sed et me ad hoc impellunt ut sepedicte
 “ electioni contradicere debeam. Sed si eos quovis modo ab hac
 “ insectationis iniuria revocare possem, proculdubio revocarem, ad
 “ quod etiam peragendum omnem operam impendere paratus sum. ”
 Et his dictis, ait abbas ad prefatum Philippum, archiepiscopi Remensis
 officarium : “ Obsecro ut nos ad propria remeare liceat, et super hac
 “ questione capituli mei perfrui consilio; nam si monachos meos
 “ quovis modo ad consensum perducere quivero, cuncta que acta sunt
 “ rata et grata ducemus. ” His itaque sic conclusis, solutum est
 consilium, et quilibet ad propria remeavit. Willelmus autem, sui pro-
 missi non immemor, mox Tornacum regreditur, ut electo et his qui
 secum aderant ea que Insulis super novella eius promotione acta fuer-

²⁹ *Concertatio*, sic supra lineam altera manu corrigitur.

ant intimaret. Qui Tornacum veniens, ipsum electum quatuor secum habentem monachos repperit, quibus cuncta que acta dictave fuerant, indicare non distulit. Quibus auditis, cuncti plurimum exhilarati fuerunt, iamque certissimam complendi desiderii spem concipere ceperunt. Ipse autem electus mox cum suo fidissimo Willelmo ad Tornacensem denuo accessit episcopum, ipsumque salutans, ait : “ Reverendissime
 “ pater, salutat vos domnus et confrater vester episcopus Morinensis,
 “ atque pro mutua qua confederati estis charitate (quia ipse Morinensis
 “ antistes quondam fuerat archydiaconus Tornacensis) mihi munus
 “ benedictionis contulisset, si abbates habuissem presentes, qui mihi
 “ in benedictione astare potuissent, promisitque ut sequenti Dominica
 “ me sua benedictione corroborabit. Obsecro igitur, quatenus iteratam
 “ eidem delegare non graveris epistolam, ut securius libentiusque ea
 “ que promisit effectui mancipare velit. ” Ad hec episcopus benigne respondit : “ Fiet quod petisti. Epistolam namque tibi tribuam, insuper
 “ et clericos meos vobiscum mittam qui viva voce (que magis efficit)
 “ ipsi Morinensi episcopo voluntatem meam aperiant. ” Quod ita factum est. Willelmus itaque, tam grato episcopi sui responso audito, plurimum gavisus et super negotio sollicitus, assumptis secum ab electo litteris et monacho, statim abiit ad convocandos duos abbates Morinensis diocesis, qui electo in benedictione astare possent. Et accessit primum ad abbatem de Zunnebeke³⁰, cui ait : “ Domne abba, salutant te
 “ plurimum monachi Sancti Andree, qui nuper sibi abbatem elegerunt,
 “ te obnixè deprecantes quatenus eorum electo in benedictione astare
 “ digneris. ” Abbas his auditis plus iusto pusillanimis respondit :
 “ Nolite, charissimi, nolite, obsecro, nobis pro hac re molesti esse.
 “ Vereor namque ne Affliginenses (qui huic electioni contradicere ac
 “ obviare dicuntur) nos pro prestito obsequio in eandem causam et
 “ calumpniam involvere velint. Et quis michi tunc adesset adiutor
 “ fortis? Nam mihi pro hac repellenda nec lingue nec nummorum
 “ subest facultas. ” Willelmus dixit : “ Si de calumpnia (quam vereri

³⁰ Fl. Zonnebeke. Abbatia Canoniorum regularium ordinis Sancti Augustini, tribus ab Ipra milliaribus. Tunc temporis fuit abbas Ioannes I.

“ te asseris) agitur, non est quod vereri debeas, nam nulli timenda
 “ est calumpniandi occasio ubi operis preedit rectitudo. Sed et illud
 “ vulgare proverbium meminisse debes, quod : “ Amicum induit qui
 “ amici precibus condescendit. ” Abbas igitur petencium precibus et
 rationibus devictus, tandem assensum prebuit, atque cum eis iter
 aggressus ad abbatem de Formesela³¹ perrexit, qui eos officiosissime
 in suo hospicio suscepit, atque cum electi litteras sibi delegatas inspex-
 isset, ait : “ Benedictus Deus in donis Suis etc. Properemus, dilectis-
 “ simi mei, ad electi benedictionem, ut videant oculi mei desiderium
 “ cordis mei. ” Itaque quum aurora luciferos radiorum suorum
 demonstrare cepisset fulgores, omnes pariter mox equos ascendunt
 atque ad electum properant. Qui quodam intimo mutue charitatis
 vinculo coadunati Morinensem pariter adierunt antistitem, a quo
 humanissime recepti fuerunt. At Willelmus defraudati non immemor
 desiderii, ait : “ Ecce, mi domne reverendissime, iam denuo adsum,
 “ preterite archydiaconi tui detractioni ac resistantie satisfaciens. Nam
 “ abbates habeo presentes, monachorum copiam adduco, et domni
 “ mei episcopi litteras represento, qui et ipse vobis clericos suos mittit
 “ qui viva voce vos de ecclesie Beati Andree emancipatione certificent.
 “ Et quum rogasti nos ut ad vos reverteremur, in hoc potius tue
 “ petitioni quam nostre satisfacimus necessitati. ” Ad hec episcopus
 dixit : “ De loci emancipatione certificari nolo, sed quod promisi
 “ (Divina favente Gratia) die crastina summo diluculo adimplere cura-
 bo. ” Igitur quum radiosos lucifer ederet vultus misit episcopus nuncium
 ad electum, qui dixit : “ Ecce parata sunt omnia que tue necessaria
 “ sunt benedictioni. Sollicitior namque est domnus meus episcopus
 “ super negotio vestro quam vos, quum vestris condolet impensis atque
 “ compatitur laboribus. ” Electus itaque his auditis mox cum suis ad
 basilicam properavit, ubi et ipsum episcopum infulatum et abbates in
 albis invenit. Ipse autem undique deducens circumspexit si forte sue
 promotionis emulum, Walterum scilicet archydiaconum, videre potuis-

³¹ Fl. Voormezele. Abbatia Canonicorum regularium ordinis Sancti Augustini duabus ab Ipra
 milliaribus. Eotempore hoc monasterium rexit abbas Theodericus.

set. Verebatur enim illud rusticanum proverbium : “ Lapsus in igne semel puer obstupet ignem. ” Sed qui querebatur nusquam comparuit. Episcopus vero sine mora electum iam paratum advocans, eundem (ut moris est) benedixit. Quo peracto, episcopus, cuius vox plena erat melliflue suavitatis ac benignitatis, ait : “ Gratias ago Omnipotenti “ Deo, quod hodierna die dilectissimi coepiscopi et confratris mei, “ domni Tornacensis, petitionibus satisfacere merui. Et ideo obsecro “ vos omnes qui huc advenistis, quatenus hodie mecum in mensa mea “ refectionem suscipere, mihiq[ue] congaudere dignemini. ” Quod electus novus abbas audiens, dixit : “ Immensas Deo Optimo Maximo “ tueq[ue] paternitati pro impensis beneficiis referimus gratias, sufficit- “ que nobis ad presens refectio quam hodie in sacro altari per manus “ tuas suscepimus. Et ideo obsecramus quatenus nobis ad propria “ redire liceat, quia nobis restat via aspera, longa dieta et brevis “ diecula. ” Episcopus autem considerans novi abbatis et suorum ad remeandum instanciam, ipsos sua pontificali benedictione munitos abire permisit. Qui eadem die ad Poperingas³², Divi Bertini preposituram, pervenerunt. Quos ipse prepositus officiosissime suscepit atq[ue] in suum hospiciu[m] introduxit. Qui quum mense assiderent, inter varia colloquiorum levamina ait ad eos idem prepositus (ignorans qui essent, unde venirent, et quorsum tenderent) : “ Vos qui transitis per viam, “ dicite nobis quidnam audistis de monacho illo furibundo qui ab “ excommunicatis et inobedientibus Sancti Andree monachis in abba- “ tem est electus. O qualem abbatem cui potius melancolici clava “ quam pastoralis tribuenda est virga. ” His auditis, novus abbas faciem nota pudoris mox inflammata[m] contraxit. Quod prepositus perpendens, ipsosq[ue] esse de quibus fiebat sermo autumans, ilico subticuit, atq[ue] de hac (re) ulterius mentionem non fecit.

Igitur novus abbas noster, unum premittens monachum ad monasterium Sancti Andree, reliquos fratres de sua benedictione et suo adventu certiores reddidit. Qui ob hoc immenso repleti gaudio, ipsum cum summo honore, reverencia et leticia susceperunt, ipsi (secundum

³² Poperinga (Fl. *Poperinghe*), oppidulum in occidua Flandria.

ordinis consuetudinem) obviam procedentes. Altera autem die, ipse novus abbas noster cum suo Willelmo accessit ad Philippum, nobilissimum Flandrorum comitem, in Malensi castro tunc existentem. Quem comes videns ilico interrogavit eum de benedictionis sue confirmatione ac monasterii sui circumstantiis. Qui ei omnes angustias suas et quas pertulerat difficultates, necnon et Affliginensis abbatis tyrannidem, quam in monachos Sancti Andree exercuerat, ex ordine enarrare non distulit. Quod nobilissimus vir ille audiens (quippe qui semper pro sua virili novi abbatis nostri ac etiam totius monasterii nostri negocia promovere et ad optatum exitum deducere studuerat), dixit: "Ego ad hoc laborabo, quatenus Affliginensis abbas penitus resignabit omne ius quod habet vel habere videtur in ecclesia Sancti Andree, et quod de cetero eiusdem ecclesie monachis licebit in abbatem eligere de quacunque ecclesia voluerint." Quod et ita factum est. Nam idem Flandrorum comes, Philippus Elsata, ita egit et precibus et minis, quod prefatus abbas Affliginensis compulsus fuit eidem dare emancipationis ac libertatis litteras, quarum tenor sequitur in hunc modum:

Godescalcus, Dei gracia Hafligeniensis monasterii abbas, totusque conventus, universis Cristi fidelibus, in perpetuum.

Notum sit tam futuris quam presentibus, quod domnus Baldricus, Tornacensium et Noviomensium episcopus, et Robbertus, nobilissimus comes Flandrie, ecclesiam Sancti Andree prope Brugis sitam, abbati et conventui nostrae Hafligeniensis ecclesiae assignaverunt, ut in predicta Beati Andree ecclesia monachos suos constituerent³³, et de iure prelationis res illius ecclesiae, tam temporales quam spirituales, cum omni libertate disponderent et ordinarent. Huius autem ius prelationis et libertas dispositionis et ordinationis cum per longa annorum curricula debita cum integritate et quiete ad nos devenissent, attendentes quod iam dicta Beati Andree ecclesia, tam in temporalibus quam in spiritualibus, ad tantam profecisset amplitudinem, quod abbatem habere posset et ad regendum semetipsam sub proprii abbatis providentia sufficeret, omnimodae libertati eam emancipavimus, et abbatem, qui in nullo nobis in posterum obnoxius tenebitur, illic institui concessimus, ipsumque et omnes eiusdem ecclesiae fratres sibi assignatos ab omni iure, quo nobis tenebantur, absolvimus et in perpetuum

³³ *Instituerent.* Cartul. anni 1674, et Ed. in Gall. Chr.

liberos dimisimus. Ne igitur libertas eorum post hanc emancipationem aliquam possit incurrere calumpniam reclamationis, presentis scripti testimonio eam roborantes, sigillorum nostrorum auctoritate confirmamus, statuentes et sub anathematis interminatione decernentes, ut nullus tam succedentium quam presentium fratrum nostrorum hanc nostrae confirmationis paginam audeat infringere, vel temere contra eam venire.

Ego, Godescalcus, abbas Haffligeniensis, signavi. Ego, Arnulfus, prior, signavi. Ego, Gozuinus, supprior, signavi. Ego, Theodericus, tercius prior, signavi. Ego, Wigerus, quondam abbas Flitherbecensis³⁴, nunc autem monachus Haffligeniensis, signavi.

Actum anno Dominicae Incarnationis millesimo centesimo octogesimo octavo, Indictione sexta.

Datum per manum Ioseph, armarii nostri.³⁵

Habitis itaque his litteris, prefatus comes Flandrie Philippus suas etiam litteras, de eadem emancipationis libertate mentionem facientes, addidit, nobisque eas contradidit; in quibus et se et successores suos singulares protectores constituit et esse voluit, atque ab omni laicali dominio nos subtraxit. Quarum litterarum tenor sequitur in hunc modum :

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.

Ego, Philippus, Flandrie et Viromandie comes, notum fieri in perpetuum volo, quod vir venerabilis Godescalcus, abbas Haffligeniensis, laudante et assensum prebente capitulo ipsius, ecclesiam Sancti Andree iuxta Brugis sitam omnino emancipavit, et quidquid in ea iuris habebat vel habere videbatur omnino resignavit, recognoscens quod eidem ecclesie licebit in perpetuum abbatem sibi eligere ex quacunque ecclesia, et electionis semper libertate gaudere. Sciendum etiam, quod eiusdem ecclesie advocatus et dominus ego sum, et rerum ipsius et fratrum ibidem Deo servientium defensor perpetuus atque protector, ita ut nulli persone laice liceat unquam in sepe dicta ecclesia dominationis quidpiam reclamare, preterquam mihi et heredibus meis. Hoc igitur ut ratum semper inconvulsusque permaneat, tam presentis scripto pagine quam mei impressione sigilli, immo et subscriptarum testimonio personarum munire decrevi.

³⁴ Fliderbeca (Fl. Vlierbeck) in primis exordiis erat prepositura de abbacia Affligeniensi dependens, sed postmodum divisa ea tamen conditione, ut non nisi de gremio Affligeniensi abbates Vlierbacenses eligerentur. De Wigero in obituario Vlierbacensi legitur: "Obiit pridie Nonas Augusti dominus Wigerus, quondam abbas huius loci secundus."

³⁵ Hae litterae desunt in Archivis Regni apud Brugas, sed exstat copia in Cartulario anni 1674. Edd. Ed. in Gall. Chr., tom. v, Instr. col. 358; DELEPIERRE, Chronique, p. 85. Nos ad fidem transcripti per C. Brans anno 1839 facti recognovimus.

S. Gerardi, Brugensis et Sancti Audomari prepositi, et Flandrie cancellarii. S. Gerardi, prepositi Insulani. S. Willelmi de Theremunde. S. Iohannis, castellani Brugensis. S. Eustachii, camerarii. S. Gerardi de Gremberghe. S. Walteri de Nivella. S. Theodoric, castellani de Dixmuda. S. Gerardi de Ardenburch. S. Arnulphi de Ghistella. S. Sigeri de Bonem. S. Lamberti de Domo.

Actum in domo mea Malen, anno Dominice Incarnationis millesimo centesimo octogesimo octavo.³⁶

Item dedit et idem comes Flandrie Philippus et alias litteras de eadem libertatis emancipatione, quarum tenor talis est :•

Philippus, tam Flandrie quam Viromandie comes, universis fidelibus, imperpetuum.

Ut me Sancte Matris Ecclesie filium recognoscam, ecclesiarum Dei future quieti et paci precipue desidero insudare. Hac igitur intentione prehabita, ea que in mee auctoritatis presentia utiliter ac provide sunt peracta, tam valido veritatis robore vallare curavi, ne in posterum oblivionis aut convulsionis nota valeant infirmari. Noverit ergo successura posteritas, quod Godescalcus, abbas Affligiensis, de communi ac voluntario totius capituli sui assensu, ecclesiam Sancti Andree, in vicinia Brugensi constructam, cum suis appendiciis, in manus meas, ut de cella in monasterium deberet exurgere, resignavit, et eam ab omni consuetudine et iure quod in eam se dixerat habuisse, plenissima libertate absolvit. Porro ego, tam salubri gaudens proposito, eandem ecclesiam cum ea libertate, qua eam de manu prefati abbatis acceperam, Hugoni iam eidem ecclesie in abbatem canonice electo ac ordinato, cum fratribus inibi Deo perpetuo servituris, quietam et absolutam possessionem obtinendam contradidi. Quia ergo ista donatio per me in presentia multorum baronum meorum solemniter est celebrata, litteris eam mandari decrevi et sigilli mei patrocinio communiri. Fixum sit. Amen.³⁷

Fuit preterea et hec emancipationis libertas magnis sumptibus et studio vigilantissimi primi abbatis nostri Hugonis procurata, et confirmata a papa Clemente tercio³⁸, a Willelmo, Remensi archiepiscopo, et ab Everardo, Tornacensi episcopo³⁹, quorum omnium littere penes nos habentur, quas hic inserere superfluum duximus.

³⁶ Hae litterae desunt in Archivis Regni apud Brugas, sed exstat copia in Cartulario anni 1674. Edd. MIRAEVS, Op. dipl. tom. I, p. 288; DELEPIERRE, Chron., p. 86.

³⁷ Hae litterae desunt in Archivis Regni apud Brugas. Edd. Ed. in Gall. Chr., tom. v, Instr. col. 359.

³⁸ 1190, 3 Iulii.

³⁹ 1190, 12 Februarii.

Sciendum est preterea, quod hec prescripta libertatis emancipatio libere ab Affliginensi capitulo obtineri non potuit, nisi ipsis, abbati scilicet et monachis Affliginensibus, in perpetuum libere possidendas contraderemus circiter 57 mensuras terrarum iacentes in pago de Oostburch⁴⁰, reddentes singulis annis x marcas argenti. Quod abbas noster, Hugo, ceterique fratres admiserunt, libertatem temporali comodo preponentes. Fuit autem hec donatio vel violenta potius extorsio confirmata a Willelmo, Remensi archiepiscopo, ut ex sequenti ipsius privilegio patet :

Willelmus, Dei gratia Remorum archiepiscopus, Sancte Romane Ecclesie, titulo Sancte Sabine, cardinalis, universis Sancte Matris Ecclesie filiis, in perpetuum.

Noverint tam presentes quam futuri, quod dilectus filius noster, Hugo, abbas Sancti Andree iuxta Brugis, et fratres sui, prior et monachi eiusdem loci, terram quam habebant in pago Ostburgh circiter quinquaginta et septem mensuras, reddentem singulis annis decem marcas, Godescalco, abbati de Afflingehm, et conventui werpiverunt, et eam ipsis sine omni calumpnia in perpetuum possidendam concesserunt. Abbas vero predictus et conventus de Afflingehm, attendentes quod iam dicta ecclesia Beati Andree, que prioratus eorum esse solebat, ad tanti profectus, tam in spiritualibus quam in temporalibus, venisset incrementum, quod ordinis religione exigente, et suppetente copia facultatum, abbas ibidem non immerito creari posset et deberet, locum ab omni dominio suo, subiectione et exactione liberum et emancipatum dimiserunt; et Deo et Sancto Andree dederunt, et de eorum assensu et pari coniventia omnium, novum ibidem abbatem, qui eis in nullo obnoxius in posterum tenebitur, institui permiserunt, et predictum prioratum monasterium in perpetuum permanere decreverunt. Approbantes itaque quod ab utraque tam sollempniter quam laudabiliter parte factum est, ratum deinceps et firmum permanere decernimus, et presentis scripti patrocinio et sigilli nostri auctoritate confirmamus; statuentes et sub interminatione anathematis inhibentes, ne quis hanc nostre confirmationis paginam audeat infringere vel ei in aliquo contraire, salva in omnibus Apostolice Sedis auctoritate.

Actum anno Dominice Incarnationis M° C° lxxx° vii°. Datum per manum Lambini, cancellarii nostri.⁴¹

⁴⁰ Pagus Flandriae Zelandinae, situs milliaribus sex a Slusa.

⁴¹ Edd. MIRÆVS, Op. Dipl., tom. I, p. 286; DELEPIERRE, Chron., p. 87. Nos ad Codicis originalis (in Archivis Regni apud Brugas conservati) fidem recognovimus.

Hec autem omnia a venerabili viro Hugone, primo abbate nostro, admissa sunt et procurata pro ampliori certitudinis securitate. Et adeo se suamque ecclesiam, ob predicta convenienter obtinenda, ad tempus depauperavit, ut nec sibi nec suis victui necessaria remanerent. Quod et ipse indicat in quadam epistola quam scripsit ad Willelmum, Remensem archiepiscopum, cuius tenorem hic inserere libet; qui talis est :

Reverendissimo domno ac patri suo Willelmo, Dei gratia Remensi archiepiscopo et Apostolice Sedis legato etc., suus Hugo, dictus abbas Sancti Andree, salutem.

Mandatum a vobis accepimus, quod nos cum abbate de Oudenburch⁴², proxima feria v^a, Insulis assisteremus ad preparandam vobis refectionem, quod tanto nobis devotius accederet peragendum⁴³, quanto constat quod honorem et familiaritatem vestram altius diligimus et patrocinio vestro semper indigemus, nisi illud domus nostre paupertas non modica excusare potuisset. Quia vero hec nostra excusatio in multis poterit argumentis comprobari, cum videlicet ornamenta ecclesie nostre, calices, casule et cetera queque sint ad usuram exposita, tum pro annona post Pascha nobis deficiente, tum pro xl^a marcis argenti, de quibus vobis vix duobus annis preteritis servivimus, et pro quinque libris quas in proximo anno vobis administravimus. Quum, inquam, ita hec sint⁴⁴, humilimis precibus misericordiam vestram attentius exoramus, quatenus eorum que a nobis dicta sunt veritatem diligentius inquirentes, nobis intuitu divine retributionis ad tempus deferatis patienter et benigne expectantes. Hoc etiam pietatem vestram non lateat, quod quosdam de fratribus nostris (licet nobiscum pauci sint) pro raritate victus ad aliena pascua transmittemus⁴⁵.

Accessit preterea ad augmentum miseriarum maxima ventorum tempestatumque inclementia, atque acerbissima victualium caritas que totam Flandriam et omnem circumiacentem regionem per annos quinque gravissime opprimebat, unde factum est, ut per plures annos, ipse abbas noster cum sibi subditis in extrema paupertate vitam ducere coactus sit. De hac autem tempestatum famisque iniuria in vetustissimo libello hos conscriptos repperi versiculos :

⁴² Aldenburgum (Fl. Oudenbury), pagus situs milliariibus duobus ab Ostenda, primae olim notae apud Flandros oppidum fuisse constat.

⁴³ Quod tanto nobis accederet pergratum, quanto; sic legunt Ed. in Gall. Chr.

⁴⁴ Cum itaque haec sint; sic legunt Ed. in Gall. Chr.

⁴⁵ Edd. Ed. in Gall. Chr. tom. v, Instr. col. 359.

Turbine ventorum fit magna ruina domorum;
 Fabrica multarum confringitur ecclesiarum;
 Decidit et cuncti generis radicitus arbor;
 Clade famis dire plures cepere perire,
 In miseros que grassabatur quinque per annos;
 Sex denis solidis emitur tritici chorus unus.

Chorus hic (ut ibidem exponitur) pro vulgari hodie accipitur. Hec autem fames oriri cepit anno Domini 1196⁴⁶.

His itaque atque huiusmodi adversantis fortune pregravatus calamitatibus, venerabilis abbas noster Hugo nequaquam vel desperatione concidit vel in minimo regularis discipline rigorem imminuit, sed omnibus secundum virium suarum possibilitatem succurrere conatus est, atque ipsum monasterium suum a maximis (que ob libertatis sueque promotionis occasionem contraxerat) debitorum oneribus eximere. Quod tandem (licet cum maxima difficultate) non modo effecit, verum etiam diversis bonis ac ornamentis adornavit. Et inter cetera que ad nostram noticiam devenire potuerunt, emit idem abbas noster erga ecclesiam Sancti Nicolai de Rabodimonte⁴⁷ quosdam annuos redditus quos eadem ecclesia habebat in parrochia de Varsenare⁴⁸, anno Domini 1191°. Idem abbas suscepit in elemosinam a nobilissimo Flandrorum comite, Philippo Elsata, pro sacrificio altaris, pane scilicet et vino, xx solidos Flandrensis monete, anno Domini 1187°⁴⁹. Idem suscepit in elemosinam a Marghareta Flandrie et Hannonie comitissa tres libras monete Flandrie, anno Domini 1194°. Item et a quadam venerabili matrona suscepit in elemosinam xi mensuras terrarum iacentes in Oostburch. Item et ab Arnulpho, decano Christianitatis Brugensis, et ab altero Arnulpho

⁴⁶ De hac fame in aliis chronicis non fit mentio. Coniiceremus quod chronista noster Arnoldus in errorem versus est, et quod haec ventorum tempestas et fames ad annum 1096 referendae sunt. Cf. Chronicon S. Bavonis Gandensis, ubi dicitur sub anno 1095: "Fames valida multa invaluit; terrae motus factus est cum valida ventorum turbine." (Corp. Chron. Fland. tom. I, p. 566). Cf. DESPARE, Cronijcke, tom. I, p. 234.

⁴⁷ Ribodimons (Fl. *Ribelmund*, Gall. *Ribemont*), municipium Picardiae ad Isaram fluvium. Abbatia Sancti Nicolai in Nemore, ordinis Sancti Benedicti, ibidem fundata est per Ansellum de Ribodimonte, anno 1084.

⁴⁸ Fl. *Varssenaere*, pagus situs milliaribus quatuor a Brugis.

⁴⁹ Constat ex diplomate originali quod haec donatio facta fuit anno 1177.

Brugensi, canonico Morinensi, ix mensuras terrarum iacentes in castellania Brugensi, anno Domini 1203° ⁵⁰. Suscepit idem abbas noster et alia plura quorum noticiam temporum absumpsit vetustas.

Igitur cum prefatus religiosus pater et primus abbas noster Hugo cuncta ad optatum efficaciter deduxisset exitum, volens operis sinceritate demonstrare ea que fecerat processisse, non ex aliqua animi inflationis aut iniquioris sevicia, sed sola divini honoris cultusque ampliandi gratia, Affliginense monasterium adiit, omnes et singulos deprecans, quatenus ea, que prius fuerat inter eos ac se et suos, mutue fraternitatis charitatisque connexio conservaretur. Illi autem tam sinceram rectamque tam prudentissimi viri petitionem considerantes, ilico assensum prebuerunt, atque pro maioris certitudinis robore de hac ipsa mutue fraternitatis confederatione litteras confecerunt.

Contigit preterea anno quinto presidentie huius abbatis nostri, anno scilicet Domini 1193°, quod viam universe carnis ingressus est nobilissimus ac victoriosissimus princeps ac Flandrorum comes Philippus Elsata, cuius immortales virtutes et victorie utrobique, maxime in Terra Sancta, claruerunt, quam secundo pro amplianda Christiani nominis gloria adiit, ubi infinitos triumphos acquisivit, adeo ut ipsis infidelibus eius etiam nomen terrori esset. Et inter cetera adeptus est ibidem nobilissima armorum insignia, leonem scilicet nigrum in subiecto aureo, quibus usque hodie comites Flandrie utuntur ⁵¹. Et tandem in secunda profectione Agarenorum confossus gladiis, devotissimus princeps victor migravit ad superos, anno principatus sui xxiii^o. Cuius corpus uxor eius Matildis ex loco sepulture, qui erat in ecclesia Divi Nicholai extra muros civitatis Acrie, transferri iussit ad monasterium Clarevallense (ubi eo tempore maxime florebat religionis observancia), ibique cum summo honore recondi. Quam favorabilis autem prefatus devotissimus princeps huic nostro monasterio fuerit ex his que superius enarrata sunt, potissimum patuit, quia ipsius singulari adiutorio ac

⁵⁰ Constat ex diplomate originali, quod non terram, sed redditum novem marcarum et unius fertonis super hanc terram assignatam suscepit.

⁵¹ Cf. Chronicam comitum Flandrensiū in Corp. Chron. Fland., tom. i, p. 141.

provisione optatam consecuti sumus libertatem, et primus abbas noster desideratum obtinuit munus benedictionis.

Igitur postquam prefatus Hugo, primus abbas noster, vir religionis zelator et observator diligentissimus, ac laborum inedarumque patientissimus, huic nostro monasterio dignissime in temporalibus et spiritualibus prefuisset annis xviii^{cim}, appositus est ad patres suos, anno Domini 1206, xi^a die Iulii, sortitusque est sepulture locum in anteriori parte ecclesie nostre, ante imaginem Beati Iohannis Baptiste. Requiescat in pace. Amen⁵².

⁵² Utile nobis videtur hic annotare nomina monachorum qui tempore Hugonis abbatis in monasterio Sancti Andreae florebant :

1200. Alardus, prior.

Hugo, Iacobus, Lambertus, Walterus, Robertus et Sigerus, sacerdotes.

Erenbaldus et Iordanus, diaconi.

Willelmus, Walterus, Ioannes, alter Ioannes et Sigerus, subdiaconi.

Weitinus, Dodo, Weitinus et Willelmus, pueri.

1204. Robertus, Ioannes et Iordanus, sacerdotes.

V. Cartularium monasterii Sancti Andreae. cart. xxxi et xlv.

DE WALTERO PRIMO, SECVNDO ABBATE HVIVS MONASTERII.

CAPITVLVM SEPTIMVM

Defuncto itaque primo abbate nostro, religioso patre Hugone, communi omnium electione successit eidem in abbaciali dignitate, vel potius onere (quia eo tempore abbatialis preeminencia non tam honor erat quam onus), vir venerabilis Walterus, huius nominis primus, cognomento Raiwec¹, quondam Sancti Winoci-Bergensis monachus. Cuius nominis fameque integritas adeo patres nostros allexit, ut eum (quem solo nomine noverant) in abbatem sibi eligerent, nec eorum² eos fefellit electio, nam huic nostro monasterio valde laudabiliter atque utiliter in spiritualibus ac temporalibus prefuit annis xiii^{cim}.

Emit namque in primis prefatus abbas noster Walterus, anno secundo presidencie sue, erga Walterum filium Idsboud, decimam de Scora³ lxx⁴ marcis argenti. Nota quod quelibet huiusmodi marca valebat eo tempore (ut ibidem exponitur) xxxiii solidos et iiii denarios monete Flandrie. Hec autem emptio confirmata fuit a Balduino, comite Flandrie⁴, a Gosuino, episcopo Tornacensi⁵, et a scabinis Brugensibus⁶.

Item anno x^o⁷ presidencie sue emit idem abbas erga Gosuinum,

¹ *Raijwier*. Breve Compendium.

² *Eius*; sic in Codice supra lineam corrigitur.

³ Hodie *Schoore*, pagus situs milliaribus tribus a Neoporto.

⁴ Sic in Codice; constat autem ex diplomate originali, quod haec emptio, seu potius invadiatio decimae de Scora a Waltero filio Idsbouts facta, a Philippo, marchione Namucensi, confirmata fuit, mense Aprili 1208. V. Cartularium monasterii Sancti Andreae, cart. XLVII.

⁵ 1208, mense Maio.

⁶ 1211, mense Septembri. Non est questio in hac confirmatione Walteri filii Idsbouds, sed Willelmi militis, sane filii Walteri. V. Cartularium monasterii Sancti Andreae, cart. LI.

⁷ 1216, mense Aprili.

militem de Varsenare, octavam partem decime de Hautawe c et xc^a libris monete Flandrie.

Item anno xiii^o⁸ presidentie sue emit idem abbas erga eundem Gosuinum minutam decimam de Hautauwe et omne ius oblationum sibi pertinens. Item eodem anno⁹ emit idem abbas erga Richardum Balca xii^{am} partem decime de Hautauwe cxxxiii libris Flandrie. Item et erga Christianum de Novo Templo emit idem abbas xvi^{am} partem decime de Hautauwe c libris¹⁰. Estimo autem quod hic utrobique libra monete Flandrie pro libra Parisiensi accipiebatur. In his autem omnibus emptionibus, magnus nobis fautor extitit domnus Gerardus, miles, domnus de Roden, et Hildegardis, uxor eius, et Radulphus, prefati Gerardi filius, cum fratre suo Gerardo, et domna Sibilia, domna de Waverijn¹¹ et Lilers¹², qui omnes eorum que empta fuere in Hautauwe domni fuere feudarii.

Prefatus preterea Radulphus, domnus de Roden, ampliorem sue benevolencie erga nos demonstrare desiderans affectum, contulit nobis¹³ in puram elemosinam, assentiente Waltero, Tornacensi episcopo, personatus de Hautauwe et de Novo Templo¹⁴, cum pertinentiis suis, quos ipse et sui predecessores iure hereditario possederant. Item eodem anno, scilicet anno Domini 1220¹⁵, contulit nobis in puram elemosinam idem Radulphus decimam de Beverna. Hec autem omnia que empta et nobis collata sunt in Hautauwe ac Novo Templo confirmata sunt, pro maioris roboris firmitate, ab Honorio papa tercio¹⁶, et a Waltero, episcopo Tornacensi¹⁷. Item eodem anno¹⁸ sus-

⁸ 1220, mense Iulio.

⁹ 1217, mense Aprili.

¹⁰ 1220, mense Iulio.

¹¹ Wavrinium (Gall. *Wavrin*), pagus prope Insulas. Domni de Wavrinio fuerunt olim ex officio comitum Flandriae dapiferi.

¹² Lilerium (Gall. *Lilers*), oppidum Artesiae, olim munitum, inter Ariam et Bethuniam situm.

¹³ Anno 1220.

¹⁴ Fl. *Nieuwmonster*, pagus situs sex milliaribus a Brugis.

¹⁵ 29, 30 aut 31 Martii 1220, aut mense Martio 1221.

¹⁶ 1223, 4 Maii.

¹⁷ 1220, 22 Junii.

¹⁸ 1220, 31 Januarii.

cepit idem abbas noster in elemosinam a Balduino filio Algoti I mensuras terrarum iacentes in parrochiis de Dudzeela¹⁹, Zuwenkerka²⁰ et Sancti Petri supra dije²¹. Item suscepit idem abbas in elemosinam a Modulano, clerico de Iabbeka²², xvii^m mensuras terrarum iacentes ibidem et in Ettelghem²³. Quam donationem postmodum, mortuo eodem Modulano, ipsius heredes adnihilare conati sunt, asserentes eandem donationem minus legaliter factam, et per consequens eam non valere. Quorum oppositionibus religiosus pater Walterus, secundus abbas noster, equitatis iure obvians, eandem questionem examinandam et determinandam domno officiali Tornacensi commisit. Qui diligentissime hinc inde auditis causis et rationibus, ipsam elemosinam utpote legitime factam ad nostrum ius pertinere iudicavit. Acta sunt hec anno Domini 1230²⁴. Postmodum vero abbas noster Godefridus, volens ipsis heredibus gratiam prestare et benevolenciam, reddidit ipsis prefatas xvii^{cim} mensuras terrarum in perpetuam censam, pro ix solidis, singulis annis pro qualibet mensura persolvendis, cum relevio unius libre cere. Acta sunt hec anno Domini 1237²⁵.

Item anno xi^o²⁶ presidentie huius abbatis, facta fuit quedam compositio inter ipsum et Walterum, Tornacensem episcopum, de scholis Ghistellensibus cum suis pertinentiis, videlicet, quod ipse Walterus episcopus et sui successores conferrent ipsas scholas primo anno, et abbas noster et sui successores secundo, episcopus tercio, et abbas quarto, etc.

Item anno secundo presidentie huius abbatis orta fuit grandis controversia inter ipsum et curatum de Snelleghem²⁷ propter decimam

¹⁹ Fl. *Dudzeele*, pagus situs quatuor milliaribus a Brugis.

²⁰ Fl. *Zuyenkerke*, pagus situs quinque milliaribus a Brugis.

²¹ Fl. *Sint Pieters op den dijk*, pagus prope Brugis.

²² Fl. *Jabbeke*, pagus situs sex milliaribus a Brugis.

²³ Pagus situs octo milliaribus a Brugis.

²⁴ Male. Acta sunt haec per magistrum S. de Broborg, episcopi Tornacensis clericum et officialem, 23 Decembris 1236 et 18 Februarii 1237.

²⁵ 31 Julii.

²⁶ 1218, mense Martio.

²⁷ Pagus situs quinque milliaribus a Brugis. Nomen huius curati, Lambertus.

de Bensebrouck, quam ipse invadere et sui iuris esse contendebat. Cuius ausibus (seu conatibus) abbas noster viriliter obvians, autentico scripto et vivo testimonio eam nostram esse ac pene per c annos fuisse ex dono Balduini Appule, comitis Flandrie, demonstravit²⁸. Curato autem cum quibusdam²⁹ sibi adherentibus pertinaciter obsistente, delatum est negotium ad Romanum pontificem, qui statim pro terminanda questione iudices constituit viros venerabiles, Hugonem, Watinensem prepositum, Ioannem, Sancti Bertini, et Godefridum, de Claremarisco, priores, qui diligenter rei veritate comperta, nostram iustissimo iure fore adiudicarunt; sed et omnes incolas eiusdem terre ad ius parrochie nostre pertinere censuerunt. Hec acta fuerunt anno Domini 1208³⁰.

Item prefatus abbas noster accepit in obligationem, ab Olivero de Welkenghem, decimam Sancti Bavonis³¹, pro lii libris Flandrie, que ante quinquennium redimi non potuit, sed postmodum de Martio in Martium, et non aliter. Sed hec impignorationis obligatio renovata fuit a Waltero, secundo abbate nostro³², adiecto precio usque ad c et xxv libras Flandrie, sed tunc redimi non potuit ante decennium.

Igitur postquam prefatus religiosus pater Walterus, abbas noster, huic nostro monasterio laudabiliter atque utiliter (ut ex precedentibus patuit) prefuisset annis xiii^{cim}, mortis imperio a nobis ablatu fuit, atque apud suum predecessorem Hugonem sepulture traditus, anno Domini 1219°, xiiii^a die Aprilis³³.

²⁸ Coram D., decanum Sancti Salvatoris Brugensis, anno 1208.

²⁹ Unus istorum fuit nobilis vir Theodericus, castellanus de Dixmuda.

³⁰ Male. Haec acta fuere apud Houdamonstra, 8 Novembris 1214.

³¹ Fl. *Sint Baefs*, pagus olim inter Brugas et Straten situs.

³² Prima impignoratio facta est pro 52 libris Flandrie anno 1218 aut ante; secunda, pro 83 libris anno 1224 aut ante, et tertia pro 115 aut 125 libris, ante 21 Novembris 1229.

³³ Nomina monachorum qui tempore Walteri abbatis in monasterio Sancti Andreae florebant :

1208. Lambertus, Adam et Sigerus, sacerdotes.

1215, mense Iunio. Alardus, prior.

Ioannes de Wasia, monachus.

1218, 27 Septembris. Sigerus et Willelmus, presbiteri.

1218. Ioannes, monachus.

V. Cartularium monasterii Sancti Andreae, cart. XLIX, LIV et LXI.

DE IOANNE PRIMO, TERTIO ABBATE HUIUS MONASTERII.

CAPITVLVM OCTAVVM

Tertius abbas huius monasterii fuit vir venerabilis Iohannes primus¹, huius loci monachus, qui ab exordio sue promotionis ad omnimodam sui monasterii provectionem cum omni alacritate ac industria sese accinxit. Emit namque in primis erga Radulphum, dominum de Roden, dimidiam decimam de Snelleghem et xvi^{am} partem decime de Hautauwe cccc libris monete Flandrie. Que emptio confirmata fuit a Ioanna, Flandrie comitissa², et pluribus aliis, quorum confirmationis litteras penes nos habemus. Item prefatus abbas noster suscepit in elemosinam ab eodem domno Radulpho de Roden, decimam de Beverna³. Accepit item idem abbas noster a Gerardo, milite de Roden, in obligationem alteram medietatem de Snelleghem pro cv libris Flandrie, que infra vi annos redimi non potuit, sed postea in vigilia Circumcisionis Domini et non alias⁴. Hec omnia acta sunt anno primo et solo presidencie huius abbatis nostri. Mortis namque inevitabilis exactio maximis huius dignissimi viri invidens principiis, eum inopinate ac intempestive a nobis abstulit, quadam divini iudicii censura in eum desevire ac prevalere permissa. Obiit namque exacto in prelatura anno uno et mense uno, anno Domini 1220, xv^a die Maii, atque cum maximo monachorum suorum luctu sepulture traditus fuit in anteriori ecclesia nostra, sub campanili.

Anima eius requiescat in pace. Amen.

¹ *Ioannes Straelen. Breve Compendium.*

² 1221, 1 Februarii.

³ V. supra p. 58.

⁴ Haec obligatio accepta fuit a Waltero secundo, 23 Decembris 1220.

DE WALTERO SECVNDO, QVARTO ABBATE HVIVS MONASTERII.

CAPITVLVM NONVM

Quartus huius monasterii abbas fuit Walterus secundus¹, (huius) monasterii monachus, qui a predecessorum suorum vestigiis non declinans, pro sua virili nisus est omni presidencie sue tempore monasterium suum in temporalibus et spiritualibus augmentare. Emit namque in primis erga Riquardum, militem de Straten, annuum redditum xi librarum monete Flandrie assignatarum in Bemlaringa, et omne ius quod in eo habebat, et relevia, c et x libris monete Flandrie, anno Domini 1225². Item emit idem abbas erga Heylawiden, relictam Wilelmi, filii Bertildis de Zuwenkerka, xvi^{am} partem decime de Hautauwe, c et l libris Flandrie, anno Domini 1226³.

Quumque annis decem prescriptus abbas noster huic nostro monasterio prefuisset, corpus terre, animam celo commendavit, sepultusque fuit apud suum predecessorem in anteriori parte ecclesie nostre, sub campanili, anno Domini 1230, xviii^a die Decembris.

¹ *Walterus Block*. Breve Compendium.

² Mense Octobri.

³ Mense Iulio.

DE NICHOLAO, QVINTO ABBATE HVIVS MONASTERII.

CAPITVLVM DECIMVM

Quintus abbas huius nostri monasterii fuit vir venerabilis Nicholaus¹, prius monachus Sancti Martini Tornacensis, ac demum in nostrum abbatem assumptus.

Qui tempore presidencie sue² suscepit in elemosinam a Radulpho, archidiacono Flandrie, xvi solidos monete Flandrie, assignatos in Brugis.

Prescriptus itaque abbas noster, quum prelaturam annis quatuor religiose administrasset, immatura morte nobis sublatus fuit, atque sepulture traditus in anteriori ecclesia nostra, iuxta Walterum primum abbatem nostrum, anno Domini 1234°, 28 die Novembris³.

¹ *Nicholaus Vervaeq.* Breve Compendium.

² Aut 23-31 Martii 1231, aut mense Martio 1232.

³ Nomina monachorum qui tempore Nicolai abbatis in monasterio Sancti Andreae florebant: 1232, 14 Augusti. Walterus de Praet, monachus.

V. Cartularium monasterii Sancti Bartholomaei de Eeckhout.

DE GODEFRIDO, VI ABBATE HUIUS MONASTERII.

CAPITVLVM VNDECIMVM

Sextus itaque huius nostri monasterii abbas fuit vir religiosus Godefridus¹, prius monachus ac prepositus monasterii Aquicinctensis², vir plane diligentissimus et nostro monasterio in multis utilissimus.

Emit namque in primis³ erga Willelmum Bloc et uxorem eius, xl solidos Flandrie monete assignatos in Zanda. Suscepit idem prescriptus abbas⁴ a Simone, filio Heyle de Leka, omnia bona sua tam mobilia quam immobilia, reservato datori de benevolencia abbatis usu fructuario ad vitam. Item suscepit idem abbas⁵ in elemosinam a Modulano, clerico, 17 mensuras terrarum iacentes in parrochiis de Iabbeka et Ettelghem. Suscepit item idem abbas⁶ a Willemo, milite de Ghistella, xxx solidos assignatos ibidem, ea condicione, ut, post mortem ipsius et uxoris eius, anniversarius dies ipsorum perpetuo a nobis celebrari deberet. Item prescriptus abbas noster Godefridus accepit in obligationem anno tercio presidencie sue⁷ a Lamberto de Novo Templo et a Willemo Bukel totam decimam de Novo Templo, pro cc et lxx libris Flandrie monete, que infra octo annos redimi non potuit. Item accepit idem abbas in obligationem a Richardo, milite de Straten, quartam et octavam partem decime⁸ de Hautauwe pro cc et xx libris Flandrie, que infra octo⁹ annos redimi non potuit. Item suscepit idem abbas a Matilde de Eka¹⁰

¹ *Godefridus Rooda*. Breve Compendium.

² Aquicinctus (Gall. *Anchin*), Benedictinorum abbatia, anno 1079, in insula inter Duacum et Marcenas fundata.

³ 1230, 1-26 Martii.

⁴ 1237, mense Maio.

⁵ V. supra p. 59.

⁶ 1238, mense Augusto.

⁷ Unam medietatem, mense Januario 1238, a Lamberto filio Monins, et alteram, mense Novembri, 1238, a Willemo Bukel accepit.

⁸ Male; non quartam et octavam partem decime de Houtave, sed quartam et octavam partem unius vimine decime sue de Houtave invadiavit Richardus de Straten, mense Aprili 1238.

⁹ Male; legendum est *sex*, ut constat ex diplomate originali.

¹⁰ 1238, mense Septembri.

pro anniversario suo quotannis celebrando et pro reparatione ecclesie nostre, ix solidos et vii capones cum dimidio annui redditus, assignatos in Straten.

Anno preterea quinto presidencie huius abbatis nostri orta fuit grandis controversia inter nos et Danielelem, curatum parrochie Sancti Bavonis iuxta Brugas, super decima quorundam novalium eiusdem parrochie, que vulgariter uutfanc dicitur¹¹. Qui asserere nitebatur eandem decimam (quam nos per multos annos libere receperamus) ad ius suum pertinere. Quumque nos super hac questione coram episcopo Tornacensi in causam traxisset, abbas noster eius conatibus viriliter obvians, autentico testimonio vivo et scripto demonstravit eandem decimam nos per annos amplius quam quadraginta pacifice possedissee. Unde episcopus pro questione legitime determinanda, iudicem delegavit magistrum Iacobum, canonicum Sancti Donatiani Brugensis, qui hinc inde diligentissime auditis rationibus et allegationibus, eandem decimam nostri iuris esse definivit¹².

Preterea religiosissimus vir, abbas noster Godefridus, considerans monasterium nostrum in edificiis et precipue in exteriori munitione satis debile ac vile, nam usque ad ea tempora spinarum virgultorumque delectabili (estivo precipue tempore) potius quam securo circumseptum erat presidio, vasto murorum ipsum aggressus est circumvallare munimine. At ipse morte preventus opere explere nequivit, quod tam laudabiliter ac magnifice inchoaverat. Obiit namque prefatus abbas noster Godefridus, anno presidentie sue sexto, anno scilicet Domini 1240, quarta die Iunii, sepultusque est apud suos predecessores in anteriori parte ecclesie nostre¹³.

¹¹ Rectius super duabus partibus decimae novalium terrarum omnium in dicta parochia a triginta annis retro ab anno 1239 excultarum, et deinceps excolendarum.

¹² Haec assertio cum sententia iudicis non concordat, nam cum abbas et conventus Sancti Andreae decimas terrarum nominatarum pro novalibus, nullo iusto modo ad se pertinere debere probassent, ipsas Daniele presbitero et ecclesiae suae Sancti Bavonis adiudicavit magister Iacobus, abbate et conventu in possessione remanentibus omnium decimarum quas hactenus in parochia Sancti Bavonis specialiter nomine suo perceperunt. V. Cartularium monasterii Sancti Andreae, cart. cxxii.

¹³ Nomina monachorum qui tempore Godefridi abbatis in monasterio Sancti Andreae florebant: 1237, mense Maio. Walterus, monachus.

DE MAGISTRO WILLELMO, VII° ABBATE HVIVS MONASTERII.

CAPITVLVM DVODECIMVM

Septimus itaque huius nostri monasterii abbas fuit vir religiosissimus ac omni laude dignissimus, magister Willelmus¹, quondam monasterii Sancti Bavonis Gandensis monachus ac cellerarius, quem et vite sanctimonia et scientie decoravit prerogativa. Tam laudabilem etiam sese in omnimoda conversatione sua coram Deo et hominibus exhibuit, ut ab omnibus, etiam seculi principibus, singulari quodam amoris diligeretur affectu. Item in divini cultus ampliatione sese tam sollicitum exemplaremque exhibuit, ut cunctos suos predecessores longe precelleret, multosque ad suum magisterium alliceret, adeo ut infra paucum tempus, magnum monachorum adunaret numerum. Inter quos multi fuere viri venerabiles qui sibi non tam prelacionis quam sanctitatis probitatisque prerogativa successerunt, adeo ut infra cc et l annos nullus extraneus hic in abbatem assumptus fuerit; sed plures e nostris ad alia loca vel instituenda vel gubernanda evocati sunt, ut ex sequentibus suo loco patebit.

Iste preterea abbas noster devotissimus divinum ampliare gestiens cultum (ut alter David) prepositorum, sacerdotum, levitarum ac monachorum (ut prediximus) augmentare studuit numerum; inter quos tres constituit priores, primum scilicet, secundum et tercium, iuxta ritum monasterii sui de quo assumptus fuerat; item et cantorem, cuius dis-

¹ *Willelmus Lentijn. Breve Compendium.*

positioni ac moderamini omnis cantus ordinatio et modulatio committebatur. Primusque cantor ab ipso constitutus fuit vir valde venerabilis Lambertus, huius loci monachus, qui eidem ob singularia quedam meritorum indicia in abbaciali regimine successit. Item in annuis comparandis proventibus ac sumptuosissimis erigendis edificiis tam magnificum atque infatigabilem sese exhibuit, ut cunctorum fidem excedere videatur; sed hec paucissima hic breviter prelibata sufficiant.

Libet autem nunc specialius hic quedam eius opera magnifica declarare, nam cuncta describere valde esset difficile. In primis itaque religiosissimus iste abbas noster Willelmus, evangelicam illam volens sententiam opere adimplere que dicitur: “Primum querite regnum Dei, et iusticiam Eius”² etc., cuncta que idipsum prepedire videbantur vel poterant ab ipso ordinationis sue exordio diligentissime dimovere studebat. Et quia ab initio foundationis nostre usque ad ea tempora communis erat et omnibus monachis et secularibus ecclesia, atque (cuncta) ecclesiastica sacramenta, ipsis secularibus vel ab ipso abbate vel a se deputatis monachis administrabantur, multaue esset (hac occasione) utrorumque communio. Quod huic prudentissimo viro abbati nostro plurimum displicebat, eo quod ob hanc occasionem plura monastice discipline quietique obviantia vel mittebantur vel committi poterant, quia gutta cavat lapidem non vi, sed sepe cadendo, atque aqua, per exiguam licet sentinam paulatim subintrans, navem dimergere solet. Ideoque totis sese accingens viribus, elaboravit, quatenus diviso templo sibi suisque monachis pars cederet, alteraque pars secularibus remaneret; ecclesiastica etiam ornamenta secundum rationis necessitatisque exigentiam partirentur, quatenus cunctis rite ordinatis, et monachi securius Deo regularique observancie vacare, ac seculares liberius suis uti possent ecclesiasticis sacramentis. Sed huic sanctissime ac iustissime petitioni ac ordinationi eius plurimum renitebantur parrochiani, inter quos precipui fuere Richardus de Stratis, miles, Ioannes Wasgherlijnc, Willelmus (Vos), Gosuinus filius Wetini, Arnulphus filius Moens, et Walterus Soete. Tandem autem delata est questio ad Willelmum, Tornacen-

² S. Luc., cap. xii, v. 31.

sem episcopum, qui pluribus spectabilibus viris ex parte sua designatis, totius questionis inquirendam et determinandam commisit rationem; qui utrinque diligentissime auditis rationibus, talem de mandato prefati episcopi compositionis protulere sententiam, et primo de muro atrii :

Walterus de Bigardis, Tornacensis ecclesie Flandrie archidiaconus, universis presens scriptum inspecturis, salutem in Domino.

Noverit universitas vestra, quod cum controversia fuisset orta inter viros religiosos abbatem et conventum Sancti Andree iuxta Brugis, ex una parte, et universitatem parochianorum de Straten, ex altera, super constructione muri quem dicti abbas et conventus intendebant construere ab angulo occidentali ecclesie per medium cimiterii eorundem parochianorum versus domum domni Riquardi militis de Straten, pro clausura monasterii eorundem. Tandem de nostro et aliorum virorum proborum consilio inter dictas partes compositio intervenit sub hac forma : Quod dicti parochiani nomine suo dictum murum construent usque ad finem atrii, sub expensis et sumptibus dictorum abbatis et conventus, ita tamen quod in dicto muro edificabitur porta ab interiori parte barra firmanda. Ulterius dicti abbas et conventus dictum murum construent pro voluntatis sue arbitrio, et eodem tempore quo dicti parochiani dictum murum construent, abbas et conventus construent murum inter cimiterium et curtim suam, ita quod latus muri versus curtim sepe attinget, et extendetur murus ille ab angulo occidentali versus meridiem usque ad finem atrii versus mare, nec poterunt dicti parochiani dictum murum destruere quamdiu dicti abbas et conventus murum interiorem conservabunt. Vie vero que dicuntur de Kercweghen a porta monasterii versus mare, per murum dicti monasterii impedita, assignabuntur pro fundo ipsius monasterii secundum quod commodius transcuntibus ad ecclesiam poterunt assignari. Habebunt etiam dicti parochiani in parte cimiterii inclusa, et in ipsa ecclesia omne ius quod hactenus habuerunt, et per istam compositionem cimiterium et ecclesiam non amittent. De sacramentis vero dictis parochianis necessariis, et paramentis altaris, campanis, ingressu et egressu ad eas, et usu earundem tempore psallendi aut cantandi aut pulsandi, de turris estimatione, istorum ubi necessaria fuerit clausura inter partes dictas in ecclesia, ubicunque necessaria fuerit firmatura templi parochianorum et porte memorate, compromiserunt dicti abbas pro se et conventu, ex parte una, et Willelmus, dictus Vos, pro se et dictis parochianis ad petitionem ipsorum, ex altera, fide media in Iohannem, decanum Cristianitatis Brugensis, magistrum Willelmum filium Ghiselini, canonicum Beati Donatiani, et magistrum Lambertum de Straten, sub hac forma : ut quicquid isti tres, vel duo eorum, arbitrando sive componendo ordinaverint, partes inviolabiliter observabunt.

Actum anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo primo, mense Augusto."

Prescriptorum quoque arbitrium sequitur in hunc modum :

Iohannes, decanus Cristianitatis Brugensis, et magister Willelmus filius Ghiselini, et Lambertus de Straten, universis presens scriptum inspecturis, salutem in Domino.

Cum quedam controversia fuisset exorta inter viros religiosos abbatem et conventum Sancti Andree iuxta Brugis, ex una parte, et domnum Riquardum de Straten ceterosque parrochianos de Straten, ex altera, super quibusdam clausuris faciendis tam in ecclesia quam in cimiterio Sancti Andree, separatione partis ecclesie contingentis dictos abbatem et conventum a parte ecclesie contingente dictos parrochianos de Straten, ornamentis altaris parrochianorum a dictis abbate et conventu eisdem conferendis, divisione campanarum et turris, et quibusdam aliis in subscripto arbitrio nominatis, dicte partes in nos fide media compromiserunt tanquam arbitros in premissis. Et nos, suscepto in nos arbitrio, diximus arbitrando : Quod parrochiani de Straten habebunt sacramenta ipsis necessaria in parte ecclesie sue divisa a parte ecclesie abbatis et conventus, ubi commode poterunt reservari. De ornamentis altaris habebunt dicti parrochiani : unum calicem quo solebant uti cum patena, duas casulas, duas albas, duas mappulas, duos amictus, duo corporalia, duas stolas et manipulos predictis ornamentis congruas, tres mappas altaris, duo manutergia, duas mappulas altaris super altare, duas mappulas iuxta altare dependentes, et de aliis ornamentis altaris competenter ad estimationem arbitrorum semel a monachis obtinebunt, et per hoc dicti monachi quoad predicta erunt liberi in perpetuum. Campanae dividuntur ex equali per estimationem eorum quos ad hoc elegerint arbitri. De pulsatione campanarum arbitratum est, quod parrochiani tantum poterunt pulsare campanas suas quandocumque monachi solent secundum ordinem vigilare; sed in funeribus militum, uxorum et filiorum eorundem, poterunt parrochiani pulsare in mane, si ipsis placuerit, licet monachi dormiant. Ordinatum est etiam, quod cantetur in parte ecclesie parrochialis, horis competentibus, secundum quod consuetum est cantari in vicinis parrochiis. Ligna et plumbum turris dividuntur per medium, vel abbas retinebit ea et solvet estimationem dimidie partis per viros in dicta estimatione peritos; sed edificium lapideum dicte turris erit abbatis. Paries vero dividens partem ecclesie parrochianorum a parte ecclesie monachorum debet fieri integer a fundamento usque ad summitatem ecclesie sine omni apertura, in altitudine, longitudine sive latitudine, sub expensis abbatis hac vice, et erit paries ubi modo sunt ostia, spissus duarum tegularum, superius vero tegule et dimidie; et illum parietem neutra pars poterit destruere invita altera; et utraque pars habebit suum usum in eo. Paries vero dividens claustrum ab ecclesia parrochianorum, et paries meridionalis turris meridionalis erit communis, et neutra pars poterit illum destruere, et pars claustri poterit immittere tigna dummodo non ledat ulterius parietem; neutra pars poterit facere aperturam manentem in dicto pariete. Parrochiani

debent servare turrin meridionalem mundam sine columbis, nec poterunt in ea facere propugnacula, sed solum ea que erunt ad salvationem ipsius necessaria. Poterunt etiam construere³ altare in eadem, nec poterunt ponere campanam in ea, ne claustrales perturbentur. Ad huius vero recompensationem, si parrochiani voluerint, et quando voluerint facere turrin versus mare ad altitudinem meridionalis, abbas dabit parrochianis duo milia laterum, vel quartam partem muri consummandi usque ad dictam altitudinem eis quitabit, secundum quod parrochiani eligent. Ostium vero per quod intrari potest a claustro ad partem ecclesie parrochialis erit semper firmatum clave, nisi in necessitatibus monachorum, pro abbate recipiendo vel prelato aliquo, vel solempnibus processionibus faciendis, vel pro vino immitendo per illud ostium, vel in necessitate consimili. Clavem dicti ostii penes se habebit abbas, si fuerit presens; si non fuerit presens, persona aliqua, quam abbas credet ad hoc magis idoneam, servabit clavem. Clavem etiam magni ostii occidentalis et clavem porte cimiterii inclusi muro, quem fecit abbas, servabit abbas vel ille cui committet; et tenebitur aliquis ex parte abbatis aperire dicta ostia singulis parrochianis in suis necessitatibus, utpote in corporibus mortuorum sepeliendis, nuptiis, anniversariis, tricenariis illorum qui in parte cimiterii ibidem inclusa sepelientur, dummodo illud petatum fuerit a presbitero vel custode. Debent etiam aperiri dicta duo ostia quotiescumque processiones debent fieri, sive in Dominicis diebus, sive in aliis, a tempore quo solent incipere fieri processiones usque post missam cantatam, si voluerint parrochiani. Si vero, quod absit, aliquid amitterent parrochiani in parte ecclesie ipsis deputata, per negligentiam eorum qui debent servare vel servabant claves ex parte abbatis, abbas tenebitur ad eorum restitutionem quamdiu placuerit ipsi dictas claves auctoritate sua a se vel a suis custodiri. Poterit etiam abbas quamcumque dictarum clavium vel ambas committere custodie parrochianorum, et si quid amitteretur de bonis monasterii per eorum negligentiam ratione dictarum clavium, ipsi parrochiani refundere tenebuntur. Poterunt etiam dicti parrochiani in tempore guerre habere liberum introitum et exitum cum rebus suis inducendis et deducendis per portam partis cimiterii inclusi et ostium occidentale ecclesie. Quoties etiam dicti parrochiani voluerint edificare vel reficere aliquid in dicta ecclesia, poterunt in parte cimiterii inclusa habere et retinere necessaria ad edificium et refectionem dicte ecclesie, et ibidem operari de die, sed ostia de nocte serabuntur, et quoad predicta parrochiani servabunt abbatem indempen.

Actum anno Domini millesimo ducentesimo quadragésimo primo, mense Decembri.

Cunctis itaque (ut predictum est) rite ordinatis, cessimus administrationi cure pastoralis parrochianorum, et collata est alteri sacer-

³ *Constituere.* Cartul. anni 1674.

doti seculari de voluntate et consensu abbatis nostri, quod inviolabiliter usque (ad presens) tempus observatur. Igitur quum cuncta que in prefata ordinatione specialiter determinata fuerant pro ampliori monachorum quiete, et ordinata et celeriter opere completa fuissent, gravior dehinc inter nos et ipsos parrochianos oriri cepta est dissensionis occasio ad duarum viarum penes monasterium nostrum concurrentium incommoditatem; quas venerabilis abbas noster Willelmus longius amoveri voluit, quatenus inchoata a predecessore suo Godefrido, abbate nostro, circummuratio amplior et convenientior compleri posset. At parrochianis pertinaciter recalcitrantibus et obviantibus, coactus est ipse religiosus abbas noster Willelmus Thomam, Flandrie comitem, ac ipsius uxorem, Iohannam, pro subsidio interpellare. Qui iustissimis eius petitionibus annuentes, mox litteras ad Raynerum, balivum Brugensem, destinarunt, eidem mandantes, quatenus ipsius sollicitudine abbatis nostri petitio effectui manciparetur⁴. Qui negligentius agens, parrochianorum (ut facile credi potest) muneribus vel acceptis vel promissis allectus, mandata complere distulit. Quod abbas noster perpendens, denuo ipsum nobilissimum Flandrorum comitem, Thomam Sabaudum, adiit, atque de negligencia prefati Rayneri conquestus est. Qui tanti viri (quem ob singularem persone ipsius reverentiam et integerrime fame prerogativam unice diligebat) laboribus compatiens, iteratas ad eundem Raynerum, balivum suum, destinavit litteras, quarum hic tenorem inserere libet:

Thomas, Flandrie et Hannonie comes, dilecto et fideli suo ballivo Brugensi, salutem.

Cum alias tibi mandaverimus per litteras nostras patentes, ut per indulgentiam venerabilis patris Walteri, Dei gracia Tornacensis episcopi, et nostram concessionem, partem cimiterii ecclesie Sancti Andree iuxta Brugis, ad utilitatem eiusdem monasterii, faceres immurari, sicut in litteris ipsius episcopi plenius continetur, et dicte ecclesie negocium, imo nostrum, unde maxime miramur, nondum fueris exequutus, mandamus tibi ex abundanti animo et turbato, quatenus dictum negocium nostrum, omni occasione postposita, exequaris, et murum ipsum ultra viam que a Brugis versus Iabbeke extenditur, extendi facias, expensis tamen ipsius

⁴ Hae litterae datae fuere Gandavi 17 Martii 1241.

monasterii, viam tamen remotius iuxta murum in fundo dicti monasterii per homines et scabinos nostros collocari facietis ad commodum ecclesie memorate, sicut amorem nostrum diligis et nostram incurrere vereris offensam, tantum inde faciens, ne de dicto negotio de cetero abbatem prefati monasterii ad nos pro defectu tuo oporteat laborare, et ut idem abbas, quem meritis suis exigentibus specialiter diligimus, de te apud nos se valeat collaudare.

Datum apud Morinum, anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo primo, in vigilia Ascensionis Domini. Reddite litteras.

Igitur parrochiani, auctoritate tam venerabilis episcopi Tornacensis, quam illustrissimi comitis Flandrie, suppressi, in sententiam abbatis nostri venire coacti sunt. Ipse vero voti compos effectus ilico complere non distulit quod tam laboriose sibi concedi impetravit. Completa est itaque hec nostri monasterii amplissima circummuratio anno secundo presidentie huius abbatis nostri Willelmi, anno scilicet Domini 1242°.

His rite peractis, considerans prefatus abbas noster Willelmus (qui sese infatigabilem in omni labore, qui vel honori divino vel monastice congruebat discipline) exhibere curabat edificiorum monasterii sui vel raritatem vel exiguitatem, atque ad se venientium pro monachatu numerositatem, aggressus est edificare sumptuosissimum atque amplissimum dormitorium anno presidentie sue sexto, quod tam magnifice cepit et complevit, cum suis pertinentiis, ambitum scilicet in quadro ceterisque adiacentibus, ut simile reperire difficile foret; nam licet amplitudo ipsius (que intra muros quadraginta pedes continet), et longitudo (que circiter cc pedes tenet) sit singularis, similiter et altitudo que ecclesiam nostram longe excedit. Laterum etiam ipsorum durissimorum magnitudo, et incisura sit mirabilis, nihil tamen curiosi inspectoris animum (licet cuncta admiratione digna sint) eque in stuporem ducere potest ut ipsius dormitorii in inferioribus et superioribus ac totius ambitus pavimentalis stratura, que ex minutissimis ac multipliciter effiguratis confecta est lapilulis, ut ipsa loca non strata sed potius picta vel tapetis adornata non immerito censi possent. Consimili etiam opere stratum fuit omne pavimentum totius ecclesie nostre, quod iam pro maiori parte deperiit, sicut et in tribus partibus ambitus nostri, ob crebras iniectiones sepulturas. Fuit item ipsum dormitorium utrobique splendidissi-

mis ornatissimaque pictura decoratis adornatum vitreis. Sed iam pauciores de his supersunt, plures namque et nos (non sine dolore) amoveri inspeximus. Sed et ipsi parietes, tam dormitorii, quam ecclesie, in interiori parte delectabili erant pictura liniti. Ipsa quoque capitella columnarum maiorum et minorum usque hodie in plerisque locis deaurata invisuntur, nichilque obmissum fuit quod ad decorem tam magnifici edificiï desiderari potuisset. Item locus ipse dormitorii ad repausandum deputatus nullis cellarum (ut iam) disiunctus erat interstitiis, sed solis oppansarum cortinarum divisionibus (sicuti usque hodie in vetustissimis ordinis nostri monasteriis intueri licet). Exposuit itaque sepedictus abbas noster Willelmus, pro materia, structura, atque ornatu totius dormitorii atque ambitus, tria milia librarum monete Flandrie. Consummatumque fuit ipsum magnificum edificium anno quinto ab ipsius inchoatione, atque, ipso die Beati Michaelis, monachi repausationis quietem ibidem primo sumpserunt, anno Domini 1252°.

Extruxit preterea idem abbas noster Willelmus amplissimum et sumptuosissimum horreum, quod usque hodie permanet. Item et infirmariam convenientissimam, quam fuisse arbitror separatum illud edificium quod orientali muro monasterii pene adheret, quod iam a sui decore et commoditate valde truncatum est. Pro quibus exposuit idem abbas mille libras Flandrensis monete. Item et pro exteriorum murorum ac portarum monasterii nostri aliorumque diversorum edificiorum, tam intra quam extra monasterium existentium, exposuit idem abbas etiam mille libras monete Flandrie. Sicque patet quod impense edificiorum ab hoc abbate nostro, infra xv^{cim} annos presidentie sue, extructorum ad quinque milia librarum ascendunt.

Item et pro ornamentis ecclesie nostre exposuit idem abbas noster cc libras monete Flandrie.

Item in annuis comparandis redditibus, terris, decimis, tam magnificum et singularem se exhibuit, ut fidem excedere videatur, quomodo scilicet unus abbas, infra tam paucos annos, tam ingencia extruere valuit edificia, que nostri temporis abbates debite conservare nequeunt, vel potius nolunt. Insuper et tam ampla terrarum spacia et

annuos proventus et precio et dono adquisierit, ut ipsius beneficiis nos usque hodie abundantissime perfrui fateri debeamus.

Emit namque in primis religiosissimus abbas noster Wilelmus, anno Domini 1252°, erga Marcharetam, Flandrie comitissam, ccc bonaria, hoc est, nongentas mensuras wastine iacentes intra parrochiam nostram de Straten, in circuitu terre nostre de Bensebrouck, pro quibus exposuit idem abbas noster ccc libras monete Flandrie. Eodem anno emit idem abbas erga eandem domnam comitissam, filio eius Guidone assensum prebente, xxx mensuras mori, iacentes apud Warhem⁵, pro quibus dedit lii libras et x solidos monete Flandrie⁶.

Item, anno 1250, emit idem abbas erga Balduinum Onghereet xvi mensuras et xl virgas⁷ terrarum iacentes in Eeclo⁸. Eodem anno emit idem abbas erga Weitinum filium Philippi, ix libras Flandrie assignatas super xiii mensuras terre iacentes in Zandvoorde⁹. Eodem anno emit idem abbas erga Willemannum, filium Gosuini militis, xii mensuras terre cum domibus et arboribus, iacentes in Hautauwe.

Item, anno 1249°¹⁰, emit idem abbas in eadem parrochia vii mensuras terrarum erga Ioannem Wasgherlinc¹¹. Eodem etiam anno emit idem abbas erga Ioannem de Binne xiii mensuras terre iacentes in Eeclo.

Anno autem 1250° emit idem abbas erga Balduinum Everboud vii mensuras et duas linas terre iacentes in Hautauwe.

Item, anno 1251°, emit idem abbas erga Agatham, filiam Richardi Scoonwedere, vi^{am} partem decime de Hautauwe¹².

⁵ Pagus inter Bergas Sancti Winnoci et Hondchoote situs.

⁶ Male; constat per recognitionem I. de Ieffingha, quod dedit abbas Willelmus septuaginta libras Flandrie cum denariis mensurationis et interequitationis. Redemit etiam decimam istarum triginta mensurarum. V. Cartularium monasterii Sancti Andree, cart. CLXXVIII, CXCVI et CCII.

⁷ Male; quatuor bonaria et quadraginta hastas emit. V. Cartularium, cart. CLXXIX.

⁸ Eecloo, oppidulum Flandrie Orientalis situm inter Gandavum et Aardenburg.

⁹ Pagus situs tribus milliaribus a Ghistella.

¹⁰ Sic in Codice; constat autem quod haec emptio facta fuit mense Ianuario 1247. V. Cartularium monasterii Sancti Andree, cart. CLVIII et CLIX.

¹¹ Sic in Codice perperam; legendum est *Walgherlinc*.

¹² Male; non sextam partem decimae de Houtave emit, sed sextam partem unius vimmae decimae, exceptis duobus solidis. V. Cartularium monasterii Sancti Andree, cart. CLXXXI, CLXXXII et CXCI.

Item, anno 1252, emit idem abbas erga Ghiselinum filium Budolphi, xl^a solidos Flandrensis monete, assignatos super certas terras iacentes in Zandvoorde.

Item, anno 1253°, emit idem abbas erga Walterum de Varsenare, militem, unam mensuram terre et quartam partem quinque hastis minus, iacentes in Hautauwe. Eodem anno emit idem abbas erga Ioannem, filium Mathildis de Bernem, xl^a solidos Flandrensis monete, assignatos super xviii mensuras terre iacentes in Bernem ¹³.

Item, anno 1250, emit idem abbas erga Willelmum Donckere unam mensuram terre iacentem in Straten.

Item, anno 1244° ¹⁴, emit idem abbas erga Ioannem dictum Coleya duas mensuras terrarum et lii^{ss} virgas iacentes in Zuwenkerka.

Plures preterea annuos redditus et terras sepedictus abbas noster emit, quos specialiter retexere minus utile ac nimis tediosum fore iudicavimus, adeo ut totalis summa in huiusmodi expositorum ascendat ad ter mille quingentas et xcv^e libras Flandrensis monete. In quorum omnium subsidium suscepit idem abbas in numerata pecunia: primo, de vaccis a se venditis, lx libras; de ovibus, xxx libras; de arboribus eradicatis, xx libras, et de veteribus domibus, tam in claustro quam apud Ghistellam, lxx libras. Item recepit idem abbas de pensionibus: de preposito Sancte Pharahildis Gandensis, et domno Gerardo, dicto Gast, cc et l^a libras; apud Ardenburch, de domna Anglie, c libras; de Beghinis de Losat, l libras; de cantore Brugensi, c et l^a libras; de domna Lucia, c libras; de domna Mabahul, c et l^a libras; de Marghareta Carpentiers, xxx libras, et de Simone de Vinea, lx^a libras.

Item in terris et redditibus suscepit idem abbas diversas elemosinas. Et primo ¹⁵ a domno Willelmo ¹⁶, presbitero de Rodenburch, suscepit sepedictus abbas in elemosinam domum suam cum omnibus bonis suis

¹³ *Beernem*, pagus situs quinque milliaribus a Brugis.

¹⁴ Sic in Codice; constat autem quod haec emptio facta fuit 5 Decembris 1261. V. Cartularium monasterii Sancti Andreae, cart. cclxv.

¹⁵ 1250, 11 Martii.

¹⁶ Willelmo de Ganda.

mobilibus et immobilibus, que habuit vel habere potuit iacentia apud Rodenburch ¹⁷.

Item, anno 1246, obtulit quedam venerabilis matrona Adelisa filium suum, Basilium, Deo pro monachatu, conferens monasterio omnia bona que idem filius suus iure hereditario obtinere potuisset si in seculo permanisset. Similiter et alter quidam vir, Dirinus nomine, de Lophem, obtulit filium suum Ioannem Deo, conferens monasterio partem omnium bonorum suorum mobilium et immobilium que ad eundem filium suum iure hereditario devenire potuerunt si in seculo mansisset. Item eodem anno ¹⁸ contulit nobis in elemosinam Nicholaus, archidiaconus Tornacensis, ad pitantias monachorum, xl^a solidos assignatos super certas terras iacentes in Hautauwe, quorum xx solidi distribui debebant conventui in die Animarum, et alii xx solidi in die xi Millium Virginum, vel post mortem ipsius, in die obitus sui, quo quidem die perpetuo celebrari debuit anniversarium eius. Similiter et quidam Ioseph de Brugis, canonicus Tornacensis, contulit ¹⁹ in elemosinam monasterio xl^a solidos assignatos super certas terras iacentes in Hautauwe, quorum xx solidi conventui distribui debebant in octavis patroni nostri Sancti Andree, et alii xx solidi in die anniversarii eius, quod quotannis a nobis celebrari debet.

Anno autem Domini 1251° ²⁰, contulit nobis venerabilis matrona Lismodis vii solidos annue assignatos super ..... pro anniversario suo quotannis celebrando.

Item, anno 1252° ²¹, contulit nobis in elemosinam Theodoricus Cloot vi mensuras terrarum cum domibus et arboribus, iacentes in Willekinskerka ²² et Ghistella.

Ex his igitur que prescripta sunt patet evidenter, quod strenue

¹⁷ Hodie *Aardenburg*, Flandriae Zelandinae oppidulum, olim munitum.

¹⁸ 1250, 10 Novembris.

¹⁹ 1250, 12 Novembris.

²⁰ Sic in Codice; constat autem quod haec donatio facta fuit anno 1261. V. Cartularium monasterii Sancti Andree, cart. ccxliii.

²¹ Sic in Codice; constat autem quod haec donatio facta fuit mense Martio 1254. V. ibid., cart. cciv.

²² Hodie *Wilskerke*, pagus situs quinque miliaribus a Ghistella.

atque utiliter in temporalibus ac spiritualibus vir iste religiosissimus abbas noster Willelmus huic nostro monasterio prefuit. Qui tandem post multos, quos pro nostri monasterii gloria et ampliatione sustinuit labores atque infinitas parrochianorum²³ Straten oppugnationes, quas utrobique corporali presentia ad nihilum redegit, nec sibi nec impensis parcens, cum maximo monachorum suorum luctu ab hoc seculo emigravit anno Domini 1255°, xv^o presidentie sue anno, sexta die Maii, sepultusque est in medio capituli e regione imaginis Crucifixi in vitrea depicti. Cuius tumbe iam corrosissime sequentes insculptos cum maxima difficultate collegimus versiculos :

Annis ter quinis hec Willelmus loca rexit,
 Abbas septenus quem mors nunc pulvere texit :
 Annus millenus bis centenus quoque quintus
 Ac quinquagenus pariter mortem dedit ipsi.

Libet nunc paululum in laudem huius religiosissimi viri considerationis nostre acumen reflectere, quia tam ampla eius erga nos usque hodie extant exhibita beneficia, ut omni laudum preconio iugique memoria dignus habeatur. Ipse namque ex opulentissimo, in quo et maxime libertatis officio (cellerariatus videlicet) dignissime deservierat, ad nostrum admodum tenuè evocatus, non ablatam opulentiam libertatemque deplangebat, nec inventam arguebat tenuitatem, quia apostolico inbutus exemplo sciebat et abundare et penuriam pati, sed, quod vel maxime exoptabat, disciplinatos obediensque repperit subiectos quibus sese socium in omnimoda conversatione alacriter exhibuit. Quod ut evidentius demonstrare posset, ab inicio adventus sui cuncta dimovere studuit que suam subiectorumque quietem atque regularis discipline observantiam prepedire possent; queque preterea congrua adiumenta providere que tam ampla fuere, sive in sumptuosissimis erigendis edificiis, sive in annuis comparandis proventibus (ut latius superius exposuimus), ut nostri seculi hominibus incredibilia fore videantur, que tamen evidentissime vera esse comprobant et autentica scripture attestatio et operum in presens tempus existentium exhibitio. Sed hec eorum

²³ De omisum esse videtur.

fidei diffidentia eis vel maxime provenit quod parcimoniam gule ac profusioni comparare velint, quum videant abbates nostros ceterosque ecclesiarum prelatos tantis voluptatibus, effeminatis deliciis, profusisque adeo deditos conviviis (quibus vel regales thesauri facillime exhauriri possent), ut aliud eos agere nec delectat; at longe dissimilior erat patrum nostrorum et huius dignissimi abbatis nostri Willelmi (et studium et) conversatio, qui sibi et aliis moderate parcus, communi monachorum suorum cibo potuque contentus erat, atque in omnibus eis totius virtutis, abstinencie ac regularis discipline exemplar exhibuit, et ideo de paucis que sibi suisque suppetebant (divino adiutus presidio) ingentia agere prevaluit. O si nostre etatis abbates hunc virtutis ac sobrietatis virum vel uno anno imitati fuissent, eis opera non impossibilia vel inimitabilia, sed etiam ipsis prorsus facilia, fore cognoscerent! Sed (proh dolor) cuncti pene que sua sunt querunt, non que Iesu Christi, vel fratrum suorum. Hec breviter hic attigisse sufficiat, ne forte prolixiori veritatis enarratione quosdam sibi conscios exacerbare videamur ²⁴.

²⁴ Nomina monachorum qui tempore Willelmi abbatis in monasterio Sancti Andreæ florebant 1246, 28 Novembris. Basilius, monachus, filius Adeliæ uxoris Andreæ pistoris.

DE LAMBERTO, OCTAVO ABBATE HUIUS MONASTERII.

CAPITVLVM XIII

Octavus huius monasterii abbas fuit vir valde venerabilis Lambertus¹, huius loci monachus et cantor, qui a predecessoris sui virtutibus non degenerans, in temporalibus ac spiritualibus utilissime prefuit, plurimosque annuos redditus ac proventus et precio et dono huic nostro monasterio acquisivit.

Emit namque inprimis idem abbas noster Lambertus, anno primo presidentie sue, anno scilicet Domini 1258², erga Willelmum de Kempa x solidos annui redditus monete Flandrie, assignatos super duas mensuras et ii linas terre iacentes in Straten. (Item eodem anno³ emit idem abbas erga Theodoricum de Straten⁴ iii solidos annui redditus, assignatos super duas mensuras cum dimidia terre iacentes in Straten).

Item, anno Domini 1257⁵, emit idem abbas erga Noidinum Fabrum de Bernem xx solidos annui redditus, assignatos super vi mensuras et l virgas terre iacentes in Bernem.

Eodem anno⁶ exorta fuit controversia inter nos et Willardum atque Weitinum de Slipis super quadam decima de Scora, que nobis collata fuit a domno Weitino filio Isboudi, milite, qui eam propinquitatis ac hereditatis iure sibi attrahere nitebantur, nosque iniustos esse possessores contendebant. Abbas vero, eorum ausibus sese viriliter

¹ *Lambertus de Zanghere. Breve Compendium.*

² Sic in Codice; constat autem quod haec emptio facta fuit mense Octobri 1256. V. Cartularium monasterii Sancti Andreae, cart. ccxii.

³ Male; haec emptio facta fuit 5 Martii 1253. V. Ibid., cart. cxcv.

⁴ Non erga Theodoricum de Straten, sed erga Theodoricum Textoris de Straten.

⁵ 1258, mense Februario.

Anno 1257.

opponens, demonstravit autentiquo et vivo et scripto testimonio nos eandem decimam per annos amplius quam xl^a pacifice possedisse. Tandem post multa disceptationum discrimina partes de communi consensu determinandam questionem commiserunt magistro Wilelmo, decano Sancti Donatiani, Radulpho de Clemskerka, militi, et Ioanni de Leffinghe, clerico. Qui diligentissime hinc inde auditis rationibus, eam iustissimo iure ad nos pertinere adiudicaverunt⁷.

Item, anno Domini 1259, emit idem abbas erga Ioannem de Clemskerka c solidos annui redditus, assignatos super vii mensuras terre iacentes in Hautauwe et Metkerka⁸.

Item, anno Domini 1260⁹, emit idem abbas erga Rikam Corthals circiter duas mensuras terre cum domibus in eisdem existentibus, iacentes in Hautauwe.

Item, anno Domini 1261¹⁰, emit idem abbas erga Michaelem de Lembeka, militem, lxx mensuras terre, cum domibus et arboribus in eisdem existentibus, iacentes in Zuwenkerka et Sancto Petro supra Dije. Eodem anno emit idem abbas erga domnam Margharetam, Flandrie comitissam, xlii mensuras wastine iacentes circa Bensebrouck in Straten. Eodem anno¹¹ emit idem abbas erga Walterum Onghereet xix solidos et iiii denarios annui redditus, assignatos super certas terras iacentes circa monasterium nostrum in Straten. Eodem anno¹¹ accepit idem abbas per commutationem a Waltero Wulda xxx et unam mensuras terre iacentes (in Straten) circa monasterium nostrum, pro xv mensuris et dimidia terre quas habebamus in Clemskerka¹² et Stalhilla¹³.

Item, anno 1262°, emit idem abbas erga Gertrudem, viduam Longi Symonis, x solidos annui redditus, assignatos super ii mensuras terre iacentes in Straten; et recepit ab eadem Gertrude in elemosinam

⁷ 1257, mense Iulio.

⁸ *Meetkerke*, pagus situs tribus milliaribus a Brugis.

⁹ Sic in Codice; constat autem quod haec emptio facta fuit 1 Septembris 1268. V. Cartularium monasterii Sancti Andreae, cart. cclxxxiii.

¹⁰ 1262, mense Martio.

¹¹ 1261, mense Maio. V. Cartularium monasterii Sancti Andreae, cart. ccxxxviii, ccxli et ccxlii.

¹² *Clemskerke*, pagus situs octo milliaribus a Brugis.

¹³ *Stalhille*, pagus situs sex milliaribus a Brugis.

unam mensuram terre iacentem ibidem. Eodem anno emit idem abbas erga Weitkinum Pape vi mensuras terre et unam linam iacentes in Zuwenkerka.

Item, anno 1263¹⁴, emit idem abbas erga Rosam filiam Gosuini tres mensuras terre iacentes in Zuwenkerka. Eodem anno¹⁵ emit idem abbas erga monasterium de Dulci Valle¹⁶ tres solidos annui redditus. Eodem anno emit idem abbas erga Willelmum, clericum, custodem de Zedelghem¹⁷, omne ius quod habuit in quadam via sita in Lophem¹⁸ cum appendiciis suis.

Item, anno 1264°, emit idem abbas erga Danielem de Pendula xii mensuras terre cum domibus in eisdem existentibus, iacentes in Zuwenkerka. Eodem anno¹⁹ emit idem abbas erga Iacobum Pinckard x solidos annui redditus, assignatos super vi linas terre iacentes in Varsenare.

Item, anno 1265, emit idem abbas erga Willelmum de Oostburch, lx solidos annui redditus, assignatos super v mensuras terre iacentes in Oostburch.

Item, anno 1267, emit idem abbas erga Iacobum filium Mabe xxx solidos annui redditus, assignatos super tres mensuras et ii linas terre iacentes in Moerkerka²⁰. Eodem anno emit idem abbas erga Robertum filium Thome tres libras annui redditus, assignatas super vii mensuras terre preter quartam partem iacentes in Moerkerka. Eodem anno²¹ emit idem abbas erga Richardum Bigoet xl^a solidos annui redditus, assignatos super diversas terras iacentes in Iabbeka. Eodem anno²² emit idem abbas erga Reinerum filium Lamberti, de Iabbeka, x solidos annui redditus, assignatos super ii mensuras terre preter xvi virgas iacentes

¹⁴ 1264, 19 Aprilis.

¹⁵ 1263, mense Decembri.

¹⁶ Fl. *Zoetendale*, abbatia canonicorum regularium ordinis Sancti Augustini, prope Ardenburgum, a Ioanna Flandriae comitissa fundata anno 1228.

¹⁷ Pagus situs quinque miliaribus a Brugis.

¹⁸ Pagus situs tribus miliaribus a Brugis.

¹⁹ 1265, mense Ianuario.

²⁰ Pagus situs sex miliaribus a Brugis.

²¹ 1268, 23 Martii.

²² 1268, 13 Martij.

in Iabbeka. Eodem anno²³ emit idem abbas erga Willelmum Baraet xiii mensuras preter xc^a et unam virgas terre, cum domibus et arboribus in eisdem existentibus, iacentes in Straten. Item eodem tempore emit idem abbas erga eundem Willelmum 25 solidos preter unum denarium cum dimidio, assignatos super diversas terras iacentes in Straten.

Item, anno 1268°, emit idem abbas erga Gosuinum filium Lamberti, de Iabbeka, x solidos annui redditus, assignatos super v linas et dimidiam terre iacentes in Iabbeka²⁴.

Item, anno 1270°, emit idem abbas erga Willelmum filium Heilsoete, xx solidos annui redditus, assignatos super (tres) mensuras terre iacentes in Ghistella. Eodem anno²⁵ emit idem abbas erga Luciam Goes unam mensuram terre in Straten. Eodem anno²⁶ emit idem abbas erga Avesotam Mols 4^{or} mensuras terre iacentes in Straten. Eodem anno²⁷ emit idem abbas erga Gerolfum de Clemskerka tres libras cum dimidia et xx denarios annui redditus, assignatos super vii mensuras terre iacentes in Ettelghem. Eodem anno²⁸ emit idem abbas erga Ioannem de Male unam mensuram terre cum dimidia iacentes in Hautauwe. Eodem anno²⁹ emit idem abbas erga Ioannem Mond xl^a solidos annui redditus, assignatos super v linas et unam mensuram cum dimidia terre, iacentes in Leffjinghe³⁰.

Hec sunt que iste venerabilis abbas noster Lambertus, tempore presidentie sue, precio huic nostro monasterio acquisivit, que ad nostram noticiam venire potuerunt.

Libet etiam hic summam retexere que idem abbas noster dono suscepit. Et (primo) contulit (monasterio) in eleemosinam Thomas de Oostbrouc duos fundos terre, cum omni dominio et iure quod in eis habe-

²³ 1267, mense Novembri.

²⁴ Versus est hic in errorem chronista noster Arnoldus. Non abbas, sed Maria, filia Ave de Clemskerke, hunc redditum emit mense Ianuario 1269. V. Cartularium monasterii Sancti Andree.

²⁵ Sic in Codice; constat autem quod haec emptio facta fuit 7 Ianuarii 1279. V. ibid.

²⁶ Sic in Codice; constat autem quod haec emptio facta fuit 11 Iunii 1278. V. ibid.

²⁷ Sic in Codice; constat autem quod haec emptio facta fuit 28 Februarii 1271. V. ibid.

²⁸ Sic in Codice; constat autem quod haec emptio facta fuit 16 Iunii 1272. V. ibid.

²⁹ Sic in Codice; constat autem quod haec emptio facta fuit 11 Iulii 1271. V. ibid.

³⁰ Leffjinghe, pagus situs quatuor milliaribus a Ghistella.

bat, iacentes in Straten, anno Domini 1258³¹. Eodem anno³² contulit monasterio in eleemosinam Felissia, Beghina, xii mensuras terre iacentes in Vlisseghem³³ et Hautauwe. Et emit idem abbas erga eandem Felissiam xi mensuras terre iacentes in Vlisseghem. Eodem anno contulit monasterio magister Willelmus de Bigardis, canonicus Tornacensis, xv solidos annui redditus pro anniversario suo quotannis celebrando.

Item, anno 1260³⁴, contulit monasterio magister Balduinus de Bredane, phisicus, xl^a solidos annui redditus pro anniversario suo quotannis celebrando.

Item, anno 1257°, contulit monasterio in eleemosynam Walterus de Roden vi mensuras terre iacentes in Snellegthem.

Item, anno 1261°, contulit monasterio Ioannes filius domni Reineri militis, vii solidos annui redditus pro anniversario suo et uxoris sue quotannis celebrando. Eodem anno contulit monasterio in eleemosynam domnus Radulphus, presbiter, curatus de Zedelghem, xxxv mensuras terre cum domibus et arboribus, equis, vaccis et ovibus, iacentes in loco qui dicitur Spicele, partim in parrochia de Zuwenkerka et Dudseela, et partim in Hautauwe, reservato sibi ad vitam usu fructuario. Post mortem vero ipsius, ordinavit idem Radulphus, quod perpetuo singulis annis celebrare tenerentur quatuor anniversaria: ipsius scilicet Radulphi, patris ac matris ipsius, et domni Gerardi, avunculi eius, canonici Tornacensis.

Item, anno 1265^{o 35}, contulit in eleemosynam ad portam monasterii ministrandam Ioannes Done xxxvi mensuras mori iacentes in Straten.

Item, anno 1273°, contulit monasterio in eleemosinam domnus Ioannes, presbiter de Novo Templo, vi mensuras terre iacentes ibidem.

Igitur venerabilis vir, abbas noster Lambertus, considerans monasterium suum suo ac precipue predecessoris sui, abbatis Willelmi, studio amplioribus auctum divitiis, easdem consilio episcopi Torna-

³¹ 1259, 19 Ianuarii.

³² 1258, mense Martio.

³³ Pagus situs octo milliaribus a Brugis.

³⁴ 1261, mense Martio.

³⁵ 1266, 5 Februarii.

censis ac totius conventus sui, quadrifarium partiri studuit, quatenus in diversos partito onere, cuncte convenientiori leviorique modo et ordine secundum cuiusque rei exigentiam dispensari possent. Primam namque partem ipse abbas pro sua, familie sue, hospitumque convenienti sustentatione detinuit; secunda pars monachorum provisioni applicata fuit; tertia fabrice, et quarta eleemosyne. Et hec omnia monachorum dispensabantur ministerio, qui tanto ea fidelius administrabant, quanto eadem certius sibi suisque successoribus profutura cognoscebant.

Preterea, anno tertio presidentie huius abbatis nostri, proposuit querelam coram episcopo Tornacensi curatus huius parrochie de Straten, allegans et declarans emolumenta huius parrochie sibi applicata non sufficere ad convenientem sui ac familie sue sustentationem. Et quia omnes totius parrochie colligimus decimas, ordinatum fuit a Wilhelmo, Tornacensi episcopo, quod ipse curatus a monasterio deinceps recipere deberet³⁶ singulis annis c solidos monete Flandrie³⁷. Cuius loco ordinatum fuit (ut reor) communi decreto, ut ipse curatus reciperet a monasterio quotidie monachalem portionem in pane et vino, hoc est: quotidie duas libras albi panis, et pro vino duas libras monete Flandrie. Quod usque hodie inviolabiliter observatur.

Item prefatus abbas noster Lambertus ordinavit, anno presidentie sue xiiii^o, quod deinceps omnes monachi post mortem in ambitu sepeliri deberent, qui antea in cimiterio sepeliri consueverant, et quod pro quolibet eorum defuncto tricenarium celebraretur cum prebenda.

Item, anno sequenti, concessit ad instantiam prescripti abbatis nostri reverendissimus domnus Radulphus, Albanensis episcopus et Apostolice Sedis legatus, quod omnes monachi et maxime sacerdotes uterentur pileis nigris, pellibus agninis foderatis, a festo Beati Remigii usque ad Pascha.

Igitur postquam hic venerabilis ac religiosus vir, abbas noster Lambertus, huic nostro monasterio digne ac laudabiliter prefuisset

³⁶ In Codice *peperum debeberet*.

³⁷ Haec adiudicatio facta est mense Septembri 1258.

annis xxi^o et mensibus circiter octo, mortis debitum solvit, sepultusque est apud suum predecessorem ad latus dextrum. Cuius tumbe quatuor incisi fuere versiculi : quorum primum solum legibilem repperi, nam reliquos absumpsit vetustas :

Abbas Lambertus celi sit in arce repertus.

Obiit itaque prefatus abbas noster ipso die Nativitatis Domini 1276³⁸.

³⁸ Nomina monachorum qui tempore Lamberti abbatis in monasterio Sancti Andreae florebant :

1255, mense Iunio. Ioannes, monachus, filius Dierini de Lophem et Elisabethae, uxoris eius.

1260, mense Novembri. Walterus Sote, monachus.

1261, mense Martio. Henricus, prior.

1267, 22 Octobris. Nicolaus, monachus.

1267, mense Novembri. Walterus Sote, monachus.

1271, 11 Iulii. Poppo, monachus.

DE HENRICO PRIMO, NONO ABBATE HUIUS MONASTERII.

CAPITVLVM XIV

Nonus huius nostri monasterii abbas fuit Henricus¹ primus, huius loci monachus et prior, vir singularis religionis ac mansuetudinis. Qui quum annis circiter tribus laudabiliter prefuisset huic nostro monasterio, mortis imperio a nobis ablatu fuit, atque sepulture traditus in capitulo, ad latus sinistrum abbatis Willelmi. Cuius tumbe sequentes incisos versiculos repperi :

Abbas Henricus prudens, pius atque pudicus,
Iustus, mansuetus, humilis, rector monachorum.
Obtineat letus requiem septrumque polorum.

Restat adhuc unus versiculus, qui ob vetustatem legi nequit. Obiit autem prefatus abbas noster v^a die Aprilis anno Domini 1279.

¹ *Henricus Grenberghen. Breve Compendium.*

DE IOANNE SECVNDO, DECIMO ABBATE HVIVS MONASTERII.

CAPITVLVM XV

Decimus abbas huius monasterii fuit vir religiosus, Ioannes secundus¹, huius loci monachus. Cuius presidentie anno tertio sepulti fuere in hoc monasterio quinque viri venerabiles, sapientia divitiisque preclari, qui a comite Flandrie Guidone nequiter et insidiose interempti fuere, cuius nequissimi facinoris hec origo et causa fuisse invenitur.

Contigit namque anno Domini 1279^{o2}, ut ex ignis infortunio magna pars ville Brugensis deperiret, atque inter cetera quedam turris lignea que foro adherebat, in qua et iudicia exercebantur, et ipsius ville privilegia conservabantur. Guido autem, Flandrorum comes, hoc audito, estimans cum eadem turri etiam civitatis privilegia pariter deperisse, nisus est Brugenses in pristinam servitutem redigere, aut grandi extorta pecunia (secundum sue voluntatis arbitrium) eorum privilegia renovare³. Unde populus Brugensis turbatus, in gravem est contra

¹ *Ioannes Makereel*. Breve Compendium.

² Male; hoc incendium contigit 15 Augusti 1280, et turris, quae omni aut maxima ex parte lignea fuit, deperiit. Sic recte MEYERVS, *Flandr. Ann.* lib. x; DESPARS, *Cronijcke*, tom. II, p. 2.

³ Privilegiis civitatis cum turri exustis, comes ea renovare noluit, sed nova valde restricta promulgavit 25 Maii 1281. Haec seditionis causa principalis fuit; sed et aliae fuere, et inter has unam libet hic breviter retexere. Mense Octobri 1272, Ioannes de Ghistella, dominus de Voormezele et de Wastinia, vectigal infeodatum, Flandrice dictum *heffeghelt*, Ioanni Danwilt vendidit. Hanc venditionem approbavit Guido, comes Flandriae, 23 Octobris 1272. Anno 1279, huius vectigalis fructus iuris Petri Bonin, Alardi Lam et Ioannis Danwilt fuere. Videtur quod hi in modo perceptionis aliquid ex antiquo moverunt; comes hac occasione utens, hoc vectigal contra ius esse edixit et illud abrogavit 7 Aprilis 1279. V. WARNKÖNIG, *Histoire de la Flandre*, tom. IV, pp. 105, 244 et 249; *Corp. Chron. Flandr.*, tom. I, p. 160; DESPARS, *Cronijcke*, tom. II, p. 5; D'OUDEGHERST, tom. II, p. 213. Haec seditio dicta est *de Groote Moorlemay* aut *Moerlemye*. Huius nominis significatio latet; alii, ut KERVYN DE LETTENHOVE, a *mueren*, movere, commovere, deducunt; alii, ut WARNKÖNIG, a vocibus Gallicis, a *Mort le Mai*, quas conicit a turbatoribus emissas. Sed certissime lingua Gallica apud plebem Brugensem illo tempore non in usu fuit, et haec vox *Moerlemay* ad *moorden*, interficere, potius referenda est.

suum comitem seditionem commotus. Sed tandem multis honestioribus viris intercedentibus actum fuit, ut populus Brugensis sese (salvis privilegiis) in dicto comite⁴ obligaret. Qui comes, magna sibi adiudicata summa pecuniaria, loco emende multos obsides, vel potius taxate pecunie sponsores de Brugensibus accepit. E quibus magne reverentie dignitatumque⁵ quinque viros insidiosae (ut dicebatur) circa monasterium nostrum interfici fecit, indignatione permotus quod iniqui animi sui in Brugensibus explere non potuisset voluntatem. Qui occulte in nostrum monasterium delati, ibidem sepulture traditi sunt in parte ambitus aquilonari, in qua usque hodie ruina cuiusdam capelle, quam eorum heredes fundarunt, apparet. Que etiam nostris temporibus satis culta extitit, sed iam omni ornatu suo despoliata, vetustate ac incuria tota pene consumpta est; que et usque hodie capella quinque domnorum appellatur. Nomina autem virorum illorum hec erant: Balduinus Priem, Ioannes Danwilt, et Lambertus Danwilt, Ioannes Coopman et Lambertus Lam.

Occubuerunt autem prefati viri anno Domini 1281°, tertio Nonas Septembris, quorum successores plurima huic nostro monasterio bona contulerunt. Fundarunt namque splendidam ac sumptuosam (ut prelibavimus) capellam, cuius celatura asserea splendida erat pictura (ut ipsi inspeximus), et in plerisque locis incisis imaginibus deauratis adornata, et utrobique in marginibus rosulis stanneis deauratis et deargentatis decorata.

Fundarunt etiam et quotidianam missam in eadem capella pro salute ipsorum celebrandam, insuper et solemnissimum anniversarium, in quo abbas tenebatur exhibere ad eorum sepulchra in ipsa capella scilicet et in ambitu, vel (si ventorum nimietas prepediebat) in choro, xviii candelas cereas, quamlibet duarum librarum; que cuncta inviolabiliter et absque ulla diminutione observata fuere usque ad tempus abbatis Iudoci Russaut, qui loco predictarum candellarum duarum librarum candelas de semipondio exhiberi statuit; quod usque ad tem-

⁴ *Comitis*; sic supra lineam corrigitur.

⁵ *Dignitatumque*; sic supra lineam corrigitur.

pus abbatis Balduini observatum fuit; qui quodam non divino (ut arbitror) extimulatus spiritu, omnes pariter cum istis fundationes, missarum scilicet, eleemosynarum et exequiarum, penitus ad nihilum redegit. Videant sibi et qui hoc fecit et qui actorem imitantur⁶.

Item in muro ambitus qui prefate capelle adheret impositus habetur quidam lapis super sepulchrum prefati Balduini Priem, in quo et ipsius imago incisa continetur; super cuius caput hec insculpta continentur: *Gloriosius ducens mori pro libertate quam vivere in servitute*. Item in quatuor angulis ipsius lapidis quatuor incisi sunt angeli, singuli singulas rotulas manibus tenentes, in quarum prima scriptum est: *Qua ratione perit? Mortem quo iure meretur?* In secunda: *Qui patriam populum libertatemque tuetur*. In tertia: *Ne per dissidium vulgus commune gravetur*. In quarta: *Balduino necis hec quum causa fuisse putetur*. Patet itaque ex prescriptis versiculis quod innocenter prefatus Balduinus cum sociis suis occisus fuerit. Item in ipso lapide habetur duplex numerorum supputatio: inferior indicat tempus mortis ipsorum, superior autem impositionem ipsius lapidis⁷; nam per nonaginta circiter annos nulla de prescriptis domnis exterior memoria poni potuit, ob ipsius comitis Guidonis ac successorum eius terrorem, qui idipsum fieri prohibebant, donec tandem temporis prolixioris vetustas ipsorum defunctorum successoribus audaciam preberet.

Libet nunc summatim retexere que religiosus pater, prescriptus abbas noster Ioannes, tempore presidentie sue precio ac dono monasterio nostro in annuis proventibus acquisierit.

Emit itaque in primis, anno Domini 1284⁸, erga Rainerum de Bonem annui redditus 14 libras monete Flandrie, assignatas super lxx mensuras terre iacentes in Lophem, pro quibus comparandis exposuit idem abbas in parata pecunia c et l^a libras eiusdem monete Flandrie.

Item anno 1288⁹ emit idem abbas erga Robertum van den Houten

⁶ Tota haec sectio capituli in Codice calamo delota est.

⁷ Licentia aedificandi capellam in loco ubi eorum corpora requiescebant concessa fuit magistro Ioanni Danwilt filio Ioannis, mense Augusto 1287; lapis vero, ut patet ex chronista nostro, super sepulchrum fuit imposita circa 1370.

⁸ 1285, 12 Martii.

xviii mensuras terre cum domo et arboribus in eisdem existentibus, iacentes in Bernem. Eodem anno emit idem abbas erga monasterium Sancti Theodorici⁹, ordinis Sancti Benedicti, omne ius quod habebant in parrochia de Varsenare, in caseis, lacte, butiro et similibus.

Item anno 1281¹⁰ contulit in eleemosinam monasterio Ioannes Boniin xxx solidos annui redditus¹¹, assignatos super duas mensuras terre iacentes in Hautauwe.

Item anno 1287¹² accepit idem abbas in eleemosinam a domno Ioanne Toobbijn xx solidos annui redditus, assignatos super vii mensuras cum dimidia et viii virgas terre iacentes in parrochia de Heyle¹³. Eodem anno¹⁴ contulit Ioannes filius David unam linam et xiiii virgas terre iacentes circa Wayland¹⁴. Eodem anno¹⁵ contulit monasterio Karstelotus duas linas et xxxiiii virgas cum dimidia terre iacentes circa Wayland. Item eodem anno¹⁶ contulit monasterio magister Ioannes Danwilt xxvii mensuras terre cum earum pertinentiis, domibus scilicet et arboribus, iacentes in Dudseele pro una missa quotidie celebranda pro animabus parentum suorum. Eodem anno contulit monasterio dominus Gosuinus, Pictavensis episcopus¹⁷, pro anniversario suo quotannis celebrando l solidos annui redditus, assignatos super terras iacentes in Dudseele.

Item anno 1289¹⁸ contulit monasterio Walterus de Smet xxvii mensuras terre iacentes in Eeclo. Eodem anno emit prescriptus abbas erga Bartholomeum de Straten octo linas et xxxiiii virgas terre iacentes in Straten.

⁹ Gall. *Saint Thierry*. Abbatia ordinis Sancti Benedicti Remensis diocesis. Eo tempore hoc monasterium rexit Ioannes de Fago, xxiiii abbas.

¹⁰ 1282, 13 Martii.

¹¹ Non redditum, sed duas mensuras terrae et sexaginta solidos monasterio dedit Ioannes Bonin.

¹² Pagus prope Ardenburgum situs.

¹³ 1288, 28 Februarii.

¹⁴ In officio de Ghistella.

¹⁵ 1288, 23 Martii.

¹⁶ 1287, 2 Augusti.

¹⁷ Male; in charta donationis scribitur G., id est, frater Galterus de Brugis, ordinis Sancti Francisci, Lxv episcopus Pictaviensis, qui obiit 1 Ianuarii, 1306.

¹⁸ 1290, 7 Martii.

Igitur postquam prefatus abbas noster Ioannes laudabiliter atque utiliter prefuisset huic nostro monasterio annis circiter xi, appositus est ad patres suos anno Domini 1290, ix die Septembris, cuius sepulture locus nobis hactenus incognitus latet¹⁹.

¹⁹ Nomina monachorum qui tempore Ioannis abbatis in monasterio Sancti Andreae florebant :

1282, 13 Martii. Petrus, monachus.

1287, 2 Augusti. Walterus de Cortraco, monachus.

1288, 28 Februarii. Petrus van Onkevliete, monachus.

1288, 11 Decembris. Bartholomaeus, monachus.

DE PETRO PRIMO, XI° ABBATE HUIUS MONASTERII.

CAPITVLVM XVI

Undecimus abbas huius monasterii fuit Petrus primus, cognomento Houckevliete¹, huius loci monachus ac cellerarius. Qui licet etate esset iuuenis, ob singularem morum viteque observantioris integritatem, ab omnibus in abbatem est electus. Qui omni tempore presidentie sue in spiritualibus ac temporalibus monasterio valde utilis fuit, ipsumque inter sevissima bellorum Flandrensium (que Brugense precipue territorium devastarunt) discrimina prudentissime tutavit, atque illata damna restituit.

Huius namque abbatis temporibus rex Francorum, Philippus Pulcher, ipsum Flandrorum comitem Guidonem, cum filiis ac nobilibus insidiose in vincula coniecit, atque per diversa loca inhumane nimium carcerali custodie mancipavit, atque per biennium detinuit, ipsiusque comitis filiam, nomine Philippam, Parisiis advocatam, cum omnibus pedisequis suis crudeliter strangulari fecit, eo quod ipsa sine ipsius consensu desponsata fuisset primogenito Eduardi, regis Anglie filio. Sicque Francorum rex, ex maiori parte Flandriam suo dominio subiciens, rectorem ibidem constituit comitem Sancti Pauli, qui subiectos, et precipue Brugenses (nam ibidem sese continebat), nimia servitute subiciens, crudeliter affligebat. Unde ipsi Brugenses, ipsius tyrannidem diutius ferre recusantes, arma corripuere, atque omnes Gallici nominis utrobique inopinate trucidavere, adeo ut ipse comes vite sue consulens, solus fuga elapsus, mortis discrimen vix evadere potuit. Qui ad Francorum regem deveniens, quas pertulerat a Flandrensibus insidias, ac suorum neces, abundanti narratione indicare studuit. Rex autem, his auditis, in furorem agitatus, totius regni sui copias adunari fecit, man-

¹ Sic in Codice. Legendum est *Honckevliete*.

dans ut celerius omnem Flandriam in solitudinem redigerent, in cuius indicium in vexillis scopam ardentem depingi fecerat. Flandrenses autem, hoc rumore audito, ac rem pro patrie exterminio geri considerantes, omnes quas ex tempore poterant copias coadunaverunt: ipsis preficientes Guidonem iuniorem, prescripti Guidonis, Flandrie comitis, filium, et Philippum, fratrem eius, comitem Namurcensem, et Willelmum Iuliacensem, qui pariter adunati celeri cursu Curtracum pervererunt. Qui licet pauci essent numero, vix septem scilicet armatorum milia, Francorum potentissimum ac pene innumerabilem exercitum aggredi (urgente desperatione) non formidarunt, atque tanta cede (divino presidio adiuti) affecerunt, ut vix pauci de innumerabili illa multitudine, fuge presidio vite consulentes, mortis discrimen evadere potuerunt. Occubuerunt igitur in prescripto prelio reges duo, Maioricarum ac Minoricarum, et alii duces, comites ac barones multi, ad xv scilicet milia, omnes electi equites et ad bella doctissimi, absque aliis innumeris. Potiti autem sunt nostri Flandrenses hac singulari victoria, xi^a die Iulii, quo die celebratur solemnitatis sanctissimi patris nostri Benedicti, qui in memoriam predictae victoriae annuis solemniis a Brugensibus peragitur, (anno Domini 1302°). Hec idcirco brevi narratione perstrinximus, ut evidentius pateat, quam gravi divine ultionis vindicta innoxius sanguis prescriptorum quinque domnorum Brugensium (de quibus in superiori capite mentionem fecimus) vindicatus fuerit in ipsum comitem nostrum Guidonem ac filios eius. Et rursus innocentissimus sanguis filie prescripti comitis crudeliter cum xx pedissequis strangulate ac in Sequanam demerse, et etiam xxx^a nobilium pariter iussu regis Francie laqueis suffocatorum, in ipsum regem Francie, ac totius pene regni nobilitatem gravi animadversione ultus sit, etc.

Libet nunc ad narrationis ordinem stilum narrationis reflectere. Igitur prescriptus abbas noster Petrus, nulla adversantis fortune vel Flandrinarum calamitatum fractus molestia, studuit omni presidentie sue tempore monasterium suum in temporalibus ac spiritualibus ampliari. Legitur namque diversa murorum ac edificiorum extruxisse ornamenta; inter que excellentissimum fuisse arbitror, amplissimum

ac sumptuosissimum illud edificium quod abbates nostri priscis temporibus inhabitare consueverunt, quod et constructum fuit a porta interiori, que vulgo de Belpoorte² vocatur, usque ad portam de Bierpoorte³ dictam, que adheret exteriori muro monasterii a parte meridionali. Huius quoque edificii tanta fuit convenientia, decor et amplitudo, ut regie sufficere potuisset maiestati ac familie. Erat namque in altitudine tricameratum, et in inferiori parte latericia undique opertum testudine, instar dormitorii nostri, at non in ea altitudine, quia erat hic per aliquot gradus non admodum multos ad inferiora descensus, eratque ipsa testudo diversis partita muris, ut convenientior esset ibidem reponendorum situatio. Adherebat etiam prefate testudini in equali ad longitudinem totius edificii solatiosissimum deambulatorium consimili opere latericio constructum atque opertum, ut per illud euntibus esset absque pluviarum iniuria in interius monasterium ingressus. Ac demum super hec testudinum fundamenta constructa fuere amenissima ac diversimode separata loca, refectioni, aut deambulationi, vel ad alia quevis convenientia. In suprema vero huius edificii parte convenientissima ad nocturnam repausationem constructa fuere habitacula cum eorum pertinentiis. Ipsum etiam edificium, cum quadam reflexura nostre conventuali adherebat culine, que eo quoque tempore constructa fuisse (non incongrue) censi potest, quatenus absque ulla pluviarum iniuria cibi deferri possent. Hoc tam nobile ac magnificum edificium abbatum nostrorum hospitumque fuisse domicilium, seniorum nostrorum potius narratione quam scripto cognovimus. Hec autem domus magnifica, postquam abbatum inhabitatione esset privata, et vaga a tempore precipue abbatis Sigeri remansisset, ac varia reparatione indigeret, ab abbate nostro Michaeli secundo, homine plane inutili, funditus est diruta ad magnam ipsius ac totius monasterii confusionem. Nam edificiorum monasterii nostri per hoc ex magna parte detruncavit gloriam.

Prescriptus item abbas noster Petrus extruxit a parte occidentali monasterii nostri amplam murorum circumferentiam, concludens in ea

² Id est, porta ubi campana pendebat.

³ Id est, porta per quam monachi cervisiam invehebant.

censam monasterii, et molendinum. Quo in loco etiam maxima cuniculorum multitudo demorari solet⁴, at nunc ob ademptam custodiam, valde imminuta est eorum multitudo.

Item ab extrema porta quam isdem abbas in ipsis novis muris extruxerat usque ad secundam, in qua portarius monasterii habitare consueverat, extrui fecit muros, satis ampla divisione seiunctos, quos partim erectos vidimus; sed tempore moderni abbatis nostri eorum etiam fundamenta eruta fuere, de quorum emolumentis extracta fuit superior pars turris ecclesie nostre. Hec pauca de edificiis dicta sufficiant.

Libet nunc summatim retexere que isdem abbas annua emolumenta tempore presidentie sue vel precio, vel dono acquisierit.

Emit namque inprimis prescriptus abbas noster Petrus, anno primo presidentie sue, anno scilicet Domini 1290, erga Clementiam, filiam Walteri Soete, xx solidos annui redditus, assignatos super tres mensuras terre iacentes in Snellegheerskerka. Eodem anno emit idem abbas erga Belam, sororem prefate Clementie, xl^a solidos annui redditus, assignatos super vi mensuras terre iacentes in loco ubi supra. Eodem anno contulit in eleemosynam monasterio Ioannes Kalkere xv mensuras terre iacentes in Straten. Eodem anno⁵ contulit Avesoeta, pro anniversario suo, patris ac matris sue, quotannis celebrando, unam mensuram terre iacentem in Oostburch.

Item, anno 1291⁶, emit idem abbas a Laurentio xiiii solidos annui redditus, assignatos super duas linas cum dimidia terre et domibus in eisdem existentibus, iacentes in Ghistella⁷. Eodem anno⁸ emit idem abbas erga Ioannem Utenbloemen xx solidos preter unum denarium annui redditus, assignatos super certas terras iacentes in Straten. Eodem anno contulit Matildis de Eka pro anniversario suo quotannis celebrando vi solidos annui redditus, assignatos super quatuor mensuras terre iacentes

⁴ *Copia cuniculorum non modica demorari solebat; sic supra lineam corrigitur.*

⁵ 1290, 1 Iulii, tempore presidentiae Ioannis II.

⁶ 1292, 29 Februarii.

⁷ Male; 8 solidi assignati erant super duas linas cum dimidia terrae, iacentes in parochia de Ghistella, et alii sex super domistadium situm iuxta hallam de Ghistella.

⁸ 1291, 20 Ianuarii.

in Straten⁹. Eodem anno contulit in eleemosinam¹⁰ monasterio Margareta, vidua Lamberti Roebis, unam mensuram terre iacentem in Straten. Eodem anno contulit monasterio in eleemosinam Egidius van den Walle octo mensuras terre iacentes in Zuwenkerka. Eodem anno¹¹ contulit in eleemosinam monasterio Ioannes Maes xxxvi mensuras mori iacentes in loco qui dicitur Rosendale¹².

Item, anno Domini 1292°, emit idem abbas erga heredes Marine de Alneto omnem eorum hereditatem, quam ex morte parentum ipsorum eis obvenerat, tam fundum, terras, domos et arbores, iacentes in Straten. Eodem anno emit idem abbas erga provisores mense pauperum de Zedelghem, duos solidos annui redditus, assignatos super quasdam terras iacentes in Eeclo.

Item, anno 1294°¹³, contulit in eleemosinam monasterio Lismodis, vidua Arnulphi van den Ee, dimidiam mensuram terre preter octo virgas, iacentes in Ghistella. Eodem anno contulit prescripta Lismodis monasterio duas linas terre cum dimidia in Ghistella.

Item, anno 1296°, emit idem abbas erga Guidonem, comitem Flandrie, xxx mensuras mori iacentes in Tsaefijghe¹⁴, pro quibus exposuit idem abbas in numerata pecunia ccc et l^a libras monete Flandrie.

Item, anno 1297°, contulit monasterio in eleemosinam magister Willelmus¹⁵ unam mensuram terre iacentem in Novo Templo.

Item, anno 1298°, contulit monasterio in eleemosinam Balduinus de Women x solidos annui redditus, assignatos super v linas terre iacentes in Varsenare.

⁹ Hi sex solidi assignati fuere, nescimus quando, a Matilde de Eka super terras iacentes in parochia de Eka, sed mense Septembri 1291 novum assignamentum ut supra fecit Meulinus de Wallo.

¹⁰ Non contulit, sed vendidit pro quinque libris et decem solidis. V. Cartularium monasterii Sancti Andreae ad 8 Decembris 1291.

¹¹ 1292, 27 Martii.

¹² Pagus inter Bredam et Bergas ad Zomam situs.

¹³ 1295, 4 Ianuarii.

¹⁴ Saeftingen, regio sita inter Scaldim fluvium et officium de Hulst, anno 1583 submersa et congerie arenarum cooperta.

¹⁵ Magister Willelmus Coley, curatus de Iabbeke, legavit monasterio unam mensuram terrae iacentem in Zuwenkerke, quam monachi, 23 Iulii 1800, cum alia mensura iacente in Novo Templo mutaverunt.

Item, anno Domini 1300¹⁶, emit idem abbas erga Walterum Vlieghers duas linas et xlv virgas terre iacentes in Ghistella. Eodem anno¹⁷ emit idem abbas erga Walterum filium Michaelis duas linas et lxxiii virgas terre iacentes iuxta Wayland. (Eodem anno¹⁸ emit idem abbas erga Ioannem Soibaerd iii mensuras et unam linam terre iacentes in Straten). Eodem anno¹⁹ emit idem abbas erga Ioannem Kic vi mensuras cum dimidia terre cum domibus in eisdem existentibus, iacentes in Straten. Eodem anno²⁰ contulit monasterio in eleemosinam pro anniversario suo quotannis celebrando Willelmus de Houckevliete²¹, frater prescripti abbatis Petri, octo linas terre iacentes in Zevencote²².

Item, anno 1301°, emit idem abbas erga Willelmum de Hautauwe l denarios Parisienses assignatos super quatuor mensuras terre iacentes in Stalhille. Eodem anno contulit monasterio, pro anniversario suo quotannis celebrando, Petrus Wulfaert, servitor noster, diversas terras iacentes in Ghistella.

Item, anno 1302°, emit idem abbas erga Balduinum, domnum de Praet, x mensuras mori iacentes in Eeclo. Eodem anno obtulit domi- cella Adelisa, relictæ Willelmi de Cleyhem, Henricum, filium suum, Deo pro monachatu, conferens cum eodem vii mensuras terre cum domibus et arboribus in eisdem existentibus, iacentes in Zuwenkerka, que sibi iure hereditario obvenerant ex morte patris sui.

Item, anno 1304°, emit idem abbas erga Erembaldum Wilde partem decime de Zedelghem.

Item, anno 1305^o²³, contulit domnus Egidius Hubrecht, pro anni- versario suo et uxoris sue Margharete quotannis celebrando, x men- suras terre preter xv virgas iacentes in Ghistella. Eodem anno²⁴ contulerunt in eleemosinam monasterio Ioannes Loekin et Rogerus, frater eius, vi solidos annui redditus, assignatos super quandam domum et fundum iacentes in Ghistella. Eodem anno²⁵ contulit in eleemosynam

¹⁶ 1301, 21 Martii. ¹⁷ 1301, 28 Februarii. ¹⁸ 1300, 10 Septembris.

¹⁹ 1301, 18 Februarii. ²⁰ 1300, 6 Augusti.

²¹ Sic in Codice; legendum est *Houckevliete*. In carta donationis: Willelmus Doerne.

²² Vicus prope Ghistellam situs.

²³ 1306, 16 Februarii. ²⁴ 1306, 15 Februarii. ²⁵ 1305, 24 Octobris.

monasterio Marghareta Zuerincx vi mensuras cum dimidia terre iacentes in Dudseele.

Item, anno 1306°, contulit monasterio Ioannes Hubrecht pro anniversario suo et uxoris eius Adelise, quotannis celebrando, quasdam terras iacentes in Lophem. Eodem anno contulit magister Ioannes Danwilt, canonicus Sancti Donatiani Brugensis, pro anniversario suo et patris sui quotannis celebrando, quatuor libras annui redditus, assignatas super diversas domos iacentes in Brugis. Eodem anno emit idem abbas erga Margharetam, viduam Ioannis de Ionghe²⁶, unam mensuram terre iacentem in Dudseele.

Igitur postquam prescriptus venerabilis vir, abbas noster Petrus, religiose ac (ut ex predictis patet) utiliter huic nostro prefuisset monasterio annis 17, in florida etate mortis imperio nobis sublatus fuit, atque in capitulo sepulture traditus ad latus sinistrum abbatis Henrici primi, predecessoris sui. Cuius tumbe sequentes incisi sunt versiculi:

Honckevliet hic natus Petrus, vir morigeratus,
 Est; en prelatus vermibus esca datus.
 Structor murorum vivens fuit atque domorum,
 Hucque regens morum cum probitate chorum,
 Cuius gessit onus lustris tribus, ad bona pronus
 Tanquam patronus utilis atque bonus,
 Ac annis binis; post subripitur, quia finis
 Omnis hic est hominis, nunc caro crasque cinis,
 Et quam fidei recte fuit hic requiei
 Assignetur ei lux pietate Dei.
 M cum septenis annis deciesque tricenis
 Decessit iuvenis, sed cor habendo senis.

Obiit itaque prefatus abbas noster Petrus (ut ex epythafio ipsius liquido patet) anno presidentie sue xvii°, anno scilicet Domini 1307°, ipso die Beati Barnabe Apostoli²⁷.

²⁶ Male; legendum est *dicti Jueden*. V. Cartularium monasterii Sancti Andree, ad 5 Novembris 1306.

²⁷ Nomina monachorum qui tempore Petri abbatis in monasterio Sancti Andree florebant:

1290, 23 Decembris. Michael, monachus.

1291, 8 Decembris. Michael, monachus.

1301, 18 Octobris. Walterus, prior. Ioannes Pistoris et Willelmus Cant, monachi.

1303, 21 Decembris. Simon Soybard, monachus.

1306, 15 Februarii. Ioannes de Backere, monachus.

DE HENRICO SECUNDO, XII ABBATE HUIUS MONASTERII.

CAPITVLVM XVII

Duodecimus abbas huius monasterii fuit Henricus secundus, cognomento de Colonia, huius loci monachus, vir religiosus, atque in his que monastice congruunt discipline valde sollicitus. Nam eo quo solo nobis prefuit anno, inter cetera nominis sui perpetua monimenta, plurimos conscribi fecit libros missales, passionales, aliosque divine auctoritatis atque doctrine, que usque hodie penes nos habentur, pro quibus numerosam valde eum necesse fuit exposuisse pecuniam, nam plerique preter forme quantitatem tante artis industria et ornatus magnificentia confecti sunt, ut nostre etatis (etiam expertissimis) scriptoribus admirationi sint. O quam ampla vir iste venerabilis sui nominis monimenta dereliquisset, si eum tam immatura mors non abstulisset.

Ipsa preterea abbas magnum monachorum suorum considerans numerum, partemque bonorum ipsorum sustentationi deputatam satis debilem, de his que sibi applicata fuere contulit eis in subsidium portionis vinarie ipsorum l libras annui redditus, sed et alios x solidos bonorum denariorum pro anniversario suo quotannis celebrando.

Item tempore huius abbatis nostri¹ contulit monasterio in eleemosinam domnus Alardus Lam viii mensuras wostine iacentes in Maldeghem².

Quia igitur (ut in superioribus descripsimus) omnia temporalia emolumenta huius monasterii ab abbate nostro Lamberto quadrifariam partita fuere, quorum prima pars abbati ac familie eius cessit, secunda monachis, tertia eleemosine, et quarta fabrice. Unde subsequentes abbates prescriptam ordinationem ratam ducentes hoc de accrescenti-

¹ 1308, 9 Martii.

² Pagus inter Brugas et Eecloo situs.

bus in posterum temporalibus subsidiis ordinavere: ut quicquid ipsi abbates precio compararent ipsorum parti accresceret; fundationes vero exequiarum et missarum parti monachorum; donaria autem sive testamentaria, ad ipsius donatoris voluntatem applicabantur, sive fabrice, sive eleemosine, etc. Unde quia plura fuere que precio quam que dono acquisita sunt (ut ex precedentibus et sequentibus dilucide patet) pars abbatialis ceteris partibus longe excrescebat; quod iste religiosus abbas et quidam alii subsequentes considerantes, gratuito dono sue parti subtrahentes, alteri cuilibet parti quod libuit contradiderunt.

Igitur improba nimium mors maximis huius dignissimi viri invidens primordiis intempestive nimium eum nobis sustulit. Qui moriens sepulture traditus est ad latus sui predecessoris in capitulo. Cuius tumbe incisi versiculi ob nimiam lapidis corrosionem legi nequeunt. Obiit prefatus abbas noster anno primo presidentie sue, xv die Maii, anno Domini 1308.

DE WALTERO TERTIO, XIII ABBATE HVIVS MONASTERII.

CAPITVLVM XVIII

Tertiusdecimus abbas huius monasterii fuit vir religiosus Walterus tertius, cognomento Wilde, huius loci monachus et prior. Qui valde laudabiliter atque utiliter huic nostro monasterio prefuit annis xx. Cuius tempore in hoc monasterio xxv fuere monachi professi preter ipsum abbatem, quorum ista sunt nomina: Ioannes Backere, prior primus; Michael de Ziese, prior secundus; Nicholaus Lettelvoet, prior tertius; Balduinus Corthore, cellerarius; Cornelius de Azelbeke, Ioannes de Zeuencote, Rogerus Wevele, Egidius de Juede, Henricus Cleyhem, Robertus Foitin, Iacobus Quicke, Ioannes de Winendale, Willelmus Lentin, Gerardus de Ninive, Bernardus Priem, sacerdotes; Iacobus Danwilt, Philippus de Bursa, Nicholaus Coc, Nicholaus de Slusa, Gerardus Donckere, Petrus Willekay, Petrus de Hertberghe, Ioannes Faber, Paulus Clincke, Ioannes de Varsenare et Briccius Coc, omnes

monachi professi et in sacris constituti¹. E quibus quatuor successivis temporibus hic fuere abbates, scilicet : Ioannes de Zevencote, Michael de Zisele, Gerardus Donckere et Henricus Cleyhem. Sed et Rogerus Wevele, qui pluribus annis hic cellerarius extiterat, effectus est abbas in Audenburgensi monasterio; qui ipsum monasterium strennue ac laudabiliter gubernavit annis xxvii atque moriens ibidem sepulture traditus est in anteriori parte ecclesie, anno Domini 1334.

De predictis etiam monachis plures fuere qui huic monasterio multa bona contulerunt. Inter quos fuit Balduinus Corthore, cellerarius, qui de bonis sibi a parentibus suis traditis, ac sue ordinationi commissis, contulit monasterio tres libras annui redditus pro quatuor anniversariis, singulis annis celebrandis, suo videlicet, patris sui, ac matris, ac domni Petri Honckevliete, quondam abbatis nostri, ordinans ut in diem anniversarii sui obtinerent preter communem cum ceteris distributionem, presidentes in ordine, videlicet : primus prior, vi solidos Parisienses, secundus prior, quatuor solidos Parisienses, et tertius prior, duos solidos Parisienses. Item contulit idem Balduinus viii solidos annui redditus pro carbonibus in hyeme in ecclesia ministrandis. Reliquorum autem monachorum fundationes et donaria suis locis infra dicentur. Nunc libet hic summatim retexere que temporibus huius abbatis nostri collata sunt monasterio a secularibus.

Anno igitur tertio presidentie huius abbatis nostri, anno scilicet Domini 1311°, contulit domna Maria Lams, filia Alardi², pro anniversario parentum suorum quotannis celebrando, quinque mensuras mori iacentes in Tsaelftjnghe.

Item contulit eadem Maria Lams, anno 1315°, pro anniversario suo et fratris sui Nicholai quotannis celebrando, ix libras et xv^{cim} capones annui redditus, assignatos super diversas terras iacentes in Zandvoorde et in Bredene³.

¹ Omnes hi, excepto Ioanne de Backere, in monasterio fuere 5 Martii 1327. Balduinus de Corthore reperitur in charta 29 Iulii 1312; Sigerus de Costre, receptor, in charta 12 Iulii 1315, et Rogerus Wevel in charta 8 Iulii 1320.

² Male; legendum est *Lamsini*. V. Cartularium monasterii Sancti Andreae, ad 16 Aprilis 1311.

³ Pagus prope Ostendam situs.

Eodem anno, scilicet 1311°, suscepit predictus abbas a magistro hospitalis Sancti Ioannis in Brugis (sed utrum precio, dono, vel con- cambio non est specificatum) vii mensuras terre iacentes in West-Eeclo.

Item, anno 1312^{o 4}, contulit in eleemosinam monasterio domna Clara, vidua Ioannis Quicke, quatuor libras annui redditus, assignatas super v mensuras terre cum domibus ceterisque adherentibus iacentes in Scoonendijke⁵. Eodem anno⁶ contulit in eleemosinam monasterio Walterus⁷ filius Gerardi tres libras, vi solidos, viii denarios annui redditus, assignatos super xxx mensuras terre iacentes in Hautauwe. Eodem anno⁸ contulit monasterio Ioannes de Messem, pro anniversario suo et uxoris sue quotannis celebrando, unam mensuram terre cum domo in eadem existente et xx solidos annui redditus, assignatos super v mensuras terre iacentes in Straten. Eodem anno⁹ contulit monasterio in eleemosinam Petrus Hoghebards vi solidos et unum caponem annui redditus, assignatos super iiiii^o mensuras terre iacentes in Erneghem¹⁰. Eodem anno¹¹ contulit prescripta domna Clara, vidua Ioannis Quicke, in eleemosinam monasterio viii libras et viii denarios cum dimidio annui redditus, assignatos super diversas domos stantes in Oudenburch.

Item, anno 1313, contulit Egidius Claward pro anniversario suo quotannis celebrando xx solidos annui redditus, assignatos super unam mensuram terre iacentem in Straten.

Item, anno 1314^{o 12}, contulit in eleemosinam monasterio Lambertus van den Abeele tres libras, ix solidos et ii denarios annui redditus, assignatos super diversa loca iacentes in Oudenburch.

Item, anno 1315°, contulit monasterio in eleemosinam Michael de Loo, servitor noster, unam mensuram terre iacentem in Eeclo.

⁴ 1313, 16 Februarii.

⁵ Vicus Flandriae Zelandinae, situs milliaribus quatuor ab Oostburg.

⁶ 1312, 23 Maii.

⁷ Male; legendum est *Weitinus*.

⁸ 1312, 29 Iulii.

⁹ 1312, 13 Iunii.

¹⁰ Pagus situs tribus milliaribus a Ghistella.

¹¹ 1312, 7 Decembris.

¹² 1315, 21 Martii.

Item, anno 1316° ¹³, contulit (domna) Maria Lams, filia Lamberti, monasterio in eleemosynam pro salute animarum parentum suorum **xi** linas terre iacentes in Zandvoorde.

Item, (anno) 1317° ¹⁴, contulit monasterio in eleemosynam Egidius van den Walle cum suis coheredibus omnem hereditatem que ipsis obvenerat ex morte domne Margharete van den Walle, tam in terris quam in moro iacentibus in Tsaefthijnghe. Eodem anno ¹⁵ contulit in eleemosynam dominus Ioannes de Wulvricheem, curatus de Bredene, vii libras, xix solidos et viii denarios annui redditus, assignatos super diversas domos stantes in Brugis. Eodem anno contulit in eleemosynam Willelmus de Calkere diversas terras iacentes in Tsaefthijnghe.

Item, anno 1320 ¹⁶, emit predictus abbas noster Walterus erga Godelevam, viduam Ioannis Bollard, vi solidos annui redditus, assignatos super quandam domum stantem in Ghistella. Eodem anno ¹⁷ contulit in eleemosynam, ad portam monasterii per eleemosynarium pauperibus distribuendam, Petrus de Straten dimidiam wagiā casei et unum pullum annui redditus, assignatos super quatuor mensuras terre iacentes in Straten.

Item, anno 1321 ¹⁸, contulit monasterio Nicholaus Kuts unam mensuram terre cum dimidia iacentes in Aertrijcke ¹⁸.

Item, anno 1326°, contulit monasterio domna Maghareta, vidua Nicholai Bernaerd, pro anniversario mariti sui quotannis celebrando, xxxix solidos annui redditus, assignatos super quandam domum stantem in Brugis.

Contigit preterea anno x^o (presidentie) huius abbatis nostri, anno scilicet Domini 1318, fundari monasterium Carthusianorum iuxta Brugas. Quod perpendens vir venerabilis prior noster, Ioannes de Backere, qui et ante prioratum multis annis hic cellerarius extiterat, magno religionis

¹³ 1307, 4 Februarii.

¹⁴ 1318, 13 Februarii.

¹⁵ 1318, 8 Martii.

¹⁶ 1323, 30 Martii.

¹⁷ 1320, 19 Iulii.

¹⁸ 1322, 27 Martii.

¹⁹ Pagus situs septem miliaribus a Brugas.

amore succensus, abbatem suum adiit, instantissima ab eo prece deprecans, quatenus sibi licentiam concedere dignaretur ad prefatam Carthusianorum domum ac religionem transeundi. Quod tandem, cum magna licet difficultate obtinuit, quia ad hoc postulandum eum non animi impulit inconstantia, sed strictioris religionis affectus. Qui hinc recedens de sui abbatis beneplacito, cuncta que hic suis usibus deputata fuere secum abstulit, atque se suaque omnia prefate domui Carthusianorum obtulit, atque ibidem secundus habitum religionis suscepit. Qui sese tam laudabiliter in omni virtutum studio exercuit, ut primus ibidem ab omnibus prior eligeretur, anno sexto ab habitu suscepto. Qui beneficiorum in hoc monasterio sibi collatorum, ac fraterne charitatis non immemor, spirituali volens qui non valuit temporali remuneratione recompensare beneficia, in generali capitulo Carthusie existens et precibus (et) evidentibus obtinuit rationibus, quod omnes monasterii nostri monachi communi cum eis ac plenaria fraternitate coniungeremur, non habitus similitudine sed charitatis ac spiritualium bonorum communione. De qua fraternitate nobis collate fuerunt litere in generali capitulo Carthusianorum, presidente Aymone, priore Carthusie, quarum tenor sequitur in hec verba :

Reverendis in Christo patribus, domno abbati et conventui Beati Andree iuxta Brugas, frater Aymo, prior Carthusie, ceterique diffinitores capituli generalis, salutem et orationum suffragium salutare.

Quum erga nos et ordinem nostrum, et specialiter erga domum Vallis Gratie iuxta Brugas, maioribus beneficiis specialem devotionem ex relatione prioris domus predicte cognoscimus vos habere. Unde nobis et universo ordini nostro factum reputantes, quicquid pro fratribus dicti loci fecistis aut in posterum facietis, vobis et vestrum cuilibet concedimus divine pietatis intuitu plenariam participationem omnium bonorum spiritualium, videlicet missarum, orationum, ieiuniorum, vigiliarum, eleemosynarum, ceterorumque exercitiorum spiritualium que fiunt ac de cetero fient per universum mundum in ordine nostro in vita vestra pariter et in morte. Addentes insuper de gratia speciali, quod quum obitus vestri nostro fuerint generali capitulo nunciati, ibidem sicut unus de nostris absolvemini omniumque missarum et orationum quas singulis annis in ipso capitulo pro fratribus nostris iniungimus faciendas efficiemini participes.

Datum anno Domini 1325°, nostro sedente capitulo generali.

Igitur postquam prescriptus religiosus pater Ioannes de Backere, quondam prior noster, a nobis recessisset, successit eidem in prioratu Michael de Ziseele, qui ipsum prioratum strennue ac laudabiliter administravit annis **xxii**^{bus} donec ipse communi omnium monachorum affectu in abbatem eligeretur.

Preterea prescriptus abbas noster Walterus inter cetera nominis sui monimenta fecit fieri novum baculum pastorem, quantum ad presens seculum vilem, suo autem tempore valde operosum. Cuius capitellum de ebore excisum argento deaurato undique erat circumdatum atque ornatum. Pars autem inferior de cupro deargentato erat, ut nos ipsi inspeximus. Que quum vetustate defecisset, abbas noster Balduinus eandem renovari fecit de cupro deaurato, atque eodem baculo sic reformato sepius usus est et precipue foris monasterium existens, in conferendis scilicet sacris ordinibus, vel aliis officiis episcopalibus exercendi.

Volens etiam prescriptus abbas noster Walterus subditis suis munificentie sue demonstrare largitatem, contulit eis decimam de Hautauwe que partis abbatialis antea extiterat.

Igitur postquam religiosus ac venerabilis abbas noster Walterus abbatalem administrasset dignitatem annis paulominus **xx**, iam senio gravis, **liii**^m videlicet in monachatu excedens annum, de sui conventus consilio et beneplacito, sponte pastoralis cessit honori ac oneri, eadem conferens religioso patri, domno Ioanni de Zevencote, anno Domni 1327, quarta die mensis Aprilis, sub hac tamen conditione, videlicet: quod (predictus) domnus Walterus, quondam abbas, habebit suam cameram quam modo inhabitat in omnibus reparatam et competenter ornatam, videlicet cum proprio lecto, et duobus paribus lintheaminum, et aliis necessariis. Item habebit duplicem prebendam unius monachi sacerdotis, tam in vino quam in pane et aliis cibariis, cerevisia, et (aliis) pitanciis, et ultra hoc duos panes nigros. Item ad mensam suam habebit quatuor mappas, duas de sex ulnis, et duas de quatuor ulnis; item tria manutergia bona; item sex ciphos argenteos et sex ciphos maserinos cum pedibus, et duos alios ciphos argenteos, et duos maserinos sine

pedibus; item xii coclearia argentea, et sex pottos stanneos; et xxiiii scutellas stanneas; item unam pelvim cum urceolo. Item habebit quolibet anno sua vestimenta lanea ex vestiario, et pitancias similiter sicut unus monachus. Item habebit tres lastos turbonum sive cespitum, et v vecturas lignorum singulis annis, et xx libras candelarum cerearum, et unam alteram candelam ceream, que dicitur corthicium, ponderis octo librarum cere, et xl^a libras candelarum cepearum; item et unam lampadem ardentem per totam noctem quamdiu vivet. Item habebit nomine pensionis lx^a libras Parisienses ad quatuor terminos anni solvendas: in festo scilicet Beati Ioannis Baptiste, Beati Remigii, Nativitatis Christi et Pasche. Item habebit unum capellanum monachum, pro horis suis dicendis, in nullo monasterio obligatum, nisi in sorte sua. Habebit item et alium famulum proprium, sed et alterum garsionem, et singulos pro singulis lectos, et ipsos vestitos vestitura et expensis etiam in cibo et potu abbatis, ipso etiam abbate expensas mercedis eorum solvente. Item habebit et alterum garsionem in stabulo equorum ad expensas abbatis.

Ex hac (igitur) compositione dilucide patet quam honorabiliter et abbas et monachi serviti fuerint. Nam si quondam abbas monachum et tres famulos seculares suo proprio servitio deputatos habuisse dinoscitur, nulli dubium quin ipse abbas eo plures habuisse credatur. Item et utrobique in locis, precipue regularibus, nil nisi cera comburebatur. Sed et vasorum argenteorum magna apponebatur abundantia. Hec nostri temporis hominibus absurda videntur, non considerantes quot pauca, utiliter dispensata, in immensum excrescant, et e contrario ampla bona, improvide gubernata, depereant. Nec ullum hic habet locum quorundam (quos sepius audivimus) cavillatio, dicentium cuncta ad usum vite spectantia longe vilioris tunc fuisse precii quam nunc sint, quod quidem verum esse certissimum est, sed hii tales considerare habent quod temporalium bonorum valor excessive nimium pariter excreverit.

Igitur venerabilis prior quondam abbas noster Walterus ab abbatiali dignitate et onere absolutus sibi soli vivens, vix tribus a resignatione supervixit mensibus. Sicque infirmitate ac senio deficiens, ap-

positus est ad patres suos, atque cum digno honore sepulture traditus in ecclesia nostra ante altare Dive Virginis Marie.

Obiit autem prescriptus pater et quondam abbas noster Walterus anno liiii^o monachatus sui, presidentie autem sue anno xx^o, anno scilicet Domini 1328, xix die Mai. Cuius tumbe sequentes incisi sunt versiculi :

Hac sunt in fossa Walteri corporis ossa,
 Qui cenobita fuit. Placeat Christo sua vita.
 Prudens, pacificus, mitis, bonitatis amicus.
 Nigris in pannis quinquaginta quater annis
 Circiter inclusus, Benedicti tegmine trusus;
 Annis bis denis fuit abbas, largus egenis;
 Prebuit augmentum dignum velut est sapientum.
 Illum dilexit conventus, nam bene rexit.
 Sponte resignavit . . . . .

Residuum huius versiculi et adhuc alii tres legi nequeunt ob vetustatem et lapidis corrosionem.

DE IOANNE TERTIO, XIII ABBATE HUIUS MONASTERII.

CAPITVLVM XIX

Quartusdecimus abbas huius monasterii fuit Ioannes tertius, cognomento de Zeuencote, huius loci monachus, qui abbatialem adeptus est dignitatem ex libera sui predecessoris resignatione sibi facte de consensu totius conventus; qui digne ac laudabiliter prefuit annis xii et mensibus quinque. Anno autem presidentie sue sexto, confirmavit donationem a predecessore suo conventui factam quantum ad decimam de Hautauwe.

Et hii fuere eo tempore in hoc loco monachi professi et in sacris constituti, scilicet: Michael de Ziseele, prior primus; Cornelius de

Aselbeke, prior secundus; Egidius de Iuede, prior tertius; Henricus Cleyhem, Iacobus Quicke, Ioannes de Winendale, Willelmus Lentin, Ioannes de Capella, Gerardus de Ninive, Iacobus Danwilt, Bernardus Priem, Philippus de Bursa, Nicholaus Coc, Nicholaus de Slusa, Gerardus Donckere, Petrus de Hertberghe, Ioannes Faber, sacerdotes; Paulus Clincke, Ioannes de Varsenare, Briccius Coc, Gerardus Ghast ¹, dyaconi; Petrus Willekay, Ioannes Goederic, Georgius de Cupre et Petrus de Tornaco, subdyaconi ².

Anno autem nono presidentie sue confirmavit prescriptus abbas noster Ioannes confraternitatem Carthusianorum Brugensium, diligentia et fraternitatis amore procuratam ac nobis oblatam a venerabili patre, domno Ioanne de Backere, prefati monasterii priore. Cuius confirmationis litere sequuntur in hunc modum:

Reverendis in Cristo fratribus, domno Ioanni, priori Vallis Gratie iuxta Brugas, Tornacensis dyocesis, et eiusdem loci conventui, Ioannes, permissione divina abbas monasterii Sancti Andree prope Brugis, dicte dyocesis, salutem cum orationis devote suffragio salutari.

Quia, teste propheta ³, inebriatus est in celo gladius Domini, et fere nemo mortalium sic vivat in hac vita labili quod suis meritis ad sanctorum celestium contubernia pervenire valeat, merito debemus orationes bonorum virorum totis viribus aspirare, qui suis bonis operibus apud Patrem misericordiarum nostrum adiuvent imperfectum. Cum igitur, iuxta Pauli vocem ⁴, invicem sumus membra, debet alter nostrum alterius onera supportare, si legem Cristi perfecte volumus adimplere. Eapropter, in Domino dilectissimi, societatem illam, de qua sepe tractatum est inter nos, ratam et gratam habentes et habituri, statuimus, sancimus et ordinamus, quod cum nobis denunciatum fuerit quemquam vestrum monachum, conversum, sive redditum de medio fuisse sublatum, tabula pulsabitur et postea campane; et fiet pro eo officium, ipso die, si commode fieri poterit; alioquin, die proximo sequenti; et tricenarium cum prebenda. Preterea eius anniversarium annotabitur in kalendario, et quilibet sacerdos tres missas sine more dispendio

¹ Sic in Codice; legendum est *Gerardus dictus Costere*.

² Omnes hi in monasterio fuere 8 Maii 1334. Frater Ioannes dictus Zeyere, conversus professus, reperitur in chartis 17 Septembris 1331 et 15 Ianuarii 1340.

³ Isai. xxxv, 5.

⁴ Rom. xii, 4, 5; 1 Cor. xii, 31-27.

celebrabit; ceteri vero non sacerdotes psalterium unum, conversi autem centum quinquaginta Pater noster modo prefato solvere festinabunt. Et si quis monachorum vestrorum aut aliorum predictorum ad monasterium nostrum de sui superioris licencia declinaverit, recipietur amicabiliter et tractabitur benigne.

Ut autem cuncta premissa et quodlibet premissorum in sempiternum roboris firmitatem obtineat, presentes litteras appentione sigillorum nostrorum munivimus in testimonium veritatis.

Datum prima die post Epiphaniam Domini, anno Eiusdem millesimo trecentesimo tricesimo septimo.

Anno autem presidentie sue secundo, anno scilicet Domini 1330, contulit monasterio in eleemosynam Bernardus Priem, huius loci monachus, quinque capones annui redditus, quos dono parentum obtinuerat, assignatos super xvii mensuras et lx virgas terre iacentes in Iabeka. Eodem anno contulit Ioannes Danwilt, pro anniversario patris sui quotannis celebrando, x solidos annui redditus, assignatos super duas domos stantes in platea Sancti Trudonis in Brugis.

Item, anno 1332°, contulit monasterio in eleemosynam Arnulphus Blanckart, prebendarius, duas mensuras cum dimidia terre iacentes in Eeclo; item et quinque solidos annui redditus, assignatos super v linas preter xxvii virgas iacentes in Adinghem⁵. Eodem tempore contulit Maria Erembouds, prebendaria, monasterio omnia bona sua mobilia et immobilia in recompensationem gratie sibi a monasterio collate.

Item, anno 1335, contulit in eleemosynam monasterio Henricus de Metkerka tres libras annui redditus, assignatas super certas terras iacentes in Metkerka et Zuwenkerka.

Item, anno 1336, contulit in eleemosynam monasterio Walterus de Varsenare, frater Ioannis de Varsenare, monachi, liiii solidos annui redditus, assignatos super quatuor mensuras terre iacentes in Houckevliete⁶ et in Zevencote. Eodem anno contulit Ioannes de Zieseele, frater Michaelis de Zieseele, prioris, xxviii solidos et iiii denarios annui redditus, assignatos super quandam domum stantem in platea Sancti

⁵ Pagus situs quatuor milliaribus ab Eecloo.

⁶ Legendum est *Honckevliete*. Hodie *Sint Pieters capelle*, vicus situs quinque milliaribus a Ghistella.

Amandi in Brugis. Eodem anno⁷ contulit Rogerus de Stratis, pro anniversario suo quotannis celebrando, unam linam terre iacentem in Straten.

Item, anno 1337°, emit prescriptus abbas noster erga Willelmum filium Maes⁸ vii solidos et vi denarios annui redditus, assignatos super duas linas et lvi virgas terre iacentes in Dudseele. Eodem anno emit idem abbas erga Iacobum Langhemerie ix solidos annui redditus, assignatos super quandam domum et fundum iacentes in Oudenburch.

Item, anno 1339°, contulit Maria Erembouds pro anniversario suo quotannis celebrando ix solidos¹⁰ et unum caponem annui redditus, assignatos super domum et fundum iacentes in Oudenburch, et super domum et fundum iacentes in Damis. Eodem anno¹¹ contulit Balduinus Clauward¹² in elemosynam monasterio xxv solidos annui redditus, assignatos super quandam domum stantem in Damis. Eodem anno¹¹ contulit prefatus Balduinus Clauwart¹² monasterio xxxv solidos et duos capones annui redditus, assignatos super tres mensuras et unam linam terre iacentes in Snellegherskerka et Ghistella.

Tempore presidentie huius abbatis susceptus fuit ad monachatum quidam iuvenis dictus Ioannes Zayere, cuius parentes contulerunt monasterio xii mensuras terre iacentes in Hautauwe, quas terras idem abbas contulit in perpetuam emphiteosim Weinino filio Riquardi, pro vi libris annui redditus, anno 1339° ¹³.

Tempore huius abbatis et precipue predecessoris sui maximis damnis affecta fuit Flandria, et precipue territorium Francum et Bruggense ob bella intestina popularium in domnos ob nimiam eorum in ipsos tirannidem. Suocrescentibus autem paulatim dissidiis, arma corripuere, mutisque sese ac maximis affecere damnis ac mortibus.

⁷ 1337, 23 Februarii.

⁸ Male; legendum est *filium Willelmi filii Maes*. V. Cartularium monasterii Sancti Andreæ ad 11 Maii 1337.

⁹ 1340, 25 Martii.

¹⁰ Male; legendum est *vi solidos*.

¹¹ 1339, 13 Iunii.

¹² Legendum est *Lawward*.

¹³ 1340, 15 Ianuarii.

Quumque et ipse comes Flandrie, Ludovicus Nivernensis, huiusmodi tumultibus iuvenili quadam usus levitate sese immisceret, a Brugensibus tandem captus, multo tempore custodie fuit mancipatus. Qui postmodum dimissus, ad regem Francie abiit, querimoniam ob suorum in eum rebellionem depositurus. Rex autem Francie, prefati comitis Flandrie, consobrini sui, precibus acquiescens, cum maximo exercitu, ad Flandriam descendit, atque circa Casletum castra metatus est, ubi et Flandrenses magno suorum conflato exercitu ipsi obviam precessere. Ubi aliquamdiu acerrime pugnatum fuit, et tandem Franci superiores effecti peremere de Flandris amplius quam xi milia hominum. Contigit autem hec pugna ipso die Beati Bartholomei Apostoli, anno Domini 1328°. Sicque tandem pace facta, rex Francie ad propria rediit. Et ipse comes Ludovicus, adducta secum coniuge sua Marghareta, filia Philippi Longi, regis Francie, Flandriam pacifice possedit. Hec ideo hic breviter perstrinximus, ut evidentius cognosci posset sub quanta temporis iniquitate prescriptus abbas noster atque suus predecessor monasterium suum prudentissime gubernaverint et damna illata restituerint.

Igitur postquam predictus venerabilis vir abbas noster Ioannes (ut prediximus) huic nostro prefuisset monasterio annis xii et mensibus v ab hoc seculo emigravit, ipso die Beati Michaelis Archangeli, anno Domini 1340. Cuius sepulture locus hactenus ignoratur.

DE MICHAELE PRIMO, XV° ABBATE HVIVS MONASTERII.

CAPITVLVM XX

Quintusdecimus abbas huius monasterii fuit vir religiosus Michael primus, cognomento de Ziseele ¹, huius loci monachus et multis annis prior. Qui licet senio esset confectus, ab omnibus tamen est in abbatem electus ob vite meritum et regularis observantie prerogativam. Quo

¹ Filius Balduini de Zieselee.

in abbatem assumpto, successit ei in prioratu Willelmus Lentin, qui de bonis sibi a parentibus traditis contulit monasterio xii libras, vii solidos et unum denarium, et duos capones annui redditus, pro celebratione duarum missarum singulis hebdomadibus, qualibet scilicet feria quarta de Sancto Iodoco, et qualibet feria quinta de Sancto Andrea. Item constituit ut singulis annis eius anniversarium iuxta consuetudinem monasterii celebraretur. Qui obiit ipso die Sancti Francisci confessoris, anno quarto prioratus sui, anno scilicet Domini 1344°; cui successit in prioratu Nicholaus de Slusa.

Item anno primo presidentie huius abbatis, anno scilicet Domini 1341°, contulit Walterus de Varsenare (cuius superius mentionem fecimus) Ioanni, fratri suo, monacho, ad usum suum, xl solidos et unum caponem annui redditus, assignatos super certas terras iacentes in Clemskerka; statuens ut post mortem ipsius fratris sui Ioannis legeretur singulis mensibus una missa, et quod cellerarius monasterii pro laboribus suis haberet caponem. Eodem anno contulit monasterio in eleemosynam domnus Iacobus de Zuttere, curatus de Hautauwe, quartam partem decime eiusdem parrochie, que vulgariter de Lijftiende vocatur, que sui iuris erat.

Item, anno 1342°, contulit monasterio Ioannes Boeyds quatuor solidos annui redditus, assignatos super dimidiam mensuram et xxvi virgas terre iacentes in Ghistella.

Item, anno 1343°, contulit monasterio vidua Ioannis Poorters xvi solidos et vi denarios ² annui redditus, assignatos super viii linas terre iacentes in Zevencote. Eodem anno fundata fuit capella Beate Barbare in ecclesia nostra, que nunc vocatur capella Beati Michaelis, cum quotidiana missa, a Conrardo Zuderman, conferens pro eadem missa celebranda xviii libras Parisienses annui redditus, assignatas super domum suam et lxxxviii mensuras terre iacentes in Straten.

Item, anno 1344°, emit prescriptus abbas noster Michael erga Petrum filium Theodorici, vi libras et tres solidos annui redditus, assignata super ix mensuras et lxvi virgas terre iacentes in Scoonendijcke.

² Male; legendum est *vi denarios*. V. Cartularium monasterii Sancti Andreæ ad 25 Aprilis 1343.

Contulit preterea et idem abbas monasterio de bonis sibi a parentibus suis collatis tres libras, x solidos et vi denarios annui redditus, ordinans ut de prefatis redditibus cederent ad pitantias monachorum xx solidi pro clareto et nebulis in festo Beati Michaelis conventui ministrandis; cetera pars cederet conventui in die anniversarii sui singulis annis solemniter celebrandi.

Prefatus preterea abbas noster Michael, volens sibi suisque et presentibus et posteris spirituales procurare divitias, pulcherrimam iniit cum conventu Beati Adriani de Gerardi monte³ fraternitatem, cuius tenor sequitur in hunc modum.

Hec est societas inter ecclesiam Sancti Andree iuxta Brugas et ecclesiam Beati Adriani martiris de Gerardi monte, firmata tempore abbatum, domni videlicet Michaelis, abbatis Sancti Andree iuxta Brugas, et domni Willelmi, abbatis Beati Adriani de Gerardi monte, assentientibus utriusque ecclesie capitulis:

Quod quilibet monachus alterius ecclesie si ab altera dictarum ecclesiarum ad alteram commorandi causa transire voluerit quanto tempore abbas suus permiserit, licentiatu ab eo ibidem moraturus ire poterit. Cui illa ecclesia in victu et vestitu et aliis stipendiis sicut uni de professis suis providebit. Hora capituli cum aliis eiusdem loci fratribus in capitulo auditurus quid ibi tractabitur sedebit. Si aliquis fratrum in aliqua iam dictarum ecclesiarum ab abbate suo pro aliquo commisso vindicte sententiam aliquam acceperit, alter abbas superveniens capitulum intrabit, et consilio abbatis loci et (capituli) sententiam in fratrem latam leniabit. Defuncto quolibet fratre in aliqua dictarum ecclesiarum, altera pro eo faciet sicut uni ex professis suis, id est tricenarium, et prebenda xxx⁴ diebus tricenarii sui, sicut prebenda unius ex fratribus ad maiorem mensam refectorii ponetur pro eo pauperibus eroganda. Ipse defunctus in martirologio annotabitur, et quilibet sacerdotum audito eius obitu tres missas ei persolvat; dyaconi et subdyaconi et alii literati, psalterium unum, et conversi, centies Pater noster. Adiectum est insuper ad omnimode firmitatis augmentum, ut quoties apud Gerardi montem in monasterio Beati Adriani abbas instituetur de novo, societatem premissam se per omnia firmiter servaturum promittet.

Ut igitur huius sancti amoris salebre commercium nulla possit in posterum

³ Abbatia ordinis Sancti Benedicti, Decliviuna per Gerardum II Cameracensem episcopum translata ad oppidum Gerardimontense anno 1081.

occasione dissolvi, sed firmum et integrum perpetuo vigore consistat, tam nos, abbas et conventus Beati Adriani prefati, cyrographo fecimus id notari, et nostrorum muniri testimonio sigillorum.

Actum anno Incarnationis Dominice 1345, in vigilia Assumptionis Beate Marie Virginis.

Habemus insuper et alias diversas fraternitates preter has de quibus in superioribus mentionem fecimus; que licet a diversis abbatibus nostris inite sunt, quia eorum nomina specialiter expressa non inveniuntur, eas breviter hic annotare libet, ut evidentius posteri nostri cognoscere valeant pro quibus specialiter orare tenentur, et quantum pro quolibet beneficii exhibere.

Et primo, de societate nostra cum ecclesia Beati Petri Audenburghensis.

Hec est societas inter ecclesiam Beati Petri in Oudenburch, et Beati Andree iuxta Brugas :

Commune capitulum, et communia omnia eque spiritualia et temporalia his qui vivunt; defunctis autem, ab unoquoque sacerdote tres missas; a clericis, scilicet dyaconibus et subdyaconibus, unum psalterium; a conversis, c Pater noster, cum septem prebendis. Abbatibus autem tricenarium concessimus. Morientium nomina in kalendario scribentur. Statutum est autem, utroque petente capitulo, ut si quis horum aut illorum fratrum offensam abbatis sui incurrerit, et ob hoc a claustro suo discesserit, illis nos, et nobis illos retinere licebit, atque in victu, vestitu, ceterisque necessariis, usque ad reconciliationem illis providebitur, nisi tale quid commiserint, quod omnino veniam non mereatur; ita sane quod qui sine licentia recesserunt, revertentes regularem faciant satisfactionem.

De societate nostra cum ecclesia Sancti Andree de Castello ⁴ :

Hec est societas inter ecclesiam Beati Andree de Castello Cameracense et nostram :

Vivis fratribus (si quisquam eorum ad alterum monasterium advenerit) commune capitulum, et aliorum beneficiorum plenaria exhibitio. Quum vero cuiuslibet fratris aut sororis obitus fuerit nunciatus, habebit apud nos per omnia sicut unus

⁴ Gall. *Saint André de Cateau Cambresis*, monasterium Benedictinum situm duodecim circiter miliaribus a Cameraco.

ex professis eorum extra monasterium defunctus, excepta dumtaxat prebenda tricenaria et annua, videlicet : annotationem in memoriali fratrum, tricenarium, cum septenario, a singulis sacerdotibus tres privatas missas, ab aliis singula psalteria; qui vero nescierint, c et l Miserere mei Deus, vel si psalmum ignoraverint, c et l Pater noster.

Similem tenorem habet societas quam habemus cum monasterio Eyhamense ⁵.

De societate Sancti Iodoci supra mare ⁶.

Hec est societas constituta inter ecclesiam nostram et ecclesiam Sancti Iodoci supra mare :

Quod quum monachus defunctus fuerit in conventu uno, et alii conventui nunciatum fuerit de morte ipsius, tabula statim pulsabitur, et postea campane, et fiet officium pro eo in conventu ipso die, si comode possit fieri, vel propinquiori die, et tricenarius cum prebenda; et nomen defuncti debet in kalendario annotari, et quilibet sacerdos debet legere pro eo tres missas, alii vero, psalterium. Abbatibus vero defunctis tricenarius et officium fiet sicut debet. Capittula erunt communia utrobique. Statutum est etiam ex communi capittulorum nostrorum consensu, ut si monachum pro quacunque culpa ab ecclesia sua exire contigerit, ad aliam ecclesiam veniens ibi detinebitur per quindenam et non amplius, nisi de assensu abbatis sui, et accipiet omnia que sibi necessaria fuerint per dictam quindenam, nisi tale quid commiserit pro quo domum tanquam damnatum amittere debeat in futurum. De abbatibus vero statutum est, quod quum alter ipsorum ad alium locum accedere contigerit capittulum tenebit, et fratres de levioribus culpis absolvere poterit; de gravioribus culpis minime, nisi de consensu abbatis et seniorum dicti loci. Si vero contigerit abbatem ad locum nostrum venire prima vice post benedictionem suam, debet recipi amicabilem ac benigne cum processione.

De societate Sancti Bertini ⁷ et nostra.

Hec est societas inter ecclesiam Sancti Bertini, et ecclesiam Sancti Andree iuxta Brugas :

Ut pro singulis fratribus utrobique obeuntibus pulsatis signis officium celebretur in conventu cum missa. Nomen quoque defuncti in kalendario annotabitur,

⁵ Abbatia ordinis Sancti Benedicti, ad Scaldim, prope Aldenardam sita.

⁶ Abbatia Benedictinorum, sita sex milliaribus a Monasteriolo in Picardia.

⁷ Nobilissimum ordinis Sancti Benedicti monasterium, ad Agnionem fluvium in extrema parte urbis Audomarensis positum.

et una prebenda dabitur. Singuli sacerdotes unam missam legent; clerici, 1 psalmos, et conversi, 1 Pater noster. Pro abbatibus vero celebrabitur tricenarius cum prebenda. Et si breve post capitulum venerit, statim percussa tabula post vespersos fiet officium cum sonitu signorum, et in crastino celebrabitur missa.

De societate ecclesie Sancti Winnoci et nostra.

Hec est societas inter ecclesiam Beati Winnoci et Beati Andree Apostoli iuxta Brugas :

Ut pro singulis fratribus in utroque loco obeuntibus utrobique septem officia in conventu cum totidem missis celebrentur. Nomen defuncti in kalendario annotabitur, septem prebende dabuntur. Sacerdotes singuli legent unam privatam missam; clerici, 1 psalmos; conversi, quinquagies orationem Dominicam. Erit commune capitulum. Pro abbatibus vero tricenarium celebrabitur cum prebenda.

De societate ecclesie Watinensis⁸ et nostra.

Hec est societas inter ecclesiam Beate Marie Watinensis et ecclesiam Beati Andree iuxta Brugas :

Ut pro singulis fratribus in utroque loco obeuntibus utrobique septem officia in conventu cum totidem missis celebrentur. Nomen (defuncti) in kalendario annotabitur, et septem prebende dabuntur. Sacerdotes singuli legent unam missam privatam; clerici, 1 psalmos, et conversi, quinquagies orationem Dominicam.

Similem tenorem habet societas quam habemus cum ecclesia Beate Marie de Formesela.

Habemus preterea fraternitatem cum monasterio Beati Vedasti Atrebatensis, sed eius copiam hactenus invenire nequivimus. Valde igitur congruum et (hoc precipue iniquo tempore) utile et expediens, ut omnes huiusmodi fraternitates renovarentur ac integre observarentur, quod hactenus patrum nostrorum incuria ex maiori parte neglectum fuit. Quia (iuxta Beati Iacobi Apostoli vocem⁹) multum valet deprecatio iusti assidua; qui autem eiusmodi sint novit Altissimus, Qui scrutatur renes et corda.

Igitur postquam prefatus religiosus pater Michael de Ziseele, abbas noster, religiose ac laudabiliter huic prefuisset monasterio annis quinque,

⁸ Monasterium ordinis Sancti Augustini Taruanensis diocesis.

⁹ Epist. c. v, v. 16.

plenus dierum ab hoc seculo emigravit, anno Domini 1345, vii^a die mensis Martii, atque sepulture traditus fuit in capitulo, ad latus dextrum abbatis Lamberti. Cuius tumbe sequentes incisi sunt versiculi :

Hic Michael stratus, de Ziseele cognominatus,
 Abbas pregratus, a conventu peramatus,
 Hoc titulo dignus, mitis, pius atque benignus,
 Iustus, devotus, viciorum labe remotus,
 Prudens, discretus, mira bonitate repletus.
 Anni milleni c ter quinque quadragenii,
 Martis septena, sub luce solutus amena,
 Sanctorum requie regnet prece dante Marie.

Amen.

DE GERARDO, XVI° ABBATE HVIVS MONASTERII.

CAPITVLVM XXI

Sextusdecimus abbas huius monasterii fuit Gerardus Donckere, huius loci monachus, qui, paululum a predecessorum suorum virtutibus degenerans, pauca laudabilia nominis sui monimenta posteris dereliquit. Nam ab exordio presidentie sue nisus est infringere laudabilem illam ordinationem a Lamberto abbate nostro, autoritate et consensu episcopi Tornacensis ordinatam, et usque ad ea tempora inviolabiliter observatam, videlicet : ut universa huius nostri monasterii emolumenta, quadri-fariam partita, diversorum monachorum ministerio dispensarentur. Que iste abbas solus et recipere et dispensare voluit secundum sue voluntatis beneplacitum. Cuius novitatibus ac ausibus monachi obviantes illibatam patrum ordinationem observari debere contendebant. Abbate autem pertinaciter resistente, orta est grandis inter eos dissensio, qua paulatim ingravescente, monachi reverendo patri Philippo, Tornacensi episcopo, tanquam superiori, determinandam questionem commisere. Qui ut

convenientius huiusmodi disceptationibus obviare posset, direxit ad monasterium quosdam honorabiles ac discretos viros, scilicet : domnum Iacobum Scotelare, prepositum Beate Marie Brugensis, et domnum Gervasium de Cupere, canonicum Sancte Pharahildis Gandensis, sigilliferum Brugensem, quos loco sui commissarios deputavit, quibus omnimodam loco sui commissionem et auctoritatem pro determinanda questione contradidit. Qui diligentissime hinc inde auditis rationibus, et consideratis oneribus et damnis, quibus ob diutina bella Flandrensia monasterium nostrum affectum fuerat, talem pacis compositionem inter ipsum abbatem et monachos edidit, videlicet : ut iuxta antiquam patrum constitutionem universa bona monasterii quadrifariam partita suis queque partibus applicarentur : Ut scilicet conventus pro monachorum provisione in victu et vestitu reciperet de ipsis bonis annue nongentas libras Parisienses; de quibus ipse abbas reciperet duplicem portionem unius monachi, et primus prior reciperet ratione prioratus sui de quantitate predictorum denariorum x libras Parisienses et par vestimentorum et alia que hactenus recipere consuevit. Item quod ipse abbas recipiet de ipsis bonis monasterii pro se et familia sua annue ccc libras Parisienses, ultra duplicem prebendam quam de communibus bonis recipiet, insuper et lacticinia sua pro se et familia sua. Item quoties abbatem ipsum pro negociis monasterii longius proficisci contingeret, reciperet de communibus bonis monasterii singulis diebus l solidos Parisienses. Item pro solutione reddituum e monasterio exeuntium, dicagiorum, wateringarum, ceterorumque gravaminum, reparationum scilicet edificiorum et censarum monasterii, item et oleo et cera ecclesie, ordinate et applicate fuere mille et ducente libre Parisienses. Quorum omnium monachi, qui hec dispensanda (ut ordinata fuere) recipiebant, singulis annis abbati et conventui, vel etiam ipsis commissariis domni episcopi Tornacensis ratiocinia reddere tenebantur. Acta sunt hec anno Domini 1353°, mensis Iulii die xxvi^a; quo tempore hii fuere in hoc monasterio monachi professi et in sacris constituti : Philippus de Bursa, prior; Henricus Cleyhem, cellerarius; Ioannes de Capella, Iacobus Danwilt, Bernardus Priem, Nicholaus Coc, Nicholaus de Slusa, Paulus

Clincke, Ioannes de Varsenare, Brictius de Thunis, Ioannes Goederic, Georgius de Cupre, Petrus de Tornaco, Egidius Bondstiere, Theodericus de Hond, Ioannes Bernaerd, Iacobus de Maelte, Ioannes Vermaechtre, sacerdotes; Christianus Bave, Iacobus Amendmerghee, dyaconi; Petrus Willekay, Nicholaus Lootghietre, Ioannes de Casleto et Theodoricus Kesel, subdyaconi.

Contigit preterea anno secundo presidentie huius abbatis nostri, anno scilicet Domini 1347°, fundari a quibusdam potentioribus viris, civibus Gandensibus, de nobili Vulpinorum familia oriundis, monasterium Carthusianarum extra portam Sancte Katharine civitatis Brugensis. Quumque iam fundamenta per tres aut quatuor pedes excrevissent, cuncta sequenti die eversa reppererunt. Quo viso, operarii ceterique plurimum consternati, ab inimico id homine nocturno silentio perpetratum fore existimaverunt. Unde ipsi eadem fundamenta in priorem statum restituentes, subsequenti nocte custodes adhibuerunt, quo facilius adversantium catervam cognoscere possent. Quum ecce circa noctis gallicinium advenit magna celitum caterva, mirabili decore splendida ac pompa composita ornataque procedens. In cuius comitiva aderat et gloriosissima celi regina, Beata scilicet Virgo Maria, virginalium pedisequarum circumdata contubernio, que ab aliis paululum secedens cuncta secundo constructa videntibus custodibus pede evertit. Quo facto, grandem albi coloris assumens lapidem, cum cuncto comitatu suo abiit. Custodes autem vigilantissimis hec cernentes obtutibus, atque ingenti pavore ac stupore exterriti, nihilominus precedentes a longe sunt subsequuti, quatenus apertius cognoscere possent, quem hec res stupenda exitum sortiretur. Igitur quum ipsi celites iam longius processissent substituerunt, et Beata Virgo Maria, quem secum portaverat lapidem, terre imposuit, duosque circulos in quadrum, sed unum altero longe latiore designans, cum comitiva sua in celum sese recepit. Custodes autem locum notantes summo diluculo cuncta que viderant intimare non distulerunt. Viri vero illi venerabiles tam stupende rei novitate perculsi, considerantesque divine non complacere voluntati, ut in loco a se preordinato desideratum edificare possent monasterium, locum divinitus demonstra-

tum adierunt, et cuncta ut vigiles retulerant designata reppererunt. Sed quia isdem locus nostro subiacebat monasterio, prefati viri abbatem nostrum Gerardum adierunt, ipsum deprecantes, quatenus eundem locum certo indicto precio aut conditione concedere vellet, ut in eodem (uti disposuerant) monasterium (construere) possent; quod isdem abbas noster eis facilius annuit, quia locus ipse desertus erat ac paludosus, atque serpentibus, viperis, bufonibus, id genusque similibus venenatis animantibus refertus; qui omnes mox ut Beata Virgo prescriptos circulos designaverat pariter longius a loco abierunt. Indixit itaque prefatus abbas noster isdem viris annum precium, de qualibet mensura terrarum quam acciperent duos solidos Parisienses, et ut singulis annis (in indicium patronatus), in solemnitate scilicet patroni nostri Beati Andree Apostoli, offerrent cereum duarum librarum cum nummo argenteo, et aliis pluribus adiectis conditionibus que latius in literis inde confectis continentur. Que omnia usque hodie inviolabiliter observantur. Sicque prefati viri sub tali conditione susceperunt amplius quam c mensuras terre, et sic demum monasterium (secundum formam divinitus designatam) in eadem terra construere ceperunt, atque feliciter compleverunt. Sed quum operarii ipsum lapidem quem Beata Virgo Maria illuc detulerat, in opus collocare vellent, nulla eum vi a terra dimovere potuerunt. Sicque ipse lapis in eodem loco perseverans usque hodie pissine sive lavatorio subiacet, cui sacerdos summissarius calicis loturam iniicit. Et licet hec nostre materie minus congruere videantur, tamen hic ea inseruisse non ociosum arbitrati sumus.

Et quia in superioribus de bonorum temporalium divisione mentionem fecimus, et a Lamberto abbate introducta et sub isto abbate per commissarios reverendi patris domni Philippi, Tornacensis episcopi, renovata, libet hic paululum in ea considerationis nostre acumen reflectere, quia si quisquam huius nostri temporis abbatibus ea observanda proponere vellet, ipsis absurda valde viderentur. Ad que tamen observanda iste abbas prestitio iuramento (ut plenius in literis inde confectis plenius continetur), se suosque successores in perpetuum obligavit sub pena trecentarum marcarum argenti, applicandarum ab infringente

reverendo patri domno episcopo Tornacensi qui pro tempore fuerit. Hec non dicimus ut cuiquam calumniandi ansam prebere velimus, sed ut posteri nostri evidentius scire possent ad quod potissimum obligentur et quod prelati subditis exhibere debeant: quo exhibito omnes pariter et quietius vivere ac pacis federa rectius conservare possent. Quia rite ac cum maturo libramine ordinatorum transgressio, nihil nisi omni parti detrimentum infert. Ordinatum quippe erat, assentientibus imo ad observandum (ut prediximus) sese obligantibus partibus, per prescriptos commissarios, ut de annuis proventibus monasterii, dimidium omnium bonorum fabrice applicaretur. Is autem qui huius partis receptor existeret, omnia gravamina monasterii intus et foris quomodolibet obvenientia redimere ac resarciri tenebatur, sola dumtaxat abbatis ac monachorum provisione in victu et vestitu excepta. De altera vero dimidietate ordinatum fuit, ut conventui monachorum provisioni tres partes cederent, et quarta pars abbati. O si hec, ut ordinata sunt, hactenus illibata conservata fuissent, tanta detrimenta quibus usque hodie monasterium pregravatur, non obvenissent. Hec hic breviter annotata ad cautelam futurorum sufficiant.

Preterea anno presidentie huius abbatis nostri tertio, anno scilicet Domini 1348, contulit monasterio Nicholaus de Perona, pro anniversario suo et fratris sui, Ioannis de Perona, quotannis celebrando, v libras et xi denarios cum obolo annui redditus, assignata super diversas domos stantes in Brugis.

Item, anno 1350, contulit Walterus de Varsenare in eleemosynam monasterio xxx solidos annui redditus, assignatos super quatuor mensuras terre et duas linas iacentes in Westkerka¹. Eodem anno contulit idem Walterus monasterio xv solidos annui redditus, assignatos super duas mensuras terre iacentes in Couckelare². Eodem anno contulit monasterio in eleemosynam Willelmus filius Nicholai x solidos annui redditus, assignatos super dimidiam mensuram terre cum domo in eadem existente, iacentem in Ghistella. Eodem anno contulit Gosuinus

¹ Vicus situs duobus milliaribus a Ghistella.

² Pagus situs duodecim milliaribus a Brugis.

Donckere, frater (ut reor) prefati abbatis nostri, in eleemosynam monasterio xix solidos et ix denarios cum dimidio annui redditus, assignatos super diversos fundos et domos stantes in Brugis. Eodem anno contulit Franciscus Donckere in eleemosynam monasterio xv solidos annui redditus, assignatos super unam mensuram terre et x virgas iacentes in Ghistella.

Item anno Domini 1352° contulit monasterio Georgius Danwilt, pro anniversario suo quotannis celebrando et fratrum suorum Iacobi et Ioannis, tres mensuras, unam linam et xxviii virgas terrarum, iacentes in Clemskerka et Vlissegheem; item et sex libras, xviii solidos, viii $\frac{1}{2}$ denarios et duos capones annui redditus, assignatos super diversas domos et fundos stantes in Brugis³, hoc addito, quod singulis (diebus) celebrans missam quinque domnorum tenetur legere ad sepulchrum ipsius Georgii et fratrum eius psalmum De Profundis, et post missam⁴ psalmum Miserere mei Deus cum collecta.

Igitur quum prefatus abbas noster Gerardus pene ab exordio ordinationis sue dissipare conaretur cuncta que a predecessoribus suis laudabiliter et ad maiorem pacis tranquillitatisque custodiam ordinata fuerant, graves atque diuturne exorte sunt inter ipsum et monachos dissensiones atque exordinationes, quibus paulatim succrescentibus, magnum regularis observantie detrimentum incurrit. Et licet cuncta (ut prediximus) in pristinum statum per reverendum patrem domnum Philippum, Tornacensem episcopum, et commissarios ipsius restituta sint, regularis tamen disciplina ab hoc tempore a suo fervore pristino paulatim minui cepit.

Ipsa vero abbas Gerardus, postquam huic nostro monasterio non admodum quiete ac utiliter prefuisset annis ix, appositus est ad patres suos, et in capella Dive Virginis Marie sepulture traditus anno Domini 1354°, ipso die Beati Augustini episcopi.

³ Zieseele, Keyhem, Lophem et Clemskerke omissa esse videntur.

⁴ Male; legendum est *ad offertorium, antequam procedet in altare, sive ad secretum missae*. Adiectae sunt huic donationi aliae condiciones pro quibus v. Cartularium monasterii Sancti Andreae ad 20 Aprilis 1352.

DE HENRICO III°, XVII° ABBATE HVIVS MONASTERII.

CAPITVLVM XXII

Septimusdecimus abbas huius monasterii fuit religiosus, pater Henricus tertius, cognomento de Cleyhem ¹, huius loci monachus ac multis annis cellerarius, qui a parentibus a tenella etate monasterio oblatus, religiose semper usque ad decrepitam etatem conversatus est. Fuit enim in Deum et Sanctos Eius devotissimus, in pauperes clementissimus, atque in monastica observantia studiosissimus. Cuius parentes secundum seculum nobiles ac potentes (pater namque eius senator erat Franci territorii; habuit etiam et fratres eiusdem dignitatis), ipsius amore allecti, plura bona huic monasterio contulerunt, diversasque foundationes constituerunt, que licet ipsius nomini ascribantur, ipsorum tamen impensis facte esse noscuntur.

Contulit namque imprimis prescriptus abbas noster Henricus, antequam abbatialem adeptus esset dignitatem, xlv solidos et vi denarios annui redditus pro anniversario patris ² et matris sue quotannis celebrando. Item contulit ³ idem Henricus xvii libras, xv solidos et 4^{or} denarios annui redditus, pro tribus missis singulis hebdomadibus perpetuo celebrandis, videlicet : quolibet die Dominico, de nostra Domina, alta voce per notas cantanda, et duobus monachis eidem misse ministrantibus; altera, quolibet die Lune, de requiem, legenda cum uno servitore, et tertia, quolibet die Martis, de Spiritu Sancto, etiam legenda cum uno servitore. Item contulit ⁴ idem Henricus et Arnulphus Tand, ipsius

¹ Filius Willelmi de Cleyhem et Adelae, uxoris eius. V. supra p. 97.

² *Sui* omissum esse videtur.

³ 1340, 17 Octobris.

⁴ 1348, 30 Iulii.

cognatus, v libras, viii solidos et vi denarios Parisienses annui redditus pro una missa quolibet die Veneris legenda de requiem. Item contulit idem Henricus et alias v libras, viii solidos et vi denarios ^b annui redditus, pro una missa de requiem legenda quolibet die Sabbato. Item contulit idem Henricus et Arnulphus Tand, eius consanguineus, vi libras et duos solidos Parisienses annui redditus pro duabus collectis, scilicet: Inclina, et Fidelium, quotidie legendis a celebrante missam, que vocatur nobiscum missa Oosterlinx. Et sic pro prescriptis duabus collectis habemus quotidie quatuor denarios Parisienses. Item contulit ^c idem Henricus singulis annis unum cereum coloratum octo librarum cere ad serviendum omni die in elevatione Corporis Christi coram altari Beate Marie Virginis. Item contulit idem Henricus c panes triticeos pondere et quantitate equales antiquis panibus conventualibus singulis annis pauperibus distribuendos in Dominica quarta Adventus Domini. Item contulit idem Henricus tria hodia tritici pagabilis, singulis annis pauperibus distribuenda in festo Purificationis Beate Marie Virginis. Item contulit idem Henricus viii solidos Parisienses annui redditus, pro clareto conventui ministrando in festo Conceptionis Beate Marie Virginis. Prescriptas autem omnes foundationes constituit et ordinavit predictus domnus Henricus de Cleyhem, antequam ad abbatialem assumptus fuisset dignitatem. At postquam abbas effectus fuit, contulit ipse et Arnulphus Tand, eius cognatus, 4^{or} libras Parisienses annui redditus pro anniversario suo quotannis celebrando; quo etiam die constituit et dedit unum hodium tritici pauperibus ministrandum ad portam monasterii.

Ex his omnibus liquido patet quanta sollicitudine prescriptus religiosissimus abbas noster Henricus et divini officii ampliationem et pauperum quesierit subsidium. Huius etiam abbatis tempore plures fuere in hoc monasterio monachi, qui ipsius sequentes vestigia, plura contulere monasterio beneficia. Imprimis Paulus Clincke, cuius parentes contulerunt ecclesie diversos habitus de bisso vel flueto (ut vulgo dici-

^b Male; legendum est quatuor denarios.

^c 1340, 17 Octobris.

tur) bipertito, blaveo scilicet et subrubro, sed is color modo in griseum commutatus est: casulam cum dalmaticis et cum omnibus pertinentiis suis⁷; similiter et duas cappas bipertitas, de viridi scilicet flueto et subrubro. Sed de illis cappis bipertitis facte fuere due cappe unicolores, scilicet, una tota viridis, et altera, que subrubra erat, tincta fuit nigra, tempore huius abbatis nostri moderni⁸.

Fuit et alius monachus Ioannes Makereel⁹, sed an huius abbatis temporibus, incertum est, qui contulit conventui lvi solidos Parisienses annui redditus pro clareto et nebulis conventui ministrandis in solemnitatibus subscriptis, scilicet: in quatuor solemnitatibus Beate Marie, Purificatione, Annunciatione, Assumptione et Nativitate; item, in festo Sancte Trinitatis, in vigilia Omnium Sanctorum, et in vigilia Beati Andree Apostoli, pro quolibet die constituens viii solidos Parisienses. Item contulit idem domnus Ioannes Makereel conventui octo vasa argentea, que vulgo scale vocantur. Contulit preterea et idem domnus Ioannes singulis annis duos cereos coloratos, quemlibet octo librarum cere, ad serviendum omni die ad elevationem Corporis Christi sub summa missa in choro.

Item fuit et alius monachus, Balduinus nomine, qui contulit ecclesie monstranciam argenteam deauratam, in qua reponi solet Venerabile Sacramentum Corporis Christi in Ipsius festo, — reliquo autem tempore reliquie Sanctorum reponi solent — que pulcherrimi atque exquisitissimi est operis.

Preterea anno secundo presidentie huius abbatis nostri, anno scilicet Domini 1356°, contulit in eleemosynam monasterio Mauritius de Hawe duas mensuras terre iacentes in Varsenare.

Item, anno Domini 1357°, contulit in eleemosynam monasterio Petrus Herin senior quatuor libras Parisienses annui redditus, assignatas super xi mensuras cum dimidia terre iacentes in Coudekerka¹⁰.

⁷ In margine: *Hec ornamenta, videlicet casulam et dalmaticas, fecit domnus Ioannes van der Werden, abbas xxviii, tingi nigra.*

⁸ In margine: *domni Ioannis Asset.*

⁹ Forte abbas huius nominis. V. supra, p. 87.

¹⁰ *Coudekerke, hodie Heyst; vicus situs novem milliaribus a Bragis.*

Eodem anno ¹¹ contulit Walterus de Varsenare, cuius in superioribus in diversis locis mentionem fecimus, pro anniversario domni Ioannis, fratris sui nuper defuncti, quotannis celebrando, x solidos annui redditus, assignatos super duas mensuras et xx virgas terre iacentes in Ettelghem.

Item, anno 1361°, contulit monasterio in eleemosynam Ioannes, filius Nicholai de Cleyhem, nepos prescripti abbatis nostri, ix mensuras, duas linas et xc^a virgas terre iacentes in diversis parrochiis, scilicet: Hautauwe, Vlisseghe, Clemskerka et Metkerka.

Item, anno 1367, contulit prescriptus Petrus Herin senior xxi libras Parisienses et ix capones et dimidiam libram cere annui redditus, assignatos super diversas terras et domos iacentes in Hautauwe et aliis diversis parrochiis.

Igitur postquam prefatus religiosus vir abbas noster Henricus huic nostro monasterio prefuisset utiliter ac religiose annis xiiii, plenus dierum ab hoc seculo emigravit anno monachatus sui lxvi, anno scilicet Domini 1368, xii die Martii, sepultusque est in capella Dive Virginis Marie, ad latus sinistrum altaris.

DE IOANNE QVARTO, 18° ABBATE HVIVS MONASTERII.

CAPITVLVM XXIII

Octavusdecimus abbas huius monasterii fuit Ioannes quartus, cognomento Goederic, huius loci monachus, vir valde religiosus, et secundum seculum nobilis. Qui nobilem sue originis prosapiam decoravit virtuosis actibus, pluraque laudabilia nominis sui monimenta posteris dereliquit. Et inter cetera fecit fieri pro ornatu ecclesie preciosam cappam de blaveo flueto, undique opere acuali circulis aureis refertam, in quibus figure quatuor Evangelistarum bine et bine inserte habentur, crucem Sancti Andree cum armis ipsius abbatis inter se continentes;

¹¹ 1356, 23 Aprilis.

que precioso ac exquisiti operis monili sive pectorali argenteo deaurato coniungebatur, quum ea quis uti vellet; sed, monili alienato ac distracto, cappa ipsa usque hodie perseverat.

Item anno secundo presidentie huius abbatis nostri, anno scilicet 1370, contulit monasterio Ioannes Roberti, pro anniversario domni Ioannis de Ghistella quotannis celebrando, xx solidos annui redditus, assignatos super x linas et xx virgas terre iacentes in Ettelghem. Eodem anno contulit domnus Ioannes Clincke pro tribus missis singulis hebdomadibus legendis tres mensuras terre et quartam partem unius mesure iacentes in Lisseweghe¹. Item contulit pro eodem tres libras Parisienses annui redditus, assignatas super duas mensuras terre iacentes in Oudenburch. Eodem anno contulit Walterus Verse in eleemosynam monasterio vi libras Parisienses annui redditus, assignatas super xi linas terre iacentes in Zandvoorde.

Item, anno 1373, contulit iste abbas noster parrochianis huius nostre parrochie de Straten locum pro edificanda domo pro habitatione curatorum eiusdem parrochie, pro xii solidis annui redditus, quos ipse curatus solvere tenetur.

Item, anno 1378, contulit monasterio Petrus Herin, pro anniversario suo quotannis celebrando, xl^s solidos Parisienses annui redditus, assignatos super diversas terras iacentes in Hautauwe et Vlisseghe.

Item, anno 1382, contulit monasterio in eleemosynam Robertus de Scouteete xxiii mensuras terre iacentes in Zandvoorde. (Eodem anno contulit idem Robertus de Scouteete et alias tres mensuras et unam linam terre iacentes etiam in Zandvoorde.)

Igitur postquam venerabilis vir prescriptus abbas noster ad magnum devenisset senium tandem² cecitatem incidit, in qua usque ad mortem perseveravit. Sicque tandem senectute ac infirmitate deficiens, appositus est ad patres suos anno monachatus sui lvii^o, presidentie autem sue xv^o, anno scilicet Domini 1383, octavo die Octobris, fuitque sepulture traditus in capella Beati Andree Apostoli.

¹ Pagus situs sex milliaribus a Brugis.

² In omisum esse videtur.

DE IOANNE QVINTO, XIX ABBATE HVIVS MONASTERII

CAPITVLVM XXIIII

Nonusdecimus abbas huius monasterii fuit Ioannes quintus, cognomento Yvesone, huius loci monachus, vir valde venerabilis et monasterio in multis utilis; qui quia multis annis prefuit, monasterium nostrum multis divitiis in auro et argento, et aliis diversis ornamentis decoravit. Et inter cetera nominis sui monimenta fecit ipse abbas noster fieri unum caput argenteum Beati Andree pulcherrime adornatum, cuius ornamenta temporibus nostris ex magna parte furto fuere sublata. Fecit item fieri et idem abbas crucem non admodum magnam de auro purissimo, in qua includi fecit in crucis modum particulas Dominice Crucis, quam crucem adornari fecit margaritis et diversis lapidibus preciosis, ut usque hodie intueri licet¹. Fecit preterea fieri et idem abbas baculum pastorem argenteum exquisiti decoris ac operis, tantique ponderis, ut nullus eo diutius sine gravamine uti potuit. Fecit etiam fieri et pepulum exquisiti operis ad appendendum ipsi baculo pastorali. Cuius capitellum opere acuario, margaritis undique circumtectum, in meditullio primas litteras nominis et cognominis ipsius abbatis coniunctas continebat, ut hodie intueri licet. Sed ipsum baculum pastorem quia nimii ponderis erat fecit abbas noster Balduinus, qui corpore pusillus erat ac debilis, frangi, et loco eius alterum fieri multo minoris ponderis et quantitatis, quo usque hodie abbates nostri utuntur. Maximam preterea abbas iste aggregavit vasorum argenteorum multitudinem tam pro ornatu ecclesie quam mense sue et monachorum suorum.

¹ In margine: *Tempore abbatis Ioannis Werden xxviii hec crux fuit commutata in aliam crucem argenteam.*

Tempore huius abbatis fuit prior dominus Livinus de Coleghem, qui obiit anno 1408. Cui successit in prioratu Ioannes de Casleto, qui contulit ecclesie nostre quandam cappam preciosam, cum uno monili sive pectorali argenteo deaurato, in quo sculpte erant imagines Beatorum Apostolorum Iacobi maioris et Iacobi minoris.

Item anno ix presidentie sue, anno scilicet Domini 1393, emit iste abbas erga Bartholomeum van der Beke xlii solidos Parisienses, assignatos super quatuor mensuras, duas linas et l virgas² terre iacentes in Straten.

Item, anno 1397³, contulit in eleemosynam monasterio Ioannes Barvoets quatuor linas et lxi virgas terre cum domibus et arboribus, ceterisque in eadem terra existentibus, iacentes in Zuwenkerka.

Item, anno 1398, collate fuerunt more provisorio xxv mesure et xlv virge terrarum iacentes in diversis parrochiis pro tribus missis singulis hebdomadibus dicendis pro anima domni Ioannis Verse, quondam curati ecclesie Beate Marie Brugensis, qui sepultus est in ostio capittuli nostri; que misse dici debebant ab aliquo sacerdote seculari qui erat de progenie⁴ ipsius domni Ioannis, vel eorum qui erant de Cleyhem; quibus deficientibus, committi poterant he misse celebrande alteri cuicunque sacerdoti, sed nisi seculari, fructusque ipsarum terrarum celebranti fideliter et absque ulla fraude distribui. Et ut hoc integrius observari posset, factus est omnium istorum provisor et custos abbas noster, et ipsius successores, similiter et provisores mense pauperum Beate Marie Brugensis. Et quoties ipse sacerdos inventus fuisset defectuosus in ipsis missis celebrandis posset, imo debebat, ab ipso abbate nostro vel aliis provisoribus, vel corrigi, vel ab ipsis missis privari, et alter diligentior in ipsius locum subrogari. Poterant etiam he misse legi vel in ecclesia Beate Marie Brugensis, vel in ecclesia nostra vel parrochie nostre. Has missas multis annis legendas habuere curati ecclesie nostre usque ad tempora abbatis nostri Rolandi, qui

² Male; legendum est *xx virgas*.

³ 1398, 5 Aprilis.

⁴ Male; legendum est *de progenie Walteri, fratris ipsius domni Ioannis*. V. Cartularium monasterii Sancti Andreæ ad 20 Novembris 1398.

curatum defectuosum inventum eisdem (ut sibi licuit) privavit. A quo tempore nullus eas debitus sacerdos, secularis scilicet, legendas accepit; nam ipse abbas noster Rolandus annua emolumenta sibi detinuit, et ipsas missas monachis (quod omnino fieri non debuit) legendas commisit, qui imperata negligentius agentes pauco tempore observare curarunt. Sicque iam penitus, usque ad abbatis nostri Ioannis Asset tempora, obmisse ac abolite sunt. Videant sibi et qui hoc fecit et qui actorem sequuntur.

Item, anno 1400, contulit in eleemosynam monasterio magister Iacobus de Oostburch xii libras Parisienses, quatuor pullos et ardeam annui redditus, assignatos super quandam domum cum pertinentiis suis, stantem in Dammis.

Item, anno 1402, contulit domna Katharina, vidua Ioannis van Rissele, domno Symoni ipsorum filio, huius loci monacho, ad vitam ipsius, ac demum monasterio, xii libras, xii solidos, vii denarios cum obolo, octo capones et tres partes unius caponis annui redditus, assignatos super certas domos stantes in Ardenburch.

Item, anno 1405, contulit monasterio in eleemosynam Ioannes de Clite quandam domum cum via et stabulo et ceteris pertinentiis suis stantem in Brugis in de Bouverie.

Item, anno 1406, contulit monasterio Georgius Fierin xii solidos grossos annui redditus assignatos super xii mensuras, unam linam et xv virgas terre iacentes in Moerkerka. Eodem anno contulit monasterio Ioannes Baervoets tres mensuras terre iacentes in Vlisseghe. Eodem anno contulit monasterio Georgius Guidouche xxx solidos Parisienses annui redditus, assignatos super fundum et domum presbiterii de Varsenare.

Item, anno 1409, emit predictus abbas noster Ioannes erga Riquardum Riquaerds tres libras et xii solidos Parisienses annui redditus, assignata super ix mensuras et l virgas terre iacentes in Iabbeka.

Item, anno 1410, contulit monasterio predictus Ioannes Baervoets unam mensuram et xxvi virgas terre iacentes in Ghistella.

Item, anno 1416°, contulit pro fundatione unius capellanie Bal-

duinus Tand, gratia filii sui Petri Tand, qui eo anno in hoc monasterio ad monachatum susceptus fuit, primo in Dudseele, quatuor mensuras cum dimidia et xii virgas terre; item in parrochia Sancti Petri supra dijk, vi mensuras et lx^a virgas terre; item in eadem parrochia, adhuc quatuor mensuras terre. Eodem anno emit prescriptus abbas erga Theodoricum de Most unam domum cum pertinentiis suis stantem in Brugis, in de Crepel strate, item et alteram domum combustam, cum omni loco ad eandem pertinente, stantem Brugis in de Visiers strate.

Item prefatus abbas noster Ioannes, considerans pilaria partis orientalis ambitus valde deficere, cepit eandem partem novis et exquisitis pilaribus renovare, a refectorio scilicet usque ad lavatorium, sed morte preventus, opus imperfectum dereliquit, quod postmodum abbas noster Balduinus complevit (anno Domini 1515°).

Igitur postquam prescriptus abbas noster Ioannes huic nostro monasterio prefuisset utiliter ac laudabiliter annis xxxiii, mortis debitum solvit anno Domini 1416, sexta die Octobris : qui sepulture traditus fuit in capella Beate Marie Virginis inter altare et sacristiam.

DE SYGERO, XX° ABBATE HUIUS MONASTERII.

CAPITVLVM XXV

Vigesimus abbas huius nostri monasterii fuit Sygerus de Costre, alias dictus de Straten, huius loci monachus ac cellerarius, carne quidem nobilis, sed in regulari observantia in se ac subditis valde remissus. Qui licet pre omnibus suis predecessoribus pluribus annis huic loco prefuisse comprobetur, pauca vel nulla laude digna egisse dinoscitur. Nam quum monasterium nostrum multis refertum divitiis repperisset, cuncta statim in omnimoda voluptate distraxit; famulorum namque et equorum catervam augmentavit, ac curias principum propriis sumptibus (sue nobili-

tatis volens ostentare preeminentiam) frequentavit; sicque paulatim ipsum monasterium suum de amplis divitiis ad magnam deduxit pauperiem. Quod et ipsi monachi cernentes, et ipsi sensim ab institutionis fervore cepere tepescere, ac corporalibus sese illecebris immiscere, donec tandem, sub abbate scilicet Michaelē de Cupre, et Deo et hominibus essent execrabiles.

In initio autem presidentie huius abbatis nostri descripta fuere omnimoda ecclesie nostre ornamenta in auro, argento, id genusque similibus; et sicut ex eadem descriptione repperitur, fuere in ecclesia nostra aurea et argentea: Imprimis, caput Sancti Andree argenteum, quod usque hodie apud nos est, sed suo decore temporibus nostris furto detruncatum. Item, monstrantia sacramentalis argentea et deaurata. Item et alia monstrantia argentea et deaurata, plena reliquiis Sanctorum. Item et crux aurea, in qua in crucis modum continentur particule ligni Sancte Crucis, et alie Sanctorum reliquie, que margaritis ac lapidibus preciosis est ornata. Item, duo brachia Sancti Andree argentea, que et nos vidimus, sed suo decore, argento videlicet, pene ex toto despoliata fuere; quia ipsa brachia, intrinsecus lignea, laminis argenteis erant operta, et plena Sanctorum reliquiis. Item, novus baculus pastoralis argenteus magni precii et ponderis. Item et antiquus baculus pastoralis, cuius capitellum de ebore excisum argento deaurato erat undique circumdatum; reliqua pars erat cuprea. Item et due cruces argenteae, que in solemnibus processionibus preferebantur. Item et altera crux cuprea deaurata satis exquisiti operis, pro processionibus dominicalibus. Item, duo thuribula argentea, cum naviculis, sive thuris receptaculis, et coclearibus argenteis. Item, sex ampulle argenteae. Item et due pelves argenteae. Item et quinque calices argentei et undique intus et foris deaurati; sed de his quinque calicibus unum solum nos vidimus: de quo (quia usui nostro inconvenientior erat propter nimiam ipsius amplitudinem) fecit abbas noster modernus fieri thuribulum argenteum; reliqui omnes furto ablati fuere tempore Petri Maets abbatis. Item et custodia argentea, in qua continue conservabatur Venerabile Sacramentum. Item, tria monilia sive pectoralia argentea

deaurata, que cappis cultioribus apponebantur. Item et quidam dens elephantinus plenus reliquiis Sanctorum. Item, tria poma cuprea deaurata, quibus sacerdotes in altari manus calefaciebant in hyeme. Item et duo sedilia ferrea cultioris operis, in quibus cantores in medio chori sedere consueverant. Fuere et multa alia que (quia minoris erant importantie) brevitatis causa pretermisimus. Item quantum ad ornamenta ecclesiastica, fuere in ecclesia nostra (ut ibidem describitur) cultiores cappe xxix, quarum xii fuere auree, relique de varia et exquisita materia. Item adhuc alie quinque cappe viliores, pro usu quotidiano. Item et alia multa preciosa ornamenta que misse officio deserviebant, quorum partem viliores ac minorem nobis intueri licuit, quia pene cuncta quibus hodie utimur citra illud tempus collata fuere, nam preciosa superius descripta, et precipue argentea ab isto abbate nostro Sygero et Michaelē de Cupre successore suo distracta et abalienata fuere.

Igitur quum prefatus abbas noster Sygerus omnes quos repperit thesauros a predecessoribus suis aggregatos, curias principum (ut prediximus) frequentando, expendisset, atque a proposito resilire nollet, ipsaque temporalium bonorum portio abbatibus attributa pro continuando proposito non sufficeret, nisus est omnia monasterii nostri annua emolumenta sibi attrahere, atque ad voluntatis sue beneplacitum dispensanda retinere. Cuius novitatibus et ausibus monachi viriliter renitentes, nolebant antiquam ac laudabilem patrum nostrorum ordinationem tam irrationabiliter pro sola scilicet abbatis voluptate explenda dissipari. Quumque partes pertinaciter in proposito persisterent maxime exorte sunt in monasterio dissensiones et exordinationes. Quibus quotidie succrescentibus tandem monachi communicato consilio, reverendo patri domno Ioanni, Tornacensi episcopo, hanc determinandam commisere questionem. Ille vero ut verus pastor, volens huiusmodi dissidiis et animarum periculis obviare, direxit ad monasterium nostrum reverendos et eximios viros ex parte sui in hoc negocio commissarios, magistros videlicet Livinum Bleckere, canonicum ecclesie Tornacensis, Thurianum de Praellis, canonicum Remensem, officialem suum, licentiatos in decretis, necnon decanum Christianitatis et sigilliferum curie sue Brugensis,

una cum domno Michaelē de Huddeghem, presbitero Tornacensi et notario publico. Qui pariter monasterium ingressi, auditis diligentissime utriusque partis rationibus, inspectisque utrobique totius monasterii edificiis, tunc temporis valde neglectis et ruinosi, et etiam consideratis ipsius monasterii oneribus, tandem cum plena episcopi auctoritate ordinavere, ut ea ordinatio, quę facta fuerat tempore abbatis nostri Gerardi per commissarios reverendi domni Philippi Tornacensis episcopi, inviolabiliter observaretur: ut scilicet abbas habita octava parte bonorum monasterii, quę eo tempore (ut ibidem calculatum fuerat) ad cccc libras Parisienses ascendebat, contentus, reliquas partes (prout ibidem latius declaratum est) monachorum ministerio dispensandas relinqueret. Acte sunt hec anno Domini 1433, 24^a die mensis Martii. Sicquę abbas noster Sygerus hac ordinatione restrictus, temperantius sese habere coactus est. Ipse nihilominus consanguineorum suorum nobilium (in quantum licuit) subsequi non destitit vestigia, atquę cum eis curiam ducis Philippi frequentabat. A quo (quia multis corporalibus dotibus pollebat) erat namquę corpore decorus, sermone facundus, et munere largus, frequenter ambatiator (etiam in negotiis arduis) constitutus fuit.

Contigit preterea ut quodam tempore vestis nuptialis aurea ducis Philippi, ipso die nuptiarum cuidam nobili munere donata, venalis offerretur, quam (abbas) noster Sygerus ibidem in curia existens emit, de qua et cappam eximie pulchritudinis fieri fecit, quā usquę hodie in sollemnitatibus abbates nostri utuntur. Hoc solum laude dignum in sui memoriam posteris dereliquit.

Preterea tempore huius abbatis fuit cellerarius sive receptor monasterii multis annis Petrus Niet, ac demum prior, vir religiosus ac monasterio in multis utilis; qui contulit ecclesie nostre aspergillum argenteum quo usquę hodie utimur. Item contulit cum adiutorio sororis sue, Heilsoete, et fratris sui, Bartholomei, pro anniversario suo et ipsorum quotannis celebrando, tres mensuras et xl virgas terre iacentes in Iabbeka. Prefata Heilsoeta obiit anno Domini 1433, quarta die Iulii, et ipse domnus Petrus Niet, obiit anno Domini 1438°, 2^a die Augusti,

atque sepulture traditus cum predicta sorore sua circa ostium quo itur ab ambitu nostro ad ecclesiam parrochiale.

Fuit et sub hoc abbate et alius monachus, Iacobus Reveels, cuius parentes contulerunt ecclesie nostre aquilam cupream, super quam quotidie cantatur Evangelium in summa missa; item et casulam cum dalmaticis, albis, ceterisque paraturis de rubeo damasceno; item et panniculum bissinum quo subdyaconus in solemnitatibus patenulam manibus tenet elevatam sub summa missa; item et unum corporale, et alia plura linea. Obiit autem prefatus Iacobus Reveels anno Domini 1448°, altera die Beatorum martyrum Gervasii et Prothasii.

Item mater prefati Iacobi Reveels, domna Elisabeth, contulit in eleemosynam monasterio omnia bona sua mobilia et immobilia, certa tamen conditione, videlicet: quod quamdiu viveret, reciperet a monasterio singulis annis ix libras grossas, et singulis diebus unum panem conventualem et alia diversa ad victum necessaria. Post mortem vero ipsius tenemur celebrare anniversarium ipsius, mariti sui et filii. Acta sunt hec anno Domini 1438.

Fuit item et alius monachus sub isto abbate, Cornelius Larke, qui contulit ecclesie nostre resam illam cupream que prefixa est altari Sancti Andree in ipsius capella. Qui de licentia sui abbatis Romam adiens anno Domini 1449, per annum subsequentem, annum scilicet Gratie, ibidem perseveravit, atque pro audiendis confessionibus deputatus ibidem ipso anno mortuus est ac apud Sanctum Gregorium sepulture traditus.

Item tempore huius abbatis, anno scilicet Domini 1438¹, emit Arnulphus Helle, generalis monasterii receptor, erga Georgium Beaumont tres mensuras terre iacentes in Metkerka. Item eodem anno², contulit idem Georgius in eleemosynam monasterio unum membrum anterioris digiti Beati Anthonii confessoris, et xv solidos Parisienses assignatos super certas terras iacentes in Oostkerka³; item et xx solidos Parisienses et unum caponem annui redditus, assignatos super vii mensuras terre iacentes in Lapscuere⁴.

¹ 1439, 28 Martii.

² 1439, 1 Aprilis.

³ Vicus situs sex milliaribus a Brugis.

⁴ Vicus situs novem milliaribus a Brugis.

Igitur postquam prefatus abbas noster Sygerus huic nostro monasterio non admodum utiliter aut religiose prefuisset annis pene 39, essetque iam etatis valde provecte, contigit ut quedam filiarum⁵ ducis Philippi de damnato thoro suscepta, quodam tempore patri assistens, eundem deprecaretur quatenus avunculo suo providere dignaretur. Cui ille ait: "Et quisnam est tibi avunculus?" Illa respondit: "Quidam monachus (monasterii) Sancti Andree." Ad quod dux ait: "Adducatur ad me." Cui astanti dixit dux Philippus: "Postula quod vis, et dabo tibi." Ille autem verecundie rubore perfusus, post multa sibi oblata ecclesiastica beneficia, dixit: "Fac me abbatem monasterii nostri Sancti Andree." Ad quod dux respondit: "Fiet quod petisti." Moxque advocans ipse dux reverendum domnum Ioannem, Tornacensem episcopum, dixit ei: "Consecra celerius istum monachum in abbatem Sancti Andree." Cui episcopus ait: "Hoc domne, omnino fieri non potest altero abbate adhuc vivente, nisi forte resignatione premissa." Dux autem hac episcopi responsione paululum in iram concitatus; "Volo," inquit, "ut absque ulla tergiversatione ac mora hunc monachum consecres in abbatem. Nonne mihi licet facere quod volo? An quisquam maioris me esse potest auctoritatis in omnibus ditionis mee dominiis? Fac igitur que dico." Et his dictis, accersiri fecit et abbatem nostrum Sygerum, cui dixit: "Tu iam senuisti et impotens efficeris ad debite gubernandum monasterium tuum tibi commissum; et ideo peto et volo, ut huic monacho tuo conferas prelationis tue dignitatem, servata tibi pro convenienti tui provisione annua pensione." Abbas autem hec audiens, et nullam sibi prestari audientiam considerans, subticuit, atque subortis faciem irrigans lachrimis recessit. Tunc demum dux ad prefatum episcopum conversus, dixit: "Iam fac celerius que dixi, et istum monachum in abbatem consecra." Quumque episcopus hoc illicitum esse diceret, ut quisquam abbas constitueretur altero adhuc vivente aut invito, dux iratus respondit: "Fac que dico, quod si nolueris ab altero episcopo id

⁵ Anna, filia Iacobae de Steenburch, uxor Adriani de Borssele, domni de Bredam, equitis Aurei Velleris, mortui anno 1468, et postea Adolphi a Ravestein. Obiit 16 Ianuarii 1504. V. infra p. 141. Cf. Bulletins de l'Académie royale de Belgique, tom. XIV, pars I, p. 593. Bruxellis, 1847.

fieri procurabo, qui libentissime obaudiet, atque interim repulse mee iniuriam in te retorquebo." Videns itaque prefatus episcopus, quod dux obstinato animo predictum monachum in abbatem consecrari expeteret, tandem licet invitus consensit; nolens scilicet ut quisquam extraneorum episcoporum sue dyocesis monachum in abbatem consecraret. Sicque cunctis necessariis preparatis, consecratus est idem monachus in abbatem Brugis in curia ducis Philippi, ipso cum nobilibus presente. Astiterunt etiam novo abbati in benedictione duo monachi, videlicet Christianus Sage et Ioannes Muystere, qui eidem nomine conventus obedientiam prestabant. His rite peractis, introductus fuit novus abbas in monasterium nostrum cum magna sollemnitate ac nobilium comitativa, et sic monasterii possessionem cum debitis circumstantiis suscepit.

Videns autem prefatus Sygerus, quondam abbas noster, se sua dignitate despoliatum, graviter indoluit; atque Brugis sese continens, nunquam deinceps monasterium nostrum ingredi voluit. Sicque tedio ac senio paulatim deficiens languore corripitur atque, expleto a resignatione pene triennio, mortuus est⁶ in senectute bona anno Domini 1456°, octavo Kalendas Aprilis. Cuius corpus in monasterium delatum honorifice sepulture traditum fuit in capella Dive Virginis Marie. Prefuit autem prescriptus abbas noster Sygerus usque ad tempus resignationis annis xxxvii, ac demum, triennio supervivens, xl^o a suscepta abbatiali administratione anno, ab hoc seculo emigravit: cuius anime misereatur Deus Optimus Maximus. Amen.

⁶ *Brugis in refugio. Breve Compendium, fol. 21 v.*

DE IACOBO, XXI° ABBATE HUIUS MONASTERII.

CAPITVLVM XXVI

Vigesimus primus abbas huius monasterii fuit vir religiosus Iacobus de Steenburch, huius loci monachus, qui abbatialem adeptus est dignitatem per resignationem sui predecessoris, quam ille terrore ducis Philippi potius admisit quam obtulit. Qui licet etate esset iuuenis, strennue tamen ac laudabiliter abbatialem administravit dignitatem, magnam adhibens diligentiam ad restaurandum in temporalibus ac spiritualibus ea que per negligentiam et nimiam sui predecessoris a monasterio absentiam corruerant, aut reparatione indigebant. Hac nihilominus solerti ac religiosa abbatis nostri industria, quam ab exordio sue promotionis exercere studuit, nundum placatus reverendus domnus Ioannes quintus¹, Tornacensis episcopus, qui gravem in ipsum abbatem nostrum Iacobum indignationis fomitem contraxerat, eo quod ipsum invitus consecrare coactus fuerat, invectionis ac vindicte in eum occasiones quesivit, et in quantum iusto titulo licuit persecutus est. Sciens namque imprimis multimoda et vera relatione monasticam in nostro monasterio valde corruisse disciplinam, misit illuc pro eadem restauranda et omnimoda visitatione facienda, deputatos a se commissarios reverendos domnos Willelmum, Sareptanum episcopum, Anianum, Oudenburgensem abbatem, magistrum Petrum Oleris, canonicum et cancellarium ecclesie Tornacensis, Anthonium de Zwavenarde, decanum Christianitatis, et Galterum Cammelijn, sigilliferum curie Brugensis, qui pariter nostrum ingressi sunt monasterium anno primo presidentie huius nostri abbatis, anno scilicet Domini 1453, ultima die Ianuarii. Qui solerti indagatione et multimoda visitatione facta, reppererunt multa in spiritu-

¹ Sic in Codice; sed rectius *Ioannes septimus*.

alibus ac temporalibus, que restauratione et reparatione plurimum indigebant. Que licet per negligentiam (ut prediximus) abbatis nostri Sygeri contracta fuerant, novello tamen abbati nostro Iacobo imputata fuere. Et quia isdem abbas noster Iacobus erat etate iuvenis, et non admodum excellentis literature, coactus fuit a prefatis deputatis commissariis causa studii Parisiensem adire universitatem, unico sibi adiuncto monacho et famulo, concessa sibi annua pensione xxx^a librarum grossarum. Fuit preterea ordinatum, ut quum prefatus abbas noster a Parisiense studio reverteretur (quod ante expletum sexennium nisi de speciali licentia ipsius domni episcopi facere non poterat) cum ceteris monachis nocturno tempore dormitorium ibidem pausaturus intrare, ceteraque monastica exercitia simul observare deberet. Que cuncta vir prudens tacens admisit. Unde et statim cellas in dormitorio novas edificari fecit, que usque hodie celle abbatis nuncupantur, quas nunquam inhabitavit. Sed hec cuncta, prudenti usus consilio, et admisit et fieri fecit, ut minus iuste in se concitatum iram episcopi facilius mitigare posset. Ivit preterea sepredictus abbas noster Iacobus (licet invitus) Parisios, sed paucis ibidem demoratus tempore domum reversus est. Qui aliene iugum servitutis abicere gestiens, pro sue voluntatis arbitrio suum monasterium gubernare ac disponere adorsus est. Et quia a prescriptis commissariis plura ordinata fuerant, que sibi minus placebant, eo quod in ipsius diminutionem ordinata fuisse viderentur, ea statim domum reversus dimovere non distulit. Imprimis namque ordinatum fuerat, ut prior Audenburgensis, domnus scilicet Mauritius Rijbode, in hoc monasterio prior institueretur ad ipsum in spiritualibus gubernandum, quod et ita factum fuit. Sed abbas noster reversus ipsum ad monasterium suum honorifice remisit, dicens sibi sufficientem adesse monachorum copiam, quorum adiutus suffragio monasterium suum convenienter administrare posset. Sicque illo remisso, ordinavit in eius locum priorem Petrum Tand, huius loci monachum, cuius superius mentionem fecimus, qui ipsum prioratum multis annis usque ad diem mortis religiose administravit. Obiit autem anno Domini 1467°, 14^a die Februarii, anno monachatus sui lii.

Fuit preterea ordinatum per prescriptos commissarios in subsidium cellerarii nostri domni Arnulphi Helle, viri grandevi et excessive crassitudinis de quo infra dicetur, tanquam subcellerarius, Christianus Sage, huius loci monachus, de qua ordinatione eidem literas signatas contulerunt, ne scilicet quisquam eum ab officio dimovere posset absque eorum permissione ac voluntate. Qui abbati nostro ad hoc officium minus idoneus (esse) videbatur, eo quod valde durus esset et pertinax. Quumque quodam tempore isdem monachus causa officii sui sub divino servitio abbatiali culine inesset, dixit ei abbas: "Quidnam hic tam ardui" negocii tractas, quod desertis confratribus tuis in templo, eos tuo non confortas presidio?" (Erat namque in vocali ac instrumentali musica expertissimus). Ille autem hanc abbatis sui correptionem egre ferens, respondit sibi ab episcopo Tornacensi ac eius commissariis impositum esse officium coquine. Abbas autem hec audiens, et rei se ignarum simulans, admiranti correptionisque quodam modo penitenti similis, ait: "Vera sunt que dicis?" Ille respondit: "Etiam, sed et literas inde confectas penes me habeo." Abbas dixit: "Videam obsecro has tuas literas." Ille autem, abbatis sui non perpendens insidias, literas suas eidem legendas obtulit, quas lectas ipse abbas statim minutatim in frustra conscindens igni iniecit, eique dixit: "Iam vade et adiuva confratres tuos divina officia peragere: nec te amplius alicui officio immiscere presumas." Sicque ille delusus et confusus abiit. Sopitis itaque abbas noster omnibus dissentionibus, ordinatisque pro voluntatis sue arbitrio officiariis, sese ad omnimodam monasterii sui reparationem accinxit.

Considerans namque imprimis chorum nostrum satis brevem ac minus luminosum, ipsum ex magna parte a fundamentis renovavit, ac per pedes circiter xxv prolongavit; atque pro tectorum renovatione arbores incidi ac quadrari fecit, sed morte preventus immatura, que mente conceperat opere complere non potuit. Fecit item fieri et novum pepulum pro baculo suo pastoralis operis; in cuius medio ex utraque parte crux Beati Andree aurea, cum baculo pastoralis operis, affixa continebatur, que usque hodie permanet: sed ipsum pepulum renovatum fuit ab abbate nostro Rolando. Capitellum autem

ipsius pepuli fecit fieri de argento deaurato in quo ipsius arma et monasterii (continentur). Fecit etiam et cellas illas fieri que constructe sunt a gradibus dormitorii usque ad murum ecclesie. Reparavit etiam ex magna parte, in tecto scilicet, solariis, vitreis, similibusque, domum illam separatam, quam abbas Willelmus pro infirmorum subsidio construxerat, sed modo hospitem susceptioni ac recreationi partim deputata est. Hanc domum ipse abbas noster Iacobus in parte superiori inhabitabat antequam ad abbatialem pertingeret dignitatem. Quam nos ipsi valde commode exstructam vidimus, sed tempore abbatis nostri Rolandi valde despoliata fuit, eo quod vaga esset. Sed hanc domum reparavit adiutorio Anne, neptis sue, filie ducis Philippi, quam ei pepererat soror prefati Iacobi abbatis nostri. Hanc filiam accepit in matrimonium quidam nobilis Hollandus, domnus Adrianus de Borsele, domnus de Brugdam; quam viduam factam accepit pro secunda uxore domnus Adolphus a Ravestein.

Item tempore huius abbatis nostri fuit hic quidam monachus dictus Ioannes Vos, qui contulit ecclesie nostre magnum ac preciosum monile sive pectorale argenteum deauratum, quod usque hodie cappe abbatiali auree quam abbas Sygerus fieri fecerat apponitur. In quo pectorali continentur tres imagines, Beate scilicet Marie in medio, et ex utroque latere Beati Andree et Beati Benedicti; continentur etiam in eodem arma istius abbatis et conventus. Sed quia idem monachus qui hoc contulit obtusioris erat ingenii, forme tamen spectabilis, nunquam ad aliquos ordines ecclesiasticos promotus fuit: nec unquam sacerdotum privilegiis, in vino scilicet ceterisque pensionibus, uti permissus fuit, sed semper iuvenum consortio, etiam in decrepita etate (quod absurdum videtur et (valde) irrationabile), coniunctus fuit. Sicque tandem in monachatu quinquagesimum, etatis vero lxx^m excedens annum, in magna miseria et paupertate mortuus est sub Michaeli secundo, abbate nostro, anno Domini 1494, ipso die Omnium Sanctorum.

Item anno presidentie huius abbatis nostri septimo, anno scilicet 1460, contulit in eleemosinam monasterio Petrus Robijns vii solidos

grossos annui redditus, assignatos super septem domos cum terris suis stantes in Wendune². Igitur postquam prefatus abbas noster Iacobus huic nostro monasterio strenue ac laudabiliter prefuisset annis circiter novem, immatura morte preventus, appositus est ad patres suos, atque cum magno luctu monachorum sepulture traditus in capella Dive Virginis Marie, anno Domini 1462°, quinta die Septembris. Libet hic cum Beato Paulo Apostolo exclamare: "O altitudo divitiarum sapientie et scientie Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia Eius, et investigabiles vie Eius".³ Quis nam humano sensu comprehendere posset quoquam nisi equissimo divine equitatis iudicio evenire potuit, ut iste abbas, etate iuvenis et ad omne bonum promptissimus, tam immatura morte a nobis ablatu fuit. Spes namque erat (si vita diuturnior esse potuisset) quod ipsum monasterium nostrum in pristinam gloriam, in temporalibus et spiritualibus, restituere potuisset. Et quia eius predecessor, homo mundanus et inutilis, tam amplo annorum curriculo ad magnum monasterii detrimentum prefuit, quum apertissime constet quod et istius longa presidentia plurimum obfuit et illius brevis vita a concepta spe cunctos defraudavit, recte igitur loquitur Psalmista, concordans cum prefata Apostoli sententia, dicens: "Iudicia Dei abissus multa".⁴

² Vicus situs octo milliaribus a Brugis.

³ S. PAULI epist. ad Romanos, cap. XI, v. 33.

⁴ Psalm. xxxv, 7.

DE PETRO SECUNDO, XXII° ABBATE HUIUS MONASTERII.

CAPITVLVM XXVII

Vigesimus secundus abbas huius monasterii fuit Petrus secundus, cognomento Maets, huius loci monachus, qui communi omnium monachorum electione post mortem abbatis Iacobi in abbatem est electus; vir plane religiosus ac mitis ac monasterio in multis utilis, sed infinitas pertulit adversitates antequam oblato electionis sue iure libere uti potuit. Siquidem prepositus Sancti Donatiani, magister Anthonius Anroen, a duce Philippo quodam tempore Romam directus, pro quibusdam ipsius ducis negociis apud papam absolvendis, ab eodem papa in recessu dotatus fuit prima abbatia que in omnibus ducis dominiis vacaret, de qua donatione papalia secum detulit privilegia. Contigit autem post hec paucis evolutis temporibus, ut abbas noster Iacobus (de quo superius mentionem fecimus) ab hoc seculo emigraret. Quod percipiens prefatus magister Anthonius Anroen, volens sibi concessio uti privilegio, monasterium nostrum adiit, et monachorum electionem nullius esse roboris declaravit, eo quod ipse ex pontificali dono abbas noster esset declaratus. Qua de re maxime exorte sunt in monasterio dissensiones, quia et Petrus Maets electus sue nolebat abrenunciare electioni, et ipse magister Anthonius monasticum nolebat habitum suscipere, nec residentiam in monasterio tenere.

Quod perpendens Christianus Sage, huius loci monachus (cuius superius mentionem fecimus), vir callidus et ambiciosus, prefatum magistrum Anthonium adiit, ipsum deprecans quatenus sibi sui iuris privilegium conferre dignaretur, et ipse ei (in recompensationem ¹) annuam ducentorum florenorum pensionem retribueret. Quod ille mox annuit, et statim ad electum nostrum misit, mandans ei ut celerius et

¹ In Codice perperam *recompensationem*.

electioni et administrationi monasterii cederet, aut excommunicationis sententiam citius expectaret. At electus, his non cedens terroribus, in proposito firmiter perduravit, nullo modo suo iuri cedere volens.

Fuit preterea his temporibus in nostro monasterio (estivi solatii causa) Anthonius Burgundus, naturalis filius ducis Philippi, vir in armis strenuus et audax, qui apprimere partes electi fovebat, eo quod eius familia ex magna parte monasterii impensis aleretur. Quum autem excommunicationis litere in electum, a prefato magistro Anthonio Anroen in favorem Christiani Sage procurate, in monasterio publice legerentur, misit ilico predictus Anthonius Burgundus instinctu electi famulum, qui insidiosae literas ex legentis manibus direptas sibi adferret; quod et ita factum est. Ille autem susceptas mox cultro in frusta conscidit, atque usque ad tertiam vicem renovatas similiter fecit. Videns itaque se predictus magister Anthonius Anroen durum sibi nimium fore Anthonii Burgundi obviare potentie ac defensionem, nolensque huiusmodi disceptationibus ac litibus diutius sese immiscere accersiri fecit electum, cui et dixit: "Licet pleno iure abbacialem monasterii vestri Sancti Andree consequutus sim dignitatem, attamen si mihi annuam ducentorum florenorum pensionem, michi a Christiano monacho tuo oblatam, tu michi donare volueris, omne ius prelationis quod mihi collatum est tibi liberum reassignabo." Electus autem his auditis, tandem (licet invitatus) oblatam suscepit conditionem, sicque quietam abbacialis dignitatis suscepit possessionem. Et ne in posterum quavis occasione in ipsam calumpniandi ratio oriri posset, primus omnium predecessorum suorum summi pontificis confirmationem expetiit et obtinuit, anno secundo ab electione pene elapso. Sicque ex eo tempore in usum venit ut omnes abbates nostri idem facere compellantur. Si autem isdem abbas noster bene fecerit iudicent alii, nos autem nimis evidenti et duro cognoscimus experimento quod monasterium nostrum in maximas et iam inevitabiles induxit impensas.

Igitur prefatus Christianus Sage, videns (se) ambito defraudatum prelationis officio, egre tulit, et sese totum in omnimodam sui abbatis persecutionem, iniuriam et contemptum erexit, aliosque sibi in adiuto-

rium commovit. Huius autem tante malicie in suum abbatem gemina extitit occasio, et precepte scilicet prelationis (ut sibi videbatur) iniuria, et a primevâ etate conversationis familiaritas; ipsi namque Brugis pariter enutriti, literis eruditi, et monastico fuere habitu dotati. Sed alter, scilicet abbas, simplicioris erat nature ac literature, et corpore satis pusillus et deformis, quod alteri, qui acri erat ingenio et corporalibus competenter adornatus dotibus, maioris contemptus fomitem ministravit. Qui licet frequentius ob suos excessus et ausus temerarios et ab abbate suo et a curia Tornacensi graviter fuisset punitus, nunquam tamen a sua malicia compesci potuit, donec ipse tandem a propria devictus impacientia, deposito habitu, a monasterio clam discessit. Qui postmodum reversus, a pristina malicia sese compescere nequivit. Quod abbas perpendens, verensque ne tenerioribus discipulis ex huiusmodi eorum dissentionibus et disceptationibus spirituale detrimentum provenire posset, dixit prefato Christiano: "Sentio nimis durum ac importabile tibi fore presidentie mee iugum, ideo utrique nostrum salubrius esse reor, ut ab invicem separati quietius sibi quisque deinceps vivere studeat. Qua de re tibi consulo quatenus alium tibi habitationis locum eligas, et annuam pensionem sex librarum grossarum pro tua sustentatione tibi providebo." Ille mox annuit, atque Lovanium amplioris studii (ut asserebat) amore expetiit, sed oppositum rei probavit eventus. Nam in naturali efficacius quam divina profecit philosophia, numerosam namque de quadam puella Brabanta utriusque sexus suscepit sobolem. Fuit itaque prefatus Christianus, vix habitu monachus, Lovanii per annos circiter xii^{cim} usque ad tempora abbatis Iodoci.

Igitur priusquam prefatus abbas noster Petrus ab hoc gravi dissidiorum et insectationum stimulo fuisset liberatus, gravique esset debitorum pondere pregravatus, Arnulphum Helle, huius loci monachum et generalem monasterii rectorem sive cellerarium, ad se convocans, ipsum pro pecuniario subsidio expetiit ad diluenda, non suo demerito (ut asserebat) contracta, quibus opprimebatur, debitorum gravamina. Quumque ille preter consuetam annuam pensionem abbatibus ex antiqua patrum nostrorum ordinatione et episcoporum Tornacensium

consensu et auctoritate attributam quicquid supererogare rennueret, abbas repulsam graviter tulit et callido excogitato consilio ipsum Arnulphum blandioribus denuo aggressus est verbis, dicens : “ Miror te virum “ et etate et corpore gravem huiusmodi exterioribus occupari aut posse “ aut velle molestiis. Quinquagenarium namque in habitu monastico et “ ordine excedis annum. Et ideo si tibi placet iubilariatus suscipere “ privilegia, quam libentissime ea tibi concedam.” Hec dicebat non ut illius quieti ac commodo studere querebat, sed sue avaricie ac necessitudini, ut, eo scilicet ab officio amoto, ipse pro animi sui arbitrio cuncta monasterii emolumenta recipere posset et dispensare. Nam tante erat apud omnes ipse Arnulphus Helle reverentie et auctoritatis, ut nec ipse abbas eum ab officio dimovere aut ullam vim aut molestiam inferre audebat. Et ideo ad complendum sui desiderii affectum, hanc calliditatis technam eidem proposuit. Ille autem et etatis et corporis sui considerans imbecillitatem, oblate annuit libertati, atque mox abbas, nuptiali extructo convivio, eum cum magna solempnitate ab omni monastico absolvit onere et officio, duplicem eidem unius monachi sacerdotis constituens (ut moris est) portionem. Post hec abbas (ut) sibi liberius universa monasterii emolumenta suo applicare posset usui et dispositioni, quendam secularem, scilicet (Petrum) Commenderere, pro prefato Arnulpho constituit receptorem, primusque monasterii administrationem inconsulte a monachis abstulit, multosque ipsius Arnulphi Helle aliosque quamplures libros receptorios, qui suis obviare potuissent novitatibus, cum maximo monasterii detrimento combussit, quod et sibi minus feliciter cessit, nam monachi tantum indignationis fomitem ab hoc facto in eum concepere, tantisque eum affecere molestiis, ut ipse tandem compulsus sit abbaciali cedere officio et dignitati ut infra dicetur. Ipse tamen abbas, prefato Arnulpho vivente, quicquam novitatis proponere ausus fuit, nam magne apud omnes erat auctoritatis et estimationis; erat enim corporalis forme specie prestans et senectutis canicie venerabilis, tanteque crassitudinis ut sedem illam lapideam que foribus ecclesie nostre adheret, habens circiter in latitudine ulnam cum dimidia, sedens repleret. Fuit autem prescriptus Arnulphus in officio celle-

rariatus annis plusquam triginta, sed an continuis non satis constat. Et inter cetera nominis sui monimenta fecit quandam domum pro habitatione sua que sita est in opposito fenestrarum capituli; item fecit pingi plano opere quandam imaginem Beate Marie Virginis et Beati Leonardi confessoris, ubi et ipsius vive imaginis forma pariter continetur; et in marginibus ipsius tabule (que usque hodie in ecclesia nostra dependet) sequentes depicti habentur versiculi :

O quam pulchra polo residere Maria putaris,
Que tam pulchra solo manibus depicta pararis.

Dereliquit etiam in parata pecunia, quam absque ullo monasterii dispendio adunaverat, ducentos leones aureos, quos post plures annos in ipsius Arnulphi cella reconditos invenit quidam monachus, Cornelius Splette, sibi que eosdem retinuit et appropriavit donec postmodum abbas Michael eosdem fraudulenter abstulit, ut in sequentibus clarius patebit. Adeo namque iste abbas noster Petrus de ipsius Arnulphi morte gavisus fuerat (licet ad exiguum sui et monasterii emolumentum), ut utrum aliquas post se dereliquisset pecunias unquam indagare voluerit, sola ipsius morte contentus.

Igitur prescriptus religiosus noster Arnulphus Helle, a celebrato iubileo pene triennio supervivens, tandem infirmitate corripitur. Qui dum agonizare cepisset presente conventu, accurrit et abbas, qui ipsum adhuc respirantem inveniens, iniecto in faciem eius sago quo erat coopertus prefocavit, ceterosque ad propria redire compulit. Atque hoc ordine (ut seniorum nostrorum narratione cognovimus) idem Arnulphus vite finem sortitus est in senectute bona, anno Domini 1469, ipso die Beati Marci Evangeliste, sepultusque est ante fores ecclesie in ambitu. Cuius tumbe satis solempni sequentes incisi sunt versiculi :

Respice quam vita sit labilis atque caduca
Presens letifera meroribus undique plena.
En necis imperio iacet, hoc situs in monumento,
Presbiter et monachus, Arnulphus nomine dictus,
Natus qui Petri fuit Helle; sibi misereri

Dignetur Dominus, regni consors sit ut Eius.
 Solvitur hac vita migrans M. C. quater acta
 Et lxix^o, in festo Beati Marci Evangeliste.
 Requiescat in pace. Amen.

Defuncto igitur sepedicto Arnulpho Helle, generali monasterii receptore, abbas noster Petrus universa monasterii subsidia secularibus dispensanda contradidit, atque ea que diversis applicata fuere usibus, eleemosine videlicet, fabrice, conventui atque ipsi abbati, communi dispensatione confundere voluit. Insuper ut facilius a maximis quibus premebatur debitorum oneribus eximi posset, nisus est quotidianam monachorum porcionem in pane ac vino ceterisque imminuere, quod sibi pessime cessit. Nam ob hoc monachi graviter indignati, in ipsum abbatem suum sese unanimiter erexerunt. Sicque maxime inter eos exorte sunt dissensiones, tam intra, quam extra monasterium, in curia scilicet Tornacensi. Et licet per reverendum patrem, domnum Willelmum, Tornacensem episcopum ac Divi Bertini abbatem, eiusque officarios sepius sopita essent dissidia, ad nichilum mox abbatis redigebantur pertinacia. Unde quidam monachi hoc mutuum diuturnumque dissidium non tam corporibus quam animabus obesse considerantes, alii ad alia monasteria observatoris quietiorisque religionis gratia se transtulerunt, inter quos fuit Iodocus Danckaert, monachus et sacerdos, vir pacis et quietis, qui potioris religionis obtentu reformatissimum Divi Panthaleonis monasterium, Colonie situm, expetiit, ibique usque ad mortem religiose conversatus vite finem sortitus est. Huius parentes contulerunt monasterio nostro casulam cum tunicellis, et unam cappam de serico crocei coloris, quibus usque hodie utimur. Pluraque alia matrem ipsius monasterio contulisse seniorum nostrorum narratione didicimus, de quibus, quia evidentioris experientiam non invenimus, hic retexere superfluum duximus.

Fuit et alius monachus Rogerus, nondum sacerdos, qui similiter arctioris religionis gratia ad confraternitatis nostre monasterium de Oostbrouck se transtulit. Qui pauco ibidem exacto tempore, graviter

infirmatus, medicorum consilio ad propria est remissus. Qui ad domum paternam Brugis deductus ibidem permansit, eo quod abbas eum intra monasterium recipere nolebat, et paulatim ingravescente morbo ibidem mortuus est. Pater autem ipsius omnes impensas in medicos et alias ab abbate refundi expetiit, et favente sibi iudicio recepit. Corpus autem filii ad monasterium sepeliendum transmisit.

Alii autem monachi plures, perdurante hoc dissidio, a monasterio apostatarunt, videlicet : Ioannes Muystere et Ioannes Bulle, sacerdotes, et Willelmus Gerins et Ioannes (de) Zwarte, diaconi. Sicque cuncta confundebantur, ut unicuique quod libuit liceret. Sed nec ipse abbas quemquam monachorum suorum etiam graviter delinquentem punire audebat, adeo enim ipsi monachi qui domi remanserant unanimiter in abbatem suum insurgebant, ut quicquid uni impositum fuerat omnes pariter vel susciperent vel abicerent. Quodam namque tempore duo monachi, scilicet : Michael de Cupre et Ioannes Baye, sine scitu et licentia abbatis sui Brugas abierunt, atque in curia episcopi Tornacensis contra abbatem suum querimoniam deposuerunt; quos reversos abbas mox carcerali fecit custodie tradi, quod reliqui monachi percipientes, omnes pariter cum eis carcerem ingressi sunt, nec ullo pacto exire voluerunt nisi et illi qui abbatis iudicio illuc relegati fuerant cum eis pariter relaxarentur, quod abbas necessitate compulsus annuere coactus est.

Igitur quum prefatum dissidium iam per plures annos perdurasset, nullaque efficax ac perseverans pacis convenientia ab officiariis curie Tornacensis nec prece, nec precio obtinere potuisset, eo quod et ipse abbas ab ipsis ordinata et minus sibi placebant statim convellebat, et quod ipsi officarii huiusmodi iurgiorum ac simultatum difficultatibus sese amplius immiscere recusabant. Quod monachi perpendentes, communi consilio in hebdomada penosa divinum servitium triduo intermiserunt, adeo ut et a pulsu campanarum abstinerent. Quod prefati officarii percipientes, graviter de tanta monachorum audacia et obstinatione sunt consternati, missisque quibusdam viris venerabilibus ad monasterium nostrum, monachos et precibus et multis pollicitationibus ad

divinum servitium, illis potissimum sanctissimis diebus, debite peragendum ad edificationem secularium, adhortati sunt. Monachi autem, precibus et spe obtinendi desiderii illecti, divina more consueto peregrerunt. Exactis autem festis Paschalibus cuncti officarii curie Tornacensis pariter nostrum ingressi sunt monasterium pro dissidiis abbatis monachorumque penitus sopiendis. Adunato itaque conventu, domnus officialis, premissa oratione, monachos primitus de prescripta presumptione ac totius populi scandalo dure ac merito redarguit, ac demum quid peterent requisivit. Qui responderunt: “ Nostre petitionis hec
 “ summa est: ut vetusta patrum nostrorum ordinatio hactenus observata
 “ deinceps illibata observari debeat, et ea precipue que monachorum
 “ provisioni competunt, absque ulla diminutione recipiant, scilicet
 “ quilibet monachorum duas libras albi panis, sacerdotes autem pro
 “ vino annue duas libras grossas, pro vestitu tres libras, et pro exequiis
 “ et missis unam libram grossam, et reliqua omnia prout consuetum
 “ est. ”

Quumque omnia et singula particulatim calculata in unam summam redacta essent, ipsa totalis summa ad c et xx^{ti} circiter libras grossas ascendebat. Tunc demum ipse domnus officialis ad abbatem conversus dixit: “ Tu tibi tam diuturnum ac dispendiosum inter te et monachos
 “ tuos et excitasti et enutristi disturbium, non sine gravissimo totius
 “ cleri et populi scandalo, pro tantillo petitionis ipsorum desiderio. Tu
 “ absque ulla diminutionis iniuria cuncta eis ordinata distribues, aut
 “ certe abbaciali tua dignitate celerius privaberis. Insuper ordinamus
 “ et requirimus, ut totius presidencie tue temporis computorum ratio-
 “ cinia infra hinc et festum Bavonis, coram nobis et conventu tuo
 “ exhibere non differas. ” His dictis, universi ad propria reversi sunt.

Abbas autem videns se in proposito succumbere, in se latam graviter tulit sententiam, exhibitis nihilominus statuto tempore officiariis curie Tornacensis, presente conventu, computis, ipse mox indignabundus (sese succubuisse erubescens) Brugas adiit, atque ipsa die que erat tertia Octobris, suam abbacialem resignavit dignitatem venerabili

et docto viro magistro Iodoco Russaut, monacho Sancti Bavonis Gandensis, bacculaureatus gradu insignito, reservata sibi annua pensione ducentorum florenorum. Acta sunt hec anno Domini 1479°, tertia (ut diximus) die Octobris.

Libet nunc vel summatim retexere que iste venerabilis abbas noster Petrus in decorem monasterii extruxerit, nam plurima nominis sui immortalia monumenta posteris dereliquit. In primis fecit fieri iste abbas noster novum tectum super chorum, sed loco plumbi quo prius tectum fuerat, blaveis cooperuit tegulis. Fecit item fieri et novas formas, sive sedilia in choro. Fecit item sterni ipsum chorum novo pavimento de blaveis et albis lapidibus. Fecit etiam fieri in ipso choro quinque novas vitreas finales; item et domum sacramentalem, excellenti exsculptam opere, in cuius pede duo constructa fuere armariola, cancellis ferreis munita, in quibus calices ceteraque ecclesie ornamenta aurea et argentea reponi solebant; sed quum ipsa fundamenta deficere ceperant, abbas noster Michael destruxit ipsa armariola, et reliquum opus illud exquisitissimum et operiri fecit rudi muro latericio, et sic ex magna parte eiusdem domus sacramentalis decorem detruncavit. Fecit item idem abbas fieri ad latus summi altaris exquisiti operis lavatorium cui sacerdotes loturam calicis iniciunt. Fecit etiam idem abbas sculpi de ligno et exquisita decorari pictura diversas imagines, scilicet: Beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et Beati Ioannis Evangeliste, et Beate Marie Magdalene, que usque hodie penes nos habentur. Fecit etiam fieri idem consimili opere ac decore duo capita lignea quibus includi fecit duo capita Sanctarum Virginum de collegio xi^{im} milium Virginum, que in quadam domuncula ad hoc facta usque hodie reposita conservantur. Fecit etiam fieri idem abbas ad summum altare cortinas de rubra saya, armis suis et monasterii decoratas, quibus usque ad hec nostra tempora usi fuimus; similiter et velum templi, et reliqua altarium et imaginum operimenta pro Quadragesima. Fecit preterea fieri idem abbas et depingi altare Beate Marie Virginis, ubi et ipsius vive imaginis forma continetur cum his versiculis:

Petram pro Petro pacem pastore petente,
Pontificum princeps, Petre, precare pie.

In his versiculis omnes dictiones a p littera incipiunt. Est ibi et alius versiculus ubi in prioribus cuiuslibet dictionis litteris, cognomen ipsius abbatis exprimitur, scilicet :

Mortis Atrocis Ei Tempore Subvenias.

Fecit etiam fieri idem abbas in ecclesia nostra nova organa, que temporibus nostris ab abbate nostro Balduino (quia reparatione indigebant) cum totali edificio destructa fuere.

Fecit etiam idem abbas fieri novam domum vel potius renovavit in Brugis, que usque hodie domus abbacialis Sancti Andree vocatur. Fecit etiam fieri idem abbas quandam portam ad censam nostram de Bensebrouck, in cuius superiori parte valde solaciosa et decora extrui fecit cubicula.

Sunt et multa alia que idem venerabilis abbas noster Petrus in decorem monasterii intus et foris extrui fecit, que iam vetustate ac incuria collapsa sunt vel immutata. Hoc solum mihi maxima admiratione dignum occurrit quomodo iste abbas noster tanta laudabilia opera extruere potuit, quum ipse pre ceteris suis predecessoribus, annuis pensionibus et maximis exactionibus quibus (per) totam Flandriam a duce Charolo et spirituales et laici opprimebantur, et pene continuis monachorum suorum insectationibus que ipsum et monasterium suum maxime aggravabant, premeretur. His proculdubio indiciis evidentissime demonstrare voluit, ut quicquid contra patrum nostrorum laudabiliter receptas ordinationes egisse convictus fuit, non ex aliqua iniquioris animi obstinatione sed zeli cuiusdam et si non aliis sibi tamen complacentis instinctu. Quod si hac animi obstinatione caruisset vel saltem temperius eandem abicere voluisset, iure cum optimis huius monasterii abbatibus adnumerandus esset. Nam in omni conversatione sua fuit religiosus et circumspectus; fuit etiam sobrius, castus et sibi plusquam aliis parcus.

Contigit preterea anno secundo presidencie huius abbatis, anno

scilicet Domini 1464°, fundari capellam Sancti Theobaldi episcopi et confessoris; quod hac occasione factum fuisse seniorum nostrorum narratione cognovimus. Ea siquidem tempestate reperta fuit a quibusdam vicinis imago ipsius Sancti Theobaldi in quadam tabella depicta in abiecto loco, vepribus ac urticis referto. Ad cuius presenciam quum crebra divinitus miracula exhiberentur, quidam vicinorum civiumque Brugensium hoc perpendentes, religioso quodam instigati affectu, decreverunt in eo quo ipsa imago reperta fuerat loco, capellam construere in ipsius honorem. Sed quia isdem locus nostro monasterio subiacebat, prescripti (viri) abbatem nostrum adierunt, deprecantes quatenus ipsis eundem locum pro complendo desiderio concedere vellet. Quod ipse abbas eisdem facilius annuit, eo quod locus ipse desertus erat ac sterilis, ea tamen conditione, quod locus ipse ac capella quam construere intendebant, ad patronatum nostri monasterii perpetuo pertineret, ut scilicet nullus de eodem loco et capella unquam² abalienare aut immutare sine ipsius ac successorum suorum speciali licentia et consensu. Hac itaque conditione constructa fuit ipsa capella, cuius altare consecratum fuit a reverendo domno Willelmo, Sareptano episcopo et Tornacensi suffraganeo, in honorem prescripti Sancti Theobaldi episcopi et confessoris, Dominica prima post festum Omnium Sanctorum, anno Domini 1464°. Ipsa quoque fraternitas in honorem eiusdem sancti inchoata, ab eodem episcopo fuit confirmata et consuetis indulgentiis corroborata. Ipse etiam abbas noster contulit in decorem ipsius capelle unam resam ligneam satis culte excisam, in cuius superiori parte diversa enea candelabra infixam continentur. Igitur quum prescripta Sancti Theobaldi fraternitas successu temporis et numero et divitiis plurimum succrevisset, ipsius fraternitatis provisores nostrum super eos dominium egre ferentes, abbatem nostrum Michaellem adierunt, ipsum deprecantes quatenus vel prece vel precio ius patronatus sui abdicare vellet. Quod quum ille rennueret, illi indignatione permoti dixerunt se alteram erecturos capellam in honorem prescripti sancti;

² *Aliquid posset omisa esse videntur.*

quod et fecerunt. Sicque vetus capella a suis fratribus destituta, nisi nostra sollicitudine coleretur, in solitudinem redigeretur.

Item prescriptus abbas noster Petrus prolongari fecit capellam patroni nostri, Sancti Andree, ab altari sursum per sex circiter pedes, ipsumque altare testudine lignea cooperiri fecit; ipsam quoque capellam duabus novis vitreis luminosam reddidit. Sed et alias plures vitreas fieri fecit, scilicet in capella Sancti Petri et Sancti Walteri.

Contigit preterea tempore huius abbatis ut quidam tectores tegularii ab isto abbate pro reformandis tectis monasterii in opus conducti, ut quidam illorum ipso die Beati Luce Evangeliste ad opus conveniret. Quumque abbas in templum divina auditurus accederet, ipsumque super tectum ambitus operantem inspexisset, dixit ad eum: "Quo nam pacto tu hodie operari presumis? An ignoras quis nam dies hodie colitur?" Ille indignans et diei ignarum se simulans, dixit: "Et quis dies hodie colitur?" Abbas dixit: "Sancti Luce evangeliste." Ille stomachando ac irridendo, in hec verba blasphemie prorupit, dicens:

Luuc up, Luuc nere;

Luuct hij mij, ic luuc hem were³.

Sed miser ille vix verba finierat, quum mox resupinus deorsum cecidit, et fractis cervicibus, fuligine nigrior, miserabili morte vitam finivit. Audiant hec et contremiscant sanctorum et ecclesiastice sanctionis irrisores quorum hac tempestate mundus refertissimus est, paventque ne eis similia aut peiora obveniant. Quod si forte presentem Dei ultionem evadere poterunt, (eternam) proculdubio damnationem non evadent; quia Deus (ut inquit Beatus Gregorius⁴) quos peccatores diutius ut convertantur expectat, hos non conversos durius damnat.

Fuit preterea temporibus huius abbatis in hoc monasterio quidam monachus et sacerdos perverse conditionis, Ioannes Lamben, qui furtis

³ Confer hoc aliud:

Blasius op, Blasius neêre;

Blaest ghij mij, ik blaes u weêre.

⁴ Lib. v. in primum Regum, cap. iv, v. 18.

gaudens, quodam tempore cultiorem cappam abbatis auream furto sustulit, et ignorans quid nam de ea facere posset, eandem pinnaculo dormitorii reposuit; qui de hoc scelere circumventus digne (ut par erat) punitus fuit. At ipse demum furtum iterans, quatuor calices argenteos deauratos e repositionis loco clam astulit, et fuga elapsus eosdem calices distraxit ac vendidit. Qui a mense consociis perditus, in quodam diversorio Brugis fuit deprehensus. Sed quia intra monasterium minus idoneus ac fortis carcer fuit, fecit eum abbas noster in publico Brugensi ergastulo recludi, atque interim fortissimum fecit fieri, qui usque hodie penes nos est, carcerem, in quem prefatum monachum recludi fecit. Qui perpetrati facinoris non modo impenitens permansit, sed longe peiora se facturum devovit si ei vel tenuis occasionis oportunitas unquam arridere potuisset; ideoque ibidem biennio perseverans in ostinatione mortuus est, ac abbatis iudicio, retro capellam Beati Andree, in loco scilicet deserto et prophanato, sepultus fuit. Nam eundem locum olim consecratum fuisse et seniorum nostrorum narratione audivimus et evidenti experientia cognovimus; nam quum ipsum locum nos ipsi, tempore moderni abbatis nostri, a vepribus, arbustis et congestorum lapillorum acervis demundaremus, diversa humana ossa recondita invenimus.

Fuerunt etiam huius abbatis temporibus, duo fratres uterini, seculares, divitiarum affluentia insignes, Ioannes et Anthonius Losschaert, qui ecclesie nostre plura contulere donaria, magnam scilicet vitream in choro, item et vitream in capella Beati Michaelis; item et duas grandes imagines ligneas, Sanctorum scilicet Ioannis Baptiste et Ioannis Evangeliste, quo usque hodie consistunt in anteriori ecclesia nostra ex utraque parte chori. Idem dederunt etiam habitus, casulam scilicet cum tunicellis, albis, ceterisque necessariis de subrubro flueto, quibus in solemnitatibus utimur.

Prefuit itaque prescriptus abbas noster Petrus Maets huic nostro monasterio satis laudabiliter, licet minus quiete annis xvii^{cim}, mense uno et diebus xxiii^{or}, usque ad diem resignationis. Qui postmodum annis sex (pene) supervivens Brugis se continuit; ac tandem senio

gravi et infirmitate confectus, ad monasterium se transferri fecit, atque ibidem statim postea ab hoc seculo emigravit, anno Domini 1485°, octavo die Maii, sepultusque est in eo quod sibi pluribus annis antea preparaverat sepulchro, in choro ante domum sacramentalem; cuius anime misereatur Deus Optimus Maximus. Amen.

DE IODOCO, XXIII° ABBATE HVIVS MONASTERII

CAPITVLVM XXVIII

Vigesimus tertius abbas huius monasterii fuit vir religiosus et singulari scientie prerogativa insignis, magister Iodocus Russaut¹, sacre theologie baccalaureus, Divi Bavonis Gandensis monachus, qui abbacialem adeptus est dignitatem ex libera predecessoris sui resignatione sibi facta, anno Domini 1479°, tertia die Octobris. Qui usque ad obtentam a summo pontifice confirmationem, per menses scilicet quatuor, a monasterii administratione abstinuit. Consecratus autem fuit in ecclesia nostra ipso die Beati Amandi, sexta scilicet die Februarii que fuit Dominica Sexagesime, anno etatis sue xxx°. Qui licet monasterium nostrum gravi debitorum onere repperisset oppressum, magnasque pensiones duobus, scilicet predecessori suo ducentorum florenorum, et magistro Anthonio Anroen similiter ducentorum florenorum, pene omni tempore presidencie sue exsolvere coactus sit, plurimis etiam damnis ob Flandrenciam bella suis temporibus sevientia afficeretur, multa tamen laudabilia nominis sui monimenta in decorem monasterii posteris dereliquit, et inter cetera domum abbacialem pene ex toto renovavit; item et tectum capelle Beati Walteri, sed loco plumbi quo prius coopertum erat blaveas reponi fecit tegulas. Item et tectum (capelle) Beate Katherine renovari fecit, et ipsam capellam quatuor aut quinque gradibus elevari, in qua et vitream pulcherrimam fieri fecit, et tres imagines de ligno incisas

¹ *Russaut. Breve Compendium.*

reponi, scilicet Beatorum Iodoci et Bavonis, confessorum, et Beate Katherine virginis. Fecit etiam fieri maiorem vitream in capella Beati Walteri, et alteram in capella Beate Marie, pluraque alia tam intra quam extra monasterium que brevitatis causa premitto.

Fuit autem iste abbas noster corporali forma decorus, inter superiores aut equales viciose humilis, et inter inferiores aut subiectos eque viciose elatus. Fuit etiam in vestitu valde excessivus et superfluus; scapularia namque bombicina id genusque similia deferre consueverat. Igitur quum idem abbas noster grate iuventutis flore libertatis oportunitate ac divitiarum affluentia floreret domicellarum amorem incidit, quibus ardentissimo affectu usque ad vite exitum (cohesit, unde gravem fame sue iacturam) intulit.

Huius abbatis nostri temporibus reversi sunt ad monasterium illi monachi qui sub predecessore suo apostataverant, similiter et Christianus Sage, de quo superius mentionem fecimus, eo quod idem abbas noster Iodocus ipsi consuetam pensionem sex librarum grossarum donare recusabat. Qui domum reversus, longe se alium quam antea consueverat exhibuit. Etatis namque provectionis maturitas (erat namque septuagenarius) ac longa molestiarum inediaeque experientia eum ad morum gravitatem et modestiam adduxerant. Et quia isdem Christianus abbati nostro Iodoco singulariter notus fuerat et acceptus ob communem studiorum apud Lovanium frequentiam, eum charius amplectebatur, et ob etatis prerogativam a matutinali officio (solemnitatibus dumtaxat exceptis) absolvit. Sicque idem Christianus in magna quiete ac morum modestia, annis adhuc viginti, in omnium sensuum vigore, in monasterio perseverans, nonagenarius ab hoc seculo emigravit anno Domini 1500, quinta die Iulii.

Fuit etiam temporibus huius abbatis alter quidam monachus, Cornelius Splette, qui contulit ecclesie nostre calicem argenteum deauratum quo vsque hodie utimur. Qui quodam tempore expetiit et obtinuit ad inhabitandum cellam Arnulphi Helle, quondam receptoris nostri, de quo in superioribus mentionem fecimus. Qui quum eandem undique emundaret, repperit ibidem ducentos leones aureos, quos clam

auferens sibi eosdem appropriavit, quibus iniqui affectus desiderio adeo cohesit ut nunquam eos a se separari passus sit; sive enim dormiens sive vigilans, vel aliud quippiam faciens, eosdem sub axella alligatos secum detulit. Sed quod his deterius est, a tempore quo eosdem nummos repperit, nullam (ut prius solebat) vel in temporalibus vel spiritualibus exercitiis ullam delectationem vel affectum concipere potuit, sed quodam quasi lethali merore deiectus ad omnia inutilis redditus est; nullo etiam medio vel ad missarum celebrationem vel ad divinum servitium rite cum fratribus persolvendum induci potuit. Unde et sepius ob hanc causam carcerali fuit ergastulo reclusus, quod et parvipendebat, quia ubicunque fuit equali semper meroris gravedine premebatur. Sed quum aliquod sibi solacium subministrare voluisset, eductis nummis, eorum specie ac supputatione pascebatur, hoc solum summum sibi solacium reputans. Sic miser ille, in hoc solo valde vituperandus ac plangendus, in reliqua autem conversatione sua singulariter laudandus, non pecuniam possidebat, sed ab eadem possidebatur; ipse etiam tam excecato ac infatuato affectu eisdem nummis cohesit, ut nunquam vel unum ad usum suum adimere ausus sit, sed quicquid aliunde vel de pensionibus suis vel alio quovis modo aggregare potuit, eisdem adiecit. Postquam autem domnus Michael de Cupre, solus huius invente pecunie conscius, abbacialem adeptus fuisset dignitatem, summo invigilavit studio quomodo eandem sibi pecuniam appropriare posset.

Igitur quum quodam tempore prefatus Cornelius carceri esset mancipatus, eo quod obstinatissime divinis interesse recusabat laudibus, abbas Michael quosdam sibi fidos suffecit famulos, qui curiose investigarent quando isdem Cornelius nummos suos (uti frequentius consueverat) supputaret. Quod quum quadam vice ipsi abbati a perscrutantibus denunciatum fuisset, subito abbas accurrens ipsum Cornelium festina voce ut celerius ad se venire deberet acclamavit. Ille autem ex hac subita abbatis sui acclamatione consternatus, omnes aureos nummos in carcere derelinquens, ad ipsum in adiacentem cameram accessit. Ad quem ille mox ait: " Miror te, Corneli, virum modestum, prudentem " et etatis adhuc flore vigentem, adeo infatuatum, ut deserto confratrum

“ tuorum contubernio, ignominiose potius quam benigne tractari preop-
 “ tas. Vicem tuam proculdubio egerrime doleo, et ideo te deprecor ac
 “ requiro ut in omnibus fratrum tuorum deinceps iungaris collegio, et
 “ hec faciens clementem ac favorabilem me tibi experieris quem antea
 “ (tua culpa) forte duriores expertus fuisti. ” Quumque sic mutuo
 colloquerentur, nutu cuidam famulorum suorum abbas innuit quatenus
 diu desideratas clam aufereps pecunias ilico abcederet, quod ita factum
 est. Et sic demum abbas prefatum Cornelium absolutum ad confratres
 suos dimisit. Ille autem de absolutione minus curans et non admodum
 gaudens, ad recolligendas in carcere dimissas cucurrit pecunias. Quibus
 non inventis grandi merore consternatus, magno clamore irrugiit, atque
 vociferando insidiosè sibi ablatas deplanxit pecunias. Qui tandem hanc
 sibi factam fraudem abbati imposuit, qui primum quidem rei facte
 ignarum sese simulans, tandem factum annuit, dicens eas sibi potius
 quam illi pertinere, quia easdem pecunias nulla iusti laboris, vel
 extraneæ retributionis occasione conquisierat, sed fortuito inventionis
 eventu adeptas, sibi easdem appropriaverat. Ille autem, videns sese
 pecuniarum suarum solacio visus potius quam usus privatum, tam
 irremediabilis doloris pondus contraxit, ut mortem sibi merore accelerans
 statim postea miserabili obitu vitam finierit, anno Domini 1492º, xii die
 Aprilis.

Fuit itaque prescriptus Cornelius vir in multis valde laudabilis et
 religionis observator suo tempore precipuus. Qui et sub isto abbate
 nostro Iodoco prioratum laudabiliter administravit, sed a tempore quo
 prefatas repperit pecunias tam excecato eis adhesit affectu, ut ad omnia
 (ut prediximus) pene inutilis redderetur; unde et ab abbate nostro ob
 suam ignaviam a prioratu suo deiectus fuit. In cuius locum suffectus
 fuit Ioannes Baye, vir quidem modestus et competentis litterature, sed
 vilis nimium (ut suus predecessor) pecuniarum amator et conservator.
 Adeo enim in aggregandis desudavit pecuniis, ut secundum monastice
 honestatis exigentiam necessaria sibi denegaret indumenta, sed con-
 scissis multipliciterque resarcitis vestibus uteretur; unde frequentissime
 ab abbate suo de hac vilissima parcimonia correptus, nugaces ac ridi-

culosas adducebat excusatiunculas. Sed abbas sciens ipsum pecuniarie aggregationi studere, easdem clam surripere studuit, quod et fecit. Nam in cella ipsius quodam tempore sepositas pecunias inveniens, circiter x libras grossas clam abstulit, et mox priorem suum, prefatum domnum Iohannem Baye, ad se accersiri fecit. Quem quum tam sordide vestitum considerasset, ipsum acriter de sua vilitate corripuit. Ille autem confusionis rubore perfusus penurie paupertatique ascribere nitebatur. Ad quod abbas graviter se indignari simulans, dixit: "Tu
 " penes te multas coacervasti pecunias, vel indigno eas expendisti
 " commercio. Quo nam deveniunt quas a me quotannis recipis pensionis
 " tue pecunias?" Ille autem pene obmutescens, nullas vel paucissimas se habere pecunias constantissime contestabatur. Ad quod subridens, dixit: "Nunc certissime novi quod verius loqueris quam ipse nosti.
 " Sed iam diutius admittere nolo, quod tu, qui prior es, tam viliter ad
 " ignominiam meam et totius monasterii vestiaris." Iussitque ut suis mox exutis vestibus, cultioribus ibidem allatis indueretur. Cui sic honorifice induto dixit: "Vade et posthac his cultioribus utere indumentis,
 " et sapientius tibi concessa dispensa." Ille autem de tam ampla et insolita abbatis sui largitate plurimum gavisus ac admiratus que latebat fraudem ignoravit. Quam postquam rescivit ipse admodum consternatus abbati de sublati sibi pecuniis conquestus est. Ille autem rei se ignarum simulans, dixit: "Quomodo possibile est ut ullas conqueraris te amisisse
 " pecunias, quum a paucis exactis diebus te nullas habuisse tam perti-
 " naciter affirmabas?" Ipse autem pudore ac dolore consternatus pecuniarum suarum restitutionem humiliter efflagitabat. Abbas itaque eius desolationi arridens; "Oportet," inquit, "ut tuo merori finis
 " imponatur. Ego quidem pecunias tuas habeo, sed tu nosti que et qualia
 " pro vestitu tuo a me receperis, quorum omnium precium ad hanc
 " summam (eam specificando) ascendit, ea itaque adempta residuum
 " suscipe, et vade in pace." Sicque vilis ille pecuniarum coacervator, de facto minus gaudens ac delusus, digna ultione plexus fuit. Hec in avaros et pecuniarum amatores dicta sufficiant.

Igitur prescriptus abbas noster Iodocus anno nono presidencie sue

gravem incidit infirmitatem pro qua amovenda Brugas se deferri fecit. Cui quum a medicis omnis muliercularum amplexus interdiceretur, nec acquiesceret, mortem sibi incontinentia acceleravit. Obiit autem anno etatis sue xxxix^o, anno scilicet Domini 1488, x^o die Ianuarii. Cuius corpus ad monasterium devectum in ecclesia nostra sepulture traditum fuit, primum circa altare Beati Walteri; sed amicorum studio inde sublatum, apud suum predecessorem ante presbiterium sepultum fuit. Cuius epithafium sequentibus conscripsit versiculis frater Balduinus Mijs, ordinis predicatorii conventus Gandensis:

Eximii tegitur hac petra flebile funus
 Iodoci Russaut, abbatis, qui prius arte
 Septena pollens, cui rite licentia iuris
 Canonici data sit, nec huic mors seva pepercit.
 C quater, X ter, I ter, L et V semel, Mque dat annum,
 Quarto Idus Februi, felix in pace quiescat. Amen.

Prefuit autem prescriptus abbas Iodocus huic nostro monasterio strennue ac laudabiliter annis ix^{em} et diebus quatuor; cuius mors et sibi et nobis nimium fuit tempestiva et monasterio admodum damnosa. Quia post eius decessum ipsum monasterium nostrum in spiritualibus ac temporalibus penitus collapsum pene ad nichilum redactum fuit: et quia temporibus abbatis, et precipue per biennium ante mortem ipsius, tota Flandria et precipue territorium Brugense ob seivissima bella intestina crudelissime seivientia maximis affecta fuit damnis, de consensu monachorum, quotidianam ipsorum porcionem ipse abbas imminuere coactus fuit; detrahens eorum scilicet portioni dimidiam libram panis et de ceteris eorum pensionibus unam libram grossam a singulis sacerdotibus. Et licet hoc ob evidentes rationes ad tempus admissum fuit, hec tamen ordinatio usque ad tempora abbatis Balduini continuata fuit, qui istam et reliquas omnes patrum ordinationes ac fundationes ad nichilum redegit, sed an bene, iudicent alii; ego horum iudex esse nolo.

Item temporibus huius abbatis nostri Iodoci, anno scilicet Domini 1487°, contulit monasterio in elemosinam Iordanus Strexele, gratia filii

sui Iodoci Strezele, huius loci monachi, unam domum cum pertinentiis suis stantem in Brugis, in de Angwaertstrate.

DE MICHAELE SECUNDO, XXIIII° ABBATE HUIUS MONASTERII.

CAPITVLVM XXIX

Defuncto itaque prescripto abbate Iodoco Russaut, duo hic electi fuere in abbatem, scilicet : Michael de Cupre et Andreas Daneels, huius loci monachi. Sed ipse Michael amicorum suorum fultus presidio, quorum plures in ministerio nobilissimi Romanorum regis et quondam Flandrie comitis Maximiliani, qui eo tempore Brugis in arcta custodia servabatur, constituti fuerant, prevaluit, factusque est xxiiii^{us} huius monasterii abbas: homo ignavus, qui preter corporalis forme decorem et stature prestantiam, nihil abbate dignum habuit aut gessit. Erat namque exilis litterature, illinguis et admodum remissus adeo ut eius socordia religionis ne dicam observancia sed honestas et ipsum pene nomen deperit, ut latius in sequentibus declarabitur. Et quia eo tempore tota Flandria et precipue territorium Brugense intestino bello pene usque ad exterminium atterebatur, ipse abbas noster Michael consecrari se fecit Brugis, in capella hospitalis Beati Iuliani, non expectata Romani pontificis confirmatione. Cuius consecrationi interfuerunt nomine conventus Adrianus Clericus et Andreas Daneels. Consecratus autem fuit idem abbas in vigilia Beati Mathie, in die bisextili anno Domini 1488.

Habuit itaque prescriptus abbas noster durissimum in prelatura principium, quia eo tempore tota Flandria et precipue territorium Brugense gravissimis intestinorum bellorum atterebatur incommodis, quibus per annos pene quinque desevientibus maxima dampna et in temporalibus et spiritualibus nostrum monasterium incurrit. Domus namque nostre ac cense pene omnes igne cremate fuere. Ipsi autem coloni vel occisi, vel capti, vel certe profligati fuere. Sicque ipsa terra debito culture pluribus annis viduata, pene in solitudinem redacta fuit;

unde factum est ut et abbas et monachi victui necessaria vix sibi aggregare potuerint. Ipsum etiam monasterium nostrum armatorum catervis refertum erat, qui cuncta, victui precipue necessaria, que pro monachorum provisione congesta fuerant, consumpserunt; unde ipsi monachi ad magnam pauperiem redacti, de armigerorum spoliis victitare compulsi sunt, abbate interim se Brugis continente et parum de eis sollicito. Monachi autem armigerorum cetui sese immiscentes, atque viciosis eorum actibus (quibus huiusmodi hominum genus scatere assolet) participes effecti, nichil minus quam de regulari observancia et divinis laudibus debite peragendis cogitabant. Unde factum est ut ipsa monastica disciplina que a tempore abbatis Sigeri paulatim intepuerat sub isto abbate penitus interiret; nam omnibus quod libuit licuit.

Ipse denique abbas post prescripta bellorum discrimina domum reversus viciosis monachorum suorum moribus non modo obviare non studuit, sed fautorem et socium sese exhibuit. Nam toto pene tempore presidencie ipsius monasterium nostrum magna exulum caterva replebatur, adeo ut quanquam triginta fuisse seniorum nostrorum narratione cognovimus, qui omnes in veteri abbacia hospitabantur, que ob eorum frequentiam mutato nomine, domus exulum vocabatur. Horum itaque occasione quum plurimi ad nostrum declinarent monasterium et diebus precipue festivis, adventantium paulatim adeo succrevit numerus, ut monasterium eos vix capere posset, et maxime quia omnibus cibis et potus velut in publica cauponia venundabatur. Quibus adiuncti monachi epycuream agebant vitam, nichil minus quam ea que Dei erant cogitantes, tempus omne in computationibus, omnique ludorum genere deterentes. Ipse preterea abbas lucri (ut reor) causa, decoctam intra monasterium cerevisiam cellerario, adventantibus fortius venundandam sub statuto precio tradidit, pro cuius redemptione vel pecuniam, vel vinum recepit. Nam ipse abbas adeo a secularibus, quibus totius monasterii administrationem commiserat, undique corrodebatur, ut nunquam vel unum vini vasculum in cellario suo habuisse dicatur. Tam graves preterea ac multiplices a cunctis committebantur excessus ut eos referre prohibeat pudor, adeo ut ipsum monasterium mutato nomine, non locus orationis

vel religionis, sed spelunca latronum et famosissimum lupanar merito vocaretur. Audi ipse a quibusdam viris honorabilibus ac fide dignis, qui eo tempore gratia solacii et ludorum monasterium nostrum frequentaverant, se maxime mirare quod monasterium nostrum ob gravissimos, qui publice et impune ab omnibus exercebantur excessus, non sit equisimo Dei iudicio funditus dirutum vel (ut Sodoma) terra absorptum.

Pessima preterea sub isto abbate inolevit consuetudo, scilicet ut adventantibus pro ordinis susceptione iuvenibus (quorum nullus absque certo preordinato precio admittebatur), non quid in se Benedictine regule continebat restrictio predicebatur, sed exhibito eis pane conventuali, annisque enarratis pensionibus, hec eis nunquam defutura pollicebantur. Quumque hoc pacto in habitu noviciatus annum probationis transegissent, nulla premissa regulari professione, sed uniformi dumtaxat habitu revestiti admittebantur. Hoc solum eis, a presidente abbate scilicet vel priore, predicebatur: "Ecce frater charissime, hoc transacto anno nostram communem vidisti conversationem; quod si eadem tibi placeat edicito; equali enim (saltem a suscepto sacerdotio) libertate perfrueris; si vero displicet, liber abito." O novam, imo et iniquam professionis formam, in qua utrobique detestabilis predominabatur fraudis impietas; ubi et innocentum puritas, sub spe laxioris et lautioris vite, quam eis in seculo ducere licuisset, ad ea que ignorabant suscipienda cum animarum dispendio, festinabat. Habui ipse cum quibusdam seniorum nostrorum, qui sese hoc modo susceptos fuisse gloriabantur, sepius verba; pertinaciter namque contendebant se non esse de institutione Benedictina: quumque institutionis ipsorum nomen inquirerem, quid responderent ignorabant. Interrogavi preterea eos quare cum ceteris Benedictinis consimili habitu uterentur, si de ipsius institutione non erant. His atque huiusmodi diversis rationibus convicti solam ignorantiam pro excusatione adducebant, quia scilicet regula divi Benedicti nunquam fuisset eis exposita, vel ad imitandum proposita. Hec idcirco diximus ut evidentius cognoscatur quam misera et detestanda fuerat eo tempore et abbatis et monachorum conversatio.

Fuit preterea eo tempore quo prescriptus abbas noster Michael

abbacialem adeptus est dignitatem, prior in hoc monasterio domnus Ioannes Baije, de quo supra mentionem fecimus, qui obiit anno Domini 1489, tertio Idus Martii, cui successit domnus Andreas Daneels, qui per biennium prioratum administrans, abbatem suum continuis molestiis verbisque durioribus ob subreptum abbatialis dignitatis officium insectatus est. Ideoque abbas, eius inquietudini obviare cupiens, ipsum priorem constituit, ut scilicet collato beneficio ipsius animum deliniret. Ille autem in pertinacia perseverans atque abbatis sui imperium non ferens, Romam adiit anno 1492, ibique aliquamdiu mansit. Quem denuo reversum abbas cantorem instituit, cui officio annis multis deservivit, non ob gratiam abbatis, sed ob annuum emolumentum quod ex hoc sibi proveniebat, ad ius namque cantoris pertinet huius nostre parrochie de Straten minuta decima, scilicet agnorum, porcellorum, apum, seminum, raparum, lini, id genusque similia. Fuit item idem Andreas Daneels sub abbate Iodoco per plures annos sacrista ad magnum sui emolumentum, nam omnes oblationes ad ipsum pertinebant; sicque divitiis abundans, de licentia sui abbatis Michaelis quandam dirutam suis impensis erexit cameram, sive domum, que ex una parte adheret conventui et ex altera parte domui illi, quam Arnulphus Helle, quondam receptor noster, extruxerat; ad quod opus peragendum abbas ligna contribuit; exposuit autem idem Andreas pro omnimoda domus illius extructione ac ornatu xxxvi libras grossas. Item tempore quo erat idem Andreas sacrista, fecit deaurari et depingi imaginem Sancti Andree ut hodie cernitur. Cuius mater in die primitiarum suarum contulit ecclesie nostre preciosam mappam altaris, exquisito opere acuali in extremitatibus ac in medio decoratam, qua usque hodie in solempnitatibus utimur. Fuit autem idem Andreas corporali specie decorus, statura mediocris, atque ingenio prestans, sed exilis litterature, quia admodum iuvenis monasterio fuit traditus. Fuit etiam preter detestabile incontinentie viciium (cui pene omnes et abbas et monachi eo tempore subiacebant), ardentissimus alearum lusor, quo omne florentis etatis sue tempus detrivit.

Successit autem prefato Andree in prioratu Adrianus Clericus,

anno Domini 1492°, vir modestus ac religiosus, sed exilis litterature sicut ceteri pene omnes monachi eo tempore fuere. Qui in prioratu permansit annis circiter xviii^{cim}, usque ad diem scilicet mortis sue. Fuit autem isdem Adrianus in quosdam sanctos et precipue in Divam Virginem Mariam devotus. Fundavit namque in honorem ipsius decantandam unam antiphonam, secundum temporis exigentiam, singulis diebus Sabbati; pro cuius redemptione contulit conventui duas linas et xvi virgas terre iacentes in Lisseweghe. Contulit preterea idem Adrianus ecclesie nostre unam monstranciam, sive custodiam argenteam, qua usque hodie Venerabile Sacramentum continue conservatur. Item contulit idem ad altare Beate Marie quandam blaveam vestem altaris in cuius fronte sequentes continentur versiculi:

Felix mater ave, qua mundus solvitur ave,
Que genitricis Eve ve facis esse breve.

Contulit preterea idem Adrianus prior quandam imaginem Beati Adriani de ligno excisam et deauratam, que dependet in anteriori ecclesia nostra.

Item temporibus huius abbatis nostri, anno scilicet (Domini) 1499°, contulerunt monasterio parentes Egidii van der Veste, huius loci monachi, in die primiciarum suarum, unam casulam de albo panno damasceno, satis decoram cum alba; item et unam bursam corporalium de aureo panno.

Item temporibus huius abbatis nostri fuit multis annis receptor, sibi utilius quam monasterio, Nicolaus Belle, qui contulit vel potius (ut reor) emit monasterio viii linas terre cum domibus et arboribus iacentes in Hautauwe, anno 1499°.

Item, anno 1494°, emit prescriptus abbas noster Michael unum nobilem Anglicum aureum annui redditus, assignatum super quandam domum stantem in Brugis, in de Ghanstrate.

Item, anno 1499°, emit idem abbas xxiiii solidos Parisienses annui redditus, assignatos super quandam domum stantem in Brugis, in de Cammakersstrate.

Item, anno 1503°, contulit domnus Ioannes Maroije, sacerdos, ecclesie nostre, ob recompensationem beneficii a prefato abbate sibi collati, casulam cum tunicellis, albis, ceterisque necessariis, item et vestem summi altaris de albo cameloto. Eodem anno posita fuere ad latera summi altaris quatuor nove conlumpne cum quatuor angelis de opere satis rudi. Eodem anno fecit fieri idem abbas ad summum altare novas cortinas de sublaveo serico.

Item, anno 1505°, contulit in elemosinam monasterio domnus Adrianus de Bonem, canonicus Sancti Salvatoris Brugensis, tres mensuras et lxxv virgas terrarum iacentes in Clemskerka.

Item, anno 1507°, contulit in elemosinam monasterio Clemens filius Willelmi duas linas et xxv virgas terre iacentes in Lisseweghe.

Item mater prescripti abbatis contulit ecclesie nostre diversa iocalia sive donaria, scilicet: quandam domunculam ligneam nigro flueto adopertam, cum cortinulis ad latera oppansis, imaginibus Sanctorum Michaelis et Margherete aliisque diversis ornamentis decoratam, in qua usque hodie monstranciam cum Venerabili Sacramento super altare reponi solet; item et edificium altaris Beati Michaelis cum ipsius imagine et Beate Margharete, item et ad ornamentum ipsius altaris duos cussinulos de nigro flueto, duo candelabra, duas cortinas de alba tela, et vestem altaris.

Preterea prescriptus abbas noster Michael, volens barbitonsoribus diu desideratam conferre gratiam et beneficium, remisit eis anno secundo presidentie sue, candelam ceream unius libre, quam singulis annis, in festo gloriosissimi patroni nostri Sancti Andree, ad offertorium summe misse offerre tenebantur cum duobus solidis Parisiensibus, sicque remissa candela solos duos solidos Parisienses usque hodie offerunt. Hanc autem gratiam eis potissimum prestitit quia pater ipsius abbatis illius erat artificii. Itaque quum hactenus precedencium patrum nostrorum abbatum acta curiosius rimari conati simus, et quid illorum quilibet vel in augmentum religionis, vel annuos proventus, vel etiam ipsius monasterii decorem egerit, acquisierit, aut edificaverit, breviter stilo digessimus. Sed quum horum pauca hunc abbatem nostrum egisse

constat, quid in oppositum gesserit in futurorum cautelam breviter intimare libet.

De disciplina regulari que sub isto abbate penitus deperiit superius dicta sufficiant; quantum autem detrimenti ipsis edificiis monasterii nostri vel ipse intulerit, vel sub ipso illatum fuerit, libet hic paululum declarare.

Diruit namque in primis prefatus abbas noster sumptuosissimum atque amplissimum edificium quod antiquitus abbates nostri inhabitare consueverant, quod tante amplitudinis ac commoditatis (etiam quum ruinosum et a debito habitatore desertum erat) fuisse seniorum nostrorum narratione cognovimus, ut quanquam xxx^{ta} exules uno et eodem tempore convenienter (in eodem) hospitati fuerint. Diruit etiam hic abbas noster quandam aulam satis amplam et magnificam magnis ac ferratis luminosam fenestris, qua erat, absque pluviarum iniuria, introitus in separatum illud edificium quod antiquitus pro infirmorum solacio ac reparatione constructum fuerat, in qua aula multis annis, sub isto abbate ludus digladiatorius exercebatur. Detraxit preterea idem abbas a turri ecclesie nostre omne plumbum quo cooperta erat, loco cuius siligineas reponi fecit stipulas ad magnam totius monasterii confusionem; sicque permansit usque ad adventum moderni abbatis nostri, videlicet Ioannes Assetii, qui anno primo presidencie sue, anno scilicet Domini 1525°, eandem turrim in superiori parte pene ex toto renovari fecit ut hodie cernere licet.

Abstulit preterea prescriptus abbas noster Michael ab antiquo dormitorio nostro, quod magno dormitorio adheret, plumbeum canale quod ex utraque ipsius parte dispositum fuerat. Abstulit etiam idem abbas (quod vel dici absurdum est) a muro orientali magni dormitorii nostri, magnos illos semicirculares lateres qui in extrema ipsius muri parte pro eius conservatione positi fuerant. Quantum detrimenti ex hoc ipsi muro illatum fuerit hodie evidentissime experimur. Quid autem hunc abbatem nostrum ad hoc impulerit, penitus ignoramus; nam ad cetera confringenda vel auferenda sola eum et suum receptorem Nicholaum Belle (cuius consilio cuncta agebat) instinxit avaricia.

Igitur prefatus abbas noster Michael iam senio confectus, considerans suam in regiminis administratione insufficientiam, monachosque suos variis ac magnis subiacere vitiis et excessibus, quibus ipse iam obviare nequibat ob inveteratam consuetudinem sua socordia introductam, sed et ipsum monasterium in plerisque locis ruinosum, abbaciali dignitati ac oneri cedere ac coadiutorem sibi assumere disposuit. Unde quorundam instinctu quendam religiosum canonicum regularem monasterii de Eeckhout in Brugis, scilicet Ioannem Kiekin¹, quasi in futurum abbatem accivit. Qui primum intra monasterium susceptus fuit xix^o die Augusti, anno Domini 1504, atque ipso die Decollationis Beati Ioannis Baptiste habitu monastico donatus; moxque indutum abbas supremum in sinistro choro constituit, ipsumque ut suum coadiutorem honoravit et a ceteris honorari voluit, atque post hec, paucis exacto tempore, amoto Nicholao Belle, qui pluribus annis sibi utilius quam monasterio receptor extiterat, ipsum Ioannem Kiekin generalem monasterii receptorem constituit, ut scilicet collato officio coadiutorem suum honorabiliorem redderet. At ipse, utpote homo ignavus et suo promotore similimus et nichil minus quam ad exteriorem administrationem utilis, tam infantiliter unico anno ipsum officium administravit, ut nullo medio receptorum ratiocinia reddere valeret. Unde abbas graviter offensus eiusque pecorinam ignaviam considerans, eum non solum a prestito absolvit officio, sed etiam disposito despoliavit honore, eumque inter iuniores sacerdotes constituit; sicque miser ille, qui paulo ante etiam seniorum despiciebat consorcia, iam iuniorum cogebatur esse collega. In cuius locum constitutus fuit receptor monasterii domnus Petrus Boudeloot, sacerdos secularis, qui ipsum officium administravit usque ad tempora abbatis Balduini.

Contigit preterea temporibus huius abbatis ut pars occidentalis ambitus nostri, prepositorum incuria, funditus corrueret, quam ipse abbas noster reparare compulsus, nec habens unde id efficere posset, Brugas adiit deprecans officarios curie Tornacensis, quatenus sibi (pro

¹ Commemoratur in obituario monasterii Beati Bartholomaei in Querceto 18 Octobris: "Dompnus Iohannes Kieken, sacerdos et monachus Sancti Andree, quondam sacerdos et canonicus huius ecclesie."

ipsius ambitus restauratione) licentia aggravandi monasterium suum concedi deberet. Aderat autem eo tempore in consilio, ubi hec postulatio fiebat, reverendus domnus Balduinus Vylain, doctor sacre theologie, episcopus Sareptanus, Tornacensis ecclesie suffraganeus et (quod absurdum videtur) eo tempore administrator cure pastoralis ecclesie Beati Iacobi Brugensis. Omnium itaque officialium (hac postulatione audita) sententia fuit, ut prius visitato monasterio tunc demum quod rationis esset annuerent. Sicque recedente abbate dixit ad circumstantes prefatus Balduinus, Sareptanus episcopus: " O! si huius abbatis officium obtinere possem, facillime omne damnum absque monasterii gravamine restaurarem; et quia certo comperi prefatum abbatem ad resignandam suam abbacialem dignitatem satis inclinatum, ideo vos obnixe deprecor quatenus michi ad eandem dignitatem obtinendam presidio adesse dignemini. Nostis enim quantis debitorum gravatus sim oneribus, que contraxi partim ob adeptum et doctoratus gradum et episcopalis dignitatis apicem. Si autem huius petitionis mee optatum consequi possem effectum, ab his omnibus me facillime eximi posse sperarem." Officarii itaque, hec audientes, omne sibi possibile subsidium pollicebantur; atque paucis exactis diebus (ut cuncta celerius effectui mancipare possent) monasterium nostrum ingressi sunt; atque cuncta perlustrantes loca, multaue cernentes ruinosas, dixerunt abbati: " Multa quidem sunt que multiplici indigent reparatione, sed quam maxime admiramur te virum senem huiusmodi inquietudinibus posse aut velle pregravari. Nam si nostris acquiescere velles consiliis, rem nobis gratam, et tibi tuoque monasterio perutilem faceres, videlicet, ut prudenti solertique viro tuo oneri potius (ut in multis patet) quam dignitati cederes, reservata tibi convenienti annua pensione quatenus et tu, abiecto onere, vite tue residuum tranquillius transigere posses, atque ipsum monasterium tuum convenientius et utilius gubernari posset." Huiusmodi calidis persuasionibus auditis, suamque in regiminis administratione (impotentiam) perpendens, ipse abbatiale responsum dedit: " Si quempiam talem, qualem vos depingitis, invenire possem virum, dubium procul, vestris facilliter obtemperarem consiliis."

R. D. BALDVINVS VILAIN, XXV ABBAS.

CAPITVLVM XXX

Vigesimus quintus abbas huius monasterii fuit vir venerabilis et scientiae praerogativa insignis, magister Balduinus Vilain, Minorita, Sacrae Theologiae doctor et episcopus Sareptanus, nec non ecclesiae Tornacensis suffraganeus, per resignationem praedecessoris (sui) sibi factam; qua facta postridie, scilicet die 1^a Decembris 1508, negotium ipsum apostolico senatui confirmandum commissum fuit, sed antequam optatum sortiretur effectum, aliquot menses interfluxere, ita ut tantum die 17 Iulii anni 1509, convenienti comitiva hoc monasterium ingressus fuerit ad dignitatem sibi collatam administrandam; de cuius adventu monachi (omnes non) admodum fuere gavisi, eo quod sibi eventurum formidabant, quod et evenit; nam die festo scilicet Beatae Mariae Magdalenae indutus fuit habitu monastico a religioso patre ac domino Iacobo de Cortewyle, abbate Oudenburgensi, et ex illa die deinceps omnem navavit operam, ut et verbo et exemplo aliam vivendi normam discipulos suos doceret, adeo ut brevi tempore pessimos suos mores ac pravam consuetudinem deserere compulsi sint, ac religiosiores assumere coacti; adventantium quoque abegit multitudinem, sicque cauponariam paulatim a monasterio deterisit infamiam, quibus omnibus non satis se assentire demonstrabant monachi, nam et alii taedio affecti, venia obtenta, ad alia remearunt monasteria, alii autem vel sine illa Romam, vel ad alia loca abiere¹; videns itaque praefatus abbas noster se iam magna ex parte despoliatum esse numero monachorum suorum,

¹ "Cum huc venit ad abbatiam domnus suffraganeus Tornacensis anno 1509, erant hic monachi subscripti: sacerdotes: Adrianus Clericus, prior (obiit anno 1510), Ioannes Coesaert (obiit anno 1510), Andreas Daneels, Adrianus Backere, Iudocus Streyle (obiit anno 1510), Aegidius van der Veste, Alexander de Cruse (Romam abiit anno 1512, et postea apostatavit), Rogerus Lombout (Romam abiit 1514, obiit in itinere), Ioes Goesin (abiit ad monasterium Oudenburgense, et ibi obiit anno 1527), et Ioannes Kiecken; iuvenes: Iacobus Valcke, Rogerus van der Scheure, et Arnulphus Meysius". De intelligentia Bullae Benedicti XII, agentis de esu et abstinencia carniū apud Benedictinos monasterii Sancti Andreae iuxta Brugas, anno 1626, § 86.

voluit prioris insolentiorisque memoriam penitus extirpare, atque ideo religiosos aliquot probos, honestissimae vitae viros, aliunde transmitti sibi curavit, quorum (addito et suo) exemplo reformationem Bursfeldensem in hoc monasterium introduxit, et regularem observantiam, monasticamque disciplinam, iam penitus collapsam, ex toto restauravit, tantumque in spiritualibus profecit, ut iam ab honestis viris huc adventantibus non idem monasterium diceretur². Sed nec temporalium minorem curam ac sollicitudinem habuit, utpote qui tam intra quam extra plurima reparavit, multa de novo construxit: in ecclesia in primis (amabat enim multum decorem domus Dei) multa de novo fieri vel totaliter reparari fecit; in capitulo, in ambitu, in dormitorio, omni denique ferme loco claustrali nominis sui vestigia dereliquit. Extra vero monasterium, censas, domusque, quas totaliter ruinosas reperit, mire refecit, et omnia ex congestis praesidentiae suae tempore pecuniis solvit. Insuper et multa vel emit, vel piorum oblatione recepit³. Tandem sobrius, castus et devotus ille pater, quia corpore pusillus erat et debilis valde, ac multis subiectus infirmitatibus, iisdem ingravescentibus, ab hoc saeculo (summa cum opinione sanctitatis) emigravit anno

² "Hic abbas videns disciplinam monasticam labefactam erigere volens, petiit ab abbate Gemblacensi aliquos ex suis religiosos, quatenus per ipsos reformatio Bursfeldensis introduceretur in sua abbatia; sed in istis hominibus vere deceptus fuit, nam pro reformatione omnem confusionem introduxerunt, et multa damna ac detrimenta praestiterunt nostro monasterio". Breve Compendium. — Cum ad Sanctum Andream venerunt monachi Gemblacenses 17 Kalendas Novembris anno 1514, erant ibi monachi subscripti: Andreas Daneels, Adrianus Backere, Aegidius van der Veste, Ioannes Kiecken, Iacobus Valcke (reformationis impatientia Romam abiit anno 1516, in Februario, sed reversus 3 Kalendas Iulii missus est ad Sanctum Amandum, ibique mansit usque ad obitum domni Balduini, homo omnibus gravis), Rogerus van der Scheure, Arnulphus Meysius (reformationis impatientia Romam abiit anno 1516, in Septembri, sed submersus est in itinere). Anno 1517 monachi Gemblacenses quatuor, videlicet, Ioannes Philippi, prior, Stephanus Karlet, Franciscus Grayndamour et Alexander Latonius, professionem fecerunt in fine Aprilis. Anno 1516, 4 Kalendas Octobris, professionem fecit Ludovicus de Bruene, qui Ianuario 1519 factus est fatuus, et sic usque ad mortem permanebat. Anno 1517, 3 Martii, professionem fecit Oliverius van der Hulst. Anno 1516 ad Sanctum Andream venerunt Antonius Bertolf et Petrus Haerlem, monachus Sancti Amandi, et anno 1517 Ioes Bruxellensis alias Tritemii; hos abbas inter conventuales constituit ut cum aliis sequerentur in conventum et ibi habitarent, sed non suscepit eorum professionem. Anno 1518 Antonius Bertolf et Ioes Bruxellensis consentiente conventu ad professionem admittuntur. Anno 1519 Antonius Bertolf obtinet licentiam perpetuam habitandi ubi vult et fugit in Iulio, et Petrus Haerlem ad Sanctum Amandum revertitur. V. MS. de intell. Bull. Bened. XII, § 36.

³ "Hic abbas Balduinus Villain diversas intra et extra monasterium fecit reparationes, sed gravem suae gloriae intulit iacturam eo quod omnes fundationes aboleverit nescio quo spiritu, qui cum valde utiliter et laudabiliter praefuisset huic monasterio annis xⁱⁱⁱ, tandem ab hoc saeculo emigravit". Breve Compendium.

aetatis suae 50, Domini vero 1519, die sexta Septembris. Praefuit autem praefatus abbas huic monasterio valde laudabiliter et utiliter in spiritualibus et temporalibus, annis x, mense uno, et diebus viginti, sepultusque est in choro supra presbyterium in cornu epistolae.

Memini, qui haec scripsi, me audivisse a venerandis senioribus meis, corpus eius longissimo tempore integrum ac incorruptum permansisse, donec nimirum Henricus, quartus huius nominis abbas, aperto tumulo (post 100 annos sepulturae, zelo indiscreto) calcem vivam eidem corpori apponi fecerit, quo facto, (Deo permittente) consumptum⁴ fuit, prout oculis, toto etiam conventu cum tremore et reverentia adstante, conspexi anno 1669, vestibis adhuc ex parte intactis, ac debito ordine compositis. Energumenos insuper multum eiusdem tumulum formidasse percepimus (dum R. D. Fredericus Zwijnghedauw, prior, exorcisabat). Requiescat in pace. Amen⁵.

⁴ *Corrosum non corruptum*; sic in Codice Bollandiniano altera manu corrigitur.

⁵ In margine Codicis Bollandiniani scribitur: "Corpus reverendissimi atque eximii domini D. Balduini Vilein, episcopi et abbatis nostri, ego infrascriptus vidi integrum et incorruptum cum omnibus vestibis, sed vi calcis vivae non nihil corrosum a° 1669 mense Decembri. Sanctitas eius maxime promulgata est, cum energumeni ad sepulchrum eius adducti vociferarii coeperunt consistere non valentes.

BALDUINUS BOENS
Pbr. rel. manu propria".

D. ROLANDVS DE STEELANT, XXVI ABBAS.

CAPITVLVM XXXI

Vigesimum sextum inter abbates locum obtinet (provisione scilicet D. Margaritae Flandriae regentis) dominus Roelandus Steelant¹, monachus Sancti Petri in Blandinio, aetate quidem iuuenis, sed mitis, affabilis, et multum decorus, qui confirmatione papali habita², consecratus³ fuit in hoc monasterio, die 18^a Decembris, anno 1519, exactis aetatis annis 23, mensibus 8, diebus 14⁴. Fuit quidem in initio conversatio eius laudabilis, sed brevi iuuenili ardore succensus, in domicellarum muliercularumque amorem incidit, quo factum est ut omnem pecuniam, nec non vasa, tam aurea quam argentea, quae multa a praedecessore suo fuerant aggregata, distraxerit ac dilapidaverit, ut verbo dicam, nec in temporalibus nec in spiritualibus multum utilis fuit, utpote qui se a reformatione Bursfeldensi substraxerit, et ad antiquam vivendi libertatem suis viam panderit. Sub hoc abbate (ipso quamvis a monasterio absente) in vigilia Sancti Iacobi Apostoli, anno 1521, in hoc monasterium solenni cum processione introductus fuit nobilissimus ac invictissimus Romanorum imperator, Carolus Quintus, cum fratre suo Ferdinando, maxima nobilium stipatus multitudine, et in ecclesia ante summum altare, imperator ad dexteram, Ferdinandus autem frater eius ad sinistram (locis iisdem ad id decenter ornatis) genua flexere, et nobilibus in superioribus sedilium stallis summa cum reverentia residen-

¹ Filius secundus Ludovici van Steelant, capitanei de Biervliet, et Annae van Bouchoute.

² 1519, 26 Octobris.

³ *Benedictus*; sic in Codice Bollandiniano altera manu corrigitur.

⁴ Cum venit ad abbatiam, erant ibi monachi subscripti: Ioannes Philippi, prior (anno 1524 petiit transire ad Carthusianos, et absolutus est ab officio die 6^a Maii, eoque ivit post unum vel duos menses), Andreas Daneels, Adrianus Backere, Aegidius van der Veste, Ioannes Kiecken, Iacobus Valcke (domum reversus erat mense Novembri 1519), Rogerus van der Scheure (obiit 13 kal. Maii anno 1523), Oliverius van der Hulst, Ioes Bruxellensis (apostatavit mense Ianuario 1522). Anno 1520, mense Aprili, professi sunt more antiquo Ioannes van Weerden et Arnoldus Goethals, et non submittit eos capitulo sicut nec reformationi ipse abbas. Anno 1520, mense Augusto, Antonius Bertolf revertitur ad monasterium, et incarceratur ab abbate. V. MS. de intell. Bull. Bened. XII, § 36.

tibus, nos in inferioribus stantes, vespertas solemniter decantavimus, quibus finitis, imperator cum sua comitiva Brugas adiit, ibique advesperascente iam die, maximo cum triumpho susceptus est. Postquam igitur praefatus abbas noster hic praefuisset annis 5, amicorum adiutus praesidio, effectus est abbas Sancti Winoci Bergensis, ibique nondum expleto triennio, Brugis miserabili morte interiit, anno aetatis suae 31, Domini vero 1527 : cuius animae Deus misereri dignetur. Requiescat in pace.

D. IOANNES ASSET, XXVII ABBAS.

CAPITVLVM XXXII

Obtenta igitur a Roelando abbatia Sancti Winoci, ac libera nostrae facta resignatione, in locum eius successit et ordine xxvii abbas fuit D. Ioannes Asset, huius nominis sextus, monachus Sancti Vedasti Atrebatensis, et praepositus Asperensis, vir quidem aetate iuvenis, sed moribus grandaevus, doctus, et multa expertus, qui huc primum applicuit in solemnitate Ascensionis Domini, die scilicet 25 Maii 1525, magna nobilium multitudine ac pompa comitatus, eademque hora consecratus est somma cum solemnitate ac innumerabili populi multitudine praesente, sumptuosissimo ac splendidissimo convivio subsequente, quam convivandi consuetudinem tam splendide ac superflue toto praesulatus sui tempore retinuit ut et ipse commensales sui (qui plerumque fuere domicelli, vel domicellae) hoc ipsum in illo reprehenderint; e contra vero erga religiosos suos vitiose parcus et avarus fuit, ita ut pro maiori parte, cibos adeo viles ac male paratos iisdem apponi curavit, qui nauseam potius quam appetitum provocarent, quoque factum est illos saepius exoptasse, quatenus pro apposis cibis, servorum

1 Nepos Martini Asset, abbas Sancti Vedasti Atrebatensis.

2 In museo domini J. P. Weyer, apud Coloniam, vidimus anno 1862 tabulam pulchram ubi depicta est Beata Maria Virgo sedens cum Filio, et ante eos huius praesulis viva imago precantis genibus flexis sub protectione Sancti Andreae, patroni abbatiae, et Sancti Ioannis Baptistae, patroni ipsius. V. WEALE, Notice sur la collection de Tableaux anciens faisant partie de la galerie de M. J. P. Weyer, p. 21. Bruges, 1863.

eius reliquias adipisci potuissent, et absolute haec pro deliciis reputassent. Fuit insuper conversatio huius abbatis nostri ab initio praesidentiae suae erga monachos suos severior et indiscretior, hac (ut reor) de causa, ne scilicet ab ipsis ob iuvenilem suam aetatem minus revereretur aut timeretur, adeoque se illis extraneum exhibuit et austerum, ut vix quispiam ausus fuerit ipsum prae timore alloqui; omnis enim fere qui illum accedebat et particulares suas necessitates exponebat, torvum ab ipso aspectum et aversum responsum, idque non nisi per mediam personam, reportabat. Raro vel nunquam nocturnis officiis interfuit, excepta nocte Natalis Domini; diurnis, non nisi summae missae aut vespers quandoque; missam insuper in privato numquam legebat, nisi sudaria multum ingravescente infirmitate (timens nimirum pelli suae) tres missas privatas legisse visus fuit. Igitur iste abbas noster in primo adventu suo abstulit omnem victus particularitatem, omnesque carnibus vesci certis quibusdam hebdomadae diebus curavit; aequaliter etiam omnes investiri voluit, sed in iis concedendis monachis adeo parcus fuit, ut saepe plerosque adeo laceratos videre fuerit, ut scandalum sit referre, sibi tamen in his adeo largus et saecularis, ut extra claustrum non abbas, non monachus, sed mere saecularis ab ignorantibus eum iudicatus fuerit. Hic licet monasterium valde exhaustum et depauperatum invenir, inchoatum nihilominus opus novae turris egregie perfici curavit: pro competenti usu (mensae suae diversa vasa argentea comparavit) similiter et ecclesiae de similibus rite providit: multa insuper aedificia tam foris quam intra monasterium reparari, quin et refugium nostrum Brugis multum renovari fecit; molendinum quod intra monasterium esse solebat, et vi tempestatis corruerat, extra illud iuxta viam publicam cum domo adhaerente construi fecit, aliaque multa ad utilitatem monasterii executus est.

Igitur cum huic monasterio praefuisset annis circiter 17, ob praeclaras ingenii dotes et in rebus arduis peragendis singularem virtutem assumptus fuit a D. Carolo Coquin, abbate Aquincinto iam senescente, in coadiutorem suum, adeoque ex illo tempore saepius a nobis se absentare compulsus fuit; quare etiam sibi, cum consensu totius nostri conventus, coadiutorem elegit dominum scilicet Mauritium Broignet, monachum Aquincintensem, priorem Sancti Georgii, qui nunquam regimen huius monasterii consecutus, mortuus est post trien-

nium et Aquincinti sepultus. Tandem anno Domini 1546, in festo Sancti Lucae, mortuo iam domino abbate Aquincintensi, eo se transtulit, ibique moratus est usque ad diem 28 Octobris, quo die ad nos reversus est, deinde 2^a Decembris eiusdem anni, praehabita coram nobis brevi exhortatione, rogavit sibi condonari si quid rigidius in quemquam nostrum egisset, et cohortatus est omnes ad concordiam et pacem, charitatemque servandam. Resignavit abbatae nostrae, et valedixit nobis et tetendit Aquincintinum anno 1546 die 2^a Decembris, postquam praefuisset nobis annis 21. Praefatum autem monasterium Sancti Salvatoris in Aquincinto laudabiliter administrasse traditur annis 9, post quos ex hac vita migravit, anno Domini 1555³, ibidemque sepulturae traditus in medio chori⁴. Requiescat in pace.

³ 1555, 20 Martii, anno aetatis suae 56°.

⁴ Ipsius epitaphium subiungimus:

Eximii marmor claudit patris ossa Iohannis
 Asset, quem in lucem protulit Atrebatum;
 Vedasti in claustrum teneris qui ductus ab annis
 Arripuit sacrae religionis iter.
 Andreae Sancti tandem post iure creatus
 Abbas, commissas hic bene pavit oves.
 Maiori at Christus meritum dignatus honore
 Effecit nostrum non sine laude patrem.
 Fulmine restituit tum campanile perustum,
 Templaque vestivit vestibus innumeris.

D. IOANNES VAN DER WEERDE, XXVIII ABBAS.

CAPITVLVM XXXIII

Vacante igitur abbatia nostra per discessum et resignationem Ioannis Asset, et electione facta, tres quidem de gremio nostro fuere denominati, sed ab omnibus unanimiter postulatus fuit R. D. Ioannes van der Weerde, monachus huius loci, qui ex receptore hic generali, anno Domini 1542, ab Oudenburgensibus fuerat expetitus, prout et de facto illorum abbas erat: qui intellecta petitione nostra eidem benignissime annuit, et obtentis litteris regiis, honorifice ab omnibus receptus hic fuit 14 Februarii 1547; die dein 6^a Martii, a Nicolao episcopo Sareptano, Tornacensi suffraganeo, confirmatus fuit, resignata abbatia Oudenburgensi priori huius loci, D. Oliverio van der Hulst².

Abbas hic noster in initio praelaturae suae, monasterium reperit multis debitis et aere alieno gravatum; nihilominus tamen (copiosorum suorum amicorum fultus praesidio) in ingressu praesidentiae suae monasterium ab iis totaliter purgavit, ac illico ad reparationem aedificiorum sese contulit, et plurima tam intra, quam extra claustrum reparari aut construi, vel de integro ferme renovari fecit, nec minorem adhibuit curam in ampliando decorem domus Dei, utpote qui fieri fecit vestes pretiosissimas, pluviale scilicet, casulam cum tunicellis ex panno rubeo, holoserico auro intertexto, insutis cruce casulae et tunicellarum lateribus de panno aureo, pluvialis autem latera confecta sunt ex auro opere phrygio; quae vestes adhuc hodie exstant, earumque omnes pulchritudinem mirantur. Alia insuper multa in ecclesia construxit vel renovavit. Murum denique longissimum a domo pastoris ad ultimam usque clausuram monasterii fecit anno Domini 1551, cum intentione totum monasterium taliter cingendi, nisi sors invidisset, ni morbus obstitisset, anno namque Domini 1553 incidit in paralysim prae tristitia, accepta ex lapsu turris et ruina ecclesiae nostrae, ita ut omnium

¹ Symbolum eius erat: *Elck naer syn weerde*.

² V. Chronicon Monasterii Aldenburgensis ed. MALOU, pp. 69-71. Brugis, 1840.

menbrorum (usu linguae dempto) destitueretur: quare vivus volens disponere de domo sua, litteras ad imperialem domum misit, postulavitque sibi coadiutorem dominum scilicet Gilbertum le Bleu, quem et obtinuit, omnium religiosorum consensu et applausu, sed et morbo suo perdurante constituit eidem cedere ac resignare abbatiam, quod die 21^a Februarii 1555 fecit, quo item die dictus Gilbertus le Bleu in praesentia commissariorum et impulsu omnium campanarum declaratus est legitimus successor, et cum honore deductus est ad ecclesiam et in stallo abbatiali collocatus. Perduravit autem praedictus abbas noster Ioannes van der Weerde valetudinarius usque ad annum 1559, quo anno, consumptus diutino morbo et gravissimis doloribus, cessit ex hac vita, die undecima Decembris, sepultusque est in choro ad partem borealem paulo supra presbiterium³, cum monasterio Aldenburgensi prae fuisset annis quinque, nostro vero annis 9. Requiescat in pace⁴.

³ Eius sepulchro incisum fuit hoc epitaphium: " Domno Iohanni a Werden, Alostano, qui prius Aldemburgi v annis, hic autem annis ix abbatibus officio sanctissime functus, Gilberto monacho suo ob invaletudinem cessit. Obiit iii Idus Decemb. an. 1559. "

⁴ Nomina monachorum qui tempore Ioannis abbatis in monasterio Sancti Andreae florebant:
1549, 3 Iulii. Stephanus Karlet, prior; Franciscus Grayndamour, Alexander Latonius, Ioannes de Muer, Bartholomaeus l'Hermite, Gilbertus le Bleu, Ioannes Coens et Ioannes Cousyn, sacerdotes; Nicolaus Michiels et Livinus Humaet, novitii.
1553, 10 Maii. Stephanus Carlier, prior; Alexander Machon, Gilbertus le Bleu, Ioannes de Muer, Bartholomaeus l'Hermite et Ioannes Cousyn, sacerdotes; Livinus Humaet, Nicolaus Michiels et Cornelius van Assche, diaconi.

D. GILBERTVS LE BLEU, XXIX ABBAS.

CAPITVLVM XXXIV

Nono supra vigesimum loco hoc monasterium regendum suscepit, ex libera (ut dictum est) resignatione praedecessoris sui, D. Guilbertus le Bleu¹, huius monasterii monachus, anno Domini 1555, et quinque ferme annis praedecessore suo adhuc superstite rexit, sed ob reverentiam illius noluit benedici, neque voluit praelati sibi nomen assumere, nisi post mortem ipsius: suscepit autem hic abbas regimen huius monasterii tempore valde aerumnoso, quo nimirum tota Germania et superior et inferior turbulentis motibus Lutheranorum et Calvinistarum quateretur, ac ubique locorum ecclesiae, caenobia, aliaque loca sacra diripiebantur, confringebantur, ac conflagrabantur, quae multum reddebant praesulem nostrum anxium et sollicitum; qua de causa illico refugium nostrum Brugis et refecit, et ampliavit, ac religiosis suis capiendis idoneum fecit², in eoque detulit omnia vasa totius monasterii tum aurea et argentea, terraeque infodit, veritus spoliari: dein ornamenta etiam ecclesiae, aliamque pretiosam suppellectilem ibidem abscondit, nec tamen hisce omnibus animum omnino abiecit, quin reparationi monasterii insisteret; multaque de novo fieri aut reparari curaret; sacras insuper vestes emit pulcherrimas ex holoserico viridi (cappam scilicet, casulam cum tunicellis) personis variis ex auro opere phrygeo intertextis; item et caerulea indumenta ex simili opere comparavit, aliaque varia ornamenta ecclesiae, quae

¹ "Natione Arthesianus." Breve Compendium.

² "In principio sui regiminis curavit aedes refugii nostri Brugis positas reparari, et sicut dominus Ioannes Asset reparaverat aquilonem partem dictarum aedium, ita hic australem, culinam nempe cum parva cisterna aedificans, et quo praedictae aedes ampliores fierent, emit duas domos versus occidentem iisdem adhaerentes anno 1559, et praeterea tertiam, quae erat ante domum lanionum, et modo est anterior pars sacelli nostri. In cuius rei memoriam praedicti praelati insignia sculpta sunt in trabibus, et picta in fenestris dicti aedificii, quae usque hodie adhuc exstant". Haec invenimus in libro manuscripto decimi septimi saeculi, ubi dicuntur excerpta esse e Chronica monasterii Sancti Andreae, fol. 136v. Haec chronica, sine dubio continuatio operis Goethalsii, nobis latet incognita.

iniuria temporum vel ablata sunt vel corrupta. Ad haec bonus ille pastor monasterium nostrum in temporalibus plurimum auxit, emendo, redimendo, vel a piis fidelibus recipiendo, quorum omnium exactam rationem dedit, idem sciscitanti illustrissimo domino episcopo Brugensi: verum enim vero ferociori impetu haereticis furentium bestiarum instar ingruentibus, et in monasterium nostrum irruentibus, direptum, eversum funditus, et in meram solitudinem illud est redactum, unde pusillanimis nimium, ac viribus destitutus fuit abbas noster, ideoque coadiutori sibi cum consensu regio et capituli electo, domino scilicet Nicolao Michiels, eidem anno Domini 1578³, integram abbatiam resignavit cum omni dependentia, reservata sibi ad vivendum censa quadam nostra in Snaeskercke, dicta *het Waeylandt*. Volens igitur ille abbas ulterius haereticorum tumultus effugere ac alio migrare, in manibus illorum incidit, et ab iis cum monacho quodam eius socio captus fuit, a quibus (post aerumnas multas, et iniurias perpessas) a successore suo magno pretio redempti sunt: deinde ob inopiam et paupertatem suam diversas tetendit in regiones, et multam ubique egestatem subiit, donec tandem, visis adhuc duobus sibi successoribus, in refugio nostro Brugensi, vocante eum Domino, ex hac calamitosa vita decesserit, anno Domini 1591, sepultusque est Brugis in hospitali Sancti Iuliani, quarto Calendas Maii, exactis a professione monastica annis 58⁴. Requiescat in pace⁵.

³ " Die 29 Iulii. " Breve Compendium.

⁴ " Hic abbas Gilbertus praefuit huic monasterio 24 annis solerter, prudenter atque utiliter, qui per septennium alio demigravit. Anno vero 1585 huc tamquam ad azilum reversus fuit, sub Petro Haymerico abbate, sed non inveniens ubi requiesceret spes eius, iterum cogitur ad alias partes transmigrare, rursusque huc rediens anno 1588 perseveravit nobiscum usque ad annum 1591, in quo mortuus est in senectute bona. " Breve Compendium.

⁵ Nomina monachorum qui tempore Gilberti abbatis in monasterio Sancti Andreae florebant :
1565. Nicolaus Michiels, prior; Alexander Machon, iubilarius; Bartholomaeus l'Hermite, cantor;
Paulus Merghaert, cellerarius.

D. NICOLAUS MICHIELS, XXX ABBAS.

CAPITVLVM XXXV

Trigesimus abbas huius monasterii fuit dominus Nicolaus Michiels huius loci prior, disciplinae regularis rigidus observator, qui anno Domini 1567 a R. D. Ioanne Fassin¹, (abbate monasterii Sancti Ioannis prope Terruanam, iam vero Balliolum translatus), eo evocatus fuit iuventutis instruendae ac regularis observantiae inducendae gratia; quam cum sociis aliquot ex nostris inibi strenue plantavit, donec tandem a D. Gilberto le Bleu inde revocatus, ab eodem in coadiutorem suum est cooptatus anno 1575, et postea, eodem abbatialem dignitatem renuntiantem, eandem suscepit anno 1578 die nona Iulii, toto iam Belgio tumultibus ardente, et maxime territorio Brugensi propter haereticos qui urbem occupant: qua de causa (fugato enim D. Remigio Driutio, secundo Brugensium episcopo), a vicariis eius confirmatus fuit. Anno namque Domini 1559, procurante Philippo II, Hispaniarum rege, Brugis ecclesia collegiata Sancti Donatiani erecta est in cathedralem in qua resideret episcopus Brugensis, cui ab eo tempore tamquam ordinario, subiectum fuit monasterium nostrum, eodemque iure praefatus episcopus eidem abbati nostro postmodum munus benedictionis impertiit; qui varias et procellosas haereticorum invasiones pertulit: vix enim duobus ab eius institutione elapsis mensibus, omnes religiosi fugati sunt, direptum monasterium, tecta ecclesiae, dormitorii, caeterorumque aedificiorum diruta, multique muri solo aequati, inque muris monasterium ambientibus variae et largae multum scissurae factae sunt: ita ut cum quibusdam religiosis (aliis in diversas partes dispersis) Brugas se recipere, et ad sui suorumque sustentationem, nec non ad solutionem plurimorum exactorum, tum ad fortificationem civitatis Brugensis, tum ad sustentationem magni exercitus, ac solutionem debitorum, creditoribus ad hanc illum multum urgentibus, plura monasterii bona mobilia

¹ *Fassin*; sic supra lineam altera manu corrigitur.

et immobilia (venia tamen prius a vicariatu Brugensi obtenta) alienare coactus fuerit, quae brevitatis causa praetermitto; nec diu Brugis se continere ausus fuit, ingravescentibus namque in dies magis ac magis haereticorum factionibus, se Curtracum recepit, ibique permansit donec stratagemate quodam domini principis de Simay, civitas Brugensis e manibus ac potestate haereticorum erepta fuit, anno scilicet 1584, quo anno praefatus abbas Brugas reversus est, saevissima in ea urbe peste grassante, ibique per quatuor ferme menses degens, 14^a die Septembris eadem peste sublatu^s est, ac in ecclesia Sancti Salvatoris sepultus (locus autem sepulturae eius ignoratur) anno aetatis 52, praelaturae vero anno 7° inchoato. Requiescat in pace ³.

³ "Tempore huius abbatis multa bona mobilia et immobilia fuerunt abalienata propter certas rationes et causas, quae an verae fuerint an non latet; praefuit autem huic monasterio tempore maxime calamitoso annis sex, mense uno et diebus 16^{is}." Breve Compendium.

D. PETRVS HAYMERYCK, XXXI ABBAS.

CAPITVLVM XXXVI

Trigesimum primum locum inter abbates nostros (obtinet) vir admodum venerabilis, ac singularis scientiae praerogativa decoratus, P. M. Petrus Haymeryck¹, natione Hispanus, urbe Valentia ortus, sacrae theologiae doctor, et ex Dominicano² Benedictinus, Alexandri Farnesii, principis Parmensis, Belgarum gubernatoris, confessarius, cuius etiam opera abbatialem dignitatem adeptus est, quamvis (pro ut seniores illius temporis retulerunt) pontifex tantum dispensaverit, ut ad Benedictinos transiret, sed inhabilis semper maneret ad ampliores dignitates suscipiendas. Die autem 25 Ianuarii, anno Domini 1585, installatus fuit, et munus benedictionis accepit Brugis in hospitali Sancti Iuliani, eo quod exstructum non erat in aedibus refugii nostri aliquod sacellum: reconciliata iam erat, ut ante diximus, anno superiori civitas Brugensis, unde religiosi nostri, qui antea dispersi erant, et in variis Hannoniae et Arteziae monasteriis habitaverant, domum paulatim rediere, qua de causa abbas noster cupiens sacra divinaque a suis peragi officia, animum applicuit ad aedificandum inibi aliquod sacellum, non obstantibus angustiis, quibus ager Brugensis non minus quam ipsa civitas premebatur, ob excursionem praesidiariorum haereticorum adhuc civitatem Ostendanam possidentium, qui adeo territorium Brugense depopulabantur, ut somma caritas annonae Brugis extiterit, ita ut hodium Brugense tritici, Flandrice *cen hoet*, venderetur sexaginta florenis³, quibus tamem difficultatibus non obstantibus, abbas noster emit domum lanionum, aedibus refugii nostri adhaerentem, et ex illa construxit sacellum quod usque hodie exstat, et in illo sacello divina peregere officia. Fuit insuper multis aliis vexatus et fatigatus temporum et creditorum molestiis, ita ut etiamnum prae nimia pauperie quosdam

¹ " *Petrus Aimericus de Campo.* " Gallia Christiana.

² " *Ex Dominicano Audomarensi.* " Breve Compendium.

³ " *Anno 1587.* " Breve Compendium.

coactus fuerit e suis alio transmittere, inter quos fuit D. Gilbertus le Bleu, quondam abbas huius loci, cui litteras dedit commendatitias sicut et aliis.

Anno autem Domini 1592, praefatus abbas noster de mandato regio Hispaniam petere debuit, eoque secum detulit sanctissimum pedem sinistrum Sancti Philippi Apostoli⁴, ac illum praesentavit donavitque Philippo II°, Hispaniarum regi, contradicentibus tamen ac protestantibus religiosis suis, verum intra domesticos parietes tantum. Reliquit hic interim administratorem in temporalibus et spiritualibus dominum Ioannem Bourrier, abbatem Oudenburgensem, qui ex suo expulsus erat monasterio (iam enim factum erat fortalitium), et penes abbatem nostrum in aedibus nostris habitabat. Reversus est autem abbas noster post integrum, aut amplius elapsum annum, anno scilicet 1593. Anno vero 1597 denominatus est a principe Alberto abbas Sancti Landelini in Crispinio prope Condacum, ibidemque gubernationem suscepit 21 Martii, anno praefato, relicta sua abbatia administratori a se electo, et rite confirmato, reverendo scilicet domino Ioanni Bourrier : ille vero Landelinum monasterium non diu gubernavit, sed ob rationes nobis ignotas ab eiusdem regimine amotus fuit⁵, addicta illi certa quadam annua pensione, quacum se Bruxellas recepit, ibique mortuus est, die 4^a Februarii, anno 1616. Praefuit autem nobis paulo amplius annis 13. Requiescat in pace.

⁴ " Dominus Thomas Fyg, religiosus, iam a viginti annis filius et incorporatus monasterio nostro per solemnem professionem, ex Anglia profugus, secum detulerat insignes reliquias sinistri pedis Sancti Philippi, quas abbas noster, renitentibus religiosis et contradicentibus, secum detulit in Hispaniam, ac praesentavit donavitque Philippo regi Hispaniarum. " Breve Compendium.

⁵ " Ob querelas frequentes a religiosis dicti monasterii factas, depositus fuit. " Breve Compendium.

D. IOANNES BOVRIER, XXXII ABBAS.

CAPITVLVM XXXVII

Translato itaque abbate D. Petro Haymerick, mansit hoc monasterium aliquamdiu sine rectore viduatum; tres namque religiosi, qui tunc tantum supererant, omnem quam potuere adhibuerunt operam, ut ab administratore suo scilicet R. D. Ioanne Bourrier liberarentur, et monasterium hoc cum omnibus suis appenditiis uniretur abbatae Eechouttanae Brugis sitae, in qua tantum erant duo religiosi cum abbate suo domino Mathaeo Longhespee, ita tamen ut omnes transirent ad ordinem Sancti Benedicti, ac sic extingeretur monasterium Sancti Andreae, maneretque solum abbatia S. Bartholomaei sub hoc titulo: quondam canonicorum regularium, nunc autem Benedictinorum; quin et praefatus abbas D. Mattheus Longhespee sommo conatu sategabat idem exequi; nihilominus tamen serenissimus princeps Albertus, nolens foundationem a serenissimo quondam Flandriae comite erectam penitus extinguere, denominavit confirmavitque praedictum abbatem Aldenburgensem, D. Ioannem Bourrier, administratorem huius loci, die 2^a Iunii, anno Domini 1597. Facta est autem confirmatio ab illustrissimo domino episcopo Brugensi, D. Matthia Lambrechts, cuius etiam opera dicti tres religiosi superstites, DD. Livinus Humaet, Ioannes Baptista Playsier, et Andreas d'Assonneville, eidem administratori in praesentia R. D. archidiaconi, unanimiter promiserunt obedientiam, reverentiam et honorem; verum animadvertens idem R. D. administrator, quod non desisterent religiosi ei continuo negotium facesscere et instare, ut hoc monasterium uniretur Eechouttano, effecit apud primarios principis ministros, quatenus ab eodem serenissimo principe die 8^a Novembris 1598, denominatus fuerit abbas monasterii Sancti Andreae et administrator Oudenburgensis in temporalibus et spiritualibus, sicque omnis unionis futurae spes tam Eeckhouttanis quam nostris ablata est. Abbas igitur effectus, etsi toto administra-

tionis suae tempore diligens admodum in bonis nostris recuperandis et disponendis fuerit, longe tamen diligentior in iis reficiendis, construendis, et elocandis sese modo exhibuit, simul atque enim factae essent induciae duodenales inter serenissimum principem Albertum et Unitas Belgii Provincias, anno scilicet Domini 1609, de reparatione monasterii nostri funditus eversi ac diruti cogitare cepit; verum longo antea tempore mature admodum deliberaverat, anne praestaret Brugis novum construere an vetus reparare? Post varias hinc inde perpensas rationes, iudicavit has praevalere, scilicet cum firmissimi adhuc muri ecclesiae et dormitorii persisterent, aliaque materialia lateritia ad manum essent, videri facilius atque minus onerosum antiqua reparare, quam nova omnia construere, deinde quod ob insigne miraculum in initio huius libelli memoratum, hoc in loco fundatum erat monasterium nostrum in honorem Sancti Andreae Apostoli, adeoque illud alio transferre inconveniens foret. Sumpta itaque resolutione hac (non obstante quod magistratus Brugensis eidem pro construendo novo monasterio, locum in civitate, quem modo RR. PP. Capucini occupant, gratis obtulerunt) cepit se viriliter operi ac reparationi accingere, quod strenue adeo ac feliciter perfecit, ut anno 1613, sperans brevi monasterium accommodatum iri, ut divina officia inibi peragerentur, et disciplina monastica observaretur, duos suscepit candidatos, scilicet Iacobum Huream, et Adrianum van Daele, iisdemque novitiorum habitu indutis, ceperunt in sacello refugii divina peragere officia, ac observantiam regularem tenere, quantum permittebat locus. Porro dum praedicti candidati annum probationis agerent, totus erat in complendis et perficiendis iam ceptis aedificiis, et ad usum accommodandis: disposuerat namque anno 1616, vita comite, ex aedibus refugii egredi, ac foras commeare, atque in suo monasterio aliquo usque reparato, successu temporis plenius reparando, cum suis habitare, nisi sors invidisset, nisi mors obstitisset. Fuit autem praefatus abbas valde industrius, et ad obeunda negotia publica intelligentissimus ac prudentissimus; unde factum est ut 13 annis summa cum laude, et magna reipublicae utilitate a toto Flandriae clero, ut patriae negotia curaret, in quatuor ordinibus deputatus fuerit, insuper principibus ac magistratibus admodum charus fuit, a quibus saepius renovandi magistratus, cum Brugis, tum alibi commissionem adeptus est; vir denique tam nobilibus quam plebaeis,

quinimo et militibus gratus fuit; religiosis suis admodum acceptus fuit et affabilis, et eis de omnibus necessariis abunde providebat, sibi vero in victu et vestitu multum parcus erat, sua autem parcitate, et stipendiis ac mercede variis ex commissionibus receptis, tantum utrique monasterio pecuniae comparavit, ut (persolutis omnibus debitis, nec non satisfactis operariis utriusque monasterii reaedicatoribus), moriens reliquerit in paratis (pecuniis) quadraginta millia florenorum, quae successores eius ex aequo partiti sunt, insuper et multa alia immobilia bona vel de novo acquisivit, vel abalienata redemit, et monasteriis suis reannexuit. Anno denique 1616, post morbum gravem aliquandiu perpassum, gravem insuper ac periculosam contraxit pleuritidem, quam nimium accrescente ad extrema est deductus, et tandem susceptis devotissime omnibus Sanctae Romanae Ecclesiae sacramentis, inter suorum preces, suspiria, et gemitus, pie obdormivit in Domino, anno Domini 1616, die vigesima prima Ianuarii¹. Praefuit et profuit huic monasterio paulo amplius annis septemdecim; Audenburgensi vero non minus laudabiliter quam utiliter annis sedecim; sepultus est autem a reverendissimo domino Carolo Rodoan, episcopo Brugensi, in ecclesia Sancti Salvatoris Brugis, in oratorio Beatae Mariae Lauretanae, ante altare². Requiescat in pace.

¹ " Circa horam quartam matutinam. " Breve Compendium.

² Sub hoc epitaphio: " Posterorum memoriae. Sacrum in adventum Dei Redemptoris secundum, hic cineres siti atque ossa reverendi praesulis D. Iohannis Bourrier, qui, dum fuit, duobus coenobiis vigilanter praefuit in exemplum piorum, Sancti Andreae in agro Brugarum prope urbem, et D. Petri Aldenburgensis, qui et Flandriae ordinibus per triennium et duo lustra magistratus inculpati officium explevit, natusque octo et sexaginta annos, xii Kal. Februarii est denatus 1616. Felix cui in Domino contigit mori. Mors origo est melioris vitae. Requiescat in pace. "

D. HENRICVS VAN DEN ZYPE, XXXIII ABBAS.

CAPITVLVM XXXVIII

Successit in regimine vir valde eruditus ac regularis observantiae studiosissimus D. Henricus van den Zype¹, sacrae theologiae baccalaureus, monachus Sancti Ioannis Baptistae Ipras translati, qui una cum domino Ioanne Maximiliano d'Enguien², abbate Oudenburgensi denominato, solenni pompa et confirmationis et benedictionis munus accepit a reverendissimo domino Philippo Carolo Rodoan, episcopo Brugensi, in ecclesia abbatiali Sancti Bartholomaei de Eeckhoutte, Calendis Maii 1616. Fuit autem praefatus Henricus studiosus valde³ et pius, qui ob singularem pietatem suam ac candorem animi in monasterio suo, quamvis iuvenis, ad prioratum promotus fuit, deinde Affliginium evocatus est, ut inibi praepositum ageret, ac disciplinam monasticam quam inibebat a teneris, eiusdem abbatae religiosus infunderet, quod laudabiliter admodum aliquamdiu perfecit, donec tandem abbatae nostrae regimen susceperit.

Hic in initio praesulatus sui parum aut nihil de reparatione huius monasterii videbatur sollicitus, sed nimium de haereticorum excursionibus pavidus, omni conatu cum suis religiosus satagebat Brugis manere, ibidemque monasterium de novo construere, et ad id iam commissarios a serenissimo principe Alberto obtinuerat, qui ad hoc locum aptum designarent, quique etiam iudicabant summe necessarium esse monasterium nostrum destruendum, ne adiutorio foret inimicis ad civitatem obsidendam; quin et omnes religiosi consenserant, uno excepto tunc suppriori Iacobo Hureau, qui fultus auxilio magistratus Franconensis, effecit, ut destructio monasterii impediretur, quod et factum fuit, nec tamen deinde magis abbas cogitasset de reparatione monasterii, nisi variis ingravescentibus morbis periculosissimis ac contagiosis coactus fuisset tam ipse quam religiosi e civitate discedere, timens pelli suae, anno potissimum 1625, quo anno et sequenti se totum dedit

¹ Filius Henrici, domini de Auwermeulen et de Canwendael, et Clarae de Carne.

² D'Enghien, monachus Sancti Vedasti Atrebatensis.

³ Scripsit de monachatu Sancti Gregorii, de Sanctae Scholasticae vita religiosa, de clausura monialium, de libertate confessionis monialibus tribuenda, etc.

refectioni monasterii, ita ut tandem religiosi anno 1632⁴ simul ad id venerint, et inhabitare ceperint, licet postea aliquoties ad tempus fugati fuerint. Multa de hinc reaedificavit hic abbas intus et foris; fornices in choro, sacristia, et sacello ei adiuncto poni fecit, paulo amplius quarta parte ambitus cum fornicibus: item et refectorium insigne construi curavit, aliaque multa, etsi plura potuisset, si amplos admodum proventus quos habebat in suo tantum monasterio reaedificando applicasset⁵. Dein vasa multa argentea effecit, nec non varias vestes sacras procuravit, insuper partem iconis B. Mariae Virginis salutatricis Divi Bernardi abbatis, his verbis: *Salve Bernarde*, ut annales Affliginienses tradunt, huc apportavit, et effigiem eiusdem Divae Virginis Mariae inde formari fecit, ac super altare constituit, et litanias Lauretanis ante illam singulis diebus post completorium cantari ordinavit⁶: quod quidem admisere religiosi, sed sine obligatione, ita ut omni tempore ad beneplacitum suum abdicare possint. Multa tamen pericula nos per intercessionem B. Mariae Virginis ratione istarum litaniarum evasisse pie seniores nostri crediderunt et comprobaverunt. Huic insuper abbati concessit sanctissimus dominus noster Urbanus octavus, et successoribus eius in perpetuum, usum pontificalium, mitrae scilicet et roccetti, nec non pilei; quidnam autem per pileum significari voluerit, hactenus incompertum, nec in usum deductum.

Inter alia autem praeclara et heroica quae hic abbas perfecit opera, non infimum locum tenet quod moniales S. Godelevæ, ordinis sanctissimi patris Benedicti, olim prope Gistellam, Brugas adduxerit, easque optime ordinavit et reformavit, quamvis immensis monasterii nostri expensis ac sumptibus, quam itidem reformationem in hoc

⁴ " 28° Iulii anno 1632, omnes religiosi, relicto refugio, perrexerunt ad monasterium, illudque inhabitare ceperunt postquam iam a 54 fere annis a monachis non fuerat inhabitatum. " Breve Compendium.

⁵ " Anno 1633 aedificavit dominus praelatus domum circa portam mediam qua itur ad cunicularium, quae monasterio parvo fuit usui; similiter construxit domum adiacentem dormitorio. Anno 1643 resolvit dominus praelatus obducere fornicem super chorum et anteriorem ecclesiae. Anno 1646 inivimus confraternitatem cum religiosis abbatis Sancti Ioannis olim prope Terruanam, deinde Balliolum, nunc vero Ipras translatae. Anno 1650 curavit dominus praelatus aedificari ambitum corespondentem dormitorio cum fenestris italicis ex lapide dicto *Avonnesteem* cum ostiis refectorii et locutorii. " Breve Compendium.

⁶ " Anno 1656, in festo Nativitatis Beatae Mariae Virginis erecta est hic sollemnis confraternitas sub protectione Sanctae Mariae Virginis, stellae maris, ad imaginem eiusdem Genetricis Dei miraculosam ". Breve Compendium.

monasterio introducere magno conamine nisus est⁷, verum renitentibus ac contradicentibus plerisque religiosis, et iure merito dissentiente illustrissimo domino Carolo van den Bosch, episcopo Brugensi, ac dissuadente, intentum suum exequi nequii. Hic vir ob scientiae suae singularis praerogativam a plurimis undique ad illum confluentibus consulebatur, quid in rebus arduis vel dubiis agendum, quidve omit-tendum foret. Omnibus propter innatam sibi bonitatem charus, tum externis, tum religiosis suis quos omnes eodem sinu gestabat, infirmitatibus illorum paterno affectu compatiebatur, nemini molestus, blande quandoque omnes adhortabatur, interdum vero instar medici spiritualis consolabatur, ac illos non nisi bene pastos a se recedere permittebat; erga pauperes vero beneficus semper et multum misericors fuit.

Anno autem Domini 1659, praedictus reverendus admodum dominus Henricus abbas, plenus dierum ac bonorum operum refertus, hanc aerumnosam vitam reliquit, et ad felicem perennemque, ut speramus, migravit die decima quarta Martii, circa horam secundam matutinam, magno sui desiderio relicto, anno vitae suae 83°, professionis monasticae 68, praelaturae autem anno 43, sepultusque est in medio chori paulo supra gradus monasterii⁸, etsi epitaphium eius lapidi marmoreo inscriptum⁹, postea translatum sit ac positum ad cornu evangelii altaris Beatae Mariae Virginis, (anno 1669, mense Decembri, et corpus etiam translatum tunc fuisset, sed etiamnum integrum repertum fuit, sarcophago corrupto: unde ibidem hactenus requiescit anno 1710. Ita est, me vidente anno 1669 et tangente.

B. BOENS¹⁰.

PBR. REL.

Sit ei, opitulante Maria, requies aeterna. Amen.)

⁷ Haec in necrologio Sanctae Godelevae leguntur: "R. D. Henricus van den Zype, abbas Sancti Andreae xxxiii, praecipuus benefactor huius monasterii, qui illud ad nihilum fere redactum in temporalibus et spiritualibus, inducta reformatione Sanctae Mariae Pacis, restituit, et magnis laboribus usque ad mortem protexit 1659, 14 Martii."

⁸ *Presbiteris*; sic supra lineam altera manu corrigitur.

⁹ Ipsum epitaphium subiicimus: "Hoc conditur sub marmore reverendus admodum dominus Henricus van den Zype, abbas huius loci xxxiii, mitra redimitus primus, verbo simul et opere clarus, munificentia in pauperes eximius, suaeque ac virginum S. Godolevae abbatiis multum proficiuus, qui ex lapide iconis in Affligemio salutatricis Sancti Bernardi formatam Beatissimae Virginis imaginem hic locavit. Cessit e vita anno aetatis 83, praelaturae 43, pridie Idus Martii anno 1659. Defuncto, lector, bene precare."

¹⁰ Supprior monasterii fuit. Commemoratur in obituario monasterii Beati Bartholomaei in Querceto die 25° Octobris: "Domnus Balduinus Boens, supprior Sancti Andreae, frater domni Prosperi, prioris nostri."

D. BENEDICTVS VAN DEN BERGHE, XXXIV ABBAS.

CAPITVLVM XXXIX

Defuncto igitur reverendo admodum domino Henrico, in eius locum (diversis tamen aliis conspirantibus) suffectus est D. Benedictus van den Berghe¹, variis ante perfunctus officiis, de facto autem cellerarius, vir plane devotus, humilis, pudicus, sobrius, castus, benignus et quietus, et in omnes suos religiosos valde mansuetus. Fuit autem institutus in aedibus refugii nostri, quas adhuc inhabitabant religiosi ob bellum Gallicum, anno Domini 1659, die 25^a Augusti a reverendissimo domino Carolo van den Bosch, episcopo Brugensi; postquam institutionem, aut paulo post, reversi sunt ad monasterium, ibidemque ab eodem reverendissimo domino episcopo solemniter est inauguratus, 21 Septembris eiusdem anni, praesentibus multis viris primoribus ecclesiasticis et saecularibus. Hic in ingressu sui regiminis domus Dei decorem ampliavit coëmendo scilicet diversa, eaque pretiosa vestimenta sacra, nec non multa vasa argentea, inter quae pedum totaliter deauratum, ac mitram aurophrygiatam acquisivit: sacellum insuper anno 1555, a reverendo domino Gilberto le Bleu reaedificatum, sed modo exceptis muris totaliter dirutum, pristino decori restituit, ac in eo fornices, prout in choro sunt, erigi curavit, ac mortuorum hospitium sibi suisque confratribus ac successoribus insigne construxit; organum coëmit, summum altare novum erexit, choro pavementum de novo stravit, sedilia artificiose constructa, picturas insignes, aliaque multa dono accepit; totam denique ecclesiam ope suorum religiosorum, potissimum autem D. Iacobi Cobryse (religiosi nostri), pictoris expertissimi, ita adornavit, ut plane, non eadem quae antea erat, sed nova omnino et alia videretur: alia insuper multa et magnifica extruxit

¹ "Cortracensis; a Concilio Regis mense Augusto denominatus fuit." Breve Compendium.

² "Curavit aedificari sacellum Divae Virginis; insuper et multa ornamenta ecclesiae ac vestes sacerdotales procuravit." Breve Compendium.

aedificia, utpote horreum, columbarium, utrumque amplissimum. Fuit autem ob singularem candorem animi atque bonitatem suam tam religiosus suis quam extraneis admodum gratus et acceptus: unde factum est ut a clero Flandrensi septem et amplius annis ad reipublicae negotia peragenda, in quatuor ordinibus fuerit deputatus; variis insuper ab excellentissimo Flandriae gubernatore susceptis commissionibus laudabiliter est perfunctus³: tandem in senectute bona, anno scilicet vitae suae 78°, monasticae professionis 55°, praelaturae autem 20°, ex hac vita aerumnosa inter suorum suspiria ac singultus, ad aliam videlicet aeternam est evocatus⁴, die 12^a Aprilis, anno Domini 1679, sepultusque est sub altari Beatae Mariae Virginis, in sepulchro dudum, ut dictum est, sibi antea praeparato⁵. Requiescat in pace.

³ Septies ad excipienda eligentium vota pro superioribus diversarum abbatiarum designatus est commissarius.

⁴ Brugis in refugio.

⁵ Sub hoc epitaphio: " Hoc sacellum reaedificavit, in eoque ultimum naturae humanae hospitium sibi et suis confratribus posuit R. admodum dominus D. Benedictus van den Berghe, huius loci abbas xxxiv, qui soli Deo et sepulchro vixit, ac tandem mortuus est MDCLXXIX xii Aprilis, aetatis suae anno lxxviii, praelaturae xx. Requiescat in pace. "

D. PLACIDVS VAN OKERHOUT, XXXV ABBAS.

CAPITVLVM XL

Locum demortui magnis impensis obtinuit Placidus nomine¹, huius monasterii religiosus, qui ex aeconomo receptor, et ex receptore abbas inopinato evasit². Hic ab initio suae praelaturae irreprehensibilem virum Gregorium van der Steene a prioratu removit, quo commodius (alio ex suis amicis substituto) multas pecunias pro pendendis praelaturae suae sumptibus, prout dicitur, levaret ad interesse, unde sub eius regimine, partim per ipsius negligentiam, partim per iniquitatem temporum, temporale fuit neglectum et spirituale destructum. De caetero Brugis semper refugus³, et in suos austerus, monasterio parum proficiuus fuit, utpote nec collapsa restaurans, nec novi quidpiam procurans. Cui tandem in patientia bona contigit ex hac vita discedere, anno aetatis suae 70, professionis 51, sacerdotii 46, praelaturae 24, Christi vero 1703, mensis Maii die nona. Corpus eius tumulatum est sub ara Beatissimae Virginis Mariae.

¹ Filius primogenitus Ioannis van Okerhout et Catharinae a Bavaria.

² A reverendissimo domno Francisco de Baillencourt, episcopo Brugenai, mitra baculoque pastoralis infulatus est.

³ Praecipue annis 1684, 1688, 1689, 1695 et 1696; in hoc ultimo anno Galli Brugis obsidionem minabantur, et dux de Vandemont aciem instruxit prope abbatiam Sancti Andreae. Hic abbas fuit etiam ad ordines Flandriae saepe deputatus.

D. GREGORIUS VAN DER STEENE, ABBAS XXXVI.

CAPITVLVM XLI

Vita sublato domno Placido van Okerhout, successorem habuit domnum Gregorium van der Steene, qui ex aeconomo electus est in priorem, et ex priore tandem evectus est ad dignitatem abbatialem. Hic insignibus pastoralibus insignitus¹, statim omnem adhibuit diligentiam ut monasterium pecunia aggravatum exoneraret. In divino officio assiduus, ita ut primus et ultimus tam de die quam de nocte semper indefesseque praesens fuerit. Decimam octavam mensis Maii, nobiscum de nocte cantatis matutinis, circa horam sextam inventus est in suo cubiculo exanimis, non parvo sui derelicto desiderio². Praefuit annis circiter septem. Die decimanona Maii 1710, post meridiem, sepultus est in sacello Divae Virginis sub altari, prius cantatis matutinis pro defunctis et caeteris ad sepulturam necessariis, cuius anima aeterna requiescat in pace.

¹ Munus benedictionis ab illustrissimo Wilhelmo Bassery, Brugensi episcopo accepit, assistentibus Dunensi et Aldenburgensi abbatibus.

² Anno aetatis suae 75, professionis 50, sacerdotii 46, praefecturae 7.

D. WILLELMVS PIETERS, ABBAS XXXVII.

CAPITVLVM XLII

Defuncto praefato abbate domno Gregorio van der Steene, Willelmus Pieters, religiosus, director novitiorum et prior huius monasterii, ipsum secutus est in abbatiali dignitate, quemadmodum a septennio, scilicet anno 1703, prima die Augusti, ipsum secutus fuerat in dignitate priorali; commissarii fuerunt praenobilis domnus baro Ludovicus Theodorus d'Ongnies, cathedralis Sancti Donatiani Brugis decanus, et domnus N. Crabeels, a Concilio Statuum secretarius, qui huc directi sunt a Sua Maiestate sexta Iulii 1710, ut colligerent vota religiosorum, miseruntque acta et agitata commissionis suae Bruxellas, ad concilium Suae Maiestatis, a qua prima Augusti eiusdem anni denominatus fuit abbas huius monasterii Willelmus Pieters, qui installatus fuit decima nona Augusti in hoc monasterio, hora x^a, omnium confratrum vocibus canonice electus; ab eodem praenobili domno barone Ludovico d'Ongnies, caeteris domnis vicariis generalibus dioecesis Brugensis vacantis praesentibus, et septima Septembris, Gandavi, ab illustrissimo domno Philippo Erardo van der Noot, illius dioecesis episcopo, inauguratus, in sacello vulgo dicto *het Rijke Gasthuys*; patrini fuerunt domnus Ambrosius Becue, abbas Quercetanus, et domnus Claudius Stuperaert, abbas Trunchiniensis. Testes autem ipsius installationis (quae fuit 19^a Augusti) fuerunt nobilissimi domni, Franciscus Clausman, baro de Malle, et Petrus Cobrysse d'Arseele.

Hic abbas eruditionem cum pietate coniunxit, multosque monachos instrui fecit, qui postea philosophiae ac sacrae theologiae lectores fuere. Ad ordines Flandriae a clero deputatus fuit. Obiit anno 1733, mensis Februarii die decima quinta.

D. GREGORIUS VAN RYCKHEM, ABBAS XXXVIII, ET SUCCESSORES EIVS.

CAPITVLVM XLIII

Defuncto igitur Willelmo Pieters, in eius locum ab imperatore Carolo VI, 11^a Martii 1733 denominatus fuit Gregorius van Ryckhem, huius monasterii religiosus et receptor. Electus canonice, 19^a Martii munus benedictionis Brugis in sacello episcopali accepit a reverendissimo domno Henrico Iosepho van Susteren. Monasterium non diu gubernavit, obiit namque anno 1735, mensis Martii die tertia.

Placidus de Decker, natus Brugis, huius monasterii religiosus et receptor, abbas denominatus 24^a Maii 1735, munus benedictionis a reverendissimo domno Henrico Iosepho van Susteren accepit 14^a Iulii eiusdem anni. Vir venerabilis fuit et in divino officio assiduus. Ex hac vita migravit anno 1742, die 6^a Martii.

Amandus Fierens, huius monasterii religiosus, abbas denominatus a Maria Theresa 20^a Iunii 1742, munus benedictionis Gandavi a reverendissimo domno Maximiliano Antonio van der Noot accepit. Anno 1748 a clero Brugensi ad reipublicae negotia peragenda in ordinibus Flandriae fuit deputatus. Obiit Brugis in refugio abbatiae anno 1764, mensis Iunii die decima sexta.

Dominicus de Waele, Cortracensis, hic abbas receptus fuit 12^a Novembris 1764. Anno sequenti ad ordines Flandriae a clero Brugensi deputatus fuit. Mortuus est Brugis in refugio anno 1766, mensis Ianuarii die ultima.

Willelmus Mallet, hic abbas receptus 27^a Iulii 1766, munus benedictionis a reverendissimo domno Ioanne Felici Brenart, episcopo Brugensi, accepit 24^a Augusti. Ex hac vita evocatus est anno 1773, mensis Maii die decima septima.

Maurus Elewaut, Destelbergis natus anno 1733, ex receptore evectus est ad dignitatem abbatialem. Munus benedictionis Brugis in

sacello episcopali, a reverendissimo domno Ioanne Felici Brenart accepit, die 15^a Ianuarii 1775. Anno 1779 summum altare novum cum angelis adoratoribus e marmore sculpi fecit a Petro Pepers¹. Anno 1783 electus fuit assessor Academiae Brugensis, et anno 1789 praeses. Eodem anno a clero Brugensi ad ordines Flandriae deputatus fuit. Anno 1794 abbatia a Gallis mulctata est 61,632 libris, et abbas in Galliam obses deportatus est. Brugas reversus est mense Aprili 1795, et in processione Preciosissimi Sanguinis interfuit die 3^a Maii. Anno 1796 Galli, religiosi expulsi², abbatiam fisco applicaverunt. Abbas Gandavum se recepit ubi ex hac vita aerumnosa discessit. Monasterium mox venditum, funditus dirutum fuit initio huius saeculi. Vix hodie superest pars anterioris ecclesiae cum turre, parochiali inserviens ecclesiae. Anno 1856, fundamentis chori erutis, sanctuarium novum parvum, minus luminosum et valde miserabile aedificatum fuit.

¹ Hoc altare hodie in choro ecclesiae B. Mariae Virginis Brugis exstat.

² Quindecim fuere, inter quos D. Patricius van Caillie, magister novitiorum, qui obiit 24^a Martii 1818; et D. Antonius Meremans, mortuus Brugia, anno aetatis suae 89^a, 11^a Ianuarii 1847.

SUPPLEMENTVM

QVO ORDINE HOC NOSTRVM MONASTERIVM SANCTI ANDREE IUXTA BRVGAS,
ORDINIS SANCTI BENEDICTI, AD ABBATIALEM DIGNITATEM FVERIT PROVECTVM,
ATQVE DE ELECTIONE PRIMI ABBATIS, ET DE GESTIS IPSIVS.

CAPITVLVM VI

Contigit in vigilia gloriosissimi patroni nostri, beatissimi scilicet Andree Apostoli, Dominice Incarnationis anno 1187°, pro divinis laudibus vespertinis audiendis, fidelium plurimos ad nostrum templum adventasse. Inter quos aderant officiales et clerici reverendissimorum domnorum archiepiscopi Remensis et episcopi Tornacensis, et quidam venerabilis domnus, domnus Rogerus, abbas de Beauleu. Qui omnes satis noverant nostri monasterii conditionem, ac privilegia, a paucis exactis annis, a quodam Affliginense fratre (ut ante dictum est) furata atque convulsa, quod ob ulsionem divinam in sacrilegum subsecutam notum omnibus pene factum fuerat. Quumque prefati viri, officiales videlicet et domni, in tam solemni officio abbatem Affliginensem, sub cuius regimine hoc ipsum gubernabatur cenobium, perpendissent (ut par erat) ipsum non interfuisse, (absoluto officio), unus ex ipsis in huiusmodi verba prorupit, “ Cur ” inquiens, “ sine pastore tale ovile? ” Vere enim sine pastore dixit, quandoquidem ipse Affliginensis, qui se eiusdem ovilis¹ pastorem predicabat, et famelicam pascere et errantem oviculam ad ovile revocare negligebat. In hanc quoque sententiam ceteri quoque omnes qui aderant concedentes, patres nostros monachos, quatenus sibi proprium abbatem eligerent, exhortabantur, qui eis cotidie assistens tam in temporalibus quam in spiritualibus, et digne preesse

¹ In Codice perperam scribitur ovile.

et utiliter prodesse posset. His auditis, patrum nostrorum quidam, licet arrideret conditio, tamen ad hoc ipsum attemptandum inventi sunt admodum pusillanimes, timidi pariter et trepidi, tum propter fratrum paucitatem, tum propter virium in regiminis administratione defectum, seu propter idipsum negotium ad optatum perducendi exitum difficultatem, nam preter duos aut tres, in eorum contubernio non erat quem senium, vulnus revera insanabile, non deduxerat in langorem. Predicti autem viri ac domni, officiales archiepiscopi Remensis et episcopi Tornacensis, sed et domnus Rogerus, abbas de Beauleu, magister Paris, et Willelmus archipresbiter, monachorum pusillanimitatem tremoremque considerantes, ad hoc ipsum eos instantius urgebant, dicentes: "Eligite, eligite. Onus et labor sit super nos. Nostro siquidem adiuti presidio, cuncta magna cum pace ac quiete obtinere poteritis." Monachi itaque, huiusmodi asstantis cleri tam constanter et ultronee subsidium pollicentis animequiores effecti, consilio acquiescentes, locum capitularem accesserunt, atque concorditer quendam e suo collegio virum venerabilem, etate licet iuvenem, moribus tamen grandævum, nomine Hugonem, in abbatem elegerunt; qui brevi tempore post electionem factam, cum quibusdam sibi adherentibus, ascensis equis, nobilissimum Flandrie comitem, Philippum Elsatam (qui tunc temporis Mallense castrum incolebat) adiit, atque ab eodem auxilium expetiit, quo facilius effectui mancipari posset id quod erat inchoatum. Electus autem benigne fuit susceptus a comite, atque ab eodem requisitus super electionis sue origine et conditione. Ipse vero electus, quia penes se advocatum non habebat, per seipsum humiliter omnem rei geste ordinem viva voce comiti aperuit. Comes itaque iustis electi precibus annuens, gratumque ducens quod actum fuerat, continuo metropolitano ac Tornacensi episcopis litteras scripsit, affectuose deprecans eosdem, quatenus hanc electionem novelle constructionis ecclesie confirmare dignarentur.

Plures quoque in supradicto conventu interfuere venerabiles viri, videlicet: reverendus domnus Andreas², abbas de Eechout in Brugis,

² Sic in Codice perperam; legendum est *Arnoldus*.

atque domni Walterus et Nicholaus, presbiteri ecclesie Sancti Salvatoris Brugensis, alique quamplures, qui omnes pariter patres nostros ad eligendum sibi abbatem (ut dictum est) et persuasionibus sedulis variisque pollicitationibus perurgebant. Tandem post multam trepidationem patrum nostrorum (facto) periculo quod hortabantur (ut ante dictum est) acquiescere pariter decreverunt. Quo facto, ilico litteras ad reverendum domnum Willelmum, Remensem archiepiscopum, eiusque officarios scripserunt, in quibus totius rei geste et origo et actus continebatur. Quarum litterarum tenor sequitur in hec verba :

Willelmo, Dei gratia, *etc. ut supra*, p. 28.

Proinde quum hec agerentur, contigit ut huius rei fama, malum quo non velocius ullum mobilitate viget, ad Affiginenses monachos perniciousius advolaret alis. Qui graviter de hac electione atque immutatione indignantes, hocipsum absque mora abbati suo Godescalco, cum magna animi perturbatione indicare non distulerunt³. Abbas itaque hec audiens, et que acta fuerant egre ferens, plus equo concitatus animo, continuo omnibus monachis suis in capitulo adunatis, inconsulte nimis in patres nostros, monasterii Sancti Andree monachos, tamquam sibi rebelles et perfidos, sententiam excommunicationis non minus insipienter quam indiscrete promulgavit in hec verba :

Godescalcus, Dei gratia, *etc. ut supra*, p. 29.

His litteris ad patres nostros directis, dictavit et alias excommunicationis litteras, quas per totam Flandriam ecclesiarum valvis affigi fecit, hunc continentem modum :

Super inaudita, *etc. ut supra*, p. 30.

Hac igitur indiscreta et ridiculosa potius quam metuenda excommunicationis sententia, quam non rectitudinis zelus sed furoris potius dictaverat impetus, patres nostri plurimum consternati, Everardum, Tornacensem episcopum, nobis valde favorabilem, adierunt, et quid in hoc negotio tutius agendum foret consularunt. Qui iniustum Affiginen-

³ Nota omissiones; vide supra p. 29.

sium monachorum furorem considerans, stultam et iniquam in patres nostros promulgatam fulminationis sententiam mox revocavit in hunc modum :

Everardus, Dei gratia, *etc. ut supra*, p. 30.

Affiginenses proinde, intelligentes suas fulminationes per reverendissimum Tornacensem irritas esse factas, rebus suis providere cupientes, communicato inter se consilio, decretum est, ut ipse abbas, assumptis secum aliquot monachis, monasterium Sancti Andree adire non differret, atque inchoatum negotium priusquam ad optatum deducerent exitum, evertere satageret, et si quos rebelles suumque contempnentes (imperium) ibidem repperiret, vinctos secum abducens, Affiginium perduceret. Abbas itaque Affiginensis, huic monachorum suorum acquiescens instinctui, et quicquid eorundem sensualitas dictaverat opere complere gestiens, ecclesiam nostram mature accessit; quique a fratribus ibidem degentibus humaniter ac benigne receptus fuit. Cui etiam necessaria (sed tanquam hospiti) liberaliter ministrarunt. Quid autem hic egerit, quo etiam cum patribus nostris sese habuerit, si minis, terroribus seu blanditiis cum eis egerit, minime constat. Verum tertio posteaquam venerat die, sciens prefatus Affiginensis abbas nobilissimum Flandriae comitem, Philippum Elsatam, in Malensi castro iuxta Brugas existentem, querimoniam depositurus ipsum adiit, rogavitque quatenus adversus rebelles Sancti Andree monachos auxilio sibi vellet esse, atque eidem concederet manibus pedibusque vinctos Affiginium abducere posse. Comes autem hec audiens, cunctaque que acta fuerant sciens et grata ducens, abbati respondit : “ Nec vidi nec unquam “ audivi monachos vinculis ad religionem posse vel trahi debere, sed “ evangelicis potius exhortationibus et sanctorum patrum exemplis et “ doctrinis. ” Abbas itaque, hoc comitis responso accepto, animadvertens quoque eundem sibi minus favorabilem, spem omnem petitionis obtinende abiiciens, ipsum comitem rogavit, ut Sancti Andree monachis mandare dignaretur, quatenus ipsum revertentem minime repellerent, sed benigne recipere vellent, quod et factum est. Nam redeuntem cum

comitiva sua abbatem ipsi monachi Divi Andree (ut ante fecerant), humaniter (ut comitis mandato satisfacerent) receperunt, atque necessaria ministraverunt. At ipse videns quod patribus nostris, Sancti Andree monachis (ad libitum) vim inferre non poterat⁴, potissime ob propinquam nimium Flandrie comitis, rebus nostris plurimum faventis, presentiam; re infecta, ad propria cum suis remeare compulsus est, illud poëticum expertus: “Spes reficit, dominum fallit et ipsa suum.”

Igitur dum hec (ut dictum est) agerentur, electus interim, super inchoato negotio vigilantissimus ac sollicitus, habitis litteris a nobilissimo Flandrorum comite Philippo sibi collatis, assumptisque secum duobus monachis, Tornacum mature adiit. Qui in itinere quendam reverendissimi Tornacensis episcopi clericum, Willelmum nomine, sibi valde familiarem, inveniens, per nuncium accersiri fecit. Qui vicaria congratulatione sese mutuo salutantes, eundem rogavit, quatenus secum Tornacum pergere dignaretur, quod ille libentissime annuit. Quumque simul pergerent, electus suo familiari amico, prefato Willelmo, vie sue causam apperuit, deprecans eundem, quatenus precibus modisque omnibus reverendissimum episcopum et petitionis sue favorabilem fautorem et executorem benignum pro posse redderet. Sicque ceptum iter peragentes, sole iam ad vesperum declinante Tornacum pervenerant, atque eodem die litteras Philippi comitis episcopo (electus) porrexit. Quibus perlectis, ipse reverendissimus, parum vel nichil in electi favorem respondit, quasi minus gratam hanc electionem habere videretur. Mane autem facto, episcopus prefatum Willelmum, clericum suum, accersiri fecit, cui ait: “Sede hic paululum, et que ignoras indicabo tibi. Vicinum habes abbatem. “Monachi siquidem Sancti Andree in pago Brugensi abbatem sibi elegerunt, eum scilicet qui hesternum die advesperascente ad nos venit, petens a nobis benedictionis munus sibi elargiri.” Willelmus autem, huius rei dissimulans noticiam, quasi facti nescius et admiranti similis ait: “Quum ita sit, memor esto, domne, verbi tui, in quo servis tuis, imo potius filiis tuis, Sancti Andree monachis sepius spem dedisti. Si vera sunt que asseris, exaudita est oratio tua. Nonne memor es te iteratas super

⁴ Nota omissiones; vide supra p. 31.

“ hac re Deo effudisse preces, ut scilicet, antequam te laquei mortis
 “ preoccuparent, et vite tue terminum imponerent, Sancti Andree
 “ monachis, sub te pastore, abbatem proprium concederet. Ecce iam
 “ oculi Domini super te, et aures Eius ad preces tuas; adoptivum Deus
 “ tibi dedit filium; abbas iste tibi desideratus advenit. Nunc igitur ipsius
 “ rebus atque utilitatibus invigilare, precibusque obtemperare debes, ne
 “ tibi obiiciens Dominus dicat: Exaudivi vocem tuam, et quem petebas
 “ dedi tibi; receptum autem neglexisti.” Episcopus his auditis respondit:
 “ Recte dixisti; a Domino factum est istud. Adoptivus plane mihi datus
 “ est filius. Paratus itaque sum et non sum turbatus ut custodiam Ipsius
 “ voluntatem. Vade igitur et quere electum, quem cum inveneris dicito
 “ ei, ut celerius ad nos veniat, et quicquid a me petierit, secundum
 “ virium mearum possibilitatem fiet ei.” Willelmus proinde, hoc
 episcopi responso hilarior effectus, electum adiit, cui et ait: “ Gaude et
 “ letare, invenisti enim gratiam in oculis domni mei episcopi. Gaudet
 “ siquidem super electione tua, et immensas bonorum omnium largitori
 “ Deo Optimo Maximo gratiarum actiones refert, eo quod Sancti
 “ Andree ecclesia in diebus suis proprium assecuta est pastorem.”
 Electus autem, admodum mestus, huiusmodi sermonibus paululum
 confortatus, subridens ait: “ Utinam, mi Willelme, sic se res habeat
 “ ut loqueris.” Willelmus respondit: “ Ita est. Sed priusquam acce-
 “ damus ad episcopum, veni, et omnem electionis tue ordinem serius
 “ enarra mihi, quatenus super hoc consilium utilius premeditare valea-
 “ mus.” Quumque electus electionis sue recitaret rationem et modum,
 addidit quoque Willelmum archipresbiterum, et Rogerum, abbatem de
 Beauleu, necnon et magistrum Paridem interfuisse, atque nos ad
 electionem instigasse, plurimaque tum auxilium tum obsequia promi-
 sisse. Hec audiens sepedictus Willelmus respondit. “ O nimium simplices
 “ et creduli⁵. Multa quidem promittunt, sed pauca facere intendunt.
 “ Sagatiores enim sunt ad consulendum propriis profectis, quam vestris
 “ utilitatibus subveniendum.” Huiusmodi Willelmi sermonibus acceptis
 electus plurimum admiratus, sese tamen illius animi intentionisque

⁵ Nota omissiones; vide supra p. 34.

dicebat esse, ut cum prefato magistro Paride (ne oblata sprevisse videretur benivolentia) ad metropolitanum pro confirmatione congregari deberet. Cui Willelmus, " Consulo " inquit, " tibi, ut priusquam ipsum " metropolitanum accedas, munus benedictionis accipias, quia si Remis " quempiam adversarium habueris, difficilius erit abbati benedicto " contradicere quam solum electum repellere. " Convocatis igitur his qui cum electo venerant, et magistro Paride, tractare ceperunt quid potissimum ab episcopo petere possent. Tandem in hoc convenerunt, ut binas a Tornacensi episcopo expeterent litteras, unam videlicet ad metropolitanum: ut electionem electi confirmare dignaretur, atque eidem munus benedictionis conferre; alteram vero ad Desiderium, Morinensem episcopum: ut si forte Remensem archiepiscopum aliquo negotio adeo occupatum invenirent ut electi rebus intendere non posset, ab ipso Morinensi idipsum benedictionis munus obtineri posset. Quod ita factum est. Nam quia ipse Tornacensis (ob invaliditatem, qua pro tempore detinebatur) ipsi electo optatum benedictionis munus conferre non valebat, in omnibus tamen eidem benivolum promptumque sese exhibuit.

Proinde magister Paris instanter iter versus Remensem civitatem accelerari persuadebat, quia singularia quedam negocia ibidem absolvenda habebat, que electi sumptibus perficere laborabat, quod et factum est. Cum enim pariter Remis pervenissent, dictus magister Paris electi litteras accepit, ut eas Willelmo, Remorum archiepiscopo, exhiberet, atque pro posse eundem causamque ipsius verbis favorabilibus commendaret. Ut autem pariter ad archiepiscopi domicilium pervenerunt, nemini nisi soli Paridi patuit ingressus, eo quod ipse archipresul eo tempore gravi quodam prepeditus teneretur negotio super terra Iherosolimitana, iam denuo in Agarenorum ditionem devoluta, qua et hactenus detinetur. Prefatus itaque magister Paris, quum ea que de proprio agenda susceperat negotio effectui mancipasset, ad electum reversus, indicavit domnum metropolitanum tot tantisque negotiorum molestiis hoc tempore pregravatum iri: " ut tuis petitionibus sese intendere " dicat minime posse. " His auditis, plurimum consternatus abiit

electus, atque omnem concepte spei confidentiam deposuit, quia ab ipso metropolitano nullum favoris subsidium obtinere potuerit. Magnus tamen electi atque eorum qui cum eo venerant animos dubitationis scrupulus invasit, utrum videlicet prefatus magister Parys tam comitis Flandrie quam Tornacensis episcopi litteras ipsi metropolitano exhibuerit, quando quidem nullum super hoc certitudinis (indicium) unquam percipere potuerunt, quod et hactenus latet incognitum. Proinde, quum a consodalibus domnus abbas hactenus vocatus fuerit electus, adversa ingruente fortuna, hoc nomine ultra noluit appellari, sed proprio, et pro simplici monacho haberi, omnemque preeminentie honorem et obsequentiam sibi exhibitam aspernari cepit. Quum autem ad propria reditum disponerent, adeo aspera invaluit hyems, ut is qui cum electo venerat (monachus), algore ac longo itinere defatigatus et afflictus, ceptam peragere non posset viam, nisi aliquot dierum spacio subsistendo corporis vires resumeret, cuius et caballus pedem doluit. Electus autem, confusionis laborisque tedio afflictus, hominum oculos subterfugiens, Tornacum clam rediit, atque pro fidissimo sibi amico, sepedicto Willelmo, ut eius colloquio consilioque confortari posset et adiuvari, ad episcopalem curiam misit. Quem cum electus vidisset, ait: "Cur, dilecte mi, consilio tuo non acquievi? O quot et quante sunt Paridis deceptiones! A Remensi curia redeo desperatus. Spes me fefellit; Paridis promissio me decepit. Iam ecclesie nostre grandis imminet ruina. Audient hec inimici nostri et ridebunt, erimusque obprobrium hominum et abiectio plebis. Sed et abbas Affliginensis affliget nos vehementer, et tanquam rebelles atque inobedientes captivos abducet." Quibus dictis Willelmus dixit ei: "Quomodo ita te solum video? Ubi sunt socii tui ac ministri?" Cui electus "Socii" inquit, "nostri ac ministri fatigatione, algore, ac temporis iniquitate sunt afflicti, ac longi itineris tedio plurimum fatigati. Et quia eorum equi defecerunt, nostra subsequi vestigia non potuerunt, isto solo sacerdote excepto, qui in omnimodo ministerio mihi infatigabiliter ac fideliter astitit. Ecce tantillum prosperitatis mihi fortuna dereliquit. O Willelme, (spes) unica mihi desperato, quid iam potissimum mihi

“ agendum sit edicto. ” Sepedictus itaque Willelmus, videns in tanto desolationis desperationisve discrimine electum constitutum, ex intimo cordis affectu compatiens, omnes tum animi tum corporis vires ad succurrendum ad ipsum convertit, eique dixit: “ Sanum ac utile mihi “ videtur consilium, ut presbiter iste (cui domus vestre secreta optime “ sunt cognita, quique optime tuos fautores noscit) accedat Brugas, et “ qualiter domus vestre negocia sese habeant diligenter a familiaribus “ tuis inquirat, quibus et laborum tuorum atque difficultatum studio- “ sius exponat, et secundum id quod per ipsum renunciatum fuerit “ tutius in nostro negocio procedere poterimus. Sed et quempiam “ monachorum secum adducere procuret, ne tu solus sine socio mona- “ cho, quasi fugitivus et vagabundus discurrere videaris. ” Placuit proinde consilium, atque effectui mancipatum est. Interea electus Gandavum accessit, atque in curia monasterii Sancti Petri apud Agelmum⁶ quendam monachum ipsius electi cognatum, sese recepit. Cumque sibi valedicerent, electus Willelmo dixit: “ Mi charissime, spes unica et “ asilum tutissimum mihi desolato, obsecro ne corporalis absentia “ nostri oblivionem tibi pareat, sed citius nos invisere non graveris, “ quatenus dies nostros, graviori iam tedio prolongatos, tuo dulci “ affabilique colloquio tantisper abbreviare, donec redierit qui missus “ est, possumus. ”

Subsequentis itaque noctis confinio, ad monasterium nostrum Sancti Andree pervenit electi nuncius, atque sese ianitori vigili manifestavit, per quem monachum quendam electo valde familiarem accersiri fecit, cui omnem rei geste ordinem atque electi desperationem intimavit. Cui ille respondit: “ Verba tua confratribus nostris (intimare) “ vix auderem, quia abbas Affliginensis presto est, immaniterque in “ nos desevit, nobisque graviora minitatur. Qui si adversantis fortune “ (nostram) perceperit desolationem proiciet et sesquipedalia verbis “ miserisque non parceret. Tu autem ad electum revertere, atque

⁶ Hic versus est in errorem chronista; legendum est *Avelghem accessit, atque in curia monasterii Sancti Petri Gandensis apud quendam* etc. Hic pagus ad Scaldim fluvium situs, olim arcem habuit quae in feudum a monachis Blandinianis tenebatur cum ampla iurisdictione. V. supra p. 37.

“ indica illi, nullum esse in totius monasterii congregatione qui suum
 “ immutare velit propositum, quando potius omnia totius monasterii
 “ emolumenta parati sunt profundere quatenus quod inchoatum est
 “ effectui mancipetur; dicitoque ei, ne desperet, nec quavis adversitate
 “ frangatur, sed crebrius illud Psalmiste mente revolvat: “ Delectare
 “ in Domino et dabit tibi petitiones cordis tui ”; “ Bonum est sperare
 “ in Domino quam sperare in principibus. ”

Electus itaque hoc monachi per nuncium accepto responso paululum recreatus, mox cum fidelissimo sibi Willelmo, litterisque commendaticiiis reverendissimi episcopi Tornacensis ad Morinensem episcopum, Morinum versus iter arripuit, quatenus a dicto reverendissimo Morinensi episcopo benedictionis munus assequi posset.

Quumque iam ad episcopi Morinensis curiam pervenissent, ianitor prefatum Willelmum cultioribus indutum vestibus considerans, continuo ianuam aperuit. Ipse vero Willelmus, priusquam sese episcopi exhiberet obtutibus, quosdam ipsius episcopi clericos sibi familiares advocari fecit, a quibus consilium simul et auxilium expetiit. Quos cum benevolos sensisset, mox ipsum reverendissimum adiit, a quo et benigne susceptus fuit. Cui ait: “ Pater sancte, salutat vos dominus meus Tornacensis
 “ episcopus, atque litteras suas vobis dirigit, obsecrans quatenus ea,
 “ que ob gravem qua detinetur corporis debilitatem impotens est facere,
 “ vos pro sua dilectione dignemini adimplere, utpote, ut huic monacho
 “ sue diocesis in abbatem electo benedictionis munus conferre digne-
 “ mini. ” Episcopus, his auditis, salutationi priusquam litteris respondens, ait: “ Domnum et confratrem meum in Christo fidelem benedicat
 “ Pater et Filius et Spiritus Sanctus, eique optatam conferat salutem
 “ Qui Salus est in Se sperantium. ” Perlectis autem litteris, episcopus ait: “ Voluntatem fratris mei predilecti, die crastina (Deo favente) in
 “ basilica nostra, studiose adimplere curabo. ” Hoc blandiori episcopi responso electus nonnihil confortatus cum dicto Willelmo recessit, atque iuxta curie portam hospicium sibi delegit. Mane autem facto, quidam clericorum de Morinensis episcopi familia ad electi hospicium venit, dicens ipsum reverendissimum dominum suum, sacris indutum

vestibus, ipsius electi prestolari adventum ad conferendum eidem
 optatum benedictionis munus. Quo audito electus, hilarior effectus,
 sperans diu desideratam sese consecuturum benedictionem, mox ad
 basilicam properavit, atque ad verbum episcopi vestem sacerdotalem
 (ut moris est) induit. Quumque iam omnia essent parata, Walterus,
 ipsius Morinensis archidiaconus, superveniens ait: " Quis unquam vel
 " vidit vel audivit abbatem benedici sine presentia suorum monachorum
 " et abbatibus benedicendo assistentibus. Iste huc advenit quasi fugiti-
 " vus, vel a suo monasterio repulsus, neque sui neque alterius monasterii
 " secum habens monachum. Quum sim itaque archidiaconus et episcopi
 " mei dextera, non patiar istum ad benedictionem promoveri, nisi prius
 " litteras abbatis Affliginensis de sui monasterii emancipatione, suorum
 " copiam monachorum, et abbates qui ei in benedictione valeant testimo-
 " nium perhibere secum adduxerit. " Episcopus his auditis paululum
 rubore perfusus, electum iam in albis constitutum advocavit, eique
 dixit: " Doleo, mi frater, quod domni et confratris mei, Tornacensis
 " episcopi, votis atque tuis (ut promisi) satisfacere non possum,
 " potissimum eo quod solus veneris nec habes astantes tibi, ideo
 " archidiaconus noster tue contradicit benedictioni. " Quod Willelmus
 sepe dictus, electo amicissimus, audiens, ait: " Pater sancte, notum sit
 " paternitati vestre, quod ob impensarum penuriam cum paucis ideo
 " venerimus, nam Sancti Andree ecclesia in annuis proventibus satis
 " tenue esse constat, que et ab adversariis haud parum gravatur. Item
 " quod causatur archidiaconus electum non adduxisse abbates, coegit
 " tum paupertas tum aeris temporisque inclementia, que adeo dese-
 " vit (ut palam cernere est) ut nullus abbatum, quamvis grandi nummo-
 " rum allectus summa, huiusmodi sese vellet discrimini exponere. Quod
 " (autem) de monachorum causatur absentia, id cause exstitit: Duo
 " siquidem monachi congressi sunt, quorum iunior equo sub se labente
 " adeo membris collisus est, ut nullatenus vel nisi cum labore incedere
 " valeat. Senior vero hoc confratris sui infortunio exterritus, timens
 " ne simile quidpiam vel peius illi accederet, substitit. Siquidem nos qui
 " iuvenes sumus callidiorique sanguine vegetati, simul atque id genus

“ laborum magis assueti, hyemali vix potuimus resistere feritati. ” Quibus dictis, predictus archidyaconus, nullam volens admittere excusationis rationem, addidit dicens : “ Exactis abhinc septem diebus revertatur electus ad nos, secum adducens aliquot monachorum suorum, et abbates sibi testimonium perhibentes, nosque de sua electione atque domus sue ab Affliginensi monasterio emancipatione certificet, et tunc demum a nostro benedicetur episcopo. ” Super que Willelmus, paululum animo concitatus, causamque electi constantissime tueri cupiens, respondit : “ Num sufficit vobis ea que episcopo Tornacensi facta est certificatio? Existimo enim quod alius certificari non debeat episcopus preterquam is in cuius diocesi consistit ecclesia. Nunc autem si episcopus Morinensis domni et episcopi mei satisfacere velit precibus et votis, faciat, sin autem, ad episcopum Traiectensem vel Noviomensem properabimus, qui quam libentissime domni mei Tornacensis episcopi condescendent votis. ” Ad hec Morinensis antistes : “ Sufficit quidem, ” inquit, “ charissimi, ea que Tornacensi episcopo facta est assertio; verum quatenus omnis adversariis vestris auferatur contradictionis occasio, obsecramus vos, ut post statutos septem dies, vobiscum assumptis duobus tribusve monachis, ad nos reverti velitis, et optata ilico effectui mancipare curabimus, etiam si archidiaconus noster quoquo modo se opponere voluerit. ” Ad hec Willelmus respondit : “ Rectioris erga te, reverendissime pater, opinionis fuimus atque spei quam rei demonstrat eventus. Nunc proinde ad propria, optato privatos desirio, regredi necesse est; super grato nobis prescito verbo gratias agimus paternitati vestre, atque ut ita nobis fiat (ut promisisti) humiliter obsecramus. Interim amicorum nostrorum fruemur consilio, et quod nobis utilius rectiusve visum fuerit faciemus. ” Et his dictis, unusquisque abiit ad propria.

Electus autem ad hospicium reversus, integerrimi amici sui Willelmi animum videns nimio merore deiectum, atque proprium dolorem dissimulans, “ Preparentur ” inquit, “ nobis cibaria, quia grandis nobis restat dieta, et brevis diecula. ” Ad hec Willelmus respondit : “ Non ciborum refectio, sed mortis nobis propinetur potio,

“ quoniam fallacissima fortune arrisio dolum professa spem detrahit
 “ leticie, miserisque ruinam minitatur. ” Ad quod electus : “ Universa ”
 inquit, “ que nobis obvenire possunt divine subiecta sunt voluntati,
 “ Qui et hec eadem perfacile in melius commutare potest. Scriptum est
 “ enim : “ Flebile principium melior fortuna sequetur. ” Sumpta
 proinde refectione exigua, anxii plurimum et confusione perfusi ad
 propria iter aggressi sunt. Electus autem in via crebra emittebat
 suspiria, suasque fortunas deplorabat, dicens : “ O mi Willelme, amico-
 “ rum fidissime, ubinam mihi misero oportunum repperiam asilum in
 “ quo faciem meam abscondere possim confusione et rubore plenam,
 “ ne videar ab hominibus. Facti enim iam sumus obprobrium vicinis
 “ nostris, subsannatio et illusio his, qui in circuitu nostro sunt³. Midales
 “ namque nobis a tergo formabuntur auricule. ” His atque huiusmodi
 lamentationibus per viam animi sui angustias manifestabat electus.
 Tandem, varia (mutuo) inter se proponentes agendorum consilia, in
 hoc convenerunt, ut domum revertentes oportuna captarent conficien-
 dorum negotiorum subsidia. Sicque sub noctis silentio, humanos subter-
 fugientes obtutus, Sancti Andree ecclesiam ingressi sunt, atque
 monachos longa eorundem expectatione adventum prestolantes, con-
 vocarunt, et cuncta que eis acciderant non sine lachrimis manifestarunt,
 atque eos in tanto discrimine quid potissimum agendum foret consu-
 luerunt. At ipsi patres nostri, auditis huiusmodi adversantis fortune
 difficultatibus, plurimum consternati, cum lachrimis ex intimo cordis
 affectu divinum implorabant auxilium, dicentes : “ Domine, miserere
 “ nostri, te enim iam diu multumque expectavimus ” etc., et rursum :
 “ Aduva nos, Deus salutaris noster, et propter gloriam nominis Tui
 “ libera nos⁴. ” Surgentes ab oratione, hoc addiderunt : “ Hodie summo
 “ diluculo Affliginensis abbas, a metropolitano citatus, ” — opera et
 consilio, ut presumi potest, supradicti magistri Paridis — “ hinc
 “ recessit, ut die crastina Insulis, coram Philippo, ipsius officario,
 “ comparare debeat. Omnes ecclesie nostre thesauros, et quidquid

³ Psal. LXXVIII, 4.

⁴ Psal. LXXVIII, 9.

“ habere possumus tibi exponere seu tradere parati sumus, tantum
 “ nostre invigila libertati, nullisque adversantis fortune frangaris
 “ obstaculis. Grave siquidem et importabile nobis, dubium procul,
 “ (iugum) imponetur, si rursum nobis contingat subdi Affliginensi
 “ regimini. ” Willelmus itaque, videns eos non solum propositum non
 mutare, verum tam ingenti desiderio peroptare ut perfectum sortiretur
 effectum quod fuerat inchoatum, ait illis : “ Si vultis vestre libertati
 “ electum invigilare, mihi videtur esse consentaneum, ut eidem sigillum
 “ capituli vestri tradatis, et quicquid egerit, ubi vestro non poterit uti
 “ consilio, gratum habeatis ac ratum. ” Quod ita factum est. Commu-
 nicato preterea consilio quomodo tutius ac convenientius in hoc negotio
 possent procedere, tandem in hoc convenerunt, ut prefatus videlicet
 Willelmus summo diluculo Insulas pergeret, atque ipsum Philippum,
 domni Remensis officarium, pervenire festinaret, ipsumque supplex
 deprecaretur ne scilicet abbatis Affliginensis querelis intendere vel
 propositiones ipsius suscipere vellet, sed magis Sancti Andree ecclesie
 libertatem commendare ac confirmare dignaretur, sed et ea que Insulis
 acta forent citius Tornaci electo renunciari non differet.

INDEX ARCHAEOLOGICVS

- Altare in turre ecclesiae, 70.
 Ambitus sumptuosus, 72, 131.
 Ampullae, 132.
 Aquila cuprea, 135.
 Aspergillum, 134.
 Baculi pastores, 105, 128, 132.
 Brachia argentea, 132.
 Calices, 132, 157.
 Campanae, 69.
 Cappae, 125, 126, 129, 133, 134, 148, 178, 180.
 Caput argenteum Sancti Andreae, 128, 132.
 Capita lignea, 151.
 Carbones in hyeme in ecclesia, 101.
 Casulae, 125, 135, 148, 155, 166, 167, 178, 180.
 Columnae cupreae cum angelis, 167.
 Cortinae altaris, 151, 167.
 Cruces argenteae, 132.
 Crux aurea, 128, 132.
 Crux processionalis, 132.
 Custodia, 132, 166.
 Dens elephantinus, 133.
 Domus sacramentalis, 151, 167.
 Dormitorium, 72.
 Formae chorales, 151.
 Imagines pictae, 151, 155, 156, 165, 166.
 Insignia abbatis a Roberto Hierosolymitano col-
 latae, 17.
 Insignia armorum comitum Flandriae a Philippo
 Alsatio mutata, 55.
 Insignia parochiae de Hontave, 17.
 Lapis sepulchralis incisa, 89.
 Latera incisa, 72, 88.
 Lavatorium, 151.
 Libri missales, passionales, etc., 99.
 Mappae altaris, 165.
 Monilia, 127, 129, 132, 141.
 Monstrantiae, 125, 132, 166.
 Organa, 152.
 Ornamenta, 124, 132, 133, 178, 180.
 Ornamenta altaris, 69, 166, 167.
 Ornamenta camerae abbatis, 105.
 Panniculum bissinum patenae, 135.
 Pavimentum, 151.
 Pavimentum e minutissimis effiguratis lapidulis
 confectum, 72.
 Pelves, 132.
 Pepula, 128, 140.
 Picturae, 73, 88, 147, 151, 153, 175.
 Poma cuprea ad calefaciendum manus, 133.
 Resa cuprea, 135.
 Resa lignea, 153.
 Scholae, 59.
 Sedilia cantorum ferrea, 133.
 Sedilia chori, 151.
 Thuribula, 132.
 Vasa, 128.
 Vela Quadragesimalia, 151.
 Velum templi, 151.
 Vestis nuptialis in cappam conversa, 134.
 Vitrei, 73, 77, 151, 154, 155, 156.

INDEX TOPOGRAPHICVS

- Acon, 55.
 Adinghem, 109.
 Aertrijcke, 108.
 Affiginium, abbatia, 13, 14, 15, 25, 29, 30, 31, 55, 189, 190.
 Aldenburgum (*Oudenburg*), abbatia, 53, 101, 114, 171, 178, 179, 185, 186, 188.
 Aldenburgum, 102, 110, 127.
 Antiochia, 4, 5, 6, 8, 9, 13.
 Aquicinctus, abbatia, 64, 176, 177.
 Ardenburg (*Rodenburg*), 75, 76, 130.
 Atrebatum, 177.
 Avelghem, 37.
 Balliolum, 182, 190.
 Beernem, 75, 79, 90.
 Bemlaringa, 62.
 Bensebrouck, 22, 60, 74, 80, 152.
 Bethferkerke, 12, 13, 14, 16: *vide* Straten.
 Beverna, 58, 61.
 Blandinium, abbatia, 37.
 Breedene, 101, 103.
 Brugae, 23, 55, 63, 71, 87, 92, 98, 102, 103, 109, 110, 121, 122, 130, 131, 136, 137, 145, 149, 150, 152, 155, 161, 162, 163, 166, 169, 175, 176, 181, 182, 183, 184, 187, 188, 189, 191, 194.
 Casletum, 111.
 Celeusiria, 5.
 Claravallis, abbatia, 55.
 Claromariscus, abbatia, 60.
 Claromons, 3.
 Clemskerke, 80, 112, 122, 126, 167.
 Colonia, 148.
 Cortracum, 93, 183, 192.
 Couckelare, 121.
 Coudekerke (*Heyst*), 125.
 Dammum, 110, 130.
 Declivinna, 113.
 Dudzele, 59, 83, 90, 98, 110, 131.
 Dulcis Vallis (*Zoetendaele*), abbatia, 81.
 Dunae, abbatia, 195.
 Eeckhout: *vide* *Quercetum*.
 Eecloo, 74, 90, 96, 97, 102, 109.
 Eerneghem, 102.
 Einhamum, abbatia, 115.
 Ettelghem, 59, 64, 82, 126, 127.
 Fliderbeca (*Vlierbeek*), abbatia, 50.
 Formosella (*Voormezele*), abbatia, 47, 116.
 Gandavum, 2.
 Gemblacum, abbatia, 172.
 Gerardimons, abbatia, 113.
 Ghistella, 19, 20, 21, 59, 75, 76, 82, 95, 96, 97, 103, 110, 112, 121, 122, 130, 191.
 Heyle, 90.
 Heyst (*Coudekerke*), 125.
 Hierusalem, 4.
 Honckevliete (*Sancti Petri capella*), 109.
 Hondamonstra, 60.
 Houtave, 17, 58, 61, 62, 64, 74, 75, 76, 80, 82, 83, 90, 102, 105, 107, 110, 112, 126, 127, 166.
 Jabbeke, 59, 64, 71, 81, 82, 96, 109, 130, 134.
 Insulae, 42, 43, 53.
 Iprae, 189, 190.
 Keyhem, 122.
 Lapecuere, 135.
 Leffinghe, 82.
 Lilerium, 58.
 Lisseweghe, 127, 166, 167.
 Lophem, 81, 89, 98, 122.
 Lovanium, 145, 157.
 Maldeghe, 99.
 Male, 27, 31, 49, 51.
 Meetkerke, 80, 109, 126, 135.
 Moerkerke, 81, 130.
 Mons Sancti Winnoci, abbatia, 57, 116, 175.
 Morinum, 38, 47, 72, 182, 190.
 Novum Templum, 58, 64, 83, 96.
 Oostbrouck prope Traiectum, abbatia, 18, 148.
 Oostburg, 52, 54, 81, 95.
 Oostkerke, 135.
 Ostenda, 184.

- Oudenburg: *vide* Aldenburgum.
 Parisii, 92, 139.
 Poperinga, 48.
 Quercetum (*Eeckhout*), abbatia, 28, 29, 186, 189, 191.
 Reblata, 5: *vide* Antiochia.
 Rhemi, 35.
 Ribodimons, 54.
 Rodenburg: *vide* Ardenburg.
 Rollarium, 22.
 Roma, 135, 165, 171, 172.
 Rosendale, 96.
 Saeftinghe, 96, 101, 103.
 Sanctae Godelevae Ghistellensis, parthenon, 109, 191.
 Sancti Adriani de Gerardimonte, abbatia, 113.
 Sancti Andreae de Novo Castello, abbatia, 114.
 Sancti Bavonis Gandavensis, abbatia, 66.
 Sancti Bavonis iuxta Brugae, 60, 65.
 Sancti Bertini, abbatia, 22, 60, 115.
 Sancti Ioannis in Monte, abbatia, 182, 189, 190.
 Sancti Iodoci supra mare, abbatia, 115.
 Sancti Landelini in Crispinio, abbatia, 185.
 Sancti Pantaleonis Coloniensis, abbatia, 148.
 Sancti Petri Capella: *vide* Honckevliete.
 Sancti Petri Gandavensis, abbatia, 37, 174.
 Sancti Petri supra dijc, 59, 80, 131.
 Sancti Theoderici, abbatia, 90.
 Sancti Vedasti Atrebatensis, abbatia, 21, 116, 175, 177, 189.
 Sancti Winnoci Bergensis, abbatia, 57, 116.
 Scoonendijcke, 102, 112.
 Scora, 57, 79.
 Snaeskerke, 181.
 Snelleghem (*Snellegheskerke*), 59, 61, 83, 95, 110.
 Spicelle, 83.
 Stalhille, 80, 97.
 Straten (*Bethferkerke*), 12, 13, 14, 16, 65, 68, 69, 74, 75, 77, 79, 80, 82, 83, 84, 90, 95, 96, 97, 102, 103, 110, 112, 127, 129, 165.
 Tarvanna (*Morinum*), 38, 47, 72, 182, 190.
 Tornacum, 33, 36, 45, 46.
 Valentia, 184.
 Vallis Gratiae, monasterium, 104.
 Varsenare, 54, 81, 90, 96, 125, 130.
 Vlierbeca (*Fliderbeca*), 50.
 Vlisseghem, 83, 122, 126, 127, 130.
 Voormezele (*Formosella*), 47, 116.
 Warhem, 74.
 Watinum, abbatia, 60, 116.
 Wavrinum, 58.
 Wayland, 90, 97, 181.
 Wendune, 142.
 West-Eecloo, 102.
 Westkerke, 121.
 Willekinskerke, 76.
 Zande, 64.
 Zandvoorde, 74, 75, 101, 103, 127.
 Zedelghem, 81, 83, 96, 97.
 Zevencote, 97, 109, 112.
 Zieseele, 122.
 Zoetendaele: *vide* Dulcis Vallis.
 Zonnebeca, abbatia, 46.
 Zuenkerke, 59, 75, 80, 81, 83, 96, 97, 109, 129.

INDEX ABBATVM ET MONACHORVM SANCTI ANDREAE

- Adam, sacerdos (1208), 60.
Adrianus Clericus (1488), 162; prior (1492-1510), 165, 166, 171.
Adrianus Backere (1509, 1519), 171, 172, 174.
Adrianus van Daele, novitius (1613), 187.
Aegidius de Juede, sacerdos (1327), 100; prior tertius (1334), 108.
Aegidius Bondatiere, sacerdos (1353), 119.
Aegidius van der Veste, sacerdos (1499, 1519), 166, 171, 172, 174.
Alardus, secundus prior, 19, 23, 25.
Alanlus, prior (1200, 1208), 56, 60.
Alexander de Cruso (1509, 1512), 171.
Alexander Latomius, sacerdos (1514, 1565), 172, 179, 181.
AMANDVS FIERENS, abbas (1742-1764), 197.
Andreas Dancels, sacrista (1489), 162, 165; prior (1490-1492), 165; cantor (1493, 1519), 165, 171, 172, 174.
Andreas d'Assonneville (1597), 186.
Antonius Bertolf (1516, 1520), 172, 174.
Antonius Meremans (1796, 1847), 198.
Arnulphus Goethals, auctor chronicae (1520), 2, 3, 174, 180.
Arnulphus Helle, receptor (1435, 1469), 135, 140, 145, 146, 147, 157, 165.
Arnulphus Meysius (1509), 171, 172.
Balduinus, 125.
Balduinus Corthore, sacerdos (1312), 101; cellerarius (1327), 100.
BALDVINVS VILAIN, abbas (1508-1519), 89, 105, 128, 131, 152, 170-173.
Balduinus Boens, presbyter (1669), 173; supprior (1710), 191.
Bartholomaeus (1288), 91.
Bartholomaeus l'Hermite, sacerdos (1549, 1553), 179; cantor (1565), 181.
Basilius filius Adelissae, uxoris Andreae pistoris (1246), 76, 78.
BENEDICTVS VAN DEN BERGHE, abbas (1659-1679), 192, 193.
Bernardus, pseudomonachus, 24, 25.
Bernardus Priem, sacerdos (1327, 1353), 100, 108, 109, 118.
Briccius Coc (1327), 100; diaconus (1334), 108.
Briccius de Thunis, sacerdos (1353), 119.
Christianus Bave, diaconus (1353), 119.
Christianns Sage (1454, 1500), 137, 140, 143, 144, 145, 157.
Cornelius de Azelbeke, sacerdos (1327), 100; supprior (1334), 107.
Cornelius Larke, sacerdos (1450), 135.
Cornelius Splette, prior (1492), 147, 157, 158, 159.
Cornelius van Assche, diaconus (1553), 179.
Dodo, puer (1200), 56.
DOMINICVS DE WAELE, abbas (1764-1766), 197.
Drogo, pastor Ghistellensis et scriptor vitae Sanctae Godelevae, 20.
Erenbaldus, diaconus (1200), 56.
Franciscus Grayndamour, sacerdos (1514, 1517), 172, 179.
Fredericus Zwijngghedauw, supprior (1667), prior, 173.
Georgius de Cupre, subdiaconus (1334), 104; sacerdos (1353), 119.
Gerardus de Ninive, sacerdos (1327, 1334), 100, 108.
Gerardus dictus Costere, alias de Ghast, diaconus (1334), 108.
GERARDVS DONCKERE (1327), 100; sacerdos (1334), 108; abbas (1346-1354), 101, 117-122, 134.
GILBERTVS LE BLEU, sacerdos (1549), 179; abbas (1555-1591), 179-182, 185, 192.
GODEFRIDVS ROODE, abbas (1234-1240), 59, 64, 71.
GREGORIUS VAN DER STEENE, prior, 194; abbas (1703-1710), 195.
GREGORIUS VAN RYCKHEM, abbas (1733-1735), 197.
HENRICVS GRENBORGHEN, abbas (1276-1279 aut 1280), 86.
HENRICVS DE COLONIA, abbas (1307-1308), 99, 100.

- HENRICVS DE CLEYHEM (1302), 97; sacerdos (1327, 1334), 100, 108; cellerarius (1353), 118; abbas (1354-1369), 101, 123-126.
- HENRICVS VAN DEN ZYPE, abbas (1616-1659), 189-191.
- Hugo, abbas (1187-1206), 27-56.
- Hugo, sacerdos (1200), 56.
- Iacobus, sacerdos (1200), 56.
- Iacobus Quicke, sacerdos (1327, 1334), 100, 108.
- Iacobus Danwilt (1327), 100; sacerdos (1334, 1353), 108, 118.
- Iacobus de Maelte, sacerdos (1353), 119.
- Iacobus Amendmerghee, diaconus (1353), 119.
- Iacobus Reveels (1448), 135.
- IACOBVS DE STEENBECH, abbas (1454-1462), 138-142.
- Iacobus Valcke (1509, 1519), 171, 172, 174.
- Iacobus Hureau, novitius (1613), 187; supprior, 189.
- Iacobus Cobrysse, 192.
- Iohannes, subdiaconus (1200), 56.
- Iohannes, sacerdos (1204), 56.
- Iohannes de Wasia (1215), 60.
- Iohannes (1218), 60.
- IOHANNES STRAELEN, abbas (1219-1220), 61.
- Iohannes, filius Dirini de Lophem, 76.
- IOHANNES MAKEREEL, abbas (1279 aut 1280-1290), 87-91, 95, 125.
- Iohannes de Backere*, alias *Pistoris*, cellerarius, (1301, 1306), 98, 103; prior (1308-1318), 100, 103; prior Vallis Gratiae, 108.
- IOHANNES DE ZEVENCOTE, sacerdos (1327), 100; abbas (1328-1340), 101, 105, 107-111.
- Iohannes de Winendale, sacerdos (1327, 1334), 100, 108.
- Iohannes Faber (1327), 100; sacerdos (1334), 108.
- Iohannes de Varsenare (1327), 100; diaconus (1334), 108, 109; sacerdos (1341, 1353), 112, 119, 126.
- Iohannes dictus Zayere, conversus professus (1331, 1340), 108, 110.
- Iohannes de Capella, sacerdos (1334, 1353), 108, 118.
- IOHANNES GOEDERIC, subdiaconus (1334), 108; sacerdos (1353), 119; abbas (1369-1383), 126, 127.
- Iohannes Bernaerd, sacerdos (1353), 119.
- Iohannes Vermaechtre, sacerdos (1353), 119.
- Iohannes de Casleto*, subdiaconus (1353), 119; prior (1408), 129.
- IOHANNES YVESONE, abbas (1383-1416), 128-131.
- Iohannes Muystere, sacerdos, 137, 140, 149.
- Iohannes Bulle, sacerdos, 149.
- Iohannes de Zwarte, diaconus, 149.
- Iohannes Vos (1444-1494), 141.
- Iohannes Baye*, prior, 149, 159, 160, 165.
- Iohannes Lamben, sacerdos, 154.
- Iohannes Kiekin (1504, 1519), 169, 171, 172, 174.
- Iohannes Coesaert (1509, 1510), 171.
- Iohannes Goesin (1509-1527), 171.
- Iohannes Philippi*, prior (1514-1524), 172, 174.
- IOHANNES ASSETIVS, abbas (1525-1555), 1, 125, 130, 168, 175-177, 180.
- IOHANNES VAN DER WEERDE (1520), 174; abbas (1547-1559), 125, 128, 178, 179.
- Iohannes de Muer, sacerdos (1549, 1553), 179.
- Iohannes Coens, sacerdos (1549), 179.
- Iohannes Cousyn, sacerdos (1549, 1553), 179.
- IOHANNES BOVERRIER, abbas (1598-1616), 185-188.
- Iohannes Baptista Playsier (1597), 186.
- Iodocus Danckaert, sacerdos, 148.
- IODOCVS RVSSAVT, abbas (1479-1489), 88, 151, 166-162.
- Iodocus Strexele (1487), 162.
- Iodocus Streyle (1509, 1510), 171.
- Ioes Bruzellensis, alias Tritemii (1517, 1522), 172, 174.
- Iordanus, sacerdos (1200), 56.
- Iordanus, diaconus (1200), 56.
- Lambertus, sacerdos (1200, 1208), 56, 60.
- LAMBERTVS DE ZANGHERE, cantor, 67; abbas (1255-1276), 79-85, 99, 117, 120.
- Livinus de Coleghem*, prior (1408), 129.
- Livinus Humaet, novitius (1549), 179; diaconus (1553, 1597), 179, 186.
- Ludolphus*, primus prior, 15, 18, 19.
- Ludovicus de Bruene (1516, 1519), 172.
- MAVEVS ELEWAVT, abbas (1776-1796), 197, 198.
- Michael (1290, 1291), 98.
- MICHAEL DE ZIESELE, supprior (1317), 100; prior (1318-1340), 105, 107, 109; abbas (1340-1345), 101, 111-117.
- Michael de Cupre, 149, 158, 159; abbas (1489-1508), 94, 132, 133, 147, 153, 162-170.
- NICOLAUS VERVACQ, abbas (1230-1234), 63.
- Nicolaus Lettelvoet, prior tertius (1327), 100.
- Nicolaus Coc (1327), 100; sacerdos (1334, 1353), 108, 118.
- Nicolaus de Slusa* (1327), 100; sacerdos (1334), 108; prior (1341), 112; sacerdos (1353), 118.

- Nicolaus Lootghietre, subdiaconus (1353), 119.
 Nicolaus Belle, receptor (1499, 1504), 166, 168, 169.
 NICOLAUS MICHIELS, novitius (1549), 179; diaconus (1553), 179; prior (1565), 181; abbas (1578-1584), 181-183.
 Oliverius van der Hulst (1517, 1519), 172, 174, 178.
 Patricius van Caillie, magister novitiorum (1796), 198.
 Paulus Clincke (1327), 100; diaconus (1334), 108; sacerdos (1353), 118, 124.
 Paulus Merghaert, cellerarius (1565), 181.
 Petrus (1282), 91.
 PETRUS DE HONCKEVLIEKE (1288), 91; abbas (1290-1307), 92-98, 101.
 Petrus Willekay (1327), 100; subdiaconus (1334, 1353), 108, 119.
 Petrus de Hertaberghe (1327), 100; sacerdos (1334), 108.
 Petrus de Tornaco, subdiaconus (1334), 108; sacerdos (1353), 119.
 Petrus Niet, cellerarius ac prior (1438), 134.
 Petrus Tund (1416), 131; prior (1456-1467), 139.
 PETRUS MAERTS, abbas (1462-1486), 182, 143-156.
 Petrus Haerlem (1516, 1519), 172.
 PETRUS AIMERICUS DE CAMPO, abbas (1585-1616), 181, 184, 185.
 Philippus de Bursa (1327), 100; sacerdos (1334), 108; prior (1353), 118.
 PLACIDUS VAN OCKERHOVT, abbas (1679-1703), 194.
 PLACIDUS DE DECKER, abbas (1735-1742), 197.
 Robertus, sacerdos (1200, 1204), 56.
 Robertus Foitin, sacerdos (1327), 100.
 Rogerus Wevele, sacerdos (1320, 1327), 100, 101.
 Rogerus, 148.
 Rogerus Lombout (1509, 1514), 171.
 Rogerus van der Scheure (1509, 1523) 171, 172, 174.
 ROLANDUS DE STEELANT, abbas (1519-1525), 129, 130, 140, 141, 174, 175.
 Sigerus, sacerdos (1200, 1206, 1218), 56, 60.
 Sigerus, subdiaconus (1200), 56.
 Sigerus de Costre, receptor (1315), 101.
 SIGERUS DE COSTRE *alias* DE STRATEN, abbas (1413-1457), 131-137, 163.
 Simon Soybard (1303), 98.
 Stephanus Karlet (1514), 172; prior (1549, 1553), 179.
 Theodericus de Hond, sacerdos (1353), 119.
 Theodericus Kesel, subdiaconus (1353), 119.
 Thomas Fyg, 185.
 Walterus, ultimus praepositus (1187), 21, 25, 29.
 Walterus, sacerdos (1200), 56.
 Walterus, subdiaconus (1200), 56.
 WALTERUS RAIWIEC, abbas (1206-1219), 57-60.
 WALTERUS BLOCK, abbas (1220-1230), 60, 61, 62.
 Walterus de Praet (1232), 63.
 Walterus (1237), 65.
 Walterus de Cortraco (1287), 91.
 Walterus Wilde, prior (1301, 1306), 98, 100; abbas (1308-1328), 100-107.
 Weitinus, puer (1200), 56.
 Willelmus, subdiaconus (1200), 56.
 Willelmus, puer (1200), 56.
 Willelmus, presbyter (1218), 60.
 WILLELMUS LENTIJN, abbas (1240-1255), 66-78, 141.
 Willelmus Cant (1301), 98.
 Willelmus Lentin, sacerdos (1327, 1334), 100, 106; prior (1340-1344), 112.
 Willelmus Gerins, diaconus, 149.
 WILLELMUS PIETERS, prior (1703-1710), 196; abbas (1710-1733), 196.
 WILLELMUS MALLEET, abbas (1766-1773), 197.
 Amendmerghee, v. *Iacobus*.
 Aasche (van), v. *Cornelius*.
 Assetius, v. *Iohannes*.
 Assonneville (d'), v. *Andreas*.
 Azelbeke (de), v. *Cornelius*.
 Backere (de), v. *Adrianus*, *Iohannes*.
 Bave, v. *Christianus*.
 Baye, v. *Iohannes*.
 Belle, v. *Nicolaus*.
 Berghe (van den), v. *Benedictus*.
 Bernaerd, v. *Iohannes*.
 Bertolf, v. *Antonius*.
 Bleu (le), v. *Gilbertus*.
 Block, v. *Walterus*.
 Boens, v. *Baldwinus*.
 Bondstiere, v. *AEgidius*.
 Bourrier, v. *Iohannes*.
 Bruene (de), v. *Ludovicus*.

- Bulle, v. *Iohannes*.
 Bursa (de), v. *Philippus*.
 Caillie (van), v. *Patricius*.
 Campo (de), v. *Petrus Aimericus*.
 Cant, v. *Willelmus*.
 Capella (de), v. *Iohannes*.
 Casleto (de), v. *Iohannes*.
 Clericus, v. *Adrianus*.
 Cleyhem (de), v. *Henricus*.
 Clincke, v. *Paulus*.
 Cobrysse, v. *Iacobus*.
 Coc, v. *Brictius, Nicolaus*.
 Coens, v. *Iohannes*.
 Coesaert, v. *Iohannes*.
 Coleghem (de), v. *Livinus*.
 Colonia (de), v. *Henricus*.
 Corthore, v. *Baldwinus*.
 Cortraco (de), v. *Walterus*.
 Costere (de), v. *Gerardus, Sigerus*.
 Cousyn, v. *Iohannes*.
 Cruse (de), v. *Alexander*.
 Cupre (de), v. *Georgius, Michael*.
 Daele (van), v. *Adrianus*.
 Danckaert, v. *Iodocus*.
 Daneels, v. *Andreas*.
 Danwilt, v. *Iacobus*.
 Decker (de), v. *Placidus*.
 Donckere, v. *Gerardus*.
 Elewaut, v. *Maurus*.
 Faber, v. *Iohannes*.
 Fierens, v. *Amandus*.
 Foitin, v. *Robertus*.
 Fyg, v. *Thomas*.
 Gerins, v. *Willelmus*.
 Ghaet (de), v. *Gerardus*.
 Goederic, v. *Iohannes*.
 Goesin, v. *Iohannes*.
 Goethals, v. *Arnulphus*.
 Grayndamour, v. *Franciscus*.
 Grenberghen, v. *Henricus*.
 Haerlem, v. *Petrus*.
 Helle, v. *Arnulphus*.
 Hermite (l'), v. *Bartholomaeus*.
 Hertsberghe (de), v. *Petrus*.
 Honckevliete (de), v. *Petrus*.
 Hond (de), v. *Theodericus*.
 Hulst (van der), v. *Oliverius*.
 Humaet, v. *Livinus*.
 Hureau, v. *Iacobus*.
 Juede (de), v. *Aegidius*.
 Karlet, v. *Stephanus*.
 Kesel, v. *Theodericus*.
 Kiekin, v. *Iohannes*.
 Lamben, v. *Iohannes*.
 Larke, v. *Cornelius*.
 Latomius, v. *Alexander*.
 Lentijn, v. *Willelmus*.
 Lettelvoet, v. *Nicolaus*.
 Lombout, v. *Rogerus*.
 Lootghietre, v. *Nicolaus*.
 Maelte (de), v. *Iacobus*.
 Maets, v. *Petrus*.
 Makereel, v. *Iohannes*.
 Mallet, v. *Willelmus*.
 Meremans, v. *Antonius*.
 Merghaert, v. *Paulus*.
 Meysius, v. *Arnulphus*.
 Michiels, v. *Nicolaus*.
 Muer (de), v. *Iohannes*.
 Muystere, v. *Iohannes*.
 Niet, v. *Petrus*.
 Ninive (de), v. *Gerardus*.
 Ookerhout (van), v. *Placidus*.
 Philippi, v. *Iohannes*.
 Pieters, v. *Willelmus*.
 Playsier, v. *Iohannes Baptista*.
 Praet (de), v. *Walterus*.
 Priem, v. *Bernardus*.
 Quicke, v. *Iacobus*.
 Raiwec, v. *Walterus*.
 Reveels, v. *Iacobus*.
 Roode, v. *Godefridus*.
 Russaut, v. *Iodocus*.
 Ryckhem (van), v. *Gregorius*.
 Sage, v. *Christianus*.
 Scheure (van der), v. *Rogerus*.
 Slusa (de), v. *Nicolaus*.
 Soybard, v. *Simon*.
 Splette, v. *Cornelius*.
 Steelant (de), v. *Rolandus*.
 Steenburch (de), v. *Iacobus*.
 Steene (van der), v. *Gregorius*.
 Straelen, v. *Iohannes*.
 Straten (de), v. *Sigerus*.
 Strexele, v. *Iodocus*.
 Streyle, v. *Iodocus*.
 Tand, v. *Petrus*.
 Thunis (de), v. *Brictius*.
 Tornaco (de), v. *Petrus*.
 Tritemii, v. *Ioes*.

Valcke, v. *Iacobus*.
 Varsenare (de), v. *Iohannes*.
 Vermaechtre, v. *Iohannes*.
 Vervacq, v. *Nicolaus*.
 Veste (van der) v. *AEgidius*.
 Vilain, v. *Baldwinus*.
 Vos, v. *Iohannes*.
 Waele (de), v. *Dominicus*.
 Wasia (de), v. *Iohannes*.
 Weerde (van der), v. *Iohannes*.
 Wevele, v. *Rogerus*.

Wilde, v. *Walterus*.
 Willekay, v. *Petrus*.
 Winendale (de), v. *Iohannes*.
 Yvesone, v. *Iohannes*.
 Zanghere (de), v. *Lambertus*.
 Zayero, v. *Iohannes*.
 Zevenecote (de), v. *Iohannes*.
 Ziesoele (de), v. *Michael*.
 Zwarte (de), v. *Iohannes*.
 Zwiñghedauw, v. *Fredericus*.
 Zype (van den), v. *Henricus*.

INDEX ONOMASTICVS

- Abcele (Lambertus van den), 102.
 Adela, soror Roberti Hierosolymitani, comitis Flandriae, 22.
 Adela, p̃xor Willelmi de Cleyhem, 123.
 Adelisa, relicta Willelmi de Cleyhem, 97.
 Adelisa, uxor Andreae pistoris, 76, 78.
 Adelisa, uxor Iohannis Hubrecht, 98.
 Agiles (Raimondus de), scriptor, 11.
 Albertus Austriacus, princeps Flandriae, 185, 186, 187, 189.
 Alexander III, papa, 21.
 Alneto (Maria de), 96.
 Alsatia (Gerardus de), praepositus Brugensis et S. Audomari, et Flandriae cancellarius, 51.
 Ambrosius, abbas XLII Quercetanus, 196.
 Andreas (Sanctus), 9, 13.
 Anianus, abbas XXVI Aldenburgensis, 138.
 Anixianus, domnus Antiochiae, 8.
 Anroen (Antonius), praepositus S. Donatiani Brugensis, 143, 144, 156.
 Anselmus, episcopus Tornacensis, 20, 21.
 Antonius (Sanctus), Florentinus, historiographus, 4, 5, 6.
 Antonius, filius naturalis Philippi ducis Burgundiae, 144.
 Ardenburch (Gerardus de), 51.
 Arnoldus, abbas III Quercetanus, 28, 29, 200.
 Arnulphus Brugensis, canonicus Morinensis, 54.
 Arnulphus, decanus Christianitatis Brugensis, 54.
 Arnulphus filius Moens, 67.
 Arnulphus, prior Affiginensis, 50.
 Asset (Martinus), abbas LXIX S. Vedasti Atrebatensis, 175.
 Avesoeta, 95.
 Aymo, prior Carthusiae, 104.
 Baervoets (Iohannes), 129, 130.
 Baillencourt (Franciscus de), episcopus XI Bruggensis, 194.
 Balca (Riquardus), 58.
 Baldricus, episcopus Tornacensis, 13, 14, 15, 16, 49.
 Baldwinus Appula, comes Flandriae, 22, 60.
 Baldwinus, comes Montensis, 4.
 Baldwinus filius Algoti, 59.
 Baldwinus, frater Godefridi ducis Lotharingiae, 4.
 Baraet (Willelmus), 82.
 Bassery (Willelmus), episcopus XIII Bruggensis, 195.
 Bavaria (Catharina a), 194.
 Beaumont (Georgius), 135.
 Becue (Ambrosius), abbas XLII Quercetanus, 196.
 Beke (Bartholomaeus van der), 129.
 Bernaerd (Nicolaus), 103.
 Bernardus, pseudomonachus Affiginensis, 24, 25.
 Bertulphus, praepositus Brugensis, 14.
 Bethfertus, 12.
 Bigardis (de), Willelmus, archidiaconus Flandriae Tornacensis ecclesiae, 68. Willelmus, canonicus Tornacensis, 83.
 Bigoet (Riquardus), 81.
 Binne (Iohannes de), 74.
 Blanckaert (Arnulphus), 109.
 Bleckere (Livinus), canonicus Tornacensis, 133.

- Blitro, 14.
 Bloc (Willelmus), 64.
 Boamundus, dux Apuliae, 4, 6, 7, 8.
 Boens (Prosper), prior Quercetanus, 191.
 Boeular (Stephanus de), 15.
 Boeyds (Iohannes), 112.
 Bollard (Iohannes), 103.
 Bonem (de), Adrianus, canonicus S. Salvatoris Brugensis, 167. Rainerus, 89. Sigerus, 51.
 Bonin, Iohannes, 90. Petrus, 87.
 Borssele (Adrianus de), domnus de Bredam, 136, 141.
 Bosch (Carolus van den), episcopus ix Brugen-
 sis, 191, 192.
 Bouchoute (Anna van), 174.
 Boudeloot (Petrus), sacerdos, 169.
 Bourrier (Iohannes), abbas xxxix Aldenburgen-
 sis, 185, 186, 187, 188.
 Bredane (Balduinus de), physicus, 83.
 Broborg (S. de), officialis Tornacensis, 59.
 Broignet (Mauritius), prior Sancti Georgii, 176.
 Brugis (de), Galterus, episcopus Lxv Pictaviensis,
 90. Ioseph, canonicus Tornacensis, 76. Lamber-
 tus, cancellarius Remensis, 28.
 Bukel (Willelmus), 64.
 Burgundus (Antonius), filius naturalis Philippi
 ducis, 144.
 Calixtus II, papa, 20.
 Calkere (de), Iohannes, 95. Willelmus, 103.
 Cammelij (Galterus), sigillifer curiae Brugensis,
 138.
 Carne (Clara de), 189.
 Carnobach, princeps Persarum, 6.
 Carolus Bonus, comes Flandriae, 22.
 Carolus V, imperator, 174.
 Carolus VI, imperator, 197.
 Carolus, abbas xxxvi Aquicinctensis, 176.
 Carpentiers (Margareta), 75.
 Celestinus III, papa, 21.
 Chimay (Carolus, princeps de), 183.
 Clara, vidua Iohannis Quicke, 102.
 Claudius, abbas lvi Trunciniensis, 196.
 Clausman (Franciscus), baro de Malle, 196.
 Claward (AEgidius), 102.
 Clemens III, papa, 51.
 Clemens filius Willelmi, 167.
 Clementia, uxor Roberti Hierosolymitani, 12, 13,
 14, 22.
 Clemskerke (de) Ava, 82. Gerolphus, 82. Iohannes,
 80. Maria, 82. Radulphus, 80.
 Cleyhem (de), 129. Iohannes, 126. Nicolaus, 126.
 Willelmus, 97, 123.
 Clincke (Iohannes), 127.
 Clite (Iohannes de), 130.
 Cloot (Theodericus), 76.
 Cobryse (Iacobus), pictor, 192.
 Cobryse d'Arseele (Petrus), 196.
 Coley (Willelmus), curatus de Iabbek, 96.
 Coleya (Iohannes dictus), 75.
 Commenderere (Petrus), receptor monasterii
 S. Andreae, 146.
 Cono, 14.
 Coopman (Iohannes), 88.
 Coquin (Carolus), abbas xxxvi Aquicinctensis, 176.
 Cortewille (Iacobus de), abbas xxxi Aldenbur-
 gensis, 171.
 Corthals (Rika), 80.
 Coussere (Anianus), abbas xxvi Aldenburgensis,
 138.
 Crabeels (N.), secretarius Concilii Statuum, 196.
 Croy (Carolus de), princeps de Chimay, 183.
 Cupere (Gervasius de), canonicus S. Pharaïldis
 Gandavensis, 118.
 Daniel, curatus Sancti Bavonis, 65.
 Danwilt (Georgius), 122. Iacobus, 122. Iohannes,
 87, 88, 89, 90, 109, 122. Iohannes, canonicus
 S. Donatiani, 98. Lambertus, 88.
 Desiderius, decanus Tornacensis, 14.
 Desiderius, episcopus xxxiii Morinensis, 35, 39,
 40, 41, 46, 47, 48, 205.
 Doerne (Willelmus), 97.
 Domo (Lambertus de), 51.
 Dono (Iohannes), 83.
 Donckere, Franciscus, 122. Gosuinus, 122. Willel-
 mus, 75.
 Drintius (Remigius), episcopus ii Brugensis, 182.
 Eduardus II, rex Angliae, 92.
 Ee (Arnulphus van den), 96.
 Eke (Matildis de), 64, 95, 96.
 Emyrferius, 7.
 Enghien (Iohannes Maximilianus d'), abbas xl
 Aldenburgensis, 189.
 Erembonds (Maria), 109, 110.
 Esne (Theodericus de), 15.
 Everardus, episcopus Tornacensis, 21, 30, 38, 34,
 85, 46, 51, 201, 203, 204, 205.
 Everbond (Balduinus), 74.
 Eustacius, camerarius, 51.
 Eustacius, frater Godefridi ducis Lotharingiae, 4.
 Faber (Noidinus), 79.

- Faachin (Iohannes), abbas XXIX Sancti Iohannis in Monte, 182.
 Fago (Iohannes de), abbas XXIII Sancti Theoderici, 90.
 Farnesius (Alexander), princeps Parmensis, 184.
 Felissia, Beghina, 83.
 Fierin (Georgius), 130.
 Flamenco (Walterus), 15.
 Fredebaldus, 14.
 Froolfus, castellanus Bergensis, 15.
 Fulcherius, frater Budelli Carnotensis, 8.
 Fulgentius, abbas i Affiginensis, 15.
 Ganda (Willelmus de), presbyter de Ardenburch, 75.
 Gast (Gerardus dictus), 75, 108.
 Geraldus, episcopus Tornacensis, 21.
 Gerardus, canonicus Tornacensis, 83.
 Gerardus II, episcopus Cameracensis, 113.
 Gerardus, praepositus Insulanus, 51.
 Gertrudis, vidua Longi Symonis, 80.
 Ghiselinus filius Budolphi, 75.
 Ghistella (de), Arnulphus, 51. Iohannes, domnus de Voormezele et de Wastinia, 87. Iohannes, 127. Willelmus, miles, 64.
 Godefridus, dux Lotharingiae, 4, 8.
 Godefridus, prior de Claromarisco, 60.
 Godeleva (Sancta), 20.
 Godeleva, vidua Iohannis Bollard, 108.
 Godescalcus, abbas VII Affiginensis, 29, 37, 42, 43, 44, 45, 49, 50, 51, 52, 201, 202.
 Goes (Lucia), 82.
 Gosuinus, episcopus Tornacensis, 57.
 Gosuinus filius Lamberti, 82.
 Gosuinus filius Wetini, 67.
 Gosuinus, supprior Affiginensis, 50.
 Gremberghe (Gerardus de), 61.
 Guido, comes Flandriae, 74, 87, 89, 92, 93, 96.
 Guido, filius Guidonis comitis Flandriae, 93.
 Guidouche (Georgius), 130.
 Gundebaldus, episcopus Traiectensis, 18.
 Haket, filius castellani Brugensis, 15.
 Hanneron (Antonius), praepositus S. Donatiani Brugensis, 143, 144, 156.
 Hantauwe (Willelmus de), 97.
 Hawe (Mauritius de), 125.
 Haymarus, episcopus Podiensis, 4.
 Helle (Petrus), 147.
 Herin (Petrus), 125, 126, 127.
 Heylawidis, relicta Willelmi filii Bertildis de Zuwenkerke, 62.
 Hildegardis, uxor Gerardi de Roden, 57.
 Hoghebards (Petrus), 102.
 Honckevliete (Willelmus de), 97.
 Honorius III, papa, 58.
 Houte (Robertus van den), 89.
 Hubrecht, Aegidius, 97. Iohannes, 98.
 Huddeghem (Michael de), presbyter Tornacensis et notarius publicus, 134.
 Hugo Magnus, frater Philippi, regis Galliae, 4.
 Hugo, praepositus Watinensis, 60.
 Hulst (Oliverius van der), abbas XXXVI Aldenburgensis, 178.
 Iacobus IV, abbas XXXI Aldenburgensis, 171.
 Iacobus, canonicus S. Donatiani Brugensis, 65.
 Iacobus filius Mabe, 81.
 Iohanna, comitissa Flandriae, 61, 71, 81.
 Iohannes VI, episcopus Tornacensis, 133.
 Iohannes VII, episcopus Tornacensis, 136, 138.
 Iohannes, abbas XXIII S. Theoderici, 90.
 Iohannes VII, abbas XXXIX Aldenburgensis, 185, 186, 187, 188.
 Iohannes VII, abbas XXIX S. Iohannis in Monte, 182.
 Iohannes I, abbas de Zonnebeke, 46.
 Iohannes, decanus Christianitatis Brugensis, 68, 69.
 Iohannes, prior Sancti Bertini, 60.
 Iohannes, presbyter de Novo Templo, 83.
 Iohannes, castellanus Brugensis, 51.
 Iohannes dictus Juede, 98.
 Iohannes filius David, 90.
 Iohannes filius Mathildis de Bernam, 75.
 Iohannes filius Reineri, 83.
 Iohannes Maximilianus, abbas XL Aldenburgensis, 189.
 Ioseph, armarius Affiginensis, 50.
 Kalkere, Iohannes, 95. Willelmus, 103.
 Karstelotus, 90.
 Katebaldus, 15.
 Katharina, vidua Iohannis van Rissele, 130.
 Kempa (Willelmus de), 79.
 Kerbogha, princeps Persarum, 6.
 Kic (Iohannes), 97.
 Kuts (Nicolaus), 103.
 Lam, Alardus, 87, 99. Lambertus, 88, 103. Lam-
 sinus, 101. Maria, 101, 103. Nicolaus, 101.
 Lambertus, archidiaconus Tornacensis, 13, 14.
 Lambertus, curatus de Snelleghem, 59.
 Lambertus, episcopus Tornacensis, 19, 20.
 Lambertus filius Monius, 64.

- Lambinus, cancellarius Remensis, 52.**
Lambrecht (Mathias), episcopus III Brugensis, 186.
Langhemerie (Iacobus), 110.
Laurentius, 95.
Laward (Baldunus), 110.
Leffingha (Iohannes de), clericus, 74, 80.
Leka (Heyla de), 64.
Lembeka (Michael de), miles, 80.
Lismodis, 76.
Lismodis, vidua Arnulphi van den Ee, 96.
Loekin, Iohannes, 97. Rogerus, 97.
Longhespee (Matthaeus), abbas XXXIV Quercetanus, 186.
Longinus (Sanctus), miles, 10.
Losschaert, Antonius, 155. Iohannes, 155.
Loo (Michael de), 102.
Lophem (Dirinus de), 76.
Lucia, 75.
Ludovicus Nivernensis, comes Flandriae, 111.
Mabahul, 75.
Maes (Iohannes), 96.
Male (Iohannes de), 82.
Margareta, comitissa Flandriae, 54, 74, 80.
Margareta, uxor Ludovici Nivernensis, 111.
Margareta, vidua Iohannis dicti Jueden, 98.
Margareta, vidua Lamberti Roels, 96.
Margareta, vidua Nicolai Bernaerd, 103.
Margareta, uxor AEgidii Hubrecht, 97.
Maria Theresa, 197.
Maroije (Iohannes), sacerdos, 167.
Martinus III, abbas LXIX S. Vedasti Atrebatensis, 175.
Matildis, uxor Philippi Alsatii, 55.
Matthaeus, abbas XXXIV Quercetanus, 186.
Mauritius, prior Aldenburgensis, 139.
Mauritius, prior Sancti Georgii, 176.
Messem (Iohannes de), 102.
Metkerke (Henricus de), 109.
Mijs (Baldunus), frater ordinis Praedicatorii, 161.
Modulanus, clericus de Iabbeka, 59, 64.
Mols (Avezoeta), 82.
Mond (Iohannes), 82.
Most (Theodericus de), 131.
Nabuchodonosor, rex Babylonis, 5.
Nappin (Lambertus), 14.
Nicolaus, episcopus Sareptanus, 178.
Nicolaus, archidiaconus Tornacensis, 76.
Nicolaus, presbyter Sancti Salvatoris Brugensis, 28, 200.
Niet, Bartholomaeus, 134. Heilsota, 134.
Ninive (Amolricus de), 15.
Nivella (Walterus de), 51.
Noot (van der), Philippus Erardus, xv episcopus Gandavensis, 196. Maximilianus Antonius, episcopus Gandavensis, 197.
Novo Templo (de), Christianus, 58. Lambertus, 64.
Okerhout (Iohannes van), 194.
Oleris (Petrus), canonicus et cancellarius Tornacensis, 138.
Oliverius, abbas XXXVI Aldenburgensis, 178.
Onghereet, Baldunus, 74. Walterus, 80.
Ongnies (Ludovicus Theodorus d'), decanus S. Donatiani, 196.
Oostbrouc (Thomas de), 82.
Oostburch (de), Iacobus, 130. Willelmus, 81.
Pape (Weitkinus), 81.
Paris (magister), 27, 28, 34, 35, 36, 200, 204, 205, 206.
Pendula (Daniel de), 81.
Perona (de), Iohannes, 121. Nicolaus, 121.
Petrus filius Theoderici, 112.
Petrus heremita, 3, 4.
Petrus titulo Sancti Chrysogoni cardinalis, 21.
Philippa, filia Guidonis comitis Flandriae, 92, 93.
Philippus Pulcher, rex Galliae, 92.
Philippus Alsatius, comes Flandriae, 27, 31, 33, 49, 50, 51, 54, 55, 200, 202, 203.
Philippus, dux Burgundiae, 134, 136, 137.
Philippus II, rex Hispaniarum, 182, 185.
Philippus, marchio Namurcensis, 57.
Philippus, comes Namurcensis, 93.
Philippus, episcopus Tornacensis, 117, 120, 123, 134.
Philippus, officialis Remensis, 28, 42, 43, 44, 45.
Pinokard (Iacobus), 81.
Poortens (Iohannes), 112.
Praellis (Thurianus de), canonicus Remensis et officialis Tornacensis, 133.
Praet (Baldunus, dominus de), 97.
Priem (Baldunus), 88, 89.
Prosper, prior Quercetanus, 191.
Fyrrhus, 7.
Quicke (Iohannes), 102.
Radbodo, episcopus Tornacensis, 16.
Radulphus, episcopus Albanensis et Apostolicae Sedis legatus, 84.
Radulphus, archidiaconus Flandriae, 63.
Radulphus, curatus de Zedelghem, 83.
Radulphus, filius castellani Brugensis, 15.

- Ravestein (Adolphus a), 136, 141.
 Raymundus, comes Sancti Aegidii, 4.
 Reinerus, 14.
 Reinerus, ballivus Brugensis, 71.
 Reinerus filius Lamberti, 81.
 Reinerus, persona de Bethferkerke, 13.
 Renemarus, filius castellani Brugensis, 15.
 Rengerus, theolaniarius Brugensis, 23.
 Reveels (Elisabeth), 135.
 Ribodimonte (Ansellus de), 54.
 Rijbode (Mauritius), prior Aldenburgensis, 139.
 Riquaerds (Riquardus), 130.
 Rissele (van), Iohannes, 130. Simon, 130.
 Roberti (Iohannes), 127.
 Robertus Frisio iunior, al. Hierosolymitanus,
 comes Flandriae, 4, 7, 9-17, 21, 22, 49.
 Robertus, comes Normannorum, 4.
 Robertus, archidiaconus Tornacensis, 20.
 Robertus, castellanus, 14.
 Robertus filius Thomae, 81.
 Robijns (Petrus), 141.
 Roden (de), Gerardus, miles, 58, 61. Radulphus,
 miles, 58, 61. Walterus, 83.
 Rodcan (Carolus Philippus de), episcopus iv
 Brugensis, 188, 189.
 Roels (Lambertus), 96.
 Rogerus, abbas de Beuleu, 26, 27, 28, 34, 199,
 200, 204.
 Rosa filia Gosuini, 81.
 Sancti Pauli (comes), 92.
 Soconwedere, Agatha, 74. Riquardus, 74.
 Sootelare (Iacobus), praepositus B. Mariae Brugen-
 sis, 118.
 Scouteete (Robertus de), 127.
 Sedechias, rex Iuda, 5.
 Simon, episcopus Tornacensis, 20.
 Simon filius Heyle de Leka, 64.
 Slipis (de), Weitinus, 79. Willardus, 79.
 Smet (Walterus de), 90.
 Soete, Bela, 95. Clementia, 95. Walterus, 67, 95.
 Soibaerd (Iohannes), 97.
 Steelant (Ludovicus van), capitaneus de Biervliet,
 174.
 Steenburch (de), Anna, 136, 141. Iacoba, 136, 141.
 Stephanus, comes Blesensis, 4.
 Straten (de), Bartholomaeus, 90. Lambertus, 68,
 69. Petrus, 103. Riquardus, miles, 62, 64, 67,
 68, 69. Rogerus, 110. Tachmarus, 14, 16, 17.
 Strexele (Iordanus), 161.
 Stuperaert (Claudius), abbas lvi Trunciniensis,
 196.
 Tancardus, 14.
 Susteren (Henricus Iosephus van), episcopus xiv
 Brugensis, 197.
 Tancredus, nepos Boamundi ducis Apuliae, 4, 8.
 Tand, Arnulphus, 123, 124. Balduinus, 131.
 Teinardus, castellanus de Burburch, 15.
 Teneramunde (Willelmus de), 51.
 Textoris (Theodericus), 79.
 Theodericus, abbas vi de Voormezele, 47.
 Theodericus, tertius prior Affliginensis, 50.
 Theodericus, castellanus Dixmudensis, 51, 60.
 Thomas Sabaudus, comes Flandriae, 71.
 Toobbijn (Iohannes), 90.
 Varsenare (de), Gosuinus, miles, 57, 58. Walte-
 rus, miles, 75. Walterus, 109, 112, 121, 128.
 Vandemont (dux de), 194.
 Verse, Iohannes, curatus B. Mariae Brugensis, 129.
 Walterus, 127, 129.
 Vilain (Balduinus), episcopus Sareptanus, 170,
 171.
 Vinea (Simon de), 75.
 Vliegheers (Walterus), 97.
 Vos (de), 119. Willelmus, 67, 68.
 Urbanus II, papa, 3, 15.
 Utenbloemen (Iohannes), 95.
 Walbertus, 14.
 Walgherlijnc (Iohannes), 67, 74.
 Walle (van den), Aegidius, 96, 103. Margareta,
 103.
 Wallo (Meulinus de), 96.
 Walterus I, episcopus Tornacensis, 21, 59.
 Walterus II, episcopus Tornacensis, 58, 67, 71, 72.
 Walterus III, episcopus Tornacensis, 84.
 Walterus, archidiaconus Morinensis, 39, 40, 47.
 Walterus, presbyter Sancti Salvatoris Brugensis,
 28, 200.
 Walterus filius Idsbouds, 57.
 Walterus filius Michaelis, 97.
 Waverijn (Sibylla de), 58.
 Weininus filius Riquardi, 110.
 Weitinus filius Gerardi, 102.
 Weitinus filius Isboudi, 79.
 Weitinus filius Philippi, 74.
 Wolkenghem (Oliverus de), 60.
 Wevele (Ogerus), abbas xvi Aldenburgensis, 101.
 Weyer (I. P.), 175.
 Wido, cancellarius, 14.
 Wigerus, abbas ii Vlierbecensis, 50.

- Wilde (Erembaldus), 97.
 Willermus I, archiepiscopus LII Remensis, 28, 35.
     51, 52, 53, 201, 205.
 Willermus II, episcopus Tornacensis, 148.
 Willermus, episcopus Sareptanus, 138, 153.
 Willermus II, abbas Gerardimontis, 113.
 Willermus, archipresbyter, 27, 34, 200, 204.
 Willermus, clericus, custos de Zedelghem, 81.
 Willermus, clericus episcopi Tornacensis, 33-49,
     203-206.
 Willermus Iuliacensis, 93.
 Willermus filius Bertildis de Zuwenkerke, 62.
 Willermus filius Ghiselini, canonicus S. Donatia-
     ni Brugensis, 68, 69; decanus S. Donatiani, 80.
 Willermus filius Heilsoete, 82.
 Willermus filius Nicolai, 121.
 Willermus filius Willermi filii Maes, 110.
 Willermus, miles, 57.
 Willemannus filius Gosuini militis, 74.
 Women (Balduinus de), 96.
 Wulda (Walterus), 80.
 Wulfaert (Petrus), 97.
 Wulvriceem (Iohannes de), curatus de Breedene,
     103.
 Zieseele (de), Balduinus, 111. Iohannes, 100.
 Zuderman (Conradus), 112.
 Zuerinx (Margareta), 98.
 Zuttere (Iacobus de), curatus de Houtave, 112.
 Zuwenkerka (Bertildis de), 62.
 Zwavenarde (Antonius de), decanus Christiani-
     tatis, 138.
 Zype (Henricus van den), domnus de Auwermeu-
     len et de Cauwendael, 189.

INTENTISSIME IAM PARANTVR :

Cartularium monasterii Sancti Andreae iuxta Brugas, ordinis Sancti Benedicti, ed. W. H. Iacobus Weale.

Cartularium domus leprosorum Beatae Mariae Magdalenae iuxta Brugas, ed. L. Gilliodts-van Severen.

Chronica abbatum monasterii Beatae Mariae de Dunis, ordinis Cisterciensis, auctore ADRIANO BVT, monacho eiusdem monasterii, cum tribus supplementis.

Cartularium monasterii Beati Bartholomaei in Querceto in Brugis, ordinis Sancti Augustini.

Cartularium Officii Franconatus Brugensis.

Cartularium monasterii Beatae Mariae de Dunis, ordinis Cisterciensis.

Cartularium conventus de Nazareth in Brugis.

Cartularium monasterii Beatae Mariae de Sinnebeka, iuxta Ipras, ordinis Sancti Augustini.

LE BEFFROI

ARTS, HÉRALDIQUE, ARCHÉOLOGIE

DIRECTEUR : W. H. JAMES WEALE

Membre fondateur et secrétaire de la Gilde de Saint Thomas et de Saint Luc; membre fondateur de la Société Archéologique de Bruges; membre honoraire et correspondant de l'Institut Royal des Architectes Britanniques de Londres; membre du Comité provincial de la Flandre Occidentale de la Commission royale des Monuments; membre de la Société Française d'Archéologie pour la conservation et la description des Monuments Historiques; etc., etc.

SOMMAIRE DU PREMIER VOLUME

376 pages, orné de 7 planches et de 10 gravures sur bois.

Prix : 25 francs.

1 Le Beffroi. 2. Albert Cornelis: Hiérarchie des Anges. 3 Notice historique sur la Seigneurie de Heers, par M. le chevalier C. DE BORMAN. 4 Un triptyque attribué à Roger van der Weyden. 5 L'École de Bruges et les Annales Archéologiques de Paris. 6 Un triptyque de Roger van der Weyden. 7 Inventaire des chartes et documents appartenant aux archives de la Corporation de Saint Luc et Saint Éloi, à Bruges. 8 Le Symbolisme des Fleurs. 9 Drame Liturgique: Le Missus. 10 Les Sept Sacraments et les Annales Archéologiques de Paris, par M. 11 Gérard David. 12 Pierre et Sébastien Cristus. 13 Église de Notre Dame du Munster, à Ruremonde. 14 Généalogie de la famille des Trompes. 15 Triptyque du Baptême du Christ, conservé au musée de l'Académie de Bruges. 16 La Sainte Vierge et l'Enfant Jésus, tableau attribué au maître du Baptême du Christ. 17 Saint Christophe, tableau attribué au maître du Baptême du Christ. 18 Inventaires du Trésor de la collégiale de Saint Donatien, à Bruges, 1347-1539. 19 Bibliographie archéologique et artistique; 34 articles. 20 Mélanges et Nouvelles. 21 Correspondance et Consultations.

SOMMAIRE DU DEUXIÈME VOLUME

352 pages, orné de 9 planches et de 24 gravures sur bois.

Prix : 25 francs.

1 Jacques van den Coornhuuse. 2 Inventaires du Trésor de la collégiale de Saint Donatien, à Bruges, 1347-1539. 3 Châsse de Sainte Odile; peinture Liégeoise de l'an 1292, par M. JULES HELBIG. 4 Drame Liturgique : Cérémonies du Carême : le Velum Templi; la Herse Triangulaire; les Tropes aux Ténèbres. 5 De la Liberté de l'Art Chrétien, par le Rév. J. SAGETTE. 6 Étude sur les Vitraux peints, par M. N. H. J. WESTLAKE. 7 Clefs de la Confession de Saint Pierre, conservées à Maestricht et à Liège. 8 Retour d'une procession avec le Saint Viatique. 9 Généalogie de la famille Moreel. 10 Inventaire des chartes et documents appartenant aux archives de la Corporation de Saint Luc et Saint Éloi, à Bruges. 11 Inventaire du mobilier de la Corporation des Tanneurs, à Bruges. 12 La Basilique de Saint Clément, à Rome. 13 Gérard David. 14 Documents inédits sur les Enlumineurs de Bruges. 15 Adrien Ysenbrant. 16 Bibliographie archéologique et artistique; 33 articles. 17 Mélanges et Nouvelles. 18 Correspondance et Consultations.

TROISIÈME VOLUME

Les livraisons parues, ornées de 7 planches et de 3 gravures sur bois,

renferment les articles que voici :

Prix du volume : 25 francs.

1 Le Reliquaire-Monstrance des religieuses Ursulines d'Arras. Considérations sur les Émaux champlevés de l'école Lotharingienne; par M. le chevalier CH. DE LINAS. 2 Les Dentelles religieuses d'après les modèles du moyen-âge, par Mgr. le Dr FR. BOCK. 3 Le Couvent des Sœurs de Notre Dame dit de Sion, à Bruges. 4 Mobilier Ecclésiastique : Le lutrin. 5 Le Retable de l'église de Saint Jean-Baptiste, à Watervliet. 6 Le Trésor de l'église collégiale de Saint Aubain, à Namur, 1047-1790. 7 Notes sur le Trésor de l'église collégiale de Notre Dame, à Namur. 8 Du Paganisme renaissant, par le Rév. J. SAGETTE. 9 Testamenta curiosa. 10 Documents inédits sur les Peintres Brugeois. 11 Hubert Goltz, dit Goltzius. 12 Bibliographie archéologique et artistique; 14 articles. 13 Mélanges et Nouvelles. 14 Correspondance et Consultations.

Le Beffroi paraît par livraisons brochées de sept à huit feuilles d'impression in-4°. En s'adressant au Directeur on peut encore se procurer les trois premiers volumes ensemble pour la somme de 70 francs.

TABLEAUX DE L'ANCIENNE ÉCOLE NÉERLANDAISE EXPOSÉS A BRUGES EN 1867. — Catalogue. — Notices et descriptions avec monogrammes, etc. par W. H. James Weale. 2e édition. In-8° de VIII et 192 pages avec tables. — Prix : 2 francs.

LA FLANDRE

REVUE DES MONUMENTS D'HISTOIRE & D'ANTIQUITÉS

PUBLIÉE PAR

L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, W. H. JAMES WEALE,

EM. VANDEN BUSSCHE & EDW. GAILLIARD

SOMMAIRE DU PREMIER VOLUME

514 pages, orné de 4 planches et de 2 gravures sur bois

Prix : 20 francs

1 La Loterie à Bruges; par L. Gilliodts-van Severen. 2 Plaque funéraire de Marguerite van Ruwescuere, au Béguinage de Bruges; par W. H. James Weale. 3 Incendie à Bruges, en 1361; rectification historique; par Edw. Gailliard. 4 Veurnambacht. — Recherches sur l'ancienne châtellenie de Furnes; par Emile vanden Bussche. 5 Quelques documents du dépôt des archives de l'État, à Bruges; par Emile vanden Bussche. 6 Les comptes de la Fabrique de l'église de Saint Gilles, à Bruges, 1527-1544; par W. H. James Weale. 7 L'ancienne église de Sainte Walburge, à Bruges; Charte de 1361, concernant l'état ecclésiastique par Edw. Gailliard. 8 Château fort, construit par Philippe le Bel, à Bruges, en 1302; par W. H. James Weale. 9 Sceau de l'abbaye de Zonnebeke, xccc.vi; par W. H. James Weale. 10 Incendie à Bruges en 1412 (rectification historique); par Edw. Gailliard. 11 Abbaye de Ter Doest; note sur les relations qu'elle eut avec le Danemark; par W. H. James Weale. 12 Petrus Bertius, savant professeur du xvie siècle; par Emile vanden Bussche. 13 Généalogie des familles Brugesois. Les Anchemant; par W. H. James Weale et Edw. Gailliard. 14 Bibliotheca rerum Flandricarum; par le Comité Directeur de la Revue. 15 Breydel et Coninc; par L. Gilliodts-van Severen. 16 Tombe plate de Jean de Fonte dans la chapelle de l'Hôpital Saint Jean à Damme, par W. H. James Weale. 17 Cartulaire de la Wateringue de Moerkerke, par L. Gilliodts-van Severen. 18 Correspondance, 4 articles. 19 Bibliographie; 6 articles.

CONDITIONS DE LA PUBLICATION

LA FLANDRE forme par an un volume de 480 pages, orné de planches et de gravures. — Elle paraît en livraisons mensuelles de 32 à 48 pages, le 1er de chaque mois. — Le tirage est fixé à 200 exemplaires numérotés. — La souscription n'oblige que pour une seule année. — Toute souscription non retirée trois mois avant l'achèvement d'un volume sera obligatoire pour l'année suivante. — Les abonnés auront droit aux cartulaires et autres publications de la Société à 25 %, au-dessous du prix de vente. — Toutes correspondances concernant l'administration de la Revue, doivent être adressées à M. Emile vanden Bussche, secrétaire, 35, Pré aux Moulins, à Bruges.

Prix : 20 frs. par an.

